

HeCe

Ancak sesli harfler bir hece oluşturmaz.

11 / H-11 / C

BAŞAK KESKİN—BENAN GÜRBÜZ- BERİL ADIKUTLU- BİLGE
GENÇOĞLU-CAN FENERCİ- DAMLA AYKUT- DENİZ BAKKALCI- EDA
NAZLI GENÇ- BİLGE GENÇOĞLU- EKİN GÜNER- ELİF TOPÇU-
EZGİ EBREN- GÜLCE BEGÜM KOĞAR- HELİN AKDAĞ -IŞIL
NALCIOĞLU-İDİL YILDIRIM- MELİS ŞAHİNÖZ- NİSA İLDİZ- SELİM
SEÇKİN- SEMİH KALDIRIM- TAN KÜÇÜKOĞLU- ZEYNEP BORAN

ve

IŞIL ÇIRAKOĞLU

Ey okur,

Şiirin ve yazının dünyasında uzun soluklu bir yolculuğa adım atıyorsun. Bu kitapçığın sayfalarını çevirirken kim bilir içinden neler geçireceksin. Belki “bu kadar yazıyı bir araya getirmeye ne gerek vardı”, diyeceksin.

Önce şunu bilmeni isteriz ki buradaki yazılar “kusursuz” olma iddiasını taşıyor. Bu kitapçık, belki yalnızca bir dönemin yükünü somut bir varlığa büründürüp hafifletmek amacına yanıt vermekte; belki de edebiyatımızın önemli şairlerini bir araya getirme, onları az da olsa tanıtma ve onların üzerine söz söylenmesi cesaret gerektiren dizelerindeki gizli anlamları keşfetme yolculuğu... Somut bir neden arıyorsan, uluslar arası bir programın (UB) gerekliliklerinden birinin metin eleştirisi yazmak olduğunu bilmeni isteriz. Popüler kültürün insanı öğütüp posaya çevirdikten sonra ona değer, bilgi katmayışının egemen olduğu bir dünyaya, yazının sesiyle yanıt vermek ve bu seslerin gençlerden çıktığını görmekse elindeki bu kitapçığın varlık nedenlerinden biri ve gurur kaynağı.

Sevgili okur, dingin bir biçimde serüvenimize tanıklık et, şiirleri öyle ya da böyle yeniden yaratma, iç dünyamızın renklerine katma sevincimizin tanığı ol!

İyi yolculuklar!

**İNSAN ;
OKUDUKÇA, SORGULADIKÇA, YENİDEN YARATTIKÇA
VE ÜRETTİKÇE
VARLIĞINI ANLAMLI KILAR.**

AYRILIK SEVDAYA DAHİL

1.

açılmış sarmaşık gülleri
kokularıyla baygın
en görkemli saatinde yıldız
alacasının
gizli bir yılan gibi yuvalanmış
içimde keder
uzak bir telefonda ağlayan
yağmurlu genç kadın..

2.

rüzgâr
uzak karanlıklara sürmüş yıldızları
mor kıvılcımlar geçiyor
dağınık yalnızlığımdan
onu çok arıyorum onu çok arıyorum
her yerinde vücudumun
ağır yanık sızları
bir yerlere yıldırım düşüyorum
ayrılığımızı hissettiğim an
demirler eriyor hırsımdan..

3.

ay ışığına batmış
karabiber ağaçları
gümüş tozu
gecenin ırmağında yüzüyor
zambaklar
yaseminler unutulmuş
tedirgin gülümser
çünkü ayrılmanın da vahşi bir tadı
var
çünkü ayrılık da sevdâya dahil
çünkü ayrılanlar hâlâ sevgili
hiç bir anı tek başına yaşayamazlar
her an ötekisiyle birlikte
her şey onunla ilgili

telaşlı karanlıkta yumuşak
yarasalar
gittikçe genişleyen
yakılmış ot kokusu
yıldızlar inanılmayacak bir irilikte
yansımalar tutmuş bütün sâhili
çünkü ayrılmanın da vahşi bir tadı
var
öyle vahşi bir tad ki dayanılır gibi
değil
çünkü ayrılık da sevdâya dahil
çünkü ayrılanlar hâlâ sevgili..

4.

yalnızlık
hızla alçalan bulutlar
karanlık bir ağırlık
hava ağır toprak ağır yaprak ağır
su tozları yağıyor üstümüze
özgürlüğümüz yoksa yalnızlığımız mıdır
eflatuna çalar puslu lacivert
bir sis kuşattı ormanı
karanlık çöktü denize
yalnızlık
çakmak taşı gibi sert
elmas gibi keskin
ne yanına dönsen bir yerin kesilir
fena kan kaybedersin
kapını bir çalan olmadı mı hele
elini bir tutan
bilekleri bembeyaz kuğu boynu
parmakları uzun ve ince
sımsıcak bakışları suç ortağı
kaçamak gülüşleri gizlice
yalnızların en büyük sorunu
tek başına özgürlük ne işe yarayacak
bir türlü çözemedikleri bu
ölü bir gezegenin
soğuk tenhahlığına
benzemesin diye
özgürlük mutlaka paylaşılacak
suç ortağı bir sevgiliyle

5.

sanmıştık ki ikimiz
yeryüzünde ancak
birbirimiz için varız
ikimiz sanmıştık ki
tek kişilik bir yalnızlığa bile
rahatça sığarız
hiç yanılmamışız
her an düşüp düşüp
kristal bir bardak gibi
tuz parça kırılırsak da
hâlâ içimizde o yanardağ ağzı
hâlâ kıpkızıl gülümseyen
-sanki ateşten bir tebessüm-
zehir zemberek aşkımız.

ATTILA İLHAN

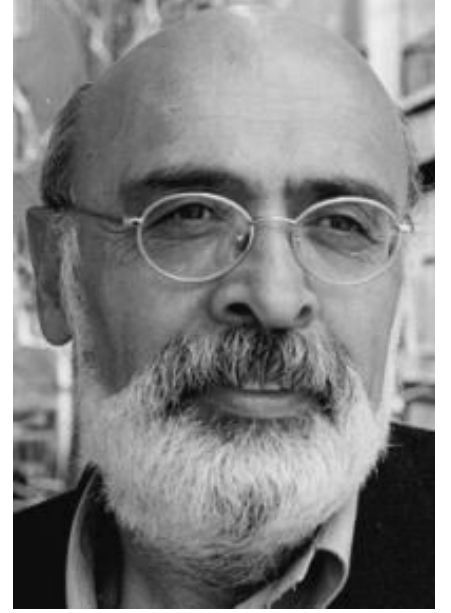

ATTILA İLHAN, 15 Haziran 1925'te Menemen'de doğdu. Tam ismi, Attilâ Hamdi İlhan'dır. İlk ve orta eğitiminin büyük bir bölümünü İzmir'de ve babasının işi dolayısıyla gittikleri farklı bölgelerde tamamladı. İzmir Atatürk Lisesi birinci sınıfındayken mektuplaştığı bir kıza yazdığı Nazım Hikmet şiirleriyle yakalanmasıyla 1941 Şubat'ında, 16 yaşındayken tutuklandı ve okuldan uzaklaştırıldı. Üç hafta gözetim altında kaldı. İki ay hapiste yattı. Türkiye'nin hiçbir yerinde okuyamayacağına dair bir belge verilince, eğitim hayatına ara vermek zorunda kaldı. Danıştay kararıyla, 1944 yılında okuma hakkını tekrar kazandı ve İstanbul Işık Lisesi'ne yazıldı. Lise son sınıftayken amcasının kendisinden habersiz katıldığı CHP Şiir Armağanı'nda Cebbaroğlu Mehmed şiiriyle ikincilik ödülünü pek çok ünlü şairi geride bırakarak aldı. 1946'ta mezun oldu. İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Üniversite hayatının başarılı geçen yıllarında Yığın ve Gün gibi dergilerde ilk şiirleri yayımlanmaya başladı. 1948'de ilk şiir kitabı Duvar'ı kendi imkânlarıyla yayımladı.

AŞK GELİP BENİ BULDU

Yüzünden bir harf düştü, kış bastırıldı
Okuyamıyorum seni, uzaklar çok pahalı
Bilet bulamıyorum, kar çok seviyor ağaçları
Senin saçlarını, dudaklarından bir öpüş
Havalandı, korlaşıyor günlerin acısı
Yazım giderek okunaksızlaşıyor, yaşımı
En iyi sen bilirsin, bir gece alfabetiz
Yüzünden düşen bin parçayken, uzaklara
Araç bulamıyorum, çıkagelmişim bomboş
Saçlarında kalıyor ellerim, bu bilet neresi
İçindir bilmiyorum, yuvasız, yurtsuz ellerim
Kar, ağaçlardan süzülüyor çiçek tohumlarında
Bir açlık, bir sabırsızlık, boynunda gizlenen
Benlerin arasında ara beni, fotoğrafımı kime
Vermiştim, kaybolan fotoğrafına sor beni
Gözlerine çarşılar sığmıyor, her yer don
Yüzünde düşen bir harfte gizle beni, gidemiyorum
Sensiz bir yerlere, kala kalıyorum can sıkıcı
Bu kentin ölü gözlü sokaklarında, evlerinde
Yüzünden bir harf düştü, aşk gelip beni buldu

GÜLTEKİN EMRE

“öldükten kaç gün sonra kısılır sesim

Kaç gün daha uzar sakallarım, siyaha elveda.”

GÜLTEKİN EMRE

1951 yılında Konya'da doğdu. Akhisar Lisesi'ni bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu (1974). Çevirmenlik, Sol ve Onur Yayınları'nda düzeltmenlik yaptı, Milli Kütüphane'de çalıştı. 1980 yılından beri yurtdışında Berlin'de öğretmenlik, yayın yönetmenliği ile uğraşılıyor. Şiirleri Adam Sanat, Atika, Çağdaş Türk Dili, Gösteri, Milliyet Sanat Dergisi, Oluşum, Türkiye Yazıları, Varlık, Yeni Biçem gibi dergilerde yayımlandı. Yurtdışında Parantez ve Şiir-lik dergilerini yönetti.

YAPITLARI

Kurşunî Bir Siperde (1980)
Bızsız Gibi (1983)
Gece Düşleri (1985)
Aşk ve Minyatürler (1989)
Düş Kuyusu (1990)
Siyaha Elveda (1993)
Taşı Sula (1998)
Kanun Hükmünde Şiir (1999)

ÖDÜLLERİ

Orhan Murat Arıburnu Şiir Ödülü (1991)
Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü (1996)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanlar çoğu zaman mantıkları ve duyguları arasındaki bağı iyi kuramadıkları gibi, duygularına yenik düşerek benliklerini duygularına teslim ederler. Gültekin Emre'nin 'Aşk Gelip Beni Buldu' adlı şiiri incelendiğinde, şiir kişinin böyle bir durumla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Şiir kişinin sevgiliye karşı derin duygular beslemesi ve duygularının esiri haline gelmesi, düşüncelerini, hareketlerini buna göre belirlemeye başlaması, onun yaşadığı içsel kargaşa halini kanıtlamaktadır. Emre'nin 'Aşk Gelip Beni Buldu' şiirinde şiir kişinin yaşadığı ruhsal durum, şiirde bahsedilen 'sen' kişinin; yani sevgilinin duygusal durumu ve şiirin biçimsel özellikleri göz önünde bulundurularak açıklanabilir.

'Aşk Gelip Beni Buldu' şiiri incelendiğinde seslenen ve seslenen kişi görülmektedir. Şiir kişinin 'ben' olarak, sevgilinin ise 'sen' olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır. Şiirde sevgilinin duygusal durumu sonucu şiir kişinin 'sen' kişisine karşı bağlılığı, düşünceleri ön plandadır. Bunun nedeni ise şiirde şiir kişinin konuşuyor olması ve içindekileri sevgiliye aktarma çabasıdır. Her ne kadar sevgiliye ait tensel özelliklere şiirde yer verilmiş olmasa da duygusal durumu, şiir kişinin içinde bulunduğu karmaşıklığın yansıtılmasında yeterli olmuştur. 'Sen' kişisi yani sevgili ele alındığında, 'Yüzünden bir harf düştü' dizesinden de anlaşıldığı gibi üzüntülü, suskun, tıpkı bir şey düştüğünde herkesin ötüne bakışı gibi boynu bükük ve bir şeylerden yoksun olduğu anlaşılmaktadır. Şiir kişisi, sevgilinin bu durumu karşısında ne yapacağını bilmez bir durumdadır. Sevgilinin mutsuzluğu doğaya da yansımış, işlerin aksamasına yol açacak kış mevsimi ve karın yağması ile bağdaştırılmıştır. Bu durum 'kış bastırdı...' ve 'kar çok seviyor...' dizelerinde kullanılan kış mevsimi ile ilgili sözler yoluyla kanıtlanabilir. Bunun sonucunda kış mevsiminin soğukluğunun aralarında hissedilmesi ve şiir kişinin sevgilisi karşısında kalakalmışlığı anlaşılmaktadır. 'Kar çok seviyor ağaçları senin saçlarını' dizesi ile de sözü geçen 'kar', sevgilinin içsel durumunun anlaşılmasına engel olarak görülen beyaz bir örtü şeklinde açıklanabilir. Bu dizeden anlaşılacak başka bir önemli nokta ise şiirde sevgiliye ait tek tensel özelliğin açıklanabileceğidir. 'Sen' kişinin saçlarına akların düşmesi, yani 'sen'in yaşlılığı aktarılmak istenmiş olabilir. Sararmış yaprakların düşmesi yerine kar sözcüğünün kullanılması ise şiir kişinin duygusallığının, saflığının anlatılmak istenmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca şiir kişisi, sevgilinin gözlerinin derinliğini vurgulamak için 'çarşular sığmıyor' ifadesini kullanırken bir yandan da bakışlarının donukluğu karşısındaki çaresizliğini, 'gözlerine çarşular sığmıyor, her yer don' dizesiyle anlatmıştır. Sevgiliye ait duygusal durumda geceleri yaşadığı suskunluk ve sıkıntı hali vardır. Şiirde bu durum 'bir gece alfabetiz yüzünden düşen bin parçayken' dizesi neticesinde aktarılmıştır. Gece sözcüğünün kullanılması aydınlığın aksine karanlığı simgeleyerek, ayrılık vaktinin yakınlığını gösteren bir tür sessiz alarmdır. Bu noktada da şiir kişinin 'sen' kişisine karşı tek taraflı değil, karşılıklı olan bağlılığının olduğu anlaşılır. Sevgili de şiir kişisi gibi yaşanacak ayrılıktan mutsuzluk duymaktadır. 'ben' ve 'sen' kişilerinin yaşadıkları duygusal bağın yanı sıra uzun süreli bir ilişkiye sahip oldukları, 'yaşımı en iyi sen bilirsin' dizesi ile kanıtlanabilir. Şiir kişisi sevgilisiyle yaşayacağı olası ayrılık durumunu tıpkı kış mevsimi gibi o aşta ve o kentte mahsur kalmışlığının bir göstergesi olarak algılamıştır. Bu durum, 'bilet bulamıyorum, kar çok seviyor ağaçları' dizesi ile kanıtlanabilir. Şiir kişisi mahsur kalmışlığının yanında sevgilinin düşüncelerini de çözememektedir. Buna örnek olarak, 'okuyamıyorum seni' dizesi gösterilebilir. Tek bildiği ayrılmak, ondan kopmak istemeyişi ve sevgiliye karşı duyduğu büyük aşktır. Şiir kişisi sevgiliye gelişini nedensiz görürken geri dönüşü hiç istememektedir. 'dudaklarından bir öpüş havalandı, korlaşıyor günlerin acısı' dizesi şiir kişinin ayrılık konusunda onu durduran, geçmişte yaşanan ve onu buraya bağlayan güzel anıları olduğunun göstergesidir. Şiir kişisi sevdiğinden kopacağı için önceki yeri yalnız, yuvasız olarak betimlemiş, ayrılığı istemeyişini bir kez daha vurgulamış ve sevgilinin yaşamının merkezi olduğunu dolaylı bir şekilde göstermiştir. Son olarak sevgilinin bulunduğu uzamı ölü gözülü sokaklar ve evlerle dolu can sıkıcı bir yer olarak betimlemiş ve şiirdeki tek uzam özelliklerini vermiştir; ancak sevgiliye karşı duyduğu büyük aşkın yanında çevrenin çirkinliği şiir kişisine aşklarında herhangi bir engel teşkil etmemiştir.

Şiir biçimsel özellikler bakımından incelendiğinde ilk olarak uyak biçimindeki düzensizlik göze çarpmaktadır. Bu uyumsuzluk şiir kişinin yaşadığı duygusal kargaşanın bir sonucu olarak düşünülebilir. Şiirin hiç bölümlenmeden yazılmış olması ise şiir kişinin her olayı ve olguyu 'sen' kişisine bağlıyor olmasıdır. Noktalama işaretleri ele alındığında sadece virgülün kullanılmış olduğu görülmektedir. Bu da şiir kişinin sevgilinin duygusal durumu yanında kendi hissettiklerini aktarma çabası yüzünden kullanılmış olmakla birlikte başka noktalama işaretlerinin kullanılmaması, şiir kişinin yaşamakta olduğu kargaşada tepkilerinin açık olmamasındandır. Zaman eklerinin kullanılmasındaki sürekli ve yersiz değişiklikler, özellikle geniş, şimdiki ve geçmiş zamanın kullanımı, şiir kişinin aktarmak istediklerinin genel tutulmuşluğunun bir sonucudur. Şiirde hâkim olan zamanın geniş zaman olmasının nedeni ise şiir kişinin o an içindekileri aktarmasıdır. Zaman değişikliklerinin yanı sıra farklı kip eklerinin kullanımı özellikle şiir kişinin kararlarının aktarılmasında kullanılmıştır. 'okuyamıyorum, gidemiyorum, bilet bulamıyorum' gibi kip eklerini barındıran kelimelerin kullanımı, hisleri nedeniyle kararları kendi kararları olmaktan çıkmış olan şiir kişinin duygusal durumunu açıklar. Şiirdeki dilin yalınlığının yanı sıra kullanılan imgeler, şiir kişinin anlatmak istediklerini barındırdığı yüklü anlamlardır. 'boynunda gizlenen benlerin arasında ara beni, fotoğrafına kime vermiştim kaybolan fotoğrafına sor beni' dizelerinde kullanılan imgeler sayesinde şiir kişisi, sevgiliye onu hem yanı başında hem de uzaklarda araması gerektiğini; çünkü şiir kişinin ya onun yanı başında ya da uzaklarda olduğunu anlatmıştır. 'Boynunda gizlenen benlerin arasında ara...' dizesinde ise cinas söz sanatı kullanılmıştır. 'Ben' kelimesi ilk olarak et beni, insan vücudundan bir parçadır. Şiir kişinin, sevgiliye onun canından bir parça olduğunu anlatmak istemiş olabileceğinin yanında 'ben'in şahıs anlamında ele alınması sonucunda şiir kişisi, sevgiliye her halini, her anıyı hatırlaması adına nefesini boynunda hissetmesini istemiş olabilir. Son olarak, 'yüzünden bir harf düştü' dizesinin tekrarlanması şiir kişinin sevgilinin yaşadığı olumsuzluk karşısındaki etkilenişinin sonucudur. Şiir kişisi yaşadığı her şeyi başlıkta ve son dizede yer verilen 'aşk gelip beni buldu' sözünden de anlaşılacağı gibi aşka bağlamıştır.

Gültekin Emre'nin 'Aşk Gelip Beni Buldu' şiirinde anlatılmak istenen, şiir kişinin yaşadığı derin duygusallık, sevgilinin yaşadığı durum ve şiirin biçimsel özellikleri ile okuyucuya aktarılmıştır. İnsanoğlu, şiir kişinin bu durumda yenik düştüğü duygusallık ve mantık arasındaki dengeyi kurmalıdır.

AYNI YÜREK LEKESİ

Babam gelirdi ve akşam olurdu.
Bahçedeki akasya ağacı gün boyu biriktirdiği kuşları
Birer hayal topu olarak uzatırdı yatağımıza.

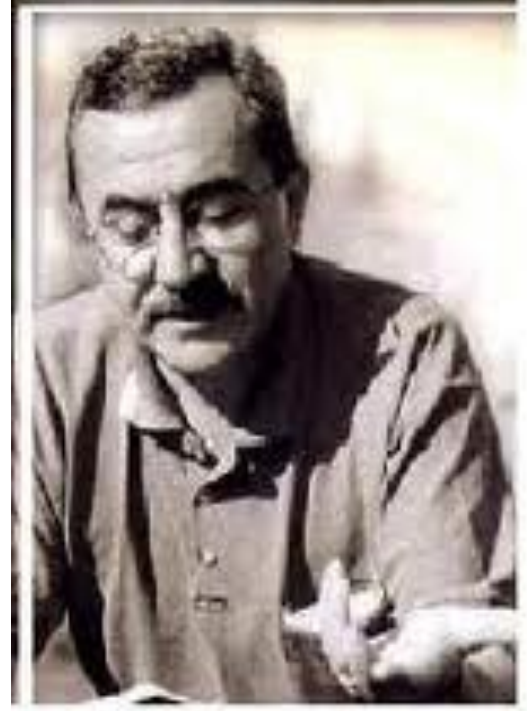
Siyah-beyaz bir fotoğraf gibi gelirdi babam.
Kamyonlar hep geceleri, hep uzaklara giderdi.
Ben o zamanlar bütün babaları susar sanırdım.
Yalnızca gaz lambasıyla konuşan bir diş gıcirtısıydı babam.
Kapılar titreyerek açılır, titreyerek kapanırdı.
Tanrıyı ve uzun konuşanları sevmezdi hiç.

Babamdan yapılmış bir korkuydu dünya.
Ben o zamanlar yalnızlığı gece sanırdım.
Ne kadar susarsa o kadar terlerdi.
Boncuk çocuk döktüğü ter, hep uzağından geçen kadınların
İçinde göveren gözleri miydi?

Babam en çok kışa yakışırdı.
Bütün oyunlarımız başkalarının evlerine bir güzellemeydi.
Annem babamın günahları için bir namaz yumağı hâlâ.
Ey penceresi dışarıya açık, içeriye kapalı evler...
Babam neden yalnızca içince güzeldi.
Şimdi beş ayrı evde aynı yürek lekesi
Süt kokularına yayılıp duruyor.

Babam on altı yıldır ölüme saçmalığını anlatıyor...

ŞÜKRÜ ERBAŞ

ŞÜKRÜ ERBAŞ

1953'te Yozgat'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Yozgat'ta tamamladı. Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilimler Bölümü'nden 1978'de mezun oldu. Toprak Mahsulleri Ofisi'nde memurluk ve yöneticilik yaptı, bu kurumdan emekli oldu. Yarın dergisi yazı kurulunda görev yaptı (1984). Edebiyatçılar Derneği'nde yöneticilik görevinde bulundu (1993-1999). Şair, halen Antalya'da yaşamaktadır.

Şükrü Erbaş, ilk şiirini Varlık dergisinde, 1978 yılında yayımlandı. "Yolculuk" adlı şiir kitabıyla, 1987 Ceyhun Atuf Kansu şiir ödülüne değer görüldü. Ayrıca, "Dicle Üstü Ay Bulanık" şiir kitabıyla 1996 Orhon Murat Arıburnu şiir ödülünü, "Üç Nokta Beş Harf" şiir kitabıyla 2002 Ahmed Arif şiir ödülünü ve "Gölge Masalı" adlı şiir kitabı ile de 2005 Ömer Asım Aksoy şiir ödülünü kazandı.

Şiir, edebiyat ve yaşam üzerine denemeler yazdı. Denemelerini "İnsanın Acısını İnsan Alır" (1995) ve "Bir Gün Ölümden Önce" (1999) adlı kitaplarında toplayan Şükrü Erbaş'ın, "Gülün Sesi Gül Kocar" (1998) adlı düzyazılarından oluşan bir kitabı da vardır.

YAPITLARI

Küçük Acılar (1984)
Aykırı Yaşamak (1985)
Yolculuk (1986)
Kimliksiz Değişim (1992)
Bütün Mevsimler Güz (1994)
Dicle Üstü Ay Bulanık (1995)
İnsanın Acısını İnsan Alır (1995)
Kül Uzun Sürer (1996)
Gülün Sesi Gül Kocar (1998)
Bir Gün Ölümden Önce (1999)
Derin Kesik (1999)
Üç Nokta Beş Harf (2001)
Sarkacın Kalbi (2002)
Yalnızlık Heceleri (2003)
İnsan Sevmezse Ölür (Seçmeler, 2004)
Gölge Masalı (2005)
Unutma Defteri (2007)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Baba, çoğu insanın otorite, bilgelik, güç ile ilgili kavramlarının ilk belirleyicisi olduğundan insan hayatında önemli bir yer tutar. “Aynı Yürek Lekesi” adlı şiirde, şiir kişinin, babasını uzun yıllar önce yitirmesi üzerine içinde bulunduğu karmaşık duygu durumu yansıtılmaktadır. Bu durum kişiler üzerinden yansıtılırken birçok imge kullanılması ve bu imgelerin kişilerin duygu durumlarını belirleyici nitelikte olması, şiirdeki anlamı güçlendirmektedir; bu yüzden şiiri çözümlerken anlatıcı ‘ben’i ve onun yaşamında önemli iz bırakmış olan ‘baba figürü’nü, şiirdeki imgelerden, alışılmamış bağdaştırmalardan yararlanarak ayrı ayrı değerlendirmek yerinde olacaktır.

Anlatıcı şiir kişinin “ben” olması, olaylara ve babasına kendi gözünden yaklaşmasını ve kendi gözlemlerinin vurgulanmasını sağlamaktadır. “Ben” kişisine dair çok fazla ifadeye yer verilmemekle beraber, tekrarlanan ve şiirde iki kere kullanılan “*ben o zamanlar tüm babaları susar sanırdım*” dizesi, olayların üzerinden uzun zaman geçtiğini ve birçok değişimin yaşandığını anlatmaktadır. Bu ifade, şiir kişinin bütün babalarla kendi babasını özdeşleştirdiğini göstermektedir. ‘Ben’in babalık kavramı ve dünya algısı ilk gördüğü baba olan kendi babasıyla şekillenmiştir. Buradan anlatı zamanındaki şiir kişinin ‘ben’in kendi çocukluğuna dışarıdan bakan bir kişi olduğu anlaşılabilir. Ben, bugününü biçimlendiren önemli bir varlık olan babasını hatırlamakta ve küçüklüğünde onunla bütün dünyayı özdeşleştirdiğini yansıtmaya çalışmaktadır.

Şiirde kendisinden en çok söz edilen ‘baba’ figürünün gelmesi ve akşam olması, babanın ‘ben’de esenliksiz duygular uyandırdığını göstermektedir. Ayrıca onu, “*siyah beyaz bir fotoğraf*”la bağdaştırması da babasını çok da iyi hatırlamadığını, onun çok eskide kalmış olduğunu çağrıştırmaktadır. Babasını “*yalnızca gaz lambasıyla konuşan bir gıvırtı*” olarak betimlemesi ve onun “*uzun konuşanları sevmediğini*” dile getirmesi, baba figürünün içine kapanık bir insan olduğunu ya da aile içindeki iletişimi önemsemediğini destekler niteliktedir. Ayrıca “ne kadar çok susarsa o kadar çok terlemesi, Tanrı’yı sevmemesi ve annenin babanın günahları için bir namaz yumağı olması” ilişkilendirildiğinde bunlar, babanın hayatta yaptığı bazı şeylerden pişmanlık ve utanç duyduğunu kanıtlamaktadır. Benin babasını “*en çok kışa yakıştırması*” soğuk, mesafeli bir ilişki yaşandığı düşüncesini uyandırmaktadır. Baba figürünün örnek bir insan olmadığı ve ailesiyle paylaşımlarının tatmin edici olmadığı, “*yalnızca içince güzelleşirdi*” ifadesinden de anlaşılabilir. Baba içmediği zamanlarda gücü elinde bulunduran, konuşmayarak, kendini ifade etmeyerek ve dolayısıyla kendini ele vermeyerek kapalı bir kutu olarak düşünülen ve korku uyandıran bir figür olarak belirginleşmektedir. Şiirde babanın “kadınlara” olan düşkünlüğü de yansıtılmakta ve olumsuzlanmaktadır. “*Boncuk boncuk döktüğü ter,... kadınların içinde göveren gözleri miydi*” dizesi, babanın bu yönünü yansıtır niteliktedir. Şiir kişisi ‘ben’in duygu durumunun anlatılmasında imgeler ve alışılmamış bağdaştırmalardan yararlanılmıştır. Şiirdeki ilk uzam belirlemesi “*bahçedeki akasya ağacının gün boyu biriktirdiği kuşları hayal topu olarak uzattığı yatak*”tır. Bu dizeler, şiir kişinin yaşamındaki tek umut, sevinç, mutluluk kaynağının akasya ağacı olduğunu

düşündürmektedir. Ayrıca bu ağaç aile kavramı ile de ilişkilendirilirse söz konusu ailede, bu duyguların ne kadar eksik yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Dokuzuncu dizedeki “*kapılar titreyerek açılır, titreyerek kapanırdı*” sözleri, şiir kişisinden babasının uyandırdığı ürkekliği ve korkuyu vurgulamaktadır. Bu durumu destekleyen bir diğer ifade de “*babamdan yapılmış bir korkuydu dünya*”dır. Şiirin başlığını içeren ve “*şimdi beş ayrı evde aynı yürek lekesi*” sözleri, yeni ailelerin oluştuğunu ve kardeşlerde babalarını yitirmelerine rağmen o zamanki esenliksiz duyguların taşındığını ifade etmektedir. Babanın bir “*korku yumağı*” olmaktan öteye gidemediği, annenin silikleştirildiği bu evden yetişen çocuklar, kendi ailelerinde yetiştikleri koşulların burukluğunu yaşatmaktadırlar. “*yürek lekesinin süt kokularına yayılıp durması*” insanların istemeden veya isteyerek babalarının yanlışlarını kendi çocuklarına aktarmakta oluklarını okura hissettirmektedir. Şiirin son dizesi olan “*babam on altı yıldır ölüme saçmalığını anlatıyor*” sözleri, babanın inatçılığına, kavgacılığına bir göndermedir. Baba, ölmüş olmasına rağmen durumunu kabullenememekte, bu gerçekle bile didişmektedir. Bu da aslında babanın yaşamının baştan başa bir yanlış, belki de bir saçmalık olduğunu düşündürmektedir. Son dizenin sonunda nokta yerine üç nokta kullanılması da bu şiirde anlatılanların, yaşamın gerçeği olduğunu, bazı ana babaların çocuklardaki izlerinin asla silinmediğini ve bunun bir döngü olduğunu çağrıştırmaktadır.

İnsanın yaşamında yer alan her bireyin, bu yaşamda az ya da çok etkisi olması beklenir. Her insanın yaşamına ilk giren ve o yaşamı biçimlendiren anne ve babadır. Kişilik gelişimi sırasında bu iki insanın benimsediği değerler, kurdukları ilişkiler çocuklarının yaşamlarının yolunu çizecek kadar önem taşır. Şükrü Erbaş’ın “Aynı Yürek Lekesi” adlı şiirinde de ailesiyle etkili iletişim kuramayan, kurmak istemeyen, geç gelmek, kadınlara düşkün olmak, içki içmek, inançsız olmak, korku ile güç sağlamak gibi birçok olumsuz özelliğe sahip bir babanın beş çocuğunun yaşamına bir leke gibi yerleşmesi anlatılmaktadır. Şiirde kullanılan imgelerin, alışılmamış bağdaştırmaların işlevi de bu babanın yarattığı duygu durumunu somutlama amaçlıdır.

AKIŞ

Ayağım boşluğa takılıyor. düşünüyorum:
akan zaman değil. benim; kendimden
kendine geçen! Doruğundayım ulu
bir şahin gibi, ya da köstebek
yerin altında! Yüzüme yansır
yeni bir yüz, aynalara her
bakışım da. Anlayamam hem
av hem avcı olmamı. Ve
günden yarına akışım
ötekine kaçışım! Geceleri oynanan
oyundur yaşam!
Boşuna arama
dört duvar
insanlar
varken
akma
yı
Kİ
SENİ
SENDEN
SORARLAR
DARMADAĞIN
SAVRULMUŞKEN
KENDİN OLMANIN
ESRİKLİĞİNİ UNUT
VE YIRTIĞI GÜNDÜZE!
BÖYLRDİR YAŞAM GECE
TAŞKINLIĞA MEZAR YAPAR
GÜNDÜZÜMÜ, KUMSAATİ GİBİ
AKMAYA ALIŞACAĞIM İMGELER
DAĞINIK, ANLAMLARI KAYBOLMUŞ
ÇIRILÇIPLAK BİR DÜŞLEM, GÜNDÜZ
IRZINA GEÇİLMİŞ BİR ÇOCUK: KANLAR İÇİNDE BİLİNCİM!
AKTIM: DÜŞ/MÜŞÜM ASLINDA ÇIKIYORUM!

CENK KOYUNCU

CENK KOYUNCU

27 Haziran 1967'de İstanbul'da doğan şair, 1992'de **eski'Z** dergisini çıkartanlar arasında yer aldı. Bir dönem **Kitap-lık** dergisini yönetti. TRT 2'de Okudukça programının metin yazarlığını yaptı, **Son Kişot** dergisini kurdu, 14 Mayıs 2006 tarihinde yakalandığı hastalığa yenik düşerek aramızdan ayrıldı.

YAPITLARI

Otoben(1993), Yüz'de Yüz (1996), 10 Desen 10 Tipografi, 10 Şiir, Sona Veda (2002)

ahh, içimde yangın; gözlerimde sağanak atbaşı
gider de derman olmaz birbirine iki muhtaç!
gezdim; benden önce kim varsa dağılmış dört bir
yana, toplanmaya çalışıyor hayatta.. babam param-
parça! annem yüreğini yamıyor tüm eskilerden..
içim-dışım deprem; zamanda kilitlemiş eylem!
aşk'ın ilk hecesi için and içtim tüm sözcüklere..
beni soranlara, yaşanmışa ve yaşadıklarına "yok"!
diyecek kelimeler; "burada bir şey cenk'e dair"
-alfabesini söktü; taşındı buradan şair!"

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanın olduğu kişiyle olmak istediği kişi arasındaki uçurum büyüdükçe kendi içinde yaşadığı ikilem de güç kazanmaktadır. Cenk Koyuncu'nun "Akış" adlı şiiri de böyle buhranlı bir durum içindeki kişinin kendini sorgulama sürecini konu almıştır. Kum saati biçiminde yazılmasıyla da belirginleştiği gibi, şiir kişinin bulunduğu durumdan başka bir duruma geçmesi ve bir akış içinde olması şiirde okuyucuya aktarılmıştır. Şiir kişinin yaşadığı bu "akış" nedeniyle belirli bir uzam ve zaman verilmemiştir. Bu yolla, şiir kişinin içindeki "boşluk" hissi kuvvetlendirilmiştir. Ayrıca, şiirde kullanılan benzetmelerin, şiir kişinin kendi istediği şekilde anlam kazanamamış benliğine, kendini başka varlıklara benzeterek anlam kazandırma çabasını yansıttığı söylenebilir. Şiirdeki dizeler arasında bağların zayıf kullanılmasının sebebi ise yine şiir kişinin yaşadığı karmaşaya ve kafasındaki "imgelerin dağınıklığına" vurgu yapmak istemesiyle ilişkilendirilebilir. Tüm bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı gibi şiir kişisi bir düşünüş içindedir. Kum saatinin tepesinden en aşağısına kadar gerçekleştirdiği bu yolculuk aslında kendisi ve gerçek benliği arasında yaptığı seçimdir. Dolayısıyla bu şiir, şiir kişinin yolculuğa başladığı andaki haliyle yolculuğun sonundaki hali bağlamında incelenmelidir.

Şiir kişinin yolculuğunun başındaki mutsuzluğu ve arayışı ilk dizelerle birlikte şekillenmektedir. Bu dizelerde şiir kişisi, ayağı "boşluğa" takılarak düşmeye başlamaktadır. Bu boşluk, kişinin içindeki boşluktur ve kişinin içinde bulunduğu ruh halini ortaya çıkarmaktadır. Kişi kendisinden memnun değildir ve içindeki bu tarif edilemez boşluk, ona kendisinin kendine ait olmadığını hissettirmektedir. Bu düşünüş kişinin gerçek benliğine geçişidir. "kendimden kendine geçen" dizesi bunu kanıtlar niteliktedir. Kişinin şu anda olduğu kişiyle gerçekte olmak istediği kişi arasında derin bir uçurum vardır. Bu nedenle o, gelgitler yaşamaktadır. Bu yüzdendir ki bir gökyüzünün doruğunda "şahindir" ve bir yeraltının derinliklerinde "köstebek". Köstebek yeraltının, şahin ise gökyüzünün egemen gücüdür. Ayrıca, yeraltı ve gökyüzü arasındaki uzaklık asla tanımlanamaz; çünkü ne yerin derinliğinin bir sınırı vardır ne de gökyüzünün. Şiir kişinin kendisini bu ayrı uç noktaların temsilcileriyle eşleştirmesi, benliğinin nasıl parçalandığının bir kanıtı olarak ele alınabilir. Yine aynı nedenden ötürü "hem avdır hem de avcı." Kişi iç dengesini ve huzurunu kuramadığı için zamanını hızlıca tüketip kendinden kaçmak istemektedir. Bu duygular onu karanlığa itmiştir, "gecelerde yaşamaktadır". Onu gerçekte olmak istediğinden uzaklaştırıp kendisine sahte bir kimlik ve maske yaratanın, onu başka biri olmaya zorlayanın diğer insanlar olduğunu söylemektedir. Kısacası insanlar onu bir heykel gibi istedikleri şekle sokmuşlardır; ancak kişinin aslında bu heykelle ait olmamasından dolayı heykelin içi hep boş kalmıştır ve boşluk kişiyi etrafındaki kabuğu kırmaya itmiştir.

Kabuk kırıldıkça şiir kişisi gerçek benliğine bir adım daha yaklaşmaktadır. Kum saatinin alt bölümünde de bu adımlardaki kararlılık ve şiir kişinin içindeki boşluğu dolduracak nitelikte olması okuyucuya aktarılmıştır. Bu bölümün, üst bölümün aksine büyük harflerle yazılmış olması, bunun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. "VE YIRTIL GÜNDÜZE" dizesi ise bir başka kanıt olarak sunulabilir; çünkü üst kısımda yaşamı gecelerde geçirdiğini söyleyen şiir kişisi gündüze ulaşmayı hedeflediğini ve kararlılığını bu dizelerle keskin bir şekilde dile getirir. Benliğine kavuşma isteği bu dize üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Ayrıca, gündüzde gece yaşanacak "taşkınlıklar" gömüldür ve gece olunca bunlar hortlar. Bu taşkınlıklar türlü duygu patlamalarıdır ve kişiyi bunalıma itecek, kişinin gerçek kişiliğiyle çelişmesine yol açarak onu çılgına çevirecek kadar güçlüdür. Aynı zamanda, kişinin gündüze kaçıp gecedan kurtulma isteğini oluşturan başlıca etkenlerdir. Bu kaçış süresince kafasının içini kemiren düşünceler ve yaşadığı gelgitler kişiyi o kadar yormuştur ki içinde sürüklendiği bu çelişkiye daha fazla karşı koyamamış ve kendini koyuvermiştir. "Sahte" kendinden "gerçek" kendine kaçışının akışına bırakmıştır kendini.

Sonuç olarak; son dize olan "DÜŞ/MÜŞÜM ASLINDA ÇIKIYORUM!" tüm şiirin özeti gibidir. Şiir kişinin tepeden aşağı doğru düşmesi, "kendine ulaşması", aslında bir düşünüş değil tam aksine içine hapsoldüğü sahteliğinden, yaşadığı çelişki ve gelgitlerden çıkışıdır. Ancak unutulmaması gereken çok önemli bir gerçek vardır ki: her kum saati, son kum tanesi dibe düşünce yeniden çevrilir. Kısır bir döngü içerisinde tıpkı şiir kişi gibi...

HELİN AKDAĞ

BU GEMİ NE ZAMANDIR BURADA

Bu gemi ne zamandır burada
Çoktan boşaltmış yükünü
Gece de olmuş, rıhtım da bomboş
Mavi bir suyun düşünüyü uyutur bir tayfa
Arkada, güvertede
Ah, neresinden baksam sessizlik gene.

Yürürüm usuldan, girerim bir meyhaneye
İçeride üç beş kişi
Yalnızlık üç beş kişi
Bir kadeh rakı söylerim kendime
Bir kadeh rakı daha söylerim kendime
-Söyle bel ne zamandır burada bu gemi
-Denizin değil hüznün üstünde.

Belki yarın gidecek
Bir anı gelecek bir başka anının yerine.

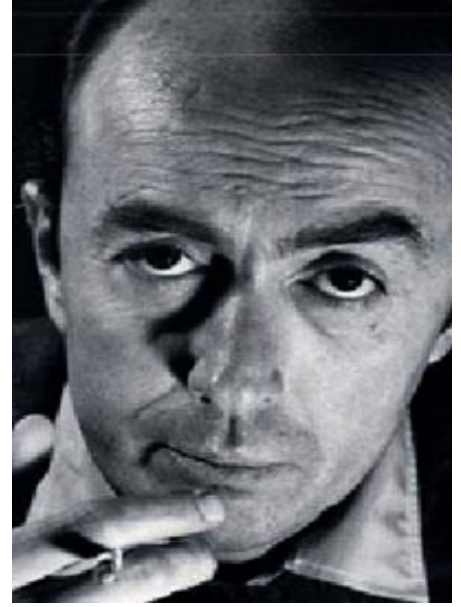
İnsan bazen ağlamaz mı bakıp bakıp kendine.

EDİP CANSEVER

EDİP CANSEVER

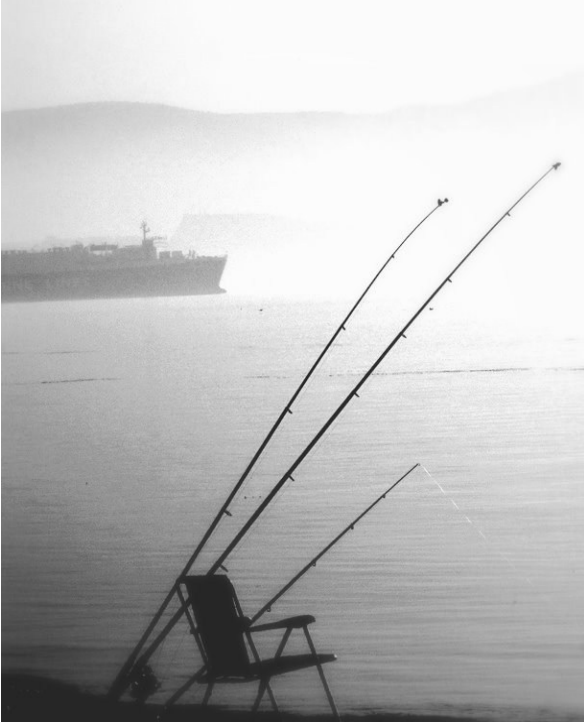
(8 Ağustos 1928–28 Mayıs 1986) Türk şair. 8 Ağustos 1928'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. Kapalıçarşı'da turistik eşya ve halı ticareti yapmaya başladı. 1976'dan sonra yalnızca şiirle uğraştı. Bodrum'da tatildayken beyin kanaması geçirdi, tedavi için getirildiği İstanbul'da 28 Mayıs 1986'da yaşamını yitirdi. İlk şiiri 1944'te İstanbul dergisinde yayınlandı. Yücel, Fikirler, Edebiyat Dünyası, Kaynak dergilerinde çıkan ilk gençlik şiirlerini "İkinci Üstü" kitabında topladı. Bu şiirlerde varlıklı, her şeye yaşama sevinciyle bakan bir gencin avarelikleri, duyguları ön plandaydı. 1951'de "Nokta" dergisini çıkardı. Bu dergi genç şairlerle ve yazarlarla tanışmasını sağladı. İlk kitabından 7 yıl sonra yayınladığı "Dirlik Düzenlik" bu dönemin ürünüdür. Bu kitaptaki şiirlerde düşünceyi dil içinde eritmeye yönelik, özlü bir söyleyiş ve çarpıcı biçim arayan, toplumsal eleştiri için mizah aracını kullanan bir tutum görüldü. 1957'de yayınlanan "Yerçekimli Karanfil" ile kendisine özgü bir şiir evreni kurdu. İkinci Yeni akımının özgün örneklerini verdi. Yenilik, Pazar Postası, Yeni Dergi gibi dönemin sanat yayınlarında şiirsel canlılığı besleyen şairlerden biri oldu. Şirinde zamanla sevinç yerini bunalıma, toplumsal dengesizlikleri eleştirme kaygısı yerini yıkıcı bir umutsuzluğa bıraktı. "Dize işlevini yitirdi" gerekçesiyle yeni arayışlara yöneldi. Şiirde tiyatrodan esinlenen diyaloglar kullandı. "Nerde Antigone", "Tragedyalar", "Çağrılmayan Yakup" bu dönemin ürünleridir. Yine de İkinci Yeni içindeki bazı şairler gibi anlamsızlığı savunmadı. Kapalı, anlaşılması güç, yine de anlamdan ayrılmayan bir şiire yöneldi. Çok farklı imgeler kullanırken bile düşünce ögesini göz ardı etmedi. Yapıtlarına tutarlı bir bütünlük kazandı. Şiirinde düzyazı olanaklarını kullanmaktan da çekinmedi. Yalnız şiirleriyle değil tepkileri ve yaşama biçimiyle de kendisinden söz ettirdi. Sürekli yazan, yayınlayan bir şair olarak ilgileri hep üstünde tuttu.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Hayatlarımız, yaşadıklarımız bir gemidir; bilinmezliklere doğru durmadan yol alan. Kimi zaman da insanın ta kendisidir bu gemi; hüznün üzerinde, ona ağırlık yapan, onu yoran yüklerini boşaltma çabasında, yalnız ve sessiz. Bir limandan başlayıp, o engin mavilerde durmadan ilerler her gemi; okyanusların haşın sularında yıpranır ve aldığı onulmaz yaralar nedeniyle içinde bulunduğu yalnızlıkla birlikte derinlere gömülür, kaybolur gider. Edip Cansever' in "Bu Gemi Ne Zamandır Burada" adlı şiirinde de, kendisini ve yaşadıklarını gemiye benzeten şiir kişinin, değişmeyen yalnızlık durumuna karşı tepkisi, isyân edişi anlatılmıştır.

Şiirde, 'konuşan' şiir kişisi olarak yalnızca "ben" in kullanılmış olması, geriye kalan bütün kişilerin dışarıdan, tanınmayan bireyler (meyhanedeki üç beş kişi) olmaları ve anlatıcının, şiir kişinin kendisi olması, şiir genelinde hissedilen yalnızlık izleğini destekleyici niteliktedir. Kişinin sosyal açıdan kendisini yalnız hissetmesiyle kendi içine dönüşü, yani yalnızlığını giderecek bireyleri kendi içinde aramaya başlaması da yansıtılmak istenen duyguyu pekiştirmektedir. Yalnızlık izleğinin uzama olan etkisi incelendiğinde ise;

bomboş rıhtımda bulunan kişinin yalnızlığından kurtulmak için meyhaneye girmesinin herhangi bir değişiklik yaratmaması, bu uzamda da aynı duygunun barındırıldığını göstermektedir. Buradan yalnızlık duygusunun uzama bağlı değişmediği sonucunu çıkarabiliriz. Değişen uzam ile ortamda bulunan insan sayısının artışı da kişinin yalnızlığını azaltmamıştır; bu durumda kişinin yaşadığı yalnızlık fiziksel bir yalnızlıktan öte, kişinin kendi içinde yaşayıp, kendi kendine soru sorarak ve cevaplayarak çözümlenmeye çalıştığı bir yalnızlıktır, denilebilir. İkinci bölüm olarak adlandırabileceğimiz uzamın meyhaneye olduğu kısımda, sorulan "Söyle be! Ne zamandır burada bu gemi" sorusunun sonunda soru işaretinin bulunmaması ve ardından cevabın duraksamadan gelmesi, okuyucuyu soruyu soran kişiyle cevaplayan kişinin aynı kişi olabileceği kanısına ulaşturmaktadır. Haricinde sorulan soruya verilen "yanıtın" tam anlamıyla bu niteliği taşımadığı görülmektedir. Geminin ne zamandan beri aynı noktada olduğu sorusuna yanıt yerine, geminin bunca zamandır neyin üzerinde olduğu söylenmiş, bu da yine akıllara şiir kişinin hem soruyu soran hem de yanıtlayanın olduğunu getirmiştir. Bu soru ve yanıt sayesinde uzun zamandır aynı yerde, hüznün üzerinde duran geminin, kişinin yalnızlığını pekiştirme amaçlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölümde geniş zamanın kullanılması, şiir kişinin sürekli olarak, kendisine acı veren bu konu hakkında düşündüğünü göstermektedir.

"Gemi" sözcüğünün sürekli olarak farklı bir kimliği temsil edişiyile dört anlamsal kesite ayrılabilen şiirin ilk bölümünde, gemi, gerçek anlamı ile kullanılmış gibi dursa da şiir bütünü ele alındığında onun, yalnızlık çeken kişinin kendisi olduğu anlaşılacaktır. İkinci bölümde, kişinin kendi kendine bu geminin hüznün üzerinde kaç zamandır bulunduğunu sorgulaması da akıllara geminin, kişinin kendisi olabileceğini getirmektedir. Üçüncü bölümde, gelecek zaman kullanılmış, gidecek varlık anılar gibi gözükse de asıl gidenin gemi olabileceği düşünülmüştür. Son bölümde ise, şiirin bütünü göz önünde bulundurularak şiir kişinin gemi olabileceği düşünülmektedir. Geniş zamanın kullanılması ve eylemi kişinin kendi kendine yapıyor olması, kişinin içinde bulunduğu acı durumun farkında olduğunu; ancak engelleyici hiçbir şey yapamıyor olduğunu göstermektedir. Kişinin kendi durumunu açıkça görebiliyor ve düzelmeyeceğini biliyor olması, kişiyi daha da umutsuz durumlara sürükleyerek onun ağlamasına sebep olmuştur.

Şiirde, ana izleğin doğru ve tam anlaşılması için noktalama işaretlerinin seçilmesi ve tonlama farklılıkları da en az kullanılan sözcükler kadar etkilidir. Başlık incelendiğinde, tonlama türüne ve sona gelebilecek soru işareti ile bir soru haline gelebilmekte iken aynı zamanda herhangi bir noktalama işaretinin kullanılmaması ve tonlamanın düz olmasıyla da, başlığın yalnızlık temasını aktarma ve belirginleştirme amaçlı yazıldığı söylenebilmektedir. Her ikisi harmanlanarak yorumlandığında ise; kişinin uzun zamandır belli bir noktada sabit kaldığını bildiği geminin ne zaman hareket edeceği sorusunun cevabını, arayıp da bulamadığı ve bunun üzerine insanlara sormaya başladığı ortaya çıkmaktadır.

Herkes, hayatlarının uçsuz bucaksız bir mavilikte sürüp gittiğini kabul etmiştir ve kendisini bekleyen yeni olayları merak eder. Kimileri doyumsuzdur, kimileri ise uzun süre yapayalnız kaldıkları limanlardan bir an önce ayrılmayı bekler; yanlarında yeni birileriyle, en azından içlerindeki yalnızlık duygusunu yenmiş bir biçimde...

KESTİM KARA SAÇLARIMI

Uzakta dön yakında dön çevreydi dön
Yasaktı yasaydı töreydi dön
İçinde dışında yanında değilim
İçim ayıp dışım geçim sol yanım sevgi
Bu nasıl yaşamaydı dön

Onlarsız olmazdı, taşımam gerekti, kullanmam gerekti

Tutsak ve kibirli -ne gülünç-
Gözleri gittikçe iri gittikçe çekilmez
İçimde gittikçe bunalıtı gittikçe bunalıtı
Gittim geldim kara saçlarımı öylece buldum

Kestim kara saçlarımı n'olacak şimdi
Bir şeycik olmadı - Deneyin lütfen -
Aydınlığım deliyim rüzgârlıyım
Günaydın kaysıyı sallayan yeke
Kurtulan dirilen kişiye günaydın

Şimdi şaşıyorum bir toplu iğneyi
Bir yaşantı ile karşılayanlara
Gittim geldim kara saçlarımdan kurtuldum

GÜLTEN AKIN

GÜLTEN AKIN

(d. 1933, Yozgat). Türk şair ve yazar.1933 yılında Yozgat'ta doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde tamamladı. 1955'te Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1956'da Yaşar Cankoçak'la evlendi. Beş çocuk büyüttü. 1958-1972 arasında kaymakam olan eşinin görevi nedeniyle Anadolu'nun çeşitli ilçelerinde yaşadı. Gevaş, Alucra, Gerze, Saray ilçelerinde ve Kahramanmaraş'ta yardımcı avukatlık, avukatlık ve öğretmenlik yaptı. 1972'de Ankara'ya yerleşerek Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu'nda çalıştı. Kültür Bakanlığı Yayın Danışma Kurulu üyeliğinde bulundu.Demokratik kitle örgütlerinin yeniden kuruluşu çalışmalarına katıldı. İnsan Hakları Derneği, Halkevleri, Dil Derneği gibi örgütlerde kurucu ve yönetici olarak görev aldı. Son Haber gazetesinde ilk şiiri 1951'de yayımlandı. Ardından Hisar, Varlık, Yeditepe, Türk Dili, Mülkiye gibi dergilerde çıktı. Başlarda şiirlerinin konusu doğa, aşk, ayrılık, özlem iken, daha sonraları ise toplumsal sorunlar ağır bastı. 1980 öncesinde halkın yaşadıkları, onun da hayatına ve şiirine yansdı. Daha sonraki şiirlerinde toplumsal sorunlara yöneldi. Gezip gördüğü yerlerden aldığı esinle zenginleşen ve coşkulu bir insan sevgisiyle yoğrulan şiiri, toplumsal sorunları, yaşam-halk ilişkisini öne çıkardı. Şiirlerinde büyük ölçüde folklor öğelerinden yararlandı. Şiir üzerine yazılarını biraraya getiren "Şiiri Düzde Kuşatmak" (1983) kitabında, halk kaynağına inme isteğini, "Halkta var olan öz ve biçimi diyalektik olarak yükseltmek, şiiri yükseltirken halkın yaşamının ve yaşam biçimlerinin yükselmesine yardımcı olmak" sözleriyle açıklar. Şiirleri pek çok dile çevrildi ve kırktan fazla şiiri bestelendi. Bestelenen şiirlerinden biri, Sezen Aksu'nun 1993 tarihli albümüne adını veren Deli Kızın Türküsüdür. (Besteleleyen: Sezen Aksu) Ayrıca kısa oyunlar da yazmıştır. Milliyet Gazetesi'nin anketiyle Dağlarca'nın ölümünden sonra yaşayan en büyük şair seçilmiştir.

ŞİİRLERİ: Rüzgar Saati (1956), Kestim Kara Saçlarımı (1960, Sığda (1964), Kırmızı Karanfil (1971), Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı (1972), Ağıtlar ve Türküler (1976), Seyran Destanı (1979), İlahiler (1983), Sevda Kalcıdır (1991), Sonra İşte Yaşlandım (1995), Sessiz Arka Bahçeler (1998), Uzak Bir Kıyıda (2003)

Şairin aldığı pek çok ödül vardır. Bazıları:1955 - Varlık şiir yarışmasında birincilik ödülü, 1964 - Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü, 1972 - TRT Sanat Ödülleri, Yarışması'nda Başarı Ödülü, 1976 - Yeditepe Şiir Armağanı, 1991 - Halil Kocagöz Ödülü, 1992 - Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1999 - Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü, 2003 - Dünya Gazetesi Yılın Telif Kitabı Ödülü, 2008 - Erdal Öz Edebiyat Ödülü

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Baskı, ister bireysel, ister toplumsal düzeyde olsun, her biçimde bireylerin hayatını olumsuz etkileyen bir olgudur. Farklı düşüncelerin, bakış açılarının, yaşayışların kısıtlanması; farklılıkların yok edilmeye çalışılması ilerlemeye sekte vurur. Bu baskıların sıklıkla yönlendirildiği bireyler de şüphesizdir ki kadınlardır. Özellikle ataerkil toplumlarda erkeklerin önüne geçmesi istenmeyen kadınlar, çeşitli dayatmalara maruz bırakılarak kısıtlanmış ve geri plana atılmıştır. Bu dayatmalar o kadar iyi temellendirilmiştir ki, kadınlar çoğu zaman bunlara başkaldırmaya teşebbüs etmeyi dahi akıllarına getirmez, bunu düşünmekten bile korkarlar. Hâlbuki tarih boyunca bir öncü çıktığı takdire kadınlara kısa sürede bu zorunluluklara karşı mücadeleye geçtiği ve bu mücadelelerde galip geldiği görülmüştür. Kadınca başkaldırının, bir kadın gözünden yansıtıldığı Gülten Akın'ın "Kestim Kara Saçlarımı" şiiri de bir kadının baskı altında olduğu ve harekete geçip baskıdan kurtulduğu dönem arasındaki farkı ele almaktadır. Şiir, baskı altında olunan, kara saçların etkisindeki dönem ve kara saçların kesildiği, başka bir deyişle özgürlüğe kavuşulan dönem olarak iki bölümde incelenebilir.

İlk bölümde bilinen geçmiş zaman kipi kullanılarak olaylar ele alınırken ikinci bölüme doğru şimdiki zamana geçilmiş ve eylemler birinci tekil kişi eki ile çekilmeye başlanmıştır. Buradan, şiir kişinin kara saçların kesilmeden önceki kısmında başka güçlerin etkisi altında olduğu ancak kara saçların kesilmesinden sonra "ipleri eline aldığı" söylenebilir. Şiirin başlığında yer alan kara saçlarını kesme eylemini de şiiri daha iyi anlamak için çözümlenmek gerekir. Kara ya da başka bir deyişle siyah, baskının, karanlığın, kötülüklerin üstünü örten gecenin rengidir. Bu çağrışımlar, kadının dış görünüşünü en çok etkileyen ve erkekten çok kadını çağrıştıran öğelerden biri olan saç ifadesi ile birlikte ele alınarak şiirin bütünüyle birlikte düşünüldüğünde 'kara çarşaf' olarak bu ifadeyi açmak yanlış olmayacaktır. Şiirin geri kalanı bu biçimde ele alınırsa şiirde dini baskıdan kendi istek ve çabası ile kurtulan bir kadının anlatıldığı söylenebilir.

Emir kipinin hâkim olduğu şiirin birinci bölümünün hemen başında olan "Uzakta dön yakında dön çevreydi dön" dizesinden de anlaşılabilir gibi şiir kişisi, kesin kuralların baskısı altında yaşamaktadır. Uzak, yakın gibi kelimelerin sonuna getirilen bilinen geçmiş zaman eki, kişinin bu bilgileri kişisel deneyimler ile kazanmadığı, bu dayatmalardan sorumlu olan kişi ya da kişilerin bunları söylediğini gösterir. Bunlar aynı zamanda söz geçiren kişilerin koyduğu zorunlulukları ifade eden eylemler olarak da değerlendirilebilir. Bu baskıların toplum tarafından yapıldığı, kurallara uymak zorunda olan bireylerin söz hakkı olmadığı "içinde dışında yanında değilim" dizesinden anlaşılabilir. Bu durumda şiirdeki üç kişiden (anlatıcı kişi olan ben, onlar ve siz) biri olan 'onlar', 'ben' üzerinde kural koyucu olan kesimdir. Bu dize aynı zamanda bu kuralların içselleştirilemediğini, anlaşılmadığını düşündürmektedir. Kullanılan emir kipleri, başlıkla beraber düşünüldüğünde bu kuralların kesin, değişmez kurallar ve belki de dini temelli kurallar olduğu düşüncesini destekler. Bu kuralların değişmezliği özellikle "gittim geldim kara saçlarımı öylece buldum" dizesinden anlaşılabilir. Sık sık tekrarlanan 'dön' sözcüğü de kısıtlamayı, yeni yerlere gidememeyi, başlanılan yere geri dönmeyi, bir şeyler yapılmaya çalışılsa bile bunun engellendiğini anlatır. Şiir kişinin "içim ayyıp dışım geçim sol yanım sevgi" biçiminde kendisini nitelendirmesi de Arap kültürü ile birleşen İslamiyet'teki kadın bakış açısını özetler niteliktedir. Bozulmaya uğramış olan bu kültürde kadının, etrafındakileri günah işlemeye iten ve sürekli denetim altında tutulması gereken bir varlık olarak düşünülmesi 'içinin ayyıp olması' olarak ifade edilmiş olabilir. Dışının geçim olması ifadesi, yine aynı temele dayanarak kadının fiziki ne kadar güzelse o kadar itibar gördüğü biçiminde düşünülebilir. Sol yanının sevgi olması olumlu açıdan bakılırsa kadının şefkatli oluşu, anne niteliği taşıması biçiminde görülebilecekken; olumsuz yönden bakılırsa yine bozulmaya uğrayan bu 'din kültürü'ndeki erkeğini her daim seven, onun sözünden çıkmayan, onun ihtiyaçlarını kendininkilerden önce sayan kadın niteliğini de anlatıyor olabilir. Şiirin devamında gelen şiir kişisinin içinin gittikçe bunalması, muhtemelen bu baskılar sonucunda kişinin sıkıntı duymasıyla ilişkilendirilebilir. Şiirin ilk bölümünde yer alan, gittikçe irileşen ve çekilmez hale gelen göz imgesi ise çözümlenmesi gereken bir başka ifadedir. Göz, etrafı gören bir nesne olduğu gibi aynı zamanda gözletmek eyleminin temelindeki organdır. Gözetlemek anlamıyla değerlendirmeye yapılacak olursa gözlerinin irileşmesi kişinin sürekli göz hapsinde tutulması, baskının artması anlaşılır ve bu baskı arttıkça daha da çekilmez bir hayat biçimi oluşur. Şiirin beşinci dizesinde yer alan "bu nasıl yaşamaydı dön" ifadesi, birinci bölümünün özeti gibidir. Şiir kişisi, sorgulamak, sınırların dışına taşmak istese de kafese kapatılmışlık, hapsolmuşlük duygusu yüzünden kendisine çizilen sınırların dışına taşamamıştır.

Şiirin ikinci bölümü olarak değerlendirilebilecek olan, birinci bölüm ile kıyaslandığı zaman belirgin bir duygu değişimin görüldüğü kara saçların kesilmesi sonrasında, yaşamının dizginlerini şiir kişisi kendi eline almıştır. Birinci bölümdeki bunalım, kısıtlanmışlık ve ümitsiz duygular yerini özgürlük ve umutlu ruh haline bırakmıştır. Bu bölümde aynı zamanda eylemler bilinçli yapılan, şiir kişisinin kendi istediği için yaptığı eylemlere dönmüştür. Buna örnek olarak 'kestim', 'şaşıyorum', 'aydınlığım' gibi eylemler verilebilir. Kara saçlardan kurtulmadan önceki kısıtlanmış, kabul ettirilen yaşam biçimi ikinci bölümde terk edilmiştir ve eski yaşam biçimini sürdüren kesimin bunu nasıl sürdürdüğü sorgulanmaya başlamıştır. Kara saçlarından kurtulmayı sağlayan, neden olarak gösterilen 'gittim geldim' sözleri, kabuğundan çıkıp farklı çevreler görmek olarak ele alınırsa, kendisine çizilen sınırların biraz olsun dışına taşan kişinin düşüncelerinin

değişebileceği, ufkunun genişleyip, yaşam biçiminin değişebileceği yargısına varılabilir. 'Ben'in kara saçlarından kurtulduktan sonra aydınlık, deli ve rüzgârlı oluşu da yine ulaştığı özgürlüğü ve bundan duyduğu memnuniyeti betimler. Rüzgârlı ve deli olmak, istenen yönde esip, istenen her şeyin yapılmasına işaret eder. Aydınlık olmak da 'kara saçlar'dan, baskıdan, kendisini sınırlayan güçlerden kurtuluşu anlatır. Şiir kişisi, bu bölümde 'siz' kişisini de kendisi gibi aydınlanmaya teşvik etme çabasıdadır. Tekrarlanan 'günaydın', genellikle uykudan yeni uyanıldığında ya da gecenin karanlığının bitişi ardından gelen aydınlık yani sabah vakti söylenen bir kelimedir. Bu nedenle kişinin uyanışını ifade eder. 'Kaysıyı sallayan yel' ifadesi de doğanın uyanışa geçtiği bahar mevsimini işaret eder. Genellikle şubat sonu mart başı çiçek açan kayısı ağaçlarının bu özelliği, şiirde bahsedilen karanlık, baskıcı 'kış' döneminin bitip; özgürlüğün, yeniliklerin, 'düşüncelerin çiçek açıp, meyve verdiği' bahar dönemine geçişe benzetilmiş olabilir. Bu ifadenin sonrasında gelen "kurtulan dirilen kişiye günaydın" dizesi de bu çıkarımı destekler.

Saçın genel olarak kadını hatırlatan bir ifade oluşu ve 'toplum iğneyle yaşamı sınırlandırma' ifadesinin, eski dönemlerde kadının evde oturup dikmiş nakış gibi uğraşlar edinmesini çağrıştırmamasından yola çıkarak, bir kadın olduğu çıkarımını yapabileceğimiz şiir kişisi, bu şiirde yaşamındaki değişimi anlatmaktadır. Baskı altında ve kısıtlanmış bir dönemin bitişi ardından gelen aydınlık ve özgürlük durumu kesin bir çizgiyle ayrılan iki bölümde anlatılmıştır. Bu şiirden de yola çıkarak, özgürlüklerin hiçbir zaman bireye çabalımadan verilmeyeceği, aksine özgürlüğe ulaşmak için toplum genelinden farklı olup kendini geliştirmenin gerektiği yargısına varılabilir.

BERİL ADIKUTLU

AH

yüzünün yarısı göz kadife yansımali
bulutlu siyah ah bulutları eflatun
o boy aynasından çıktı fransızın malı
vişne asidi vardı tadında rujunun
ah sinema yıldızı filan olmalı
ağızlığı kristal son derece uzun

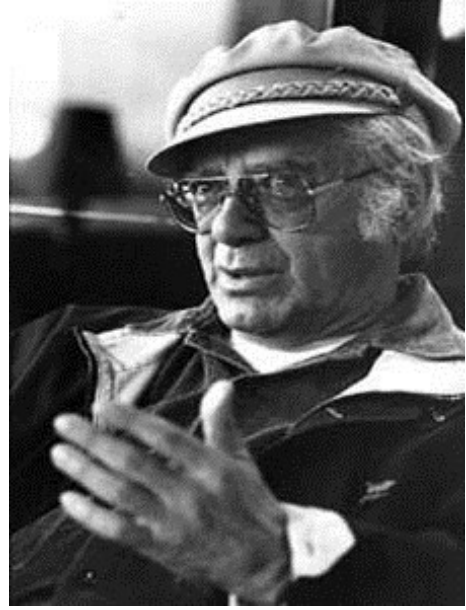
bir kibrit çakıldı mı ah yağmurluklu kız
alevinden anlamlı dumanlar üfürüyor
ah çocuk yüzünde gül goncası ağız
saçlarından incecik su tozu dökülüyor
sığınak gibi derin ağaçlar gibi yalnız
karartma başlamış ışıklar örtülüyor

ellerinde ruh gibi ah portakal kokusu
kırkmaları morsalkım göz kapakları saydam
çok vapurun battığı bir liman orospusu
bir hırsla öptüm ki ah ölürüm unutamam
ay ışığında deniz akordeon solosu
pırl pırl yaşadım üç dakika tastamam

görmekli çadırında italyan lunaparkın
sanki zeytin düşürür yerlere gözlerini
ah tahtına kurulmuş bol sakallı bir kadın
sutyenler tutmuyor çılgın göğüslerini
kaşları ip incesi kumral kirpikleri kalın
kim görse şaşırır sakalının süslerini

tavana asılmış sosyalist saçlarından
ah sabah sabah omuzları kan içinde
işkence sonrası genç bir kadın militan
yığınlar uğulduyor hummalı gençliğinde
adı bile çıkmamış dudaklarından
doğru yaşadığının sınıksız bilincinde...

ATTİLA İLHAN

Romanda 'hazırlık ve arayış dönemi' diye nitelendirilebilecek dönemde, yayımladığı Sokaktaki Adam ve Zenciler Birbirine Benzemez'de yazarın Paris'te yaşadığı yıllara ait deneyimlerinin ve gözlemlerinin karakterlere yansıdığı görülür. Yazıldığı yıllarda Türkiye'deki Batılılaşma uğruna toplumdan kopan kişilerin bocalamaları Sokaktaki Adam'da ele alınırken, Zenciler Birbirine Benzemez'de Avrupa'da komünist ve anti-komünist mültecilerle karşılaşan, hayal kırıklığına uğramış bir devrimci anlatılır. Her bölümün farklı bir karakterin ağzından aktarıldığı Sokaktaki Adam, Attilâ İlhan'ın edebiyatımıza getirdiği yeni bir söylem olarak alınabilir. Daha sonraki romanlarında da görüleceği gibi, diyalektik bir yaklaşımla işlenen olaylarda kahramanlar güçlü ve zayıf yanlarıyla okura ulaşır; birbirlerini suçlamaz ve okuyucuda önyargı oluşturmazlar. Attilâ İlhan, Zenciler Birbirine Benzemez için bakın neler diyor: "Kitap 'soğuk savaş'ın en belalı döneminde yazıldı, yayımlandı. Çok ikircikli bir sorunu tartışıyordum. Romanın kahramanı, İstanbul'daki ve Paris'teki 'solcu' çevrelerle düşüp kalkıyor, bunlarla ilişkilerini ve tartışmalarını anlatıyordu, her şeyi olduğu gibi yazmak, romanın yayımlanmasından vazgeçmekle eşitti. Bu bakımdan, içeriğine hafif flu bir hava verdim."

Romanın dilinin farklılığını ise yazıldığı dönem içerisinde yoğun Fransızca çalışmasını bağlayan yazar, bazı cümleleri Fransızca düşünüp Türkçe yazmıştır.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanlar kendilerini anlatmak yerine etkilendikleri olayları veya kişileri gözlemleri doğrultusunda aktarma isteğini daha yoğun bir şekilde yaşarlar. Attila İlhan'ın yazmış olduğu 'Ah' şiirinde de şiir kişinin bu türden bir isteği söz konusudur. Şiir kişisi, şiirde kendisi hakkında herhangi bir bilgi vermeksizin gözlemlerini, yaşadığı kısa bir deneyim sonrası genç bir kadından etkilenişine göre yansıtmıştır. Şiir kişinin gözlemediği iki kişi olmasına karşın şiirde tek bir kişi; genç bir kadın, hem fiziksel hem de duygusal durumunun ayrıntılı sunulması sonucunda öne çıkmaktadır. Şiir kişisi, bu gözlemlenen kişilerin özelliklerini sadece betimleme ve imgeleme aracılığı ile değil, şiirin biçimsel özellikleri yoluyla da okuyucuya aktarmıştır. 'Ah' şiirinin, gözlemlenen kişiler ve biçimsel özellikler bakımından incelenmesi şiirin açıklanmasında yardımcı olacaktır.

'Ah' şiiri incelendiğinde öncelikle şiirde gözlemlenen kişiler göze çarpmaktadır. İlk olarak 'o' kişisi ele alındığında genç kadın, fiziksel özellikleri bakımından iri siyah gözlü, 'çocuk yüzünde kadifemsi yumuşaklık barındıran gül goncası ağızlı' bir kadındır. Yüzünün yarısını iri gözlerinin kaplaması 'o' nun çevresine karşı korkmuşluğunu ve şaşkınlığını; yüzünün kadife yumuşaklığına benzetilmesi ise dokunma yoluyla anlaşılacak bir yumuşaklığa sahip olmasını anlatmaktadır. Genç kadının yüzünün iki ayrı bölümlülük içerisinde bir tarafı şaşkınlık içerirken diğer tarafının yumuşaklığını göstermesi onun iki ayrı ifade içeriyor olduğunu kanıtlamaktadır. 'o' kişisi, fiziksel özelliklerine yansıyan iki ayrı ifadeyi aynı şekilde düşüncelerinde de saklamaktadır. Şiirde 'bulutlu siyah ah bulutları eflatun' dizesinden anlaşılacağı gibi bulutlar, zihninde barındırdığı düşüncelerin çokluğunu anlatırken bulutların renkleri olan siyah ve eflatun tıpkı yüzündeki ifadeler gibi uyumsuz bir ilişki içerisinde. Bulutlarının siyah oluşu karamsarlığı çağrıştırdığı eflatun bulutlar canlılığı simgelemektedir. Gözlemlenen kişinin 'kırkmalarının morsalkım oluşu' ise dış görünüşünün fark edilir olduğunu hissettirmektedir. Saçlarının mor rengi ve düşüncelerinde barındırdığı eflatun bulutların renk uyumundan dolayı eflatun bulutları, 'o' nun dış görünüşünün dayattığı düşünceler olarak incelenebilir. Rujunda vişne asidi tadı bulundurması ise vişne rengini çağrıştırdığı 'o'nun dış görünüşünde kullanılan dikkat çekici renklere ilave olarak görülebilir. Dış görünüşünün açıklanmasında hep kırmızı tonların kullanımı ise kadınsı özelliklerin yanı sıra şehvet ve tutku duygularında kullanılan bir renk olması ile gözlemlenen bu kişinin toplum içindeki yerini anlatmada izlek görevi taşıdığı anlaşılmaktadır.. Vişne asidi tadında olması,dudaklarında yakıcılık bulundurmasının yanı sıra asidin varlığı görme duygusu olmaksızın tatma duygusunun anlayabileceği bir his olması, betimlemelerin iki şiir kişisi arasındaki yakın ilişkiden kaynaklandığını göstermektedir. Şiirde 'bir hırsla öptüm ki ah ölüüm unutamam(...) pırl pırl yaşadım üç dakika tastamam' dizeleri ile aralarındaki ilişki kanıtlanmaktadır. Şiir kişinin, 'o'nun güzelliği neticesinde sinema yıldızı olup olmadığını sorgulaması ise yaşanan ilişkinin belli bir geçmişe dayanmadığını ve belirsizliklerle dolu olduğunu göstergesidir. Gözlemlenen kişinin "fransız malı" olarak tanıtılması kişinin bir birey olmak dışında 'nesne' olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır. Yaptığı eylemlerden sadece boy aynasından çıkışının verilmesi onun dış görünüşe odaklı oluşunu göstermektedir. Ayrıca uzun kristal bir ağızlığa sahip olması, içinde yaşadığı abartılı hayatı aktarmadadır. Yaşadığı şaşalı yaşamın yanında 'o' kişinin çevresinden korunma isteği de söz konusudur. 'sanki zeytin düşürür yerlere gözlerini' dizesi ile gözlenen kişinin çevresine ait olmadığını ve göz kontağı nedeniyle gerçekleşecek herhangi bir ilişkiden kaçındığı anlaşılmaktadır. 'bir kibrit çakıldı mı ah yağmurluklu kız' dizesi ile gözlemlenen kişinin tüm bu abartılı hayat koşullarında küçük bir kız çocuğu gibi yağmurluk giyiyor olması ve onun bir şeylerden korunma isteğinde olduğu gösterilmektedir. Korunması gereken şeyler ise verilen dizeden de anlaşıldığı gibi kibritin çakılması ile gelen teklif yağmurdur. Gözlemlenen kişinin, teklifleri -anlaşılmaz bir şekilde- geri çevirememesi sigarasından anlamlı dumanlar üfürmesine yani derin düşüncelere dalmasına neden olmaktadır. "Göz kapaklarının saydam oluşu" ise düşünceleri nedeniyle gözünü kırpmaksızın düşünmesini, hoşnutsuzluğunu anlatıyor olabilir. 'o' kişinin 'sığınak gibi derin ağaçlar gibi " yalnız oluşu ise ağaçların kalabalığının yanında hepsinin aslında tek ve birbirlerinden bağımsız oluşları gibi kişinin yalnızlığını ve düşünceleri ile kendi yarattığı sığınakta yaşamasını anlatmaktadır. Yine yağmurluklu kız benzetmesini benzer şekilde 'ellerinde ruh gibi portakal kokusu' bulundurması onun tüm bu olumsuz koşullara rağmen devam ettirmek için çabaladığı doğallığının var oluşudur, her ne kadar silinmekte de olsa. 'o' kişinin 'çok vapurun battığı bir liman orospusu' olarak verilmesi de bu kadının toplum içindeki konumunu yani bir hayat kadını oluşunu kanıtlar. 'Liman orospusu' olarak betimlenmesinin nedeni şiir kişisi tarafından bir uğrak yeri olarak görülmesi, gelen kişilerin ise vapurlara benzetilmesidir ki bu şekilde kalıcı olmadıkları anlatılmıştır. Bu vapurların yani gelen kişilerin genelini batıyor olması limanda onları en yıkıcı şekilde etkileyen güzelliklerdir. Bu güzellikler onları buraya bağlamak ve benliklerini sararak onları tüketmektedir. Şiir kişinin vapurların durumlarını iyi bir şekilde değerlendirebilmesinin nedeni belki de kendisinin bu limanda takılı kalmış ve batıyor olmasıdır. Gerçekleşen işlerin karartmaya benzetilmesi, yasal olmayışı nedeniyle saklanması gereken bir duruma bağlı oluşundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca şiir kişinin tüm bu karamsar olaylar bileşkesi yanında yaşadıklarını tezat olarak 'pırl pırl' sözleri ile nitelendiriyor olması onun ne büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Gözlemlenen kişinin mesleği olan bu, insan bedenini sömürmeye dayalı görevi, şiir kişinin onu 'sabah sabah omuzları kan içinde işkence sonrası genç bir kadın militan' olarak betimlemesine neden olmuştur. Şiir kişisi gözlemediği kişinin genç bedeninin acımasızca sömürülmesini işkence olarak görmekte ve bu işkencenin yaralarının omuzlarında, insanın yükü en çok hissedeceği bölgede olduğunu belirtmektedir. Ayrıca gözlenen 'militan' sözcüğü ile anlatmasının nedeni; yasal olmayan yollardan silahlı olan bedenini çikarları; yani hayatta kalma savaşı uğruna harcıro olmasındır. 'o' kişinin kendini tanıtmaksızın karşısındakiler ile duygusal bir biriktellikten yoksun halde bedeninin her noktasını baştan aşağı herkese açık ve eşit tutması ise şiir kişinin onu 'sosyalist' olarak nitelendirmesine neden olmuştur. Tüm yaşadığı zorluklara karşın bedeninde devam eden uğultulara kulak asmaksızın doğru yaşadığından emin oluşu şiir kişinin gözlenen kişiye karşı hayranlığının daha da büyümesine sebebiyet vermiş ve kişiyi hem fiziksel hem de duygusal olarak ayrıntılı incelemesine neden olmuştur.

Gözlenen bir başka kişi ise yine 'o' kişisi olarak tanıtılan bir İtalyan hayat kadınıdır ancak bu sefer şiir kişisi incelediği ikincil gözlenen duygusal durumuna yer vermeksizin onun dış görünüşüne odaklanmıştır. Şiirden de anlaşılacağı gibi bu 'tahtına kurulmuş', yaşça çevresinden büyük sakallı kadın, elinde bulundurduğu 'liman' işletmekte ve gelen 'vapurları' lunaparkına buyur etmektedir. Şiirde uzam, İtalyan lunaparkın görkemli çadırıdır. Bu çadırın görkemli oluşu barındırdığı doğallıktan yoksun insanlar ve yaşantılar ile doğru orantılıdır. Şiir kişinin bu yasal olmayan işletmeyi yabancı birine yani bir İtalyan'a vermesinin nedeni Türk adetlerinde kabul görmemesi ve hayranlıkla bağlandığı, ilk olarak gözlemediği kişiyi çevresine yabancılaştırmasında kullanılmış olabileceğidir. Yaşlı kadının ip ince kaşlarının, kalın kumral kirpiklerinin yanında abartı yolu ile betimlenen 'çığgın göğüslerinin' nedeni, kadına cinsellik odaklı bir yaklaşım içerisinde olunması veya bu tür kadınların bedeninde öne çıkarılması gerekli bir bölge olarak verilmek istenmesi olabilir. Kadının sakallarının bile ayrıntılı incelenişi şiir kişisindedir ona dair hiçbir duygusal belirtinin uyanışının olmayışıdır. Bu kadın her hayat kadını gibi yalnız süslerini, güzelliğini düşünürken ve dış görünüşünü en etkili şekilde kullanmaya çalışırken insanlıktan ve kadınlıktan uzaklaşmaktadır. Şiir kişisi insani değerlerinden uzaklaşmayı kadında eklediği 'bol sakallar' ve 'kim görse şaşırır sakalının süslerini' dizesi ile verilen ayrıntılar aracılığıyla sağlamıştır.

Şiirin biçimsel özelliği incelendiğinde bunun, şiir kişinin gözlemediklerini aktarmasında etkili olduğu görülmektedir. İlk göze çarpan biçimsel özellik olan 'ah' sözünün tekrarlanmasıdır. Bu tekrar şiir kişinin gözlemedikleri karşısında duygularının aktarmada kullanılmıştır. 'ah' kimi zaman birinci gözlenen için hayranlığı dile getirmeye kimi zaman da acısını veya özlemini vurgulamakta kullanılmıştır. Şiirin başlığı olarak alınması ise şiir kişinin gözlemlenen tüm bu duygularının yoğunluğunu aktarma çabasıdır. Noktalama işaretleri şiirde sadece son dizede kullanılmıştır. Bu kullanımını nedeni şiir kişinin, gözlemlerine dair daha çok şeyi anlatma isteği içinde oluşudur. Şiirdeki uyak biçimindeki uyum, kullanılan terimlerde de devam etmiştir. Kullanılan terimler incelendiğinde eflatun, mor ve vişne asidi gibi kırmızı tonlarının kullanımı ve şiirin son bölümlerinde kullanılan işkence, kan, militan gibi acımasız güce dayalı kavramlar birincil olarak gözlenen kişinin anlatılmasında etkili olmuştur. Denizle ilişkili olan deniz solosu, vapurlar, liman gibi sözcükler ise şiirde uzamın belirlenmesinde etkilidir. Şiirde zaman kiplerinin genelde şimdiki zamanda çekimlenmiş olmasının yanı sıra geçmiş ve geniş zamana da yer verilmiştir. Şimdiki zaman, kişilerin tanıtılmasında, geçmiş ve geniş zaman, şiir kişisine ait duyguların aktarılmasında kullanılmıştır. Şiirdeki alışılmamış bağdaştırmalar imgeler aracılığıyla gözlenenlerin fiziksel özellikleri yanında duygusalıklarını da sergilemektedir.

İnsanların nedensiz şekilde karşısındakini tanıyamıyor olsalar bile çevre koşullarının ve beden dilinin yardımıyla oluşan gözlemleri, her insanda bir takım etkiler bırakır. Attila İlhan'ın 'Ah' şiiri ile şiir kişinin gözlemedikleri ve bunların onda uyandırdığı izlenimleri, gözlenen kişilerin ayrıntılı betimlemeleri ve şiirin biçimsel özellikleriyle aktarılmıştır.

GÜLCE BEGÜM KOĞAR

CEZAYİR MEKTUBU

her şehrin garında karen seni hatırlamasam
her otelin bir aynasında görünmesen karen
bilenmiş bir yıldız gibi otuz sekiz senesinden
münih treninden

ayışığı dal dal kulaklarımda uğuldamiyor mu
yalnızım
böceklerin gökyüzüne savrulduğunu görmüyor muyum
baharın ayaklanmak üzere olduğunu anlıyorum
mektupların bir türlü gelmiyor karen yalnızım
münih'ten

kurşuna diziyoruz karen ölmüyorlar
biz ölüyoruz karen dağlarda
yeni bir maya tutmuş köylüler korkarsın
bulutlardan ekmek yuğuruyorlar
yalnızım
delikanlı elleriyle baharda boğazımıza sarılacaklar
yağmursuz rüzgârlar gibi kör kör boğulacağız
dağlarda
artık hiç birimiz radyoları dinlemiyoruz
yenildiğimizi biliyoruz karen duyuyoruz
kimi tutsam çevirsem gözlerime tükürüyor
karen
ben yenik s.s. subayı arthur kröger yalnızım
ölebilsen
karen

ATTİLA İLHAN

1948 yılında, üniversite ikinci sınıftayken Nâzım Hikmet'i kurtarma hareketine katılmak üzere ilk kez Paris'e gitti. Bu harekette etkin rol oynadı. Fransız toplumu ve orada bulunduğu çevreye ilişkin gözlemleri daha sonraki eserlerinde yer alan birçok karakter ve olaya temel oluşturmuştur. Türkiye'ye geri dönüşünde başı sık sık derde girdi. Sansaryan Han'daki sorgulamalar ölüm, tehlike, gerilim temalarının işlendiği eserlerinde önemli rol oynamıştır. Şair bu gerilim havasını ilk şiirlerinde olmasa da özellikle Bela Çiçeği gibi kitaplarında eski günlerini yad ettiği ya da eleştirdiği şiirlerini yayınladı. Birkaç kez gözaltına alındı.

1951 yılında Gerçek gazetesinde bir yazısından dolayı soruşturılmaya uğrayınca Paris'e tekrar gitti. Fransa'daki bu dönem, Attilâ İlhan'ın Fransızca'yı ve Marksizmi öğrendiği yıllardır. 1950'li yılları İstanbul - İzmir - Paris üçgeni içerisinde geçiren Attilâ İlhan, bu dönemde ismini yavaş yavaş Türkiye çapında duyurmaya başladı. Yurda döndükten sonra, Hukuk Fakültesi'ne devam etti. Ancak son sınıfta gazeteciliğe başlamasıyla beraber öğrenimini yarıda bıraktı. Sinemayla olan ilişkisi, yine bu dönemde, 1953'te Vatan gazetesinde sinema eleştirileri yazmasıyla başlamıştır.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Kaçınılmazın önüne geçememek, çaresizlik dalgalarında eylemsizliğe, yalnızlığa ve yokluğa sürüklenmek, insanın inkâr edilemez gerçeklerin ağırlığında derine ve daha derine doğru yol almasıyla sonuçlanır. Kaçınılmaz gerçekler, inkâr etme, kabullenememenin sonraki aşaması olan; denetimsizlik, ümitsizlik, korku ve bazen de isyan şeklinde ortaya çıkar. Bu durum 1945 senesinde Fransa ve Almanya'nın Cezayir halkına karşı sürdürdüğü mücadelede görülmüştür. Önceden Fransız sömürgesinde olan Cezayir'in bağımsızlık uğruna isyan çıkarması sonucu Almanya'dan yardım isteyen Fransa, Cezayir'de Alman Birlikleri'nin yardımıyla, bölge halkına karşı savaşmıştır. Cezayirlilerin azmi ve cesareti karşısında trajik sona adım adım yaklaşan Alman Ordusu'nun zafer ümidi gittikçe tükenmiştir. Attila İlhan'ın "Cezayir Mektubu" adlı şiirinde imkansızlığa ve yalnızlığa isyan, bir Alman subayının bakış açısından, Cezayir'in Fransa'ya karşı açtığı bağımsızlık savaşı esnasında sürgünü sonucu sevgilisine yazdığı mektupla, korku ve yalnızlık duyguları, özlemle harmanlanarak anlatılmıştır. Mektubu kaleme alan SS Subayı Arthur Kroeger, şiirdeki gerçeklikleri 'ben, biz ve siz' olmak üzere üç farklı özneye ilişkilendirerek ortaya koymuştur. Bu öznelerin verilmesiyle, kaçınılmazın önünde duramamak, kabullenilemeyen gerçeklerin itiraf edilmesi ve ulaşılamazlığa, imkansızlığa isyan olgularını bir arada verilmiştir.

Şiirde "ben" ile ilgili gerçekler ve "sen" öznesinin yerini tutan Karen'in, şiir kişinin hayatındaki yeri, önemli yer tutmaktadır. Şiirin ilk iki dizesinde "Her şehrin garında" ve "Her otelin bir aynasında" açıklamalarıyla, seçilen uzamların tren ve seyahat kavramlarıyla ilgili oldukları dikkati çekmektedir. Dolayısıyla şiir kişinin sürekli seyahat halinde ve sürgüne gönderilmiş olması söz konusu olabilir. Şiirde "yalnızım" sözcüğünün tekrarlanmasıyla "ben" kişinin sürgünü sonucu içinde bulunduğu duygu durumunu vurgulamaktadır. "Ayışığın dal dal kulaklarında uğuldaması" bağdaştırmasıyla; rahatlık, umut, sakinlik çağrışımı yapan ayışığın; rahatsız edici olarak nitelenmesi, şiir kişinin sürgünü sonucu değerlerinin değiştiğini; "ben" için huzurlu olan ve umut aşıl原因an her varlığın, artık sakinlik ve mutluluk duygularına karşı, rahatsızlık veren birer engele dönüştüğünü göstermektedir. Şiirin son dizelerinde Alman Subayı'nın kendini, kendi sözleriyle 'yenik, yalnız, güçsüz' olarak ifade etmesi ve "Ölebilsen" sözünün ortaya çıkardığı "Ölememek" durumu, şiir kişinin Cezayir'deki bağımsızlık mücadelesinde ölmeye korkusunu öne çıkarmaktadır. "Ben yenik ss subayı athur kroeger, yalnızım" dizesinde "Ben" in, kendine dışarıdan bir gözle bakabilme olanağı yarattığını gösterir. Aynı zamanda "SS" ve özel isim olan Arthur Kroeger'in baş harflerinin büyük yazılması, şiir kişinin gerçekleştirdiği bu öz değerlendirme kendini saygın, değerli biri olarak görmediğini ortaya koymaktadır. Bu, "Kimi tutsam çevirsem gözlerime tükürüyor" dizesiyle de bağdaştırılabilir. Ayrıca "Ben" öznesinin, seslendiği kişinin ismini defalarca tekrarlama ihtiyacı duyması, söylediklerinin itiraf niteliği taşıdığını, şiir kişinin anlaşılammaktan korktuğunu belirtmektedir.

Şiirde anlatıcı özne olan "ben" tarafından özellikleri yansıtılan diğer bir özne ise "onlar"dır. Şiirde bu özne kahraman Cezayir halkını temsil eder. Fransız ve Alman Birlikleri'ne karşı cesurca savaşan Cezayirlilerin ayaklanması ve bilinçlenmesi, şiir kişisi tarafından, "baharın ayaklanması" sözüyle betimlenir; halkın güçlü direnişi için ise, "Yeni bir maya tutmuş köylüler korkarsın" dizesi kullanılmaktadır. Bu noktada "korku" duygusu daha somut bir hale indirgenir, Alman Askerlerinin, Cezayir halkının gücünün önünde hissettiği geri çekilme duygusu, tereddüt ve tehlike altına girmeme isteği olarak ortaya çıkar. Eskiden, sömürge durumunda bir ülke olarak çok fazla hak verilmeyen Cezayir'in , bağımsızlık ve özgürlük uğruna ayaklanması da şiir kişinin şahit olduğu "Böceklerin gökyüzüne savrulması" imgesiyle anlatılmaktadır. Varlık olarak böceğin, "ezilme" olgusuyla bağdaştırılması, Cezayir'in başta özgürlük ve millet olmak adına "yer seviyesinde" olmasıyla birlikte düşünülebilir. Böceklerin gökyüzüne yükselmesi, Cezayir halkının aydınlanması ve bağımsızlık için ayaklanmasını gösterir. Cezayir milletinin verdiği mücadeleyi anlatmak için "Bulutlardan ekmek yoğuruyorlar" dizesinde, soyut, elle tutulamayacak varlıklardan, güçlerden; somut başarılar elde ettikleri belirtilir. Cezayirlilerin inancı, emeği ve azmi zafere dönüştürecek güçte olduğuna değinilir.

Şiirde Alman Birliklerini temsil eden özne ise "biz" olarak anlatılmaktadır. Bu özneye ilgili betimlemelerde ve açıklamalarda şimdiki zaman ve gelecek zaman kullanımı görülmektedir: "Yağmursuz, rüzgarsız boğulacağız dağlarda" Şiir kişisi, Alman Ordusu'nun başına geleceklere, bir olasılık olarak görmemektedir; kaçınılmaz son kesindir ve yaklaşıtmaktadır. Bunun yanı sıra, "biz" öznesiyle ilgili unsurların betimlenmesinde, "onlar" öznesiyle karşıtlık oluşturan özellikler öne çıkmaktadır; Cezayir halkı "delikanlı eller" ile nitelenirken, Almanya tarafı için "yağmursuz rüzgarlar gibi kör kör boğulacağız" dizesi kullanılmaktadır. Aradaki fark cesaret ve azimdir.

Bireyin isteği ve iradesi dışında gelişen gerçeklerin, talihsiz bir şekilde sonuçlanacağı bilindiğinde, insanda ümitsizlik, çaresizlik ve korku duygularının egemen olmasına neden olur. Böylece birey yalnızlaşma, yabancılaşma ve en sonunda yok oluş sürecine girer. Cezayir halkının azimli duruşu ve cesur direnişi karşısında yenilgiyi kabullenmiş, direncini ve tüm ümidini yitirmiş, mücadele ve direnç boyutunda eylemsizleşme yoluna girmiş ve özsaygısını tamamen yitirmiş bir Alman Subayı'nın, özlemin, korkunun ve umutsuzluğun hüküm sürdüğü duygularını yansıtan *Cezayir Mektubu'nu* yazmasıyla, kaçınılmaz ve inkâr edilemez gerçekler üç farklı şiir kişinin bakış açısı kullanılarak ortaya konmuştur.

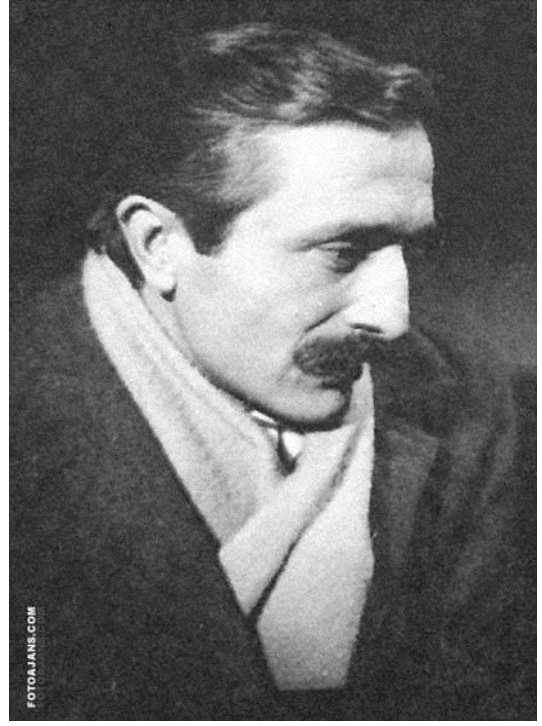
YALNIZLIK PAYLAŞILMAZ'DAN ÇİÇEKLERİ YEMİYİN

Yoldan geçiyordu, durdu...Bir bahçe vardı..Donuk adımlarla, adım adım bahçenin duvarına yöneldi..Donuk gözlerle çiçeklere baktı, baktı.. Çiçekler sıcaktı.. Donmuş bir sesle bahçwana sustu:

-Bu çiçekler kesilecek mi? Bu çiçekler gidecek mi?

Bahçwan dizlerine bahçeyi çöktü..Yüzüne çiçekleri döndü. Bir ışık yanmayordu, yandı, söndü.. Elleri gözlerine baktı, gözleri ellerine aktı..Gözleri ellerini gördü..Elleri kördü..Sönen ışık yandı..Yanan ışık söndü..Dün yağmur yağacaktı, gün döndü, yarın yağdı, bugün dindi. Ağlayacaktı..Kim anlayacaktı.

ÖZDEMİR ASAF

ÖZDEMİR ASAF ARUN

Cumhuriyet dönemi Türk şairlerdendir.Asıl adı Halit Özdemir Arun'dur.11 Haziran 1923 yılında Ankara'da doğdu. Babası Mehmet Asaf Şura-ı Devlet'in kurucularındandır. Babasının öldüğü yıl, 1930, Galatasaray Lisesi'nin ilk kısmına girdi. 1941 yılında 11. sınıfta, bir ek sınavla Kabataş Erkek Lisesi'ne geçip 1942 yılında mezun oldu. Hukuk Fakültesi'ne, İktisat Fakültesi'ne (3. sınıfa kadar) ve bir yıl Gazetecilik Fakültesi'ne devam etti. Bu arada Tanin ve Zaman gazetelerinde çalıştı ve çeviriler yaptı. İlk yazısı Servet-i Fünun, Uyanış dergisinde çıktı. 1951 yılında Sanat Basımevi'ni kurdu ve kitaplarını 'Yuvarlak Masa Yayınları' adı altında yayımladı. 28 Ocak 1981'de hayata veda etti.İkilipler ve dörtlüklerden oluşan ilk şiirlerinde yoğun bir söyleyiş özelliği göze çarpar. İnsan toplum ilişkilerine yönelik temaları konu edinerek düşündürücü bir şiir evreni kurmuştur. Duygu ve düşünce yoğunluğuyla birlikte, alay ve taşlama şiirine egemen olan öğelerdir. İnsan ilişkilerinin toplumsal ve bireysel yanlarını sen ben ikileminde vermiştir. Çok kullandığı sevgi, ayrılık, ölüm temaları, son dönem şiirlerinde giderek yerini kaçış ve umutsuzluğun tedirginliğine bırakmıştır. Şiirin bir görüşü yansıtması, bir iletisinin olması düşüncesinden yola çıkmıştır. Yuvarlağın Köşeleri kitabında şiirin ve yazarın işlevi konusundaki görüşlerini dile getirmiştir. Batı şiiri ve geleneksel Türk şiirinden yararlanarak verdiği bileşim sanatını zenginleştirip geliştirmiştir.

ŞİİRLERİ Şakacı - 1954, Dünya Kaçtı Gözüme - 1955, Sen Sen Sen - 1956, Bir Kapı Önünde - 1957, Yumuşaklıklar Değil - 1962, Nasılsın - 1970, Çiçekleri Yemeyin - 1975 Ben Değildim - 1978, Bugün ve Bugün (Yayınlanmamış Şiirleri) - 1984

mEtika

Yuvarlağın Köşeleri - 1961, Yuvarlağın Köşeleri-2 (Ölümünden Sonra) - 1986

ÖYKÜ Dün Yağmur Yağacak (Ölümünden Sonra) - 1987

OTOKOPİ, DENEME Özdemir Asafça (Ölümünden Sonra) - 1988

ÇEVİRİ Reading Zindanı Balladı/Oscar Wilde - 1968

DK loneliness

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Günümüzün değişmez bir parçası olan değişim ile beraber geçmişe dair bütün anlam ve değer yargıları alt üst olmaktadır. Bu süreçte bireyi oluşturan gerçekliklerin alışılmış düzenin dışına taşması ve bilinenden uzaklaşması bir belirsizlik yaratmaktadır. Özdemir Asaf, başlıklandırmadığı şiirsel düzyazısında kullandığı alışılmışın dışında kalıplar, yersiz duyular, tezatlı söylemler, yinelenmeler ve imgeler ile bireyin, zamanla ve zamanın kendisiyle değişen değer yargılarının yarattığı karışıklığa gösterdiği tepkiyi dile getirmektedir.

Metinde başı ve sonu bilinmeyen bir değişim söz konusudur. Şair, eserindeki değişimi ele alırken bilinen geçmiş zamanı kullanarak eski ve yenin karşılaştırmasını yapmaktadır. Bu karşılaştırmalar dilin alışılmışın dışında kullanımı ya da nesne ve kişideki değişimler üzerinden yapılır. Yapıtta, nesnedeki değişimler ile kişideki değişimler arasında önemli bir bağ vardır. Üzerinde çok durulan ve önemi vurgulanan “çiçeklerin kesilmesi”, gitmesi; yani yok olması bu değişime örnek verilebilir. Çiçeklerin, eski değerleri ya da anlatı zamanında kabul edilen değerleri simgelediği düşünülürse çiçeklerin sıcaklığı, yuvanın sıcaklığı gibi bilinen bir şeyin verdiği rahatlık anlamı çıkarılabilir. Sıcaklığın zıttı olan donukluğun kişinin hareketlerini betimlemede kullanılması da kişinin duygu durumunu etkileyen, bilinen değerlerin değişimi şeklinde yorumlanabilir. “donuk adımlar, donuk gözler, donmuş bir ses, çiçekler sıcak” sözleri bir araya getirildiğinde metinde tezat yoluyla vurgulanan değişimin fark edilmesi kolaylaşmaktadır.

Metne, üçüncü tekil kişinin hareketleri anlatılarak başlanmış; ancak “bahçıvan”ın adının geçmesiyle bahçıvana odaklanılmıştır. Bu durum, çiçeklerin kesilmesi söz konusu olduktan sonra gerçekleşmiştir; yani çiçeklerin varlığı ya da yokluğu bir bakıma kişinin kimliğini belirleyen bir özelliktir. Bu demektir ki metinde iki değil bir kişi vardır ve bahçıvanın bir müddet sonra “yüzüne çiçekleri döndü, elleri gözlerine baktı, ağlayacaktı, ...” gibi üçüncü tekil şahıs yerine konularak değerlendirilmesi, bahçıvanın da aslında “o” olduğunu ve değişimin kişi sayısında değil kişinin durumunda olduğuna kanıttır. “O”, değer yargıları değişince bahçıvana dönüşmüştür. Çevresindeki değişimden kendisi de etkilenmiştir.

Nesnedeki değişime bir başka örnek de uzamda bulunur. Yoldan geçerken, hareket halindeyken durması, eylem değiştirip başka bir yere, bahçeye, bahçenin duvarına gitmesi, kişinin duygu durumunu etkileyecek ve diğer değişiklikleri tetikleyecek bir olaydır. “Bahçe” kelimesi ağırlığını çiçeklerden almaktadır; çünkü bahçe, çiçeklerin solup yeşermesi gibi sürekli bir döngü halindeki değişimlerin olduğu yerdir. Bahçe kendi içinde değişmektedir. “yanan ışık söndü, sönen ışık yandı” sözleri de bu değişimin sürekliliğini vurgulamaktadır. “Dün yağmur yağacaktı, gün döndü, yarın yağdı, bugün dindi” söz öbeğinde zaman kavramlarındaki değişim gözlemlenmektedir. Mevsimler değişmiş, bilinen değişmiş, bunun sonucunda bireyin tuttuğu değerler birer birer kaybolmuştur. Dilin değişik kullanımı, alışılmamış kalıplarla yeni anlamların sunulması, dile getirilen değişimi ya da bir anlamda değişimin getirdiği bozulmayı göz önüne sermektedir.. “bir ışık yanmayordu” alışılmamış bir kullanım olmakla beraber çoğu yerde “yanlış” kullanım olarak geçmektedir. Burada değişen yanlışlar ve doğrular üzerine konuşulabilir. Sonuçta yanlış ve doğru da zamana ve mekâna göre değişen kavramlar değil midir?

Eserde anlatılan değişimler ve bireyin duygu durumu paralel gitmektedir. Bireyin eylemleri bu değişimlerin hem nedeni hem de sonucudur. Eserin en başında verilen “yoldan geçmek” günlük hayatta kullanılan “yoldan geçiyordum, şöyle bir uğrayayım dedim” sözündeki gibi rastgelelik, nedensizlik, daha doğrusu bir belirsizlik anlamı taşımaktadır çünkü “o” kişinin nereden veya neden geldiği belli değildir. Geçmişin belli olmadığı gibi gelecek de belli değildir. Çiçeklerin kesilip kesilmeyeceğinin gelecek zamanda sorulmasının bir nedeni de budur. Başlığın olmaması da bu “belirsizlik” duygusunu destekler. Kişinin eylemlerinin “donuk” olması ve “baktı, baktı” gibi tekrarlanması bir şaşkınlık halini andırır. Sanki kişi bir şeye inanmamış, tekrar tekrar ona bakarak kendini inandırmaya çalışmıştır. Kişinin bahçeye değil bahçenin duvarına yönelmesi bir uzaklık belirtir. Bu uzaklık daha çok kişinin değişen yargılara, yeni anlamlara uzaklığıdır.

Bireyin eylemlerinin yanında kelimelerin işlevlerindeki değişimler de bireyin duygu durumunu pekiştirmede yardımcıdır. “eller” ve “gözler” kelimelerinin işlevlerinin değişimi, bu kelimelerin çağrıştırdıkları eylemlerin yer değiştirmesidir. Eller hareketi, gözler ise algılamayı çağrıştırırken metinde bunların kullanımındaki değişim ile yepyeni bir anlam ortaya çıkar: anlamsızlık. Kişinin gözleri yerine ellerinin bakması ama ellerinin kör olması buradaki kişinin çevresindeki olaylara bakıp da onları anlayamamasını pekiştirir. Bu da kişinin yaşadığı uzaklık duygusuna bir örnektir. “Ağlayacaktı. Kim anlayacaktı?” sözleriyle kişinin çaresizliği ve yalnızlığı dile getirilmektedir. Bütün bu değişimin gibi kişi hem çevresine hem de kendine yabancılaşmıştır.

Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir sözüne örnek olarak Özdemir Asaf’ın bu metni verilebilir. Bireyin değişimlere ayak uyduramamasının sonucu, başı ile sonu belirsiz olan bir hayatta anlayamadığı ve anlaşılmadığı bir düzene hapsolmesidir. Günümüzde her şey o kadar çabuk değişmektedir ki eski değerleri korumak, her geçen gün daha da zorlaşmakta ve toplumdan dışlanmış bireylerin hikâyeleri artmaktadır. Bu dışlanma, kişiyi elinde kalan son umutları da çaresizce yeşertmeye itmekte ve bunların da gerçekleşmeyeceğiyle yüzleşmek, onu büyük bir çaresizliğe itmekte, eylemsizliğe sürüklemektedir.

EDA NAZLI GENÇ

DELİ KIZIN TÜRKÜSÜ III

*Sana büyük caddelerin birinde rastlasam
Elimi uzatsam tutsam götürsem
Gözlerine baksam gözlerine konuşmasak
Anlasan*

*Elimi uzatsam tutamasam
Olanca sevgimi yalnızlığımı
Düşünsem hayır düşünmesem
Senin hiç haberin olmasa
Senin hiç haberin olmaz ki
Başlar biter kendi kendine o türkü*

*Yağmur yağar akasyalar ıslanır
Bulutlar uçuşur gecelerin
Ben yağmura deli buluta deli
Bir büyük oyun yaşamak dediğin
Beni ya sevmeli ya öldürmeli*

*Yitirmeli büyük yolların birinde ne varsa
Böcekler gibi başlamalı yeniden
Bu Allahsız bu yağmur işlemez karanlıkta
Yan garipliğine yürek yan
Gitti giden*

GÜLTEN AKIN

“Sen Leyla değilsin” dedi Mecnun
kavuştuğu andı
çıldırılmış sanıldı.”

“ah, kimselerin vakti yok
durup ince şeyleri anlamaya”

“ben bir anıyı ağırlamak için geçen hayatlardanım”

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

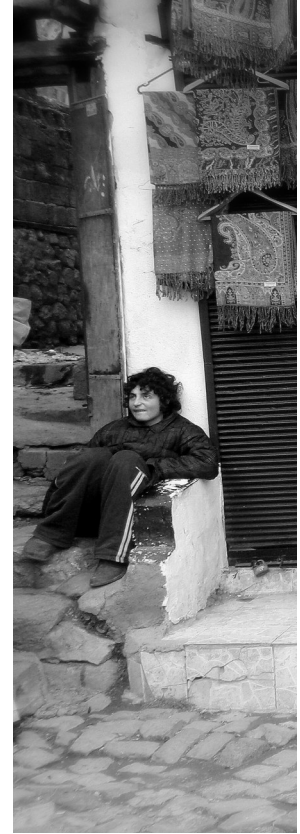
Kalbin atış hızına göre boyutlandırılabilir mi aşk? Sevilen, seveni terk ettiğinde geride bıraktığı tortu kadar mıdır aşkın hüznü? Süresi çevrilen sayfaların yığılı kadar mıdır aşkın? Peki nasıl tanımlanabilir aşk? Mesela, arka kapağın bir gün “son” yazısıyla buluşacağını bile bile yeni bir kitaba başlamak mıdır? Tüm bu soruların yanıtı yoktur aslında. Yanıt aransa da kişiden kişiye, durumdan duruma, yaşantıdan yaşantıya değişir yanıtlar. Gülten Akin, “Deli Kızın Türküsü” adlı şiirinde aşkın terk ettiği bir kalbin iyileşene kadar geçirdiği süreci üç bölümde ele almıştır. Şiir kişisi, önce reddediş ve pişmanlık yaşamış, sonra iç çatışmasını, neden arayışına yönlendirmiş ve son olarak farkındalık yaşayarak yeni bir başlangıca hazır hale gelmiştir.

“Deli Kızın” ayrılık sonrasında yaşadığı inkâr ve pişmanlık evrelerinin tetikleyicisinin özlem olduğu, ilk dizeler ile okuyucuya sezdirilmiştir. Şiir kişisinin “sen” in yokluğunu kabul edememesi ve ona “*büyük caddelerin birinde rastlama*” isteği giden “sen”in ardından duyulan özlemin kanıtı niteliğindedir. Bu rastlaşmanın ardından gerçekleşmesi dilenen yakınlık, şiir kişisinin, hayaller kurarak onsuzluğu yadsıma sürecini yansıtmaktadır. “Buluşmak” gibi ayrılıp “yeniden” bir araya gelmeyi anlatan bir eylem yerine “rastlamak” eyleminin kullanılması, kalındığı yerden hiçbir ara verilmemişçesine devam etme arzusunun göstermek amacı içeriyor olabilir; çünkü “buluşmak”, bir eylemdir. “*Gözlerine baksam gözlerine konuşmasak*” dizesiyle de özlem olgusu ve ayrılığın inkarı birbirine bağlanmıştır. “*Elimi uzatsam tutsam götürsem*” ifadesi ise yaşanmamışlıklara ve pişmanlıklara şahitlik eder. O el hiç tutulmamıştır; ancak hem tutmadığına hem de gitmesine izin verdiğine pişman olmuştur şiir kişisi. Kipler bu durumu destekler niteliktedir. İşin, oluşun, hareketin gerçekleşmesinin, başka bir eylemin olması şartına bağlı olduğu durumlarda kullanılan dilek kipi, beraber olma durumunun gerçekleşmesinin bu eylemlere bağlı tutulduğunu göstermiştir. Bu sayede iplerin “deli kızın” elinde olduğu belirlenmiştir. “Onun” gitmesine izin vermiştir ve bu “hatasından” dolayı pişmanlık duymaktadır.

İkinci bölümün ilk iki dizesiyle de şiir kişisinin iç çatışması, yaşadığı iç monologla ön plana çıkarılmıştır. Yalnızlık ve sevginin orada olduğu bilinmektedir. Bu kavramlara uzatılan ele rağmen ulaşamama dilenmiş ve bu kavramların reddedilişine rağmen farkında olunması iç çelişki ve çatışmayı kanıtlamıştır. Şiir kişisinin kendisiyle olan çatışması, “*Düşünsem hayır düşünmesem*” dizesiyle başlayarak “*Beni ya sevmeli ya öldürmeli*” dizesiyle son bulur. Kesitin noktalama imlerinden mahrum bırakılması bu çatışmanın dur durak bilmeden devam ettiğinin kanıtı olarak ele alınabilir. İç çatışma, zamanla saldırganlığa dönüşmüş ve kalındığı yerden devam etmeye dair inanç yitirmeye başlamıştır. Bu bölümde, keşkelerin ve olasılıkların yansıtıcısı “-se/-sa” ekleri kullanılmış ve şiir kişisinin yaşadığı çelişki güç kazanmıştır. “*Senin hiç haberin olmasa*” ifadesi içinde bulunduğu çatışmanın “o” tarafından öğrenilmesinden korkulduğunu gösterir. Bu dizinin hemen ardında yer alan “*Senin hiç haberin olmaz ki*” dizesi ise “sen”e duyulan öfkeyi ifade etmektedir. Kendi içindeki savaştan zayıf düşse bile dışarıya ve “ona” karşı güçlü görünme arzusunda. Bu ise kendi içinde yaşadığı çatışmanın bir başka şeklidir. İç savaşın yorgunluğu ile birlikte ortaya çıkan dert ve tasa, başlık tarafından betimlenmiştir. ‘Türküler yakmak’ bileşik eylemle beraber kullanılarak bu kelimeleri çağırır. Kendi kimliğine verdiği savaş ise yine başlıkta kendini belli etmiştir. Başlıkla şiirden türkü diye bahsedilse de, şiir yapısı bakımından bahsedilen nazım biçiminden bir hayli uzaktır. Türkünün birtakım önemli bölümlerinin varlığından bu parçada söz edilemez. Parçanın bu özelliği, “deli kızın” “onsuz” bir yaşamındaki eksiklikleri ortaya koyar. Aynı şekilde anonim olan türküler karşılık parçanın yazarı bellidir. Şiir kişisinin “o” olmadan kendine yabancı olduğunu ve kimliğinin belirsizliğini resmeder. Kendi kimliğiyle olan bu çatışması da bulunduğu durumun bir başka bölümüdür.

Şiir kişisinin ayrılık sonrası yolculuğunun son durağı, “farkındalık” ve dolayısıyla “yeniden doğuştur”. “*Beni ya sevmeli ya öldürmeli*” dizesi ile çatışmasını bir sona bağlayan deli kız, kendi yarattığı bu yol ayrımı karşısında ilk başta cevapsız kalmıştır. Bu dizeyle bize “onun” aşkı olmadan yaşamasının bir anlamı olmadığını söylemiş ve “iç çatışma” durumundan “yeniden doğuş” durumuna olan geçişini sağlamıştır. “*Yitirmeli büyük yolların birinde ne varsa*” dizesi kapsamlı bir söyleyiştir. Olay örgüsünü başlatan büyük caddelerde rastlaşma, son dizede sonuca bağlanmıştır. Artık hayata devam etme kararı verilmiş ve o büyük “cadde” ye yol olarak ele alınmıştır. Bu da sonda varılan genellemeyi gösterir. Caddeler burada “sen” ile yaşananı, “yol” ise hayatı temsil eder. Örgünün sonuna yaklaşıırken sen nedenli bu kanı artık hayatını yönlendirmektedir. “*Böcekler gibi başlamalı yeniden*” sözleri ise yılmazlığı ve kararlılığı temsil eder. Dahası “yeniden” kelimesi içinde bulunduğu döngüyü çizer. Bu olaylar daha öncede deneyimlenmiş ve yaşanmıştır; ama yılma durumundan hep kaçılmıştır. Şiirin geneline bakıldığında serbest ölçüyle yazıldığı dikkat çekmektedir. Bu özellik deli kızın aslında en başından beri özgür bırakıldığını belirtir. Bu özgürlük farkındalıkla son bölümde buluşturulmuştur. “*Bu Allahsız*” ifadesiyle ise inanç kaybı süreci bir sonuca bağlanmıştır. Kişi inancını tamamen yitirmiş ama buna rağmen “*yan garipliğine yürek yan*” ve “*gitti giden*” ifadeleriyle üzülmenin, reddedişin ve iç çatışmanın boşuna olduğu yargısına varılmıştır. Önünde duran yol ayrımı konusunda artık bir cevabı vardır: “Hiçbiri”.

“Deli Kızın Türküsü”, aşkın terk ettiği bir kalbin atışlarını sürdürme arzusuna bir cevaptır. Kişi bu üç fazı kendi içinde değerlendirmiş ve kendi çıkarı doğrultusunda kullanmayı başarmıştır. Ne kadar yağmalansa da kalp, her zaman bir noktadan iki çizgi halinde yola çıkıp bir noktada birleşmeyi bilecektir.

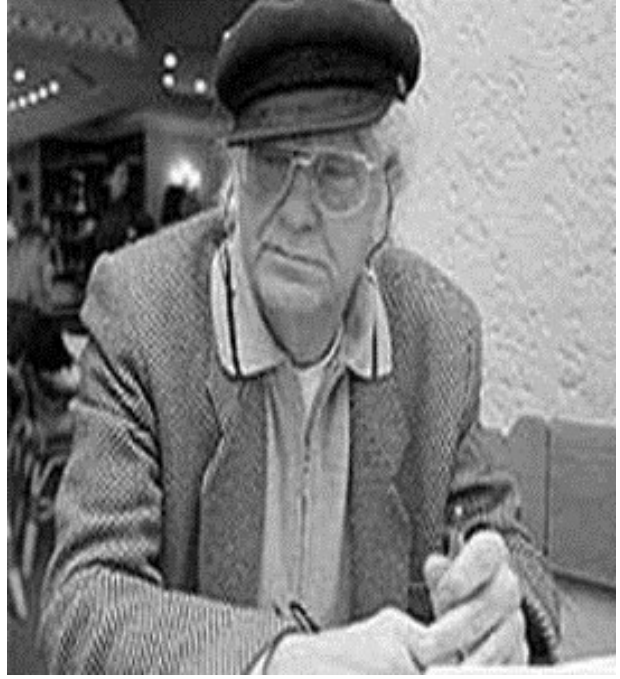
KIRMIZI PAZAR

Kız sen burda yeni misin peki leyla nerde
Hani çekirdek gözlüm örümcekten korkan
Kim ulan beni herkes tanır git patronuna sor
Elektrikçi ihsan dedin mi içkide üstüme yoktur

Leyla güzel kızdı ben böyle göz görmedim
Sen de güzelsin bak omuzların mesela
Biz elektrikçi kısmı karanlıkta güreşiriz
Ölüm tellerde ıslık çalar gözümüz pektir
Saçların kendinden mi sarı boyadın mı
Öyle örtülü bakma içimi karıştırıyorsun

Buranın tesisatını biz yaptık cahit'le beraber
Düğmeye şöyle dokun süt gibi aydınlık
Cahit askere gitti bak leyla da gitmiş
Geceleri uyku tutmuyor işin yoksa cigara iç
Yıldızlar boğazıma dizili inanmazsın
Dilsiz misin nesin bir şey söylesene
İstanbul'dan mı geldin yalnız mısın

ATTILA İLHAN

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Bir şiirde kullanılan dil, yer verilen ayrıntılar, şiirdeki temel iletiyi ve duyguyu anlamada yadsınamaz bir öneme sahiptir. Atilla İlhan'ın "Kırmızı Pazar" adlı şiirinde, bir "kıza" emir kipiyle seslenilmesi, renk adlarına yer verilmesi, ben/biz-siz ayrımının belirgin bir biçimde yapılması, şiirde iki ayrı tarafın olduğunu, bir tarafın diğerine üstün gelme çabasını ve buna zemin hazırlayan ortamı yansıtmaktadır. Bu bağlamda şiir, seslenen-seslenen kişiler ve bu kişilerin ilişkilerini belirleyen uzamsal belirlemelerden hareketle anlamlandırılabilir.

Şiir kişileri, ben, biz, kız ve Leyla'dır; bu kişilerden anlatıcı konumunda olan 'ben'dir. Şiir, karşılıklı konuşmanın bir tarafının monologu olarak sunulmaktadır; dolayısıyla anlatımı, bakış açısını belirleyen de bendir, diğer kişiler 'ben'in iç dünyasını biçimlendiren varlıklar olarak yansıtılmaktadır. Anlatıcı özne, "kız sen burda yeni misin" sözüyle konuşmaya başlamaktadır. Bu ifadeler, onun içinde bulunduğu toplumsal konumu ve anlatı zamanındaki yerini belirleyici niteliktedir. Konuşmada bir girişin bulunmaması, teklifsizlik durumunu ortaya koymakta; "bir yerde yeni olmak" anlatıdaki uzamın bir iş yeri olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. "Burada" öncelikle önceden tanıdığı Leyla'yı araması ise onun tedirginliğini ifade etmekle birlikte, oraya ilk kez gitmediğini de düşündürmektedir. 'Kız'ın edilgin konumda olduğu, hiç konuşmamasından anlaşılmakta, 'ben'in bu yeni durumun yarattığı sıkıntıyı aşma çabası içinde olduğu görülmektedir. Ben, şiirin bütününde, kendini ortaya koyma, orada tanınan Leyla'yla bir geçmişinin olduğunu; oranın yabancı olmadığı, belki de kendisinden kimseye zarar gelmeyeceğini kanıtlama çabası içine girmektedir. Anlatıcı özne, "beni herkes tanır", "elektrikçi", "içkide üstüme yoktur" sözleriyle, toplumda ait olduğu sınıfa, alışkanlıklarına ilişkin ipuçları sunmaktadır. Ben, bulunduğu ortamın müdavimidir, onun varlığı herkesçe kanıksanmıştır; orta sınıf ya da biraz altı sosyo-ekonomik düzeydedir ve içki içmeyi marifet saymaktadır. Ben, bu ayrıntıları sıralarken "git, sor, yoktur, tanır" yüklemlerini kullanarak genellemelerde bulunmakta, emretmekte, kendisinden emin olduğunu hissettirmeye çalışmaktadır. Bununla yetinmeyen ben, belki de kendi tekil varlığının yeterince ikna edici olmayacağını düşünerek birinci çoğul kişi adlı "ben"e geçmekte ve "biz elektrikçi kısmı karanlıkta güreşiriz", "ölüm tellerde ıslık çalar gözümüz pektir" sözlerini kullanarak, korkusuzluk, cesaret, durumlarını vurgulamaktadır. Görüldüğü üzere, şiirde öncelikle 'yeni bir durumla karşılaşma', 'bu durumu bir an önce kanıksama', 'karşı tarafa gücünü hissettirme' amacı sezilmektedir; ancak bütün bunların bir çırpıda söylenivermesi; acelecilik, kendi varlığının dışındaki varlıklarla özdeşim kurarak gücünü artırma isteği, okura, şiir kişisinin duygusal açıdan zayıf olduğunu hissettirmektedir. Nitekim, şiirin on birinci dizesinden itibaren, anlatıcı bu tavrını değiştirmekte, kendi iç dünyasına yönelmektedir. Bulduğu ortamdaki elektrik tesisatını birlikte yaptığını söylediği Cahit, askere giderek onu yalnız bırakmıştır. Onun yokluğunu henüz kabullenememiş olduğu anlaşılan "elektrikçi İhsan", aynı dizede "Leyla'da gitmiş" sözlerini kullanarak, yaşamında yeri olan iki varlığı yitirdiğini dile getirmekte, eylemlerden birini bilinen geçmiş zamanda çekimleyerek durumu istemeyerek kabullendiğini, diğerini ise duyulan geçmiş zamanda çekimleyerek Leyla'nın gidişine hazırlıksız yakalandığını belirtmektedir. Bu iki gidişin/terk edişin aynı dize içerisinde verilmesi, okura bu iki insanın birbirini tanıyor olabileceğini, belki de birlikte gitmiş olabileceklerini de düşündürmektedir; ancak, önemli olan onların nereye, kiminle gittiği değildir, İhsan'ın yüreğinde gidişleriyle bıraktığı iz, yarattıkları büyük boşluktur.

Onun yalnızlıkla yoğrulduğu, büyük bir kedere teslim olduğu, “işin yoksa cigara iç”, “geceleri uyku tutmuyor” sözlerinden anlaşılmaktadır. “Yıldızların boğazına dizilmesi” ise, umutlarının tükendiği, konuşmak istemediği, sözlerini sustuğu biçiminde algılanabilmektedir. Başından beri yalnızca kendisi konuşan şiir kişinin, son dizelerde “dilsiz misin nesin, “bir şey söylesene” sözleriyle hesap soran bir yaklaşım içinde olması ise, anlaşılma özlemi içinde olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebilir. “Patronu olan, elektrik tesisatı döşenen” ; bir işletme olduğu hissettirilen bu mekânda ben; elektrikçi İhsan; anlatıcı özne, talepkâr konumdadır, belli ki burada bir alışveriş söz konusudur; ancak onun aradığı “maddi” bir değişimden çok duygusal bir paylaşımdır. Son dizede “İstanbul’dan mı geldin, yalnız mısın” sözleri bu noktada bir yansıtma olarak ele alınabilir. Yalnız olan ‘kız’ değil, İhsan’dır ve bu son sözler onun imdat çıığıdır; insan sıcaklığına duyduğu özlemin haykırışıdır.

Şiirde seslenen kişinin adı verilmemekte, böylece okura onun anlatıcı özne ben için bir yabancı olduğu hissettirilmektedir. Seslenen ve öncelikle yalnızca cinsiyeti ile belirlenen kişi, şiirdeki uzamda ‘yeni’dir. Buna bağlı olarak da orada eskiden var olduğu geçmiş zaman kipi kullanımlarıyla belirlenen Leyla’ya göre anlam kazanmaktadır. Leylâ ve kız, söz konusu ortamda aynı konumda olan kişilerdir. Leyla’nın kim olduğu, kızın işlevini belirlemede önem kazanmakta; anlatıcı özne de onun özelliklerine değinmektedir. Leyla, “çekirdek gözülü”dür; gözbebeğinin insanın ilgi duyduğu nesneye göre büyüdüğü göz önünde bulundurulursa, Leylâ’nın bir süre zaman geçirdiği ortamda kayıtsızlık içerisinde olduğunu tahmin etmek güç değildir. Üstelik “örümcekten korkmak”tır; en ufak şeyden tedirginlik duymakta, kendini rahat hissetmemektedir. Bu ipuçları, şiirde “burda” sözüyle belirlenen uzamın kirli ve kadınlar için tedirgin edici bir yer olduğunu anlamayı kolaylaştırmaktadır. Leylâ’nın “güzel”liğiyle birlikte, şiir kişisi “ben böyle göz görmedim” sözleriyle ikinci kez onun görme duygusuyla ilgili gözlemini dile getirmektedir. Anlamın, gözle yansıtıldığı düşünülürse, seslenen kişinin anlam arayışı içerisinde olduğu bir kez daha görülebilmektedir; zaten Leyla’nın gözleri gibi göz görmediğini dile getiren de odur. Anlaşıldığı üzere, ben, Leyla’ya çok büyük anlamlar yüklemiş, ona değer vermiştir. Kız ise Leyla kadar değilse bile güzeldir; “omuzları” ise dikkat çekmektedir. Bu durumda, kızın bedeninin bir bölümünün açıkta olduğu anlaşılmaktadır. Kız, sarı saçlıdır; ancak saçlarının boyanmış olduğu ben tarafından dile getirilmektedir; dolayısıyla kıza yapışmış bir sahtelik, yapaylık söz konusudur. Üstelik kız, gözleri çok şey anlatan Leyla’nın aksine ketumdur; “örtülü bakmak” sözünden de anlaşılabilceği üzere onu anlamak kolay değildir. Bu bakışlarıyla anlatıcı kişinin içini

karıştırmakta; onu tedirgin etmekte, ona kıza ulaşamadığı hissini vermekte ya da onu kıza daha çok çekmektedir. Bu ilişkinin niteliğini belirleyebilmek için şiirde kullanılan renk adlarını da değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikle şiirin başlığında yer alan kırmızı sözcüğü, aşkı, şehveti, tehlikeyi çağrıştırmaktadır. Bu sözcüğün nitelediği ‘pazar’, ‘elektrikçi kısmı’nın çalışmadığı, tatilde olduğu günü çağrıştırmakla birlikte, bir şey alınıp satılan yer bağlamında da değerlendirilebilmektedir. Bu durumda İhsan, kendine ait sınırlı zamanı, sık sık “burada” olmak için kullanmaktadır. Bu da buradaki kişiye, kişilere ya da paylaşımına değer verdiğini düşündürmektedir. Bunun yanı sıra, İhsan, bu mekânda bir alışveriş içerisindeki ki; bu alışverişin duygu ile ilgili olduğu açıktır. ‘Bura’sı düğmeye dokunulduğunda insanı rahatsız edecek kadar çiğ, beyaz bir aydınlığa bürünmektedir; bu da demektir ki çoklukla karanlıktır; yani tehlikeli, esenliksiz bir ortamdır. Kız, burada rahat değildir, kendisine söyleneni yapmaktadır, onunla iletişime geçmek isteyen İhsan ise, onunla yalnızlığının acısını dindirme telâşi içindedir. İçten çok güçsüz olan İhsan, kendi kendine gücünü ispatlamanın peşindedir; bu nedenle de güçsüzleştirilmiş bir varlığın karşısında durmadan emirler yağdırmaktadır. Şiirde yaşamın içinde ezilen, yalnızlaştırılan, belki de aldatılan bir insanın, kendini bir başka ezilen üzerinden insan gibi hissetme arayışı söz konusudur.

Her şiir, kendine özgü söylemiyle anlamını ele verir; kime seslendiği, kimin duygusunun önde tutulduğunu anlamak seçilen sözcükleri ayrı ayrı irdelemekle olasıdır. Kırmızı Pazar, imgelerden olabildiğince yalıtılmış bir şiir olmakla, sanatsal bir gerçekliğe ayna tutma amacında olmadığını açıkça göstermektedir. Bunun yanı sıra, şiir kişilerinin ilişkilerinde bir tek taraflılık söz konusudur; biri sürekli konuşmakta, emir kipi kullanmakta, diğeri susmakta, edilgin bir konumda durmaktadır. Konuşan erkek, susan kadındır. Bu konumları, bile onların nasıl bir ortam içerisinde, hangi amaçla olduklarını anlatmaya yetmektedir. Şiir, tek taraflı ‘alışverişin’, çift taraflı yalnızlıklara, buhranlara, acılara dönüşmesinin bir ifadesidir.

ODA

O
vardı
oda
vardı

Odada
o
da
vardı

Odada
herkes
vardı
odalar
vardı
o da odaydı
bu da odaydı

O
odada
herkes
onu
arıyordu

O
da
arıyordu
odada
olmayanı

O
arıyordu
da
ondan
yoktu
oda

Onun
aradığı
yoktu
odada
ondan
arıyordu
o
Onun
aradığında
Yoktu

odada
o
arıyordu
onun
yokluğunda

O
onu
ararken
vardı
aradığını
biliyordu
ondan
vardı
oda
vardı
o
da
var
dı

Bir
gün
odada
ara
mayı
başlayı
ver
di
o
da
aram
ayıverdi

O
yoktu
odada

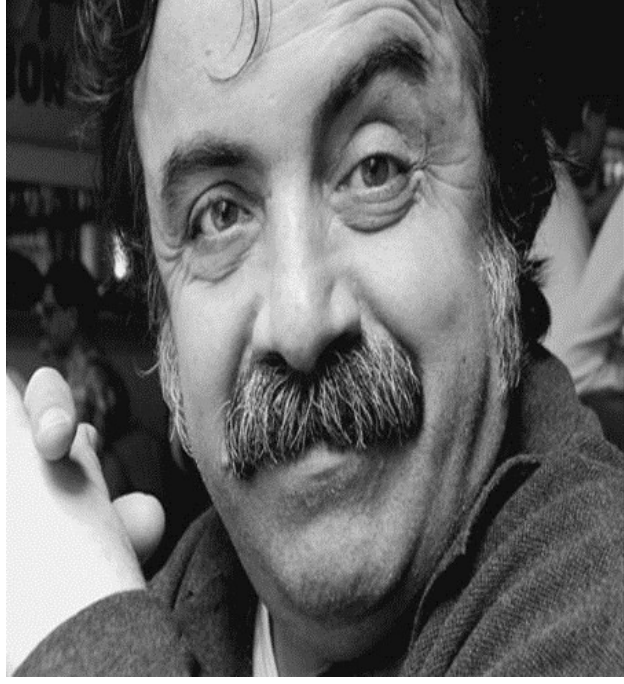
O
odada
yoktu

O
yoktu

O
da
yoktu

Oda
da
yoktu.

YUSUF ERADAM

YUSUF ERADAM (Prof. Dr.) Şair, öykü yazarı, çevirmen, eleştirmen, amatör fotoğraf sanatçısı ve besteci . 1954 yılında Bor'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi'nin İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Fransız Kültür Merkezi'nde ve Moray House College of Education'da (İskoçya) öğrenim gördü Karşılaştırmalı edebiyat dersleri verdi. Yurt içinde ve dışında çeşitli panel, seminerlere, radyo ve televizyon programlarına ve konferanslara katılıp dil, edebiyat, çeviri ve popüler kültür alanlarında bildiriler sunup konuşmalar yaptı. Şiirleri, öyküleri, çevirileri ve fotoğrafları yurt içi ve dışında yayımlandı ve "Külkedisi" ve "Dirgendeki Tay" başlıklı iki öyküsü ABD'de üniversitelerde okutuldu. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı başkanırken emekli olan Eradam, İstanbul Cihangir'e taşındı ve çeşitli üniversitelerde Amerikan Edebiyatı, Popüler Kültür, Çeviri ve Yazarlık dersleri verdi. Haliç Üniversitesi'nin Mütercim Tercümanlık Bölümü'nü kurduktan sonra tam zamanlı öğretim üyeliğinden ayrıldı ve şimdi Bahçeşehir Üniversitesi'nde "Amerikan Sinemasında Belli Başlı Konular" ile "Popüler Kültür ve ABD" derslerini veriyor.

KİTAPLARI: Gül Kanadı Dudağım (Şiir); Ben'den Önce Tufan: Sylvia Plath ve Şiiri (İnceleme); Aşk Bir Şiddet Eylemidir (Deneme, Anı, Mektup); Kirli Kirlent (Öykü)

Ahkâm Vakti Tohumları (Şiir); Yamyamın Yemek Kitabı (Mizah); Zıvanasız Denemeler; Vanilyalı İdeoloji: Küresel Bellek Üzerine Denemeler; Cihangir Vampiri. (Öykü); Susma Cesareti (Deneme), Musalla Taşı Sakinleri: Cihangirliiler (Fotoğraf ve Haiku)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Aşkın, insan hayatının üzerindeki birçok etkisinden biri de insanın duygu dünyasını bir karmaşa içine sürükleyerek, bireyin yaşamını sevdiği kişiye adanmasıdır. Aşkın iyi yönlerine rağmen, insanda böyle bir aşırılığa yol açmasının nedeni ise; âşık olan kişinin bir süre sonra âşık olduğu insana kendini bağımlı hissetmesi ve her hareketini ona göre planlamasıdır. Yusuf Eradam'ın "Oda" adlı şiiri, birbirinden farklı iki insanın, zaman içinde birbirlerine karşı olan duygularındaki değişimi, dünyanın bir bağlanma süreciyle gelen sıkıntı ve umursamazlıkla çöküşünü, iletişimlerini, yaşadıkları süreci, kısacası; birinin diğerinin üzerine kurduğu "odayı" çeşitli biçimsel özelliklerle bağdaştırarak yansıtmaktadır. Bu nedenle, şiirde kişilerin geliştirdikleri bakış açılarını, süreç ve uzam kavramlarını, biçimsel özelliklerin şiirdeki anlamsal işlevselliklerini ayrı ayrı ele almak doğru olacaktır.

Şiirin biçimsel özellikleri ve şiirde kullanılan dil, şiirin okura ulaşmasında ve anlaşılmasında büyük bir öneme sahiptir. Şiirde anlatıcı öznenin ve onun ilgi gösterdiği kişinin içinde bulunduğu yalnızlık ve bundan kurtulamama durumu, tek harften oluşan dizelerle açıkça ifade edilmiştir. Örneğin "O" öznesinin tek başına ve sürekli kullanılması, bu durumun kolay kolay geçmeyeceğinin somut bir kanıtıdır. Buna ek olarak şiirin tamamında kullanılan sözcük sayısının sınırlı olması da kişinin yalnızlığını perçinleyerek aslında sadece belirli bir çevreye hapsedildiğini vurgulamaktadır. Şiirde sıklıkla kullanılan bozuk yapıdaki söz öbekleri şiirde anlatılan karakterler arasındaki çarpık ilişkiyi yansıtmaktadır. Bunu kanıtlamak için "*ara-mayı-boşlay-we-rdî*" ve "*aram-ywerdî*" kelimelerinin yanlış bir şekilde hecelere bölünmeleri ve yüklemden veya öznenin yoksun, ucu açık, söz öbeklerinden birisi olan ilk dizedeki "O" sözcüğü örnek olarak gösterilebilir. Şiirde noktalama işaretlerine yer verilmemesi ise, şiirde süreç kavramının ötesinde aslında kısır bir döngü olduğunun ve bunun hiçbir zaman son bulmayacağına önemli bir belirticisidir. Noktalama işaretlerinin kullanılmaması, bu özelliğinin yanında, öznelerin belirlenmesinde bir karışıklığa yol açarak, aslında bu durumun sadece tek bir özne için geçerli olamayacağını; aksine tüm özneler (insanlar) için bir geçerliliği olduğunu gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte "O" ve "Oda" sözcüklerinin cinaslı tekrarı ve kullanıldıkları her durumda farklı kavramların yerine geçmesi de şiirdeki ilişki durumunun yaygınlığını ve birçok birey için geçerli olduğu gerçeğini pekiştirmiştir. Şiirde yalnız bir dil ile beraber yinelenen sözcükler olması ise şiirde işleyen süreç ve işlenen durumun anlaşılabilirliğini kolaylaştırmış ve ilişkilerin, herkes için benzer bir işleyiş ile sonlanacağını göstermiştir. Şiirde aşk ve sevgiye dayalı bir ilişki süreci olduğu hissedilmesine rağmen aşkı veya sevgiyi çağrıştıran hiçbir sözcük kullanılmaması ise aslında ilişkilerin yitiminin sıradanlığını ve önemsizliğini belirtmiştir.

Şiirde zamanın ve uzamın işlevi yok gibi görünse de aslında zamanın kısa bir bölümü olan bu "süreç" ve aslında anlatıcı öznenin tüm dünyası olan "oda", şiirde önemli bir işleve sahiptir. Şiirde işleyen süreç aslında anlatıcı özne ve karşısındaki kişinin içinde bulunduğu ilişkinin; normal bir ilişkiye dayanan içgüdüsel davranışların aksine neden-sonuç ilişkisine dayandığını gözler önüne sermektedir. Bu durum şiirin ilk dörtlüğünde "Oda'nın olması" durumunun "O'nun olması"na bağlanmasıyla ve sonlarında "O'nun olmaması"nın sonucu olarak "Oda'nın olmaması"na varılmasıyla örneklenebilir. Bunun yanında "Oda" ise anlatıcı öznenin, her insan gibi, duygu dünyasının ve çevresinin ne denli hızlı değiştiğini ön plana çıkartmaktadır. Bu durum, şiirin ikinci bölümünde "*Odada o da vardı*" tümcesiyle kanıtlanarak, "O"nun aslında şiirdeki anlatıcı öznenin hayatına girmiş olan insanlardan sadece birisi olmasıyla açıklanabilir. Bunun yanında sürecin belirli bir bölümünde odada "o" ve onun dışında birçok kişinin; yani herkesin olması aslında odak figürün geçmişinden hala kurtulmadığının, süreç ve uzamın bağdaştırılmasıyla örneklenebilir. Sürecin son bulmasındaki en önemli etken ise anlatıcı öznenin duygu dünyasının bir kaosa sürüklenmesi sonucu çevresindekileri umursamaz duruma gelmesidir. Bunun önemli bir örneği ise şiirin sonlarına doğru onun, "*aramayı boşlayvermesidir*". Buna ek olarak bu dizeden sonra gelen "*O da aramayverdi*." sözleri ise sürecin başında kendisine kıymet verecek bir kişiyi arayan gözlemlenen öznenin, süreç içinde kişilik değiştirip bu amacından vazgeçtiğinin bir göstergesidir. Şiirin sonunda süreç bir sona ulaştığında odanın da yok olduğundan dolayı süreç ilerlerken aslında anlatıcı öznenin dünyasından bir yapbozun dağılması gibi parçaların koptuğunu söylemek mümkündür.

Şiirdeki anlatıcı öznenin tam olarak belirlenmemesine ek olarak şiirdeki gözlemlenen öznenin; anlatıcı öznenin ilgi duyduğu kişi olduğu söylenebilir. Şiirde figürlerle ilgili en önemli noktalardan biri hiçbiri hakkında tasvire yer verilmemesidir. Bunun nedeni ise burada anlatılanın, aslında olaydan ziyade bir durum olmasıdır. Şiirde anlatıcı özne sürekli bir arayış içerisindedir ve bunun doğal bir sonucu olarak duygu dünyası sürekli bir değişim göstermektedir. Bu, şiirin çoğu yerinde "aramak" eyleminin yinelenmesiyle kanıtlanabilir. Anlatıcı öznenin yaşadığı duygusal çalkantılar ve değişimler ise anlatıcı öznenin en başta bir şevkle kendine uyacak birini aramasından; sürecin sonunda bu arayışa bir son vermesiyle açıklanabilir. Gözlemlenen öznenin arayışı ise aşktan ziyade daha çok kendine değer verecek bir insan bulma ve yalnızlıktan kurtulma arayışıdır. Bunu şiirin beşinci bölümünde "*O da arıyordu odada olmayanı*" sözleriyle yansıtılan, gözlemlenen öznenin, kendi odasında bulamadığı insanları aradığını söyleyerek örneklendirmek mümkündür. Süreç ilerledikçe şiir kişilerinin birbirlerine olan bakış açılarındaki değişiklik göze çarpmaktadır. Beşinci bölümde "*Onun aradığında yoktu odada o arıyordu onun yokluğunda*" sözlerinde anlatıcı öznenin aşkı aramayı bırakıp aşktan ziyade kendisini seven kişiye kıymet verdiği anlaşılmaktadır.

Şiirde iki taraf için de aşkın göz önünde bulundurulması nedeni yalnızlık duygusundan kurtularak kendine kıymet verecek birini bulma isteğidir. Şiirdeki bu istek, çeşitli alışılmamış bağdaştırmalar ve biçimsel farklılıklarla, uzun bir süreç ve durağan bir uzam anlayışıyla ve kişilerin birbirlerine karşı sürekli değişen bakış açısıyla ön plana çıkarılmıştır. Sonuç olarak şiirin biçimsel özellikleri, süreç ve konum kavramı ve şiir kişilerinin içinde bulunduğu ilişkinin anlatımı, şiirdeki yalnızlığın sürekliliğini belirginleştirmiştir.

ARTI SONSUZ

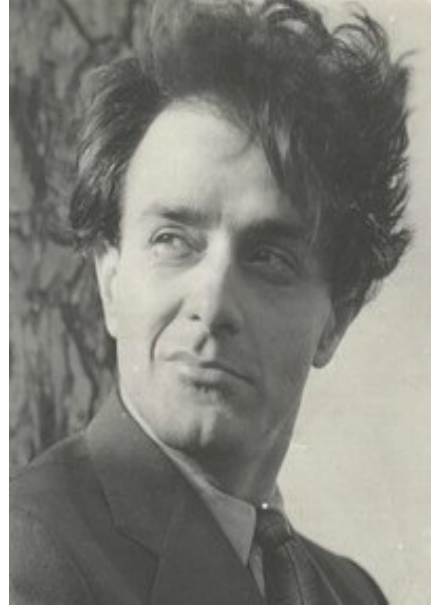
*yağmurun yerden göğe yağdığı
bu gece yasak bölgedeyim
büyük çingenerin çaldığı
kaçak silahların içindeyim
sevişmek kapısının kapandığı*

*bir nabız yoklar ki daima
hızlı bir nabız yoklar elim
öpüştüklerim hırsızlama
çirkin bir ağızda dişlerim
bir bıçak değer dudağıma*

*gök yarıldıkça şimşeklerden
soğuk aynalarda kilitliyim
tırnaklarımdaki elektrikten
su gibi erir iliştiğim
kuvümlar uçar kirpiklerimden*

*doğumdan öncesini yaşıyorum
henüz belli olmadı kimliğim
vücudunu arıyor ruhum
bir yerde atomun çekirdeğiyim
bir yerde artı sonsuzum*

ATTİLA İLHAN

1957'de gittiği Erzincan'da askerliğini yaptıktan sonra, tekrar İstanbul'a dönüş yapan Attilâ İlhan sinema çalışmalarına ağırlık verdi. On beşe yakın senaryoya Ali Kaptanoğlu adıyla imza attı. Sinemada aradığını bulamayınca, 1960'ta Paris'e geri döndü. Sosyalizmin geldiği aşamaları ve televizyonculuğu incelediği bu dönem, babasının ölmesiyle birlikte yazarın İzmir dönemini başlattı. Sekiz yıl İzmir'de kaldığı dönemde, Demokrat İzmir gazetesinin başyazarlığını ve genel yayın yönetmenliğini yürüttü. Aynı yıllarda, şiir kitabı olarak Yasak Sevişmek ve Aynanın İçindekiler dizisinden Bıçağın Ucu yayımlandı. 1968'de evlendi, 15 yıl evli kaldı.

1973'te Bilgi Yayınevi'nin danışmanlığını üstlenerek Ankara'ya taşındı. Sırtlan Payı ve Yaraya Tuz Basmak'ı Ankara'da yazdı. 1981'e kadar Ankara'da kalan yazar Fena Halde Lemana adlı romanını tamamladıktan sonra İstanbul'a yerleşti. İstanbul'da gazetecilik serüveni Milliyet (2 Mart 1982 - 15 Kasım 1987) ve Gelişim Yayınları ile devam etti. Bir süre Güneş gazetesinde yazan Attilâ İlhan, 1993-1996 yılları arasında Meydan gazetesinde yazmaya devam etti. 1996 yılından 2005 yılına kadar köşe yazılarını Cumhuriyet gazetesinde sürdürdü. 1970'lerde Türkiye'de televizyon yayınlarının başlaması ve geniş kitlelere ulaşmasıyla beraber Attilâ İlhan da senaryo yazmaya geri dönüş yaptı.

Sekiz Sütuna Manşet, Kartallar Yüksek Uçar ve Yarın Artık Bugündür halk tarafından beğeniyle izlenen diziler oldu.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanlar kendi hayatlarını yönetip yönlendirilebilecek akıla ve iradeye sahiptir; fakat bazen kendilerini getirilerini tam olarak kestiremedikleri bir durumun içinde bulabilirler. Bu durumlarından pişmanlık duymasalar da kendilerini o noktaya getiren seçimi söz konusu olmasa, hayatlarının seyrinin nasıl olacağını düşünmekten de kendini alıkoyamaz, bir çeşit ikilem içinde kalırlar. Attila İlhan'ın 'Artı Sonsuz' adlı şiiri de yapılan seçimin tam kavranamayan getirilerini ve şiir kişinin düşüncelerinde bu ikilemin etkisini işlemektedir. Bu getirilerin sonucu olarak sürekli kaçmak zorunda kalan bir insan için zaman kavramı çok önemlidir; bunu okuyucuya yansıtabilmek için farklı zaman kipleri kullanılmıştır. Dolayısıyla şiir, zaman kiplerine göre biçimsel olarak kesitlenebilir. İlk bölümde geniş zaman kipi kullanılarak olaylar anlatılırken, ikinci bölümde şimdiki zaman kipi ile yaşananlar anlatılmaktadır.

İlk bölüm, ikinci ve üçüncü beşliklerden oluşmaktadır. Şiir kişi yaptığı seçim sonucu, sürekli bir tedirginlik duygusuna mahkum etmiştir kendisini. Bu seçim sonucunda, hiçbir zaman anı yaşayamamakla birlikte hep gelecek kaygısı taşımıştır. 'bir nabız yoklar ki daima/hızlı bir nabız yoklar elim' dizeleri, bunu kanıtlar niteliktedir. Gelecek onun için yeni bir kaçış, yeni bir olay ifade etmektedir. Bu nedenle ne birine bağlanabilmekte ne de başkasının ona bağlanmasına izin verebilmektedir. 'Ben' *'soğuk aynalarda kilitlidir'*, yalnızdır, bir şeyler paylaşabildiği tek kişi, aynadaki yansıması, yani yine kendisidir; ancak başka şansı yoktur, değer verdiği ya da verebileceği insanları korumak için yalnız kalması gerekmektedir. Şiir kişi seçtiği hayatın bir getirisi olarak her şeyi sorgulamakta, kimseye güvenmemektedir. 'Öpüştükleri hırsızlama' olan 'ben' değer verdiği insanlarla geçirdiği zamanı bile *'dudağına bıçak değmişçesine'* tedirginlikle geçirmektedir. Aynı zamanda, karşısındakine ne kadar değer verirse versin, kendisini onun güvenilirliğini sorgulamaktan alıkoyamamaktadır. Hem bu güvensizlik durumunun hem de hayat tarzının getirilerinden olan sürekli kaçma ve saklanma durumunun etkisiyle, şiir kişinin hayatındaki insanlar, ondan uzaklaşmaktadır. Bu itici etkenler, şiirde *'turnaklardaki elektrik'* ve *'kirpiklerden uçan kıvılcıklar'* ifadeleriyle ortaya konmuştur.

İkinci bölüm, birinci ve dördüncü beşliklerden oluşmaktadır. Şiir kişinin yaşadığı toplumda değer yargıları tepetaklak olmuş, doğruyla yanlış yer değiştirmiştir. *'Yağmurun yerden göğe yağdığı bu yasak bölgede'*, asıl doğrulara sahip insanlar suçlu olmuş, kendi çıkarından başka hiçbir amaçları olmayan *'büyük çingeneler'* yönetici olmuştur. Bu yöneticilerin davranışları sonucu, kaçmak zorunda kalan sözde suçlular, kendi gönüllerince sevememişlerdir bile. Yine de bu kaçışları bütünüyle bir olumsuzluk olarak değil, kendilerini bulma yolculuklarında onlara yardımcı olarak görmüşlerdir; çünkü her kaçış beraberinde yeni ve keşfedilmemiş insanlar, mekânlar ve heyecanlar getirmektedir. Bu durum da şiir kişinin bir yerlerde *'atom çekirdeği'* kadar güçlü ve 'artı sonsuz' kadar bitmez, tükenmez ve ölümsüz olduğu umudunu arttırıcı niteliktedir. Şiirde noktalama işaretlerine rastlanmadığı gibi, cümle başında büyük harf gibi uygulamalara da rastlanmamıştır. Anlatılmak istenen, imgeler aracılığıyla anlatılmıştır. Bunun yanı sıra; *'hırsızlama'* kelimesinde kullanılan yapı bozuculukla, şiir kişinin hayat tarzının, onu sürekli bir tedirginliğe iterek diğer insanlardan nasıl ayırdığı vurgulanmıştır.

Gidilen yollar, dayatılan sözde seçenekler ve yaşamın önümüze sundukları ya da tükürüp attıkları hayatımızın bir parçasıdır ve onun tek yöneticisi de bizizdir; ancak baş koyulan yolların, farklı bakış açılarından dikkatle değerlendirilip ona göre seçilmesi çok önemlidir. Her açıdan düşünülmeden girilen yollar, yaptığımız seçimi sorgulamamıza neden olabilmekle birlikte bizi toplum içinde tek başımıza bırakabilir. Bu durum elbette ki zamanla alışılmış ve yarar sağlanan bir hal alabilir; fakat bu olgunluğa erişilinceye kadar geçen zor günlerin en aza indirgenebilmesi için fevri ve iyi düşünülmemiş kararlar vermemek son derece büyük önem taşımaktadır. Artı Sonsuz şiiri de bahsedilen olgunluğa erişene kadar yaşananlara ışık tutarak, şiir kişinin seçtiği hayat tarzının onu içine soktuğu durumları işlemektedir.

AŞK İKİ KİŞİLİKTİR

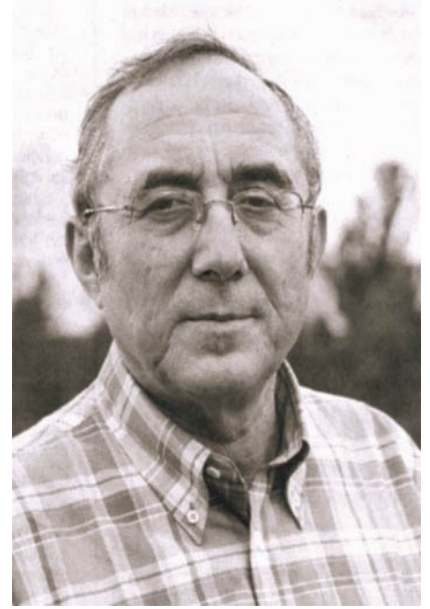
Değişir yönü rüzgarın
Solar ansızın yapraklar;
Şaşırır yolunu denizde gemi
Boşuna bir liman arar;
Gülüşü bir yabancı
Çalmıştır senden sevdiğini;
İçinde biriken zehir
Sadece kendini öldürecek;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk iki kişiliktir.

Bir anı bile kalmamıştır
Geceler boyu sevişmelerden;
Binlerce yıl uzaklardadır
Binlerce kez dokunduğun ten;
Yazabileceğin şiirler
Çoktan yazılıp bitmiştir;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk iki kişiliktir.

Avutamaz olur artık
Seni, sevdiğin şarkılar;
Boşanır keder zincirlerinden
Sular tersin tersin akar;
Bir hançer gibi çeksen de sevgini
Onu ancak öldürmeye yarar:
Uçarı kuşu sevdanın
Alıp başını gitmiştir;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk iki kişiliktir.

Yitik bir ezgisin sadece,
Tüketilmiş ve düşmüş gözden;
Düşlerinde bir çocuk hıçkırır
Gece camlara sürtünürken;
Çünkü hiçbir kelebek
Tek başına yaşamaz sevdasını,
Severken hiç bir böcek
Hiç bir kuş yalnız değildir;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk iki kişiliktir.

ATAOL BEHRAMOĞLU

“bu aşk burada biter ve ben çekip giderim”

ATAOL BEHRAMOĞLU

13 Nisan 1942'de İstanbul Çatalca'da doğdu. İlk öğrenimini Kars ve Çankırı'da yaptı. 1966'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. "Dönüşüm" dergisinin kuruluş çalışmalarına katıldı, sahipliğini üstlendi. 1970'te İsmet Özel'le birlikte "Halkın Dostları" dergisini çıkardı. Aynı yıl İngiltere'ye, daha sonra Fransa'ya gitti. Paris'te otel kâtipliği, öğretmenlik yaptı. 1972'de Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Sovyet edebiyatı üzerine inceleme yaptı. 1974'te Türkiye'ye döndü. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda dramaturg olarak çalıştı. 1975'te kardeşi Nihat Behramoğlu'yla birlikte "Militan" dergisini kurdu. "Sanat Emeği" dergisinin kurucuları arasında yer aldı. 1979'da Türkiye Yazarlar Sendikası'nın genel sekreteri oldu. Yayınevlerinde çalıştı. 10 ay tutuklu kaldı. 1984'te Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'ne bağlı Centre de Poétique Comparee bölümünde Türk ve Dünya Şiiri üstüne seminerler izledi, çalışmalar yaptı. İlk şiirleri "Ataul Gürus" takma adıyla Yeni Çankırı, Yeşil İlgaz, Çağrı gibi yerel gazete ve dergilerde yayınlandı. Yükseköğrenimi sırasında Yapraklar, Dost, Evrim, Ataç gibi dergilerde çıkan şiirleriyle dikkat çekti. Bu dönemin şiirlerini biraraya getiren ilk şiir kitabı "Bir Ermeni General" 1965'te Ankara'da Toplum Yayınevi'nce basıldı. Gençlik dönemi şiirlerinde Orhan Veli, Attilâ İlhan ve İkinci Yeni şiirinin ortak özellikleri etkin. Gerçek şiir kimliği 1965-1971 arasında Papirüs, Şiir Sanatı, Yeni Gerçek, Yeni Dergi ve Halkın Dostları'nda çıkan şiirleriyle oluştu. Bu şiirlerde toplumcu, etkin bir edebiyat anlayışının örnekleri yer aldı. Uzun yıllar siyasi nedenlerle Fransa'da ikamet etti. Şiirleri bütün büyük dillere çevrildi. Toplumcu gerçekçi şiir ilkelerine yöneldi, şiirini yeni biçim ve tema arayışlarıyla besledi. Çevirileriyle de dikkat çekti. Edebiyat ve kültür üzerine yazdıkları, antoloji ve diğer çalışmalarıyla kuşağının önde gelen yazarları arasına girdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Başkanlığı görevinden sonra şimdi profesör olarak Beykent Üniversitesi öğretim kadrosu içinde yer almaktadır.

ŞİİRLERİ: Bir Ermeni General (1965), Bir Gün Mutlaka (1970), Yolculuk Özlem Cesaret ve Kavga Şiirleri (1974), Ne Yağmur... Ne Şiirler... (1976), Kuşatmada (1978), Mustafa Suphi Destanı (1979), Dörtlükler (1983), İyi Bir Yurttaş Aranıyor (1983), Türkiye Üzgün Yurdum, Güzel Yurdum (1985), Kızıma Mektuplar (1985)

DENEME-ELEŞTİRİLERİ: Yaşayan Bir Şiir (1986), eklerle yeni basım 2007, Şiirin Dili-Anadil (1995), Utanyorum (1996), Mekanik Gözyaşları (1997), Nazım'a Bir Güz Çelengi (1997), eklerle yeni basım: Nazım Hikmet-Tabu ve Efsane (2008), İki Ateş Arasında (1998), Kimliğim İnsan (1999), Başka Bir Açık (2000), Gerçeklik Duygusunun Kaybolması (2001), Rus Edebiyatı Yazıları (2001), Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği (2001), Kendin Olmak ya da Olmamak (2003), Yeni Ortaçağın Saldırısı (2004), Biriciktir Aşk (2005), Rus Edebiyatının Öğrettiği (2008), Sivil Darbe (2009), Benim Prens Adalarım (2010),

ANI: Aziz Nesinli Anılar (2008)

GEZİ: Başka Gökler Altında (1996), eklerle yeni basım 2010, Yurdu Teninde Duymak (2008)

TIYATRO: Lozan (1993), Mektup

MEKTUP: Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar (İ.Özel'le mektupları, 1995), Şiirin Kanadında Mektuplar (M. Demirtaş'la mektupları, 1997), Çocuk...

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Âşık olmak, kişinin hayatını âşık olduğu kişinin üzerine kurması sonucunu doğurursa böyle bir anlam yüklenen kişiden ayrılış, anlamını yitirmesine neden olabilir. Ataol Behramoğlu'nun " Aşk İki Kişiliktir" adlı şiirinde bu durum, kişinin esenliksiz ruh hali betimleyen sözcükler ve imgeler aracılığıyla anlatılmıştır. Bu nedenle şiiri bu duygunun birey üzerindeki çağrışımlarıyla açıklamak doğru olacaktır.

Şiirin ilk dizelerinde, aşkın iki kişilik bir durum oluşu ve âşık olunan kişinin gidişiyle "ansızın yaprakların solduğu", belirtilen anlatıcı öznenin bir hüznü büründüğü görülmektedir. Yaprakların solduğu ayrılığı çağrıştıran sonbahar mevsimine yapılan bu gönderme, şiir kişisinde değişimin olumlu anlamda olmadığı anlamını pekiştirir. Şiirde bu durum "değişir yönü rüzgârın" dizesiyle verilir. Bu değişimin bilinçli olmadığı ve bir savrulmuş biçimini aldığı ise "şaşırr yolunu denizde gemi boşuna bir liman arar" sözleriyle dile getirilir. Dizede "deniz" ve "gemi" sözcüklerinin beraber kullanılması, şiir kişisinin âşık olunan kişiden ayrılınca kendini denizde yolunu kaybetmiş bir "gemi" gibi

duyumsadığını düşündürür. İkinci kişi olmayınca aşkın ve yaşananların anlamını yitirdiği, şiir kişisinin eski heyecanının kalmadığı ise "bir anı bile kalmamıştır gece boyu sevişmelerden" dizesiyle açıklanır. Sevgilinin uzakta oluşu nedeniyle "binlerce kez dokunduğu ten" için artık yazabileceği bir şiir kalmayışının bir kabullenememe duygusu yarattığı görülür. Sevgiliden uzakta kalınan zaman ona öyle uzun gelmiştir ki bu uzunluğu "binlerce yıl" olarak niteler. Tüm dizelerin sonunda yinelenen "ölümdür yaşanan tek başına" sözlerinin iki anlamda kullanıldığı düşünülebilir. Dize, aşkın, sevgilinin olmadığı bir yaşamın ölüme eşdeğer oluşu olması bağlamında yorumlanabileceği gibi aşkın iki kişinin yaşadığı bir duygu oluşuna karşın ölümün tek başınalığındaki karşıtlığı yansıtmaktadır, denebilir.

Sevdanın uçarı kuşu alıp başını gidince geride kalan kişi için yaşanan keder, avunulamayacak kadar büyüktür. Kalanın bütün yaşamı alt üst olmuştur. Bu durum şiirde "Sular tersin tersin akar" dizesiyle yansıtılır. Çektiği büyük acıyı, şiir kişisi, hançerin verdiği acıyla eşdeğer tutar. Bütün alışkanlıkları değişmiştir. Sevdiği şarkılar bile acısını dindiremez. Onun yaşamına anlam katan her şeyin sevdıyla birlikte var olduğunu onun "alıp başını gidişiyle" yok olduğunu dile getirir. Sevda gittiği için tek kişi kalmıştır; oysaki aşk iki kişiliktir. Bu nedenle onun şu anda tek başına yaşadığı ölümdür.

Son bölümde, doğadan örnekler verilerek, hiçbir canlının sevdasını tek başına yaşamadığı belirtilir. Kısacık ömrüyle kelebek, böcek ve kuş bile aşkı iki kişilik yaşarken şiir kişisi gözden düşmüşlüğü ve sevdasındaki tüketilmişlik ile ölümü yaşamaktadır. "Düşlerinde huçkuran çocuk" sözü ve doğadan örneklerle aşkın saflığını vurgulayan şiir kişisi "gece camlara sürtünürken" dizesiyle tek başına yaşadığı ölüme eş aşksızlığın onu sürüklediği hüznü dile getirir. Şiirin belli bir nazım biçimi yoktur. Şiir, serbest ölçü ile oluşturulmuş dört bölümden meydana gelmiştir. Şiirde belli bir uyak düzeni görülmez.

Her bölümün sonunda aynı iki dize tekrarlanır. Şiirde açık bir dil ve anlatım kullanılmıştır. Bütünde verilmek istenen duygu, her bölümün sonunda yinelenen ve şiirin de başlığı olan dizelerle yinelenir. Çağrışımsal anlamlarıyla kullanılan "deniz, gemi" gibi sözcükler şiire çağrışımsal anlamlarıyla katılmış olsa da bu kullanım anlam kapalılığı doğuracak çoklukta değildir. Şiirde kişileştirme, benzetme, somutlama ve mecaz kullanılmıştır. Bu kullanımın anlatılan duyguları daha görünür kılmaya yönelik olduğu düşünülebilir.

Şiirin bütününde aşkın olmadığı, sevgiliden uzak düşülmüş bir yaşamın ölüme eş değer olacağı vurgulanır. Aşksızlığın kişide doğurduğu boşluk, hüznü ve tepe taklak olmuşluk duygusu benzetmelerle ve mecazlarla somutlaştırılır. Doğadan örneklerle de yaşamın olmazsa olmazı kabul edilen aşk duygusunun yokluğunun yarattığı hüznü tek başınalığın yaşamamakla özdeşleştirilişiyle vurgulanmıştır.

DENİZ BAKKALCI

PENCERE

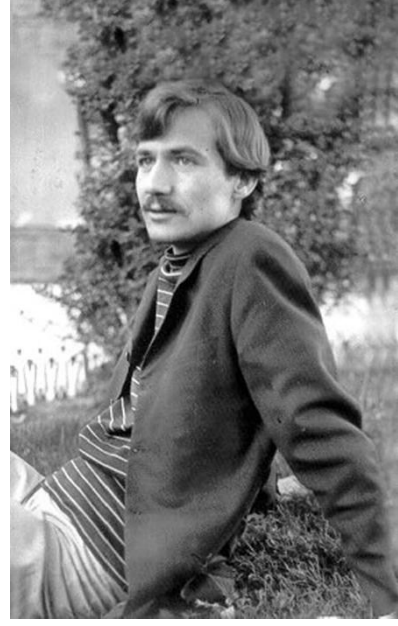
*Pencereyi kapama
Gök dolabilir içeri
Sen neyi görebilirsin
Islak bir bulutun ağışını mı?*

*Pencereyi kapama
Kuş dolabilir içeri
Sen neyi taşıyabilirsin
Kırık bir dalın yükünü mü*

*Pencereyi aç
Soluğun çıksın dışarı
Sen büyütmedin mi ciğerinde onu
Kokusu hayatı yıkasın diye*

*Pencereyi aç
Sesin sarsın dünyayı
Duyulur elbet ta ötelelerden
Yürek kendini tanır*

ARKADAŞ ZEKÂİ ÖZGER

ARKADAŞ ZEKÂİ ÖZGER

Şair. 1948 Bursa doğumludur. İstanbul Basın Yayın Yüksekokulu'nu bitirmiştir. 25 yaşındayken sokakta ölü bulunmuş, ölüm sebebi beyin kanaması olarak kayıtlara geçmiştir. Kısa yaşamına pek çok şiir sığdırmış, ölümünden sonra anısına çeşitli dergilerde yayınlanan şiirlerinden derlenen "Sevdadır" adlı bir kitap yayınlanmıştır.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Gözlerini dış dünyaya açamayan insanın kör bir kuştan ne farkı vardır? Pencereyi aralamayıp karanlık cehaletinde boğulan bir insan ne kadar tutunabilir hayata? Birey, dışarı bakıp güneşin altında gördüklerini anlayamadıkça ve güneşe doğru bir adım atamadıkça hayatta hep başkalarının ardında durmaya mahkûmdur, yalnız ve güçsüz. Arkadaş Özger'in "Pencere" adlı şiirinde de görülen bu durum, şiirde tekrarlarla, emir kiplerinin sıklığıyla ve günlük dilden oluşmuş söz öbeklerinin arkasına saklanan kavramlarla işlenmiştir. Şiirde, anlatıcı öznenin durumunda belirgin bir değişim gözlemlenmektedir. Bu değişim ile şiir, şiir kişinin öncesini ve sonrasını yansıtmaya bağlamında, sürece dayalı iki anlamsal kesitte incelenebilir.

Şiirin ilk iki bölümünün her ikisi de "pencereyi kapama" sözleriyle başlamıştır. Burada emir kipi kullanıldığı gibi bir eylemin yapılması değil yapılmaması emredilmiştir. Bu durumda hareketsiz kalan birey, etken değil edilgen durumdadır, yapılan eylemlerden etkilenmektedir. "gök dolabilir içeri" sözünde dikkat edilmesi gereken iki şey vardır: Birincisi, gök kelimesinin kişiden daha büyük bir olguyu, bir düşünceyi simgelemesidir. İkincisi ise bu göğün içeri dolması, yani eylemsiz haldeki kişinin, pencereyi kapamayan kişinin aklına girmesi ve onu etkilemesidir. Bu söz, bu şekilde ele alındığında "sen neyi görebilirsin/ıslak bir bulutun ağışını mı" dizelerinden de kişinin henüz o yüceliği göremeyecek kadar yetersiz, anlayamayacak kadar bilgisiz olduğu anlamı çıkarılabilir. Burada "sen" diye birey kendini sorgulamaktadır ve sorusunda küçümseme vardır. O bile kendini yetersiz bulmaktadır. İkinci dörtlüğe gelindiğinde eylemsizlik durumu devam etmektedir. Kuşların içeri dolması, şiir kişinin başkalarından etkilenmesi anlamına geldiği gibi bir karmaşa durumunu da çağırıştır. Bir odaya tıklan kuşların oradan oraya uçması gibi kişi, birçok karşıt düşüncenin arasında kalmıştır. "sen neyi taşıyabilirsin/kırk bir dalın yükünü mü" sözlerinde birinci dörtlükte olduğu gibi kişinin kendini sorgulaması ve güçsüzlüğünü küçümsemesi baskındır. Kişi henüz içinde bulunduğu karmaşayı kaldırabilecek kadar güçlü değildir. İlk iki bölümde de kişinin eylemsizliğinin sebebi bu yetersizlikleri ve güçsüzlükleridir.

Şiirin son iki bölümüne gelindiğinde bıçakla kesilmiş gibi kişinin durumu ilk iki bölümden gözle görülür bir biçimde ayrılmaktadır. Kişi "Pencereyi aç"abilmekte, artık harekete geçebilmektedir. "Soluğun çıksın dışarı" sözünde uzam "içeri"den "dışarı"ya dönmüştür. Bu değişim, kişinin artık etkilenen değil, etkileyecek kişi olduğunu vurgular. "Soluk" bireyi oluşturan, bireyi yaşatan düşüncelerin toplamı olarak değerlendirilebilir. Buradan, şiir kişinin duyulmak istendiği anlamı çıkarılabilir. "sen büyütmedin mi ciğerinde onu" sorusunda kullanılan geçmiş zaman, geçmişte yapılmış hazırlık, birikim anlamına gelebilir. "Bir şeyi ciğerinde büyütme" de düşüncelerine hayat vermek olarak yorumlanabilir. "Kokusu hayatı yıkasın diye" sözünden bir şeyi arıtmak, temizlemek, yenilik getirmek anlamı çıkarılabilir. Kişinin düşüncelerini dışarı duyurmasının amacı bir şeyleri düzeltmektir. Son bölüme gelindiğinde artık kişinin amacı bellidir. Sesinin dünyayı sarması, düşüncelerinin yayılması ve bu "sarmak" kelimesinin düzeni sarmayı, yıkmayı andırması, sesinin ta ötelelerden, çok uzaklardan duyulması ve başka "yüreklere" tarafından tanınması da kişiyle aynı görüşü paylaşanların birbirlerini bulması anlamına gelebilir. Bunların "duyulur, tanır" gibi geniş zamanda kullanılması da bir kesinlik belirtir.

Şiirin bütününde, kişi kendini sorgulamakta, kendini yüreklendirmeye çalışmaktadır. Kendine yaklaşımında ise başta küçümser bir tavır, sonra ise övgü söz konusudur. Bu da onun kimseden farklı olmadığını, onun da kendiyi kurduğu ilişkide kimi zaman acımasız, kimi zaman da nesnel olduğunu göstermektedir; yani hayata her insan sıfırdan başlamakta, başkalarına göre kendini konumlandırmaktadır. Güçlülükle çıktığı tepelerden, kendinden emin inebilmektedir.

KUZGUNCUK OTELİ

evimi bir sokakla aldattım, üstümde
ay var bu gümüş semtinde bir sokağın
üçüncü katıym, deniz bana bakıyor,
ben artık yalnızca denize karşıyım

üstüme gelme ay hanım, Kuzguncuk otelinde
iyilik katına çık, senin konukların ağır,
ben bir anıyı ağırlamakla geçen hayatlardanım

ruhumun bir otelde ilk kalışı bu
aynı, oda, aynı yatak, aynı aynada
birbirimizi ilk görüşümüz, başka veda yok,
üstümdeki yabancıyla uyumalıyım

ruh semtinden kayık açma ay
hanım! sana hazır değilim, senden yanayım
kim taşınsa çıkamıyorum içimdeki evden

Kuzguncuk otelinde iyiliğin katı çok
yıldızlar gibi çık çık bitmiyor ay hanım,
sen bu çocuğu bir yerden hatırlıyorsun
ben bu çocuğu bir yerden unutmalıyım

HAYDAR ERGÜLEN

HAYDAR ERGÜLEN (d. 14 Ekim 1956 Eskişehir) Türk şair. 14 Ekim 1956'da Eskişehir'de doğdu. İlk ile ortaokulu Eskişehir'de, liseyi Ankara'da okudu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Anadolu Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. İstanbul'da reklam yazarlığı yaptı. Anadolu Üniversitesi'nde yayımcılık, reklamcılık ve Türk Şiiri dersleri verdi. Halen Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde, 'Yaratıcı Yazarlık' ve 'Türk Şiiri ve Şairler' dersleri vermektedir. 1980 sonrası Türk şiirinin önemli isimlerindedir. İlk şiiri 1972'de Eskişehir'de Deneme dergisinde "Umur Elkan", ilk yazısı da aynı yıl Yeni Ortam gazetesinde "Mehmet Can" adıyla yayımlandı. İstanbul'da Üç Çiçek (1983) ile Şiir Atı (1986) dergilerini yayıma hazırlayanlar arasında yer aldı. 1979'dan başlayarak Somut, Felsefe Dergisi, Türk Dili, Yusufçuk, Yarın, Yeni Biçem, Gösteri, ile Varlık dergilerinde şiirler yayımladı. Bir süre, Radikal gazetesinde Açık Mektup köşesinde denemeler yazan Ergülen, Star gazetesinde yazmaya başladı. Karşılığını Bulamamış Sorular adlı ilk şiir kitabı 1981 yılında yayımlandı.

Behçet Necatigil Şiir Ödülü (Kırk Şiir ve Bir adlı kitabıyla, 1997), Cahit Külebi Özel Ödülü (Orhon Murat Arıburnu Şiir Ödülü kapsamında, Kırk Şiir ve Bir adlı kitabıyla, 1997), Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü (Kırk Şiir ve Bir adlı kitabıyla, 1998), Dionisos Şiir Ödülü (2005), Cemal Süreya Şiir Ödülü (Keder Gibi Ödünç adlı kitabıyla, 2005), Metin Altıok Ödülü (Üzgün Kediler Gazeli adlı kitabıyla, 2008)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Hayat bilinmezliklerle doludur; öyle ki beklenmedik bir zamanda insan kendisinden beklemediği bir hatanın, yine beklemediği bir biçimde hayatını ve kişiliğini değiştirebileceğini görür. Haydar Ergülen'in "Kuzguncuk Otel" şiiri de geçmişte bir suç işlemiş ve benliğini kaybetmiş bir insanın iç dünyasını yansıtır. İç dünyada bir karmaşanın olduğu da şiirde yardım çığı gibi yinelenen seslenişlerden, ingelerden yola çıkılarak görülebilir.

Şiirde bir 'ben' bir de 'sen' kişileri söz konusudur. Anlatıcı konumdaki şiir kişisi 'ben'in olumsuz bir duygu durumu içerisinde olduğu ve etrafına ve özellikle de kendisine yabancılaştığı görülmektedir. Bu durum, şiirde bazı kelimelerin kullanımıyla oluşturulmuştur. Tekinsiz anlamlar barındıran 'aldatmak', 'sokak' ve 'yabancı' gibi kelimelerin; 'ev', 'aile' ve 'dürüstlük' gibi olumlu anlam çağrıştıran kelimeler yerine kullanılmasıyla yaratılan olumsuz hava buna örnek gösterilebilir. Şiir kişinin sürekli bir 'otel'de kaldığını vurgulaması da içinde bulunduğu yabancılaşma, bir yere bağlanamama duygusunu iyice ortaya çıkarmaktadır. 'Ben' kişinin bir başka tutumu da kendisini şiirin tümünde suçlu ve çaresiz olarak nitelendirmesidir. "Evimi bir sokakla aldattım", "üstümdeki yabancıyla uyumalıyım" ve "kim taşınsa çıkamıyorum içimdeki evden" dizelerinde de görüldüğü gibi, şiir kişinin bu denli mutsuz olmasının sebebi geçmişinde işlediği bir suçun yükümlülüklerinden kurtulamaması ve bunun yarattığı suçluluk duygusunun peşini

birakmamasıdır. Şiir kişisi işlediği suçun getirdikleriyle birlikte başka bir adama dönüşmüştür. 'Yabancı' olarak nitelendirdiği bu yeni benliğini kabullenmek istemese de "onunla uyumak", yaşamak zorunda olduğunun bilincindedir ve işlediği suçun cezasını ağır olduğunun farkındadır. Şiirin son bölümünde yer alan "ben bu çocuğu bir yerden unutmalıyım" dizesinde de şiir kişinin geçmişinde tanıdığı 'ben'i unutup, dönüştüğü bu yeni insanı kabullenmesi gerektiğinin farkına vardığı görülmektedir. Şiirin diğer odak figürü olan 'sen' kişisi; 'ben' kişinin aksine saf, temiz ve suçsuz bir kadındır. Şiir kişinin ona aynı zamanda 'Ay Hanım' demesi onu karanlıkta bir ışık olarak görmesindedir. 'ay hanım' onun yanında olmayı ve acısını dindirmeyi istemektedir; fakat şiir kişinin durumu o kadar umutsuzdur ki 'ay ışığı' ona yeterli olamamaktadır. Kurtulamayacağı bir batağa saplandığını kabullenmekte ve ne yaparsa yapsın onu içine hapsedmiş, bir 'ev' kadar büyümüş bu bataktan çıkamayacağını bilmektedir. Bu durum "kim taşınsa çıkamıyorum içimdeki evden" dizesiyle kanıtlanmaktadır. "Kuzguncuk otelinde/ İyilik katına çık, senin konukların ağır" dizelerinde ise şiir kişisi 'sen'in konuklarının, yani yakın olduğu insanların, iyi ve temiz olduğunu ve 'sen' kişinin onlarla olması gerektiğini söylemektedir; fakat buna rağmen "ruh semtinden kayık açma ay hanım! Sana hazır değilim, senden yanayım" dizeleriyle her ne kadar 'ay hanım'ı uzaklaştırmak istese de aslında ondan kopmadığı ve onun kendisini terk etmesine hazır olmadığı izlenimini vermektedir.

Şiirin alışılmadık yapısı da izleğin ve temel iletinin ortaya çıkarılmasında dikkat çekicidir. Bir dizede başlayan cümlelerin yarım bırakılarak diğer dizede tamamlanmış olması gibi farklılıklar, şiir kişinin dağınık ve kaybolmuş havasına uyum sağlamaktadır. Kendi başına bir anlamı olmayan dizeler, başka dizelerle birlikte okununca anlam ifade etmekte ve bu yapı da şiir kişinin etrafına yabancılaşmış ve eksik kalmış benliğini çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır. Şiirde sadece virgül ve ünlem kullanılması ve hiç nokta bulunmaması da bir başka farklı özelliktir. Bu özellik, şiir kişinin işlediği suçu unutamayıp, geçmişine 'nokta' koyamadığını göstermektedir. Şiirde sıklıkla kullanılan virgüller şiir kişinin hayatına devam ettiğini belirginleştirirse de yaptığı hatanın acısını çekmeye de devam ettiğini

düşündürmektedir.

Şiirin başlığı da şiirde önemli bir yere sahiptir. 'Kuzguncuk Otel' öncelikle şiir kişinin içinde bulunduğu 'yabancılaşma' durumunu yansıtır. 'Otel' kelimesi, verdiği soğukluk ve yabancılık hissi ile bunu desteklemektedir. 'Kuzguncuk Otel' aynı zamanda geçici hayatı simgelemektedir. Otelin katları yükseldikçe ve gökyüzüne yaklaştıkça iyilik ve saflık artar. 'ben' kişinin kötü olduğu vurgulanıp ona aşağıdaki katların yakıştırılması ve iyilikle dolu 'sen' kişisine 'ay' denilerek gökyüzünde bir yer verilmesi de bu durumu kanıtlayıcı niteliktedir.

Bir otelde kapana kısılmış, çaresiz ve suçlu bir adamın hayata yeniden başlama çabasını konu alan "Kuzguncuk Otel", geçmişinin bir insanı nasıl esir edebileceğini gözler önüne sermektedir. Bir taraftan işlenen bir suçun cezasız kalmayacağını belirtirken, diğer taraftan da kimsenin yalnız kalmayı hak etmediğini düşündürür. Sonunda anlaşılır ki böyle bir durumda yapılabilecek tek şey hayatın devam ettiğinin farkına varmak ve suçu kabullenerek arkaya bakmadan yepyeni bir sayfa açabilmektir.

EZGİ EBREN

AYSEL GİT BAŞIMDAN

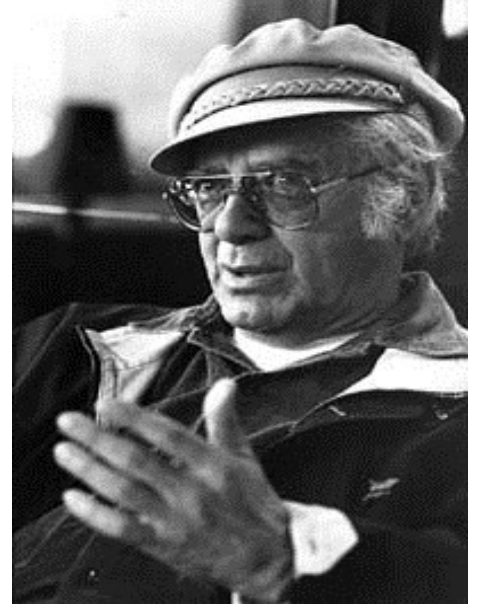
*Aysel git başımdan ben sana göre değilim
Ölümüm birden olacak seziyorum.
Hem kötüyüm karanlığım biraz çirkinim
Aysel git başımdan istemiyorum.*

*Benim yağmurumda gezinemezsin üşürsün
Dağutr gecelerim sarışınlığını
Uykularımı uyusan nasıl korkarsın,
hiçbir dakikamı yaşayamazsın.
Aysel git başımdan ben sana göre değilim.
Benim için kirlenme aydınlığını,
hem kötüyüm karanlığım biraz çirkinim*

*Islığımu denesen hemen düşürürsün,
gözlerim hızlandırır tenhalığını
Yanlış şehirlere götürür trenlerim.
Ya ölmek ustalığını kazanırsın,
ya korku biriktirmek yetisini.
Acularım iyice bol gelir sana,
sevincim bir türlü tutmaz sevincini.
Aysel git başımdan ben sana göre değilim.
Ümitsizliğimi olsun anlasana
hem kötüyüm karanlığım biraz çirkinim.*

*Sevindiğim anda sen üzülürsün.
Sonbahar uğultusu duymamışsın ki
içinden bir gemi kalkıp gitmemiş,
uzak yalnızlık limanlarına.
Aykırı bir yolcuymun dünya geniş,
Büyük bir kulak çınlıyor içimdeki.
Çetrefil yolculuğum kesinleşmiş.
Sakin başka bir şey getirme aklına.
Aysel git başımdan ben sana göre değilim,
ölümüm birden olacak seziyorum,
hem kötüyüm karanlığım biraz çirkinim.
Aysel git başımdan seni seviyorum...*

ATTILA İLHAN

İlk romanı Sokaktaki Adam yayımlandığında 10 roman yazmıştı. Bunlar hiç gün ışığına çıkmadı. Atilla İlhan bunun sebebini bir söyleşide şöyle açıklıyor: "... birçok roman yazdım daha önceden. Ama neden yayınlamadım? Çok akıllıca bir sebebi vardı. Çünkü biliyorum ki yazarlar ilk romanlarında kendilerini anlatırlar. O da romancılık değildir. Günlük tutmaktır." (Düşün, Haziran 1996).

Roman serüvenine başladığında döneminin diğer yazarları daha çok yerel ve kırsal olayları, kişileri işlerken Atilla İlhan şehir insanını Türkiye'nin yakın dönem tarihini siyasal, ekonomik ve sosyal yanlarıyla ele alan bir yapı içerisinde işliyordu. Sadece İstanbul, İzmir gibi Türkiye'nin büyük şehirlerini, işlediği dönemin yaşam tarzını, ekonomik ve sosyal sorunlarını kahramanlarının gözüyle yansıtmakla yetinmiyor; aynı zamanda, batı kültürünün Türkiye'ye ne şekilde yansıdığını, olumlu ve olumsuz etkilerini, çizdiği karakterlerle ve Avrupa'daki şehirlerle örtüşen bir yapı içerisinde irdeliyordu.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İlişkilerde, iki tarafın birbirine benzer kültür ve yaşam standartlarına sahip olmaları, ilişkinin sürekliliğini arttırabilmektedir. Aksi takdirde, böyle kurulan bir ilişkinin yürümesi daha zor olabilmekte, farklı sınıf, düşünce, kültür, aile düzeni ve yaşam standartları, kişilerin anlaşmasını ve ilişkiyi devam ettirmelerini zorlaştırabilmektedir. Attila İlhan'ın "Aysel Git Başımın" adlı şiirinde, tekrarlar ve tezatlardan yararlanılarak, birbirlerini seven iki kişinin birtakım eşitsizlikler yüzünden ilişkilerinin yürütülemediği, aşkın getirdiği duygu yoğunluğunun ötelememesinden dolayı bir iç çatışma durumunun ortaya çıktığı anlatılmaktadır.

Şiirde, iki kişi vardır; Aysel ve "ben". "Ben" kişisi aynı zamanda anlatıcı konumundaki şiir kişisidir. "Ben", şiirde Aysel'e göre olmadığını söyleyerek, onu sevse de istemediğini dile getirmektedir. Bu durum, "ben" in Aysel'den daha farklı olduğunu göstermektedir; çünkü "ben" kişisine göre, o Aysel'e layık değildir. Aysel'in aydınlık, "ben" in karanlık, kötü ve çirkin olmaları, bu ilişkideki uygunsuzluğun "ben" kişisinden kaynaklandığını göstermektedir; ancak şiir kişisi Aysel'i sevse de, ona kavuşmak için kendi karanlığını değiştirmeye yönelik bir çaba göstermemektedir. Bu durumu değiştirme olasılığı kendi elindeyken bile bunu yapmamaktadır. Böyle bir çaba göstermemesinin ve ilişkiyi fiziksel anlamda bitirmesinin nedeni; belki bir sonuç alamayacağını bilmesinden belki de ilişkideki uygunsuzluğun sınıf veya görüş farkından dolayı ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Ben'in bir sonuç alamayacağını bilmesi, şiirde sıklıkla söz edilen yolculuğu çağrıştıran kelimelerin kullanılmasıyla farklı şehirlerde bulduklarının anlaşılmasındandır. Bunun yanında sınıf ve görüş farklılıklarından dolayı şiir kişisinin değişikliğe doğru bir adım atmamasının nedeni; "ben" in sosyal eşitsizlikten yakınarak siyasi olaylara bulaştığının da bir göstergesi olabilmektedir. Böyle bir durumda "ben" in Aysel'in aydınlığını kirletmemek ve doğru olmayan işlere bulaşmasını engelleyebilmek için onu kendinden uzaklaştırma çabasına girmiş olduğu söylenebilir. İlişkinin uygunsuzluğunu vurgulamak için kullanılan bu tekrarlar, ilişkinin imkânsız olduğunu ortaya koyabilmektedir.

Şiirde tekrarlarla varlığı hissedilen izlek ise ayrılıktır. Şiir kişisi ve Aysel daha önce bir birliktelik yaşamış olmalarına rağmen bu ilişki ayrılık ile sonuçlandırılmıştır. Şiirde sıkça geçen "yolculuk" ile ilgili kavramlar bu sonucun çıkarılmasında yardımcı olmaktadır. Şiir kişisinin Aysel ile farklılığı bu konuda da ortaya atılmaktadır. Şiir kişisi Aysel'deki saflığı anlatırken, sonbahar uğultusu bile duymamış olarak aktarmaktadır. Aysel'in hiçbir şekilde aşk acısı çekmediği, bunun altında ezilmediği, terk edilmediği ve dolayısıyla "ben" kişisine göre olmadığı anlaşılabilir. "Ben" kişisinin Aysel'e uygun olmadığını düşünmesinin nedeni; "ben" in kendine güvenmeyerek, Aysel'e bu acıları yaşatan ilk kişi olabileceğini ve Aysel'in onu bu şekilde hatırlayacağını düşünmesi olabilir. Aysel'i sevdiği için ona zarar vermektan korkarak, onu sevse de çözümünü ondan uzaklaşmakta bulmaktadır; bu durum ben kişisinin sevgisinin ne kadar fedakâr ve yüce olduğunu göstermektedir.

Şiirin biçim olarak bütünüyle tezatlar ve tekrarlar üzerine kurulu olduğu söylenilebilir. Bu tezatlar Aysel ve "ben" in karşıtlığını yansıtmaktadır. Şiirin bütünselliğini oluşturan karşıtlığı ve uygunsuzluğu anlatmak için şiir uç örneklerle örülmektedir. "Ben" in Aysel'le olan karşıtlığı Aysel'e anlatılırken kalıcı olması nedeniyle sürekli tekrarlanmaktadır. Bu tekrarlarla, "ben" kişisinin amacı ortaya çıkmakta; ben Aysel'e, bu ilişkinin olanaksızlığının nedenini açığa kavuşturmak için, Aysel'in kafasında açık olmayan herhangi bir soru işareti bırakmak istememektedir. Şiirde uzam olarak ayrılığı çağrıştıran "tren", "uzak yalnızlık limanları" ve "yanlış şehirler" kullanılmaktadır. Bütün bu uzamlar, belki de Aysel'le "ben" in farklı şehirlerde bulduklarını belki de Aysel'in "ben" in hayatına uyum sağlayamamasını ve dolayısıyla ayrılığı anlatmak için kullanılmış olabilmektedir. Şiirde zamansal belirleyici olarak da sadece sonbahar sözcüğünün kullanılması, yine ayrılığı simgelemektedir. Şiirde kullanılan emir kipleri, Aysel'e yönelik olup gitmesini emreden kiplerdir. Bu kipler, kişinin duygu yoğunluğunu ve kavuşmalar bile acı çekeceklerini anlatmasında yardımcı olmaktadır. "Ben" kişisi sorunun kendinden kaynaklandığını bildiği ve bir şey yapmadığı için çözümü Aysel'in gitmesinde bulmuş ve emir vererek gitmesini istemiştir. Attila İlhan'ın şiirlerinde noktalama işaretlerinin pek yer almamasına rağmen bu şiirde kullanılması, "ben" kişisinin Aysel'e derdini anlatma ve bunu Aysel'e kabul ettirme çabası içinde olduğunu göstermektedir. Şiirde "Aysel" kelimesinin açıkça belirtilmesi, yine "ben" kişisinin yüksek bir duyguyla yüklü ve günlük konuşma yaparlarmış gibi kendini anlatma çabası içinde olduğunu belirtmektedir.

Bütünsel olarak şiir incelendiğinde, kavuşamama şiiri olduğu anlaşılabilir. Şiir Aysel ile benin farklı sınıf ve görüşte olmaları nedeniyle ortaya çıkan imkânsız aşkı anlatmaktadır. Bunu şair, tezatlar ve tekrarlar ile destekleyerek, ayrılık ve ilişkide vazgeçilmezlik bağlamında işlemiştir.

BATAN BU KÖHNE ŞİLEB

garson masa iyi manzarayı değiştir
sırası mı mehtabın yıldız yağmurunun
bu gece yalnızım onlar gelmeyecek
sapa bir yerindeyim umutsuzluęumun
hava soğuk olmalı ağaçlar bütün duman
eğer bulabilirsen ölü bir kar getir
beyazlığı kalın bir su gibi uzayan
bu gece yalnızım onlar gelmeyecek
batan bu köhne şilebde ne işleri var

çünkü battım kasa boş ne para ne çek
çünkü bütün telefonlar ısrarla alacaklı
bu gece yalnızım onlar gelmeyecek
hani o sarışın kirpikleri saçaklı
yanağını viski bardağıyla serinleten
sonra nilay hani kafayı buldu mu ağlar
cam yeşili yasemin cıgara dumanı nursen
batan bu köhne şilebde ne işleri var

garson masa iyi manzarayı değiştir
büyük şimşek çakmalı gök gürültüsü filan
şöyle dalları kıran şakırtılı bir yağmur
köpek havlamaları bulut karanlığından
zehir bulabilir misin çabucak öldürecek
artık arsenik mi olur siyanür mü olur
hangisi olursa olsun hepsi işime yarar
yoksa bir tabanca bul bir avuç mermi getir
bu gece yalnızım onlar gelmeyecek
batan bu köhne şilebde ne işleri var

ATTİLA İLHAN

Yazarın "olgunluk dönemi" diye tanımlanabilecek edebiyat süreci Kurtlar Sofrası ile başlar. Sokaktaki Adam'da ne istediğini değil, ne istemediğini bilen biri anlatılırken; Zenciler Birbirine Benzemez'de Mehmed-Ali istedikleri ile istemedikleri arasında mütereddit bir karakteri yansıtmaktadır. Oysa Kurtlar Sofrası'nda Mahmud ne istediğini çok iyi bilen bir karakteri çizer. Bu üç romanıyla Attilâ İlhan Türk aydınına farklı açılardan bakar, fikirlerini diyalektik-materyalist bir sentez içinde derleyerek Türkiye için bir sentez önerir- ki sonradan yazdığı yedi kitaplık Aynanın İçindekiler serisi de bu zemine oturmaktadır.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Toplumsal farklılıklar, yabancılaşma ve karamsar ruh hali, insanı yalnızlığa sürükleyebilen önemli etkenler arasında yer almaktadır. Atilla İlhan'ın "Batan Bu Köhne Şileb" adlı şiirde şiir kişinin derin bir yalnızlığa sürüklenişi konu edilmiştir. Onun bu sürüklenişi, uzam konumlandırmalarıyla, seslenişlerle, esenliksiz sözcüklerle ve simge olduğu anlaşılan "şilep" ile belirgin kılınmıştır.

Şiir kişisi olan "ben", "çünkü ben battım ne kasa ne çek" sözlerinden anlaşılabilceği gibi, maddi sorunları bulunabileceği için toplumdaki diğer insanlar tarafından tercih edilmeyen bir yer olan "köhne şileb"te zamanını geçirmektedir. Onun içinde bulunduğu ortam, duygu durumunu belirlemede bir parça önem taşımaktadır; çünkü "sapa bir yerinde bulunduğu" umutsuzluğun kaçış noktasıdır şilep; ancak orası da içindeki derin boşluktan onu arındıramamaktadır. Bu durum "garson masa iyi manzarayı değiştir" dizesinden anlaşılabilir. Bulduğu noktayı değiştirse de gördüğü manzarayı değiştiremeyen insanın çığıdır garsona seslenişin nedeni. Şilebin büyük bir gemi olması, bu uzamda yalnızca bir garson ve şiirdeki anlatıcının bulunmaları, koskaca bir evrene karşı ayakta durmaya çalışan iki yalnızın durumunu gözler önüne sermektedir. Buna eşlik eden "mehtap", yıldız yağmuru" ise olumsuzlanmakta, sırasız varlık göstermelerinden rahatsızlık duyulmaktadır. Bu durum, anlatıcı benin içindeki karanlığa teslim olmak istediğini, sönük de olsa en ufak bir ışığa tahammülünün bulunmadığını göstermektedir. "Havanın soğuk olmasının" istenmesi, içinde bulunulan içe gömülmüşlüğü ayrımsamak istemenin de göstergesi olabileceği gibi, "ağaçların duman"lı olması beklentisi, bu farkındalık özlemiyle tezat oluşturmaktadır. Anlatıcı özne, bir karışıklık içindedir, bir yandan yaşama tutunma, bir yandan yaşamı boşlama, bir yandan iç dünyasına gömülme savaşımı içindedir. Anlatıcının yalnızca ortamdaki varlığı bilinen garsondan kar istemesi, soğuk, dilsiz dünyaya karşı bir tepki biçiminde değerlendirilebilir; kar da "beyazlığıyla kalın bir su gibi "uzayarak bir parça aydınlık yayacak, sonra yok oluşa teslim olacaktır. Şilebin bir deniz taşıtı oluşu, denizin de dalgalı, belirsizliklere açık oluşu, şiir kişinin iç dünyası ile koşutluk gösterdiğinden, şiirde söz konusu edilen kişinin, kent soylu bir yaşamın içinden gelen, açmazları olan biri olduğunu; hatta şilebin de onun anlatı zamanındaki yaşamı olduğu iddia edilebilir.

Şiir kişisi yalnızdır, çelişkiler içindedir ve onun daha önceden tanıdığını anlayabildiğimiz "Nilay", "Yasemin" ve "Nursen" adlı kadınlar artık onun yanında değildirler. Bu kadınların kimliği hakkında çok fazla bilgi verilmemekte; ancak onlardan yoksun olmanın anlatıcı 'ben'e acı verdiği anlaşılmaktadır. Kadınlardan birinin "sarışın, saçaklı kirpikleri" olan birisi olması ve "yanağını viski bardağıyla serinletmesi", onun da yaşamda ağır darbeler almış bir kentli olduğunu düşündürmektedir; viski sözcüğü bu saptamayı yapmada ayırt edici bir ögedir. Kadının içki istemesi, ancak ve ancak böyle serinlemesi, bilinç durumundan sıyrılarak bir şeyleri kaldırdığının göstergesi olarak alınabilir. Diğer kadın için de durum bundan farklı değildir; "kafayı buldu mu ağlayan" Nilay, kendindeyken duygularını gizleyebilmekte, güçlü kalabilmekte; ancak içki içtiğinde kendini bırakıvermektedir. Cam yeşili gözleri olan yasemin ve tüm varlığının özdeşleştiği sigara dumanı Nursen de kendilerini belli ki bir bağımlılıkla tanımlayabilen kişilerdir; ancak belli ki bu kadınlarla anlatıcı beni ortak kılan yaşam karşısındaki duruşlarındaki benzerliklerdir. Kendi iç dünyalarında kendilerini arayan tüm bu insanlar, bir diğeri konusunda duyarlılık göstermekten de kaçınmaktadırlar; çünkü ben şu ya da bu nedenle yenilmiş, kendini soyutlamıştır ve onun bu halinde söz konusu kadınlar onun yanında bulunmayacaklardır.

Ben, tüm yıkılmışlığının göstergesi olarak dış dünyayla yüzleşmektedir. Bu, şiirin son bölümünde "garson masa iyi manzarayı değiştir" dizesinin yinelenmesinden anlaşılabilir. Başta varlığı reddedilen mehtap ve yıldızların yerine "şimşek" ve "gök gürültüsü" istenmektedir. Bu sözcükler de hüznün şiddetinin göstergesidir, denebilir. Kişinin içindeki dalları kırabilecek kadar büyük bir hüznün, düş kırıklığıdır, bir uğursuzluk; "köpek havlamaları", bir karamsarlık; "bulut karanlığı" egemendir onun ruhuna. Bu duyguyla baş etmek, içindeki havlamaları susturmak olanaksızdır; bu nedenle ölüm çözüm yolu olarak belirginleşmektedir şiirde. 'Zehir, arsenik, siyanür' sözcüklerinin kullanılması ve bunların çabucak getirilmesinin istenmesi, bir an önce yenilişe teslim olma çabasının göstergesidir. Şiirin son dizelerine bütünüle ölüm izleği egemendir, kişi iradesini kullanmak istemekte, kendisine acı vermeden öldürecek maddeler sağlanamazsa büyük bir gürültüyle; bir mermiyle son noktayı koyacaktır yaşamına; o an 'işine yaranlar' bunlar olduğuna göre yaşamı anlamını yitirmiştir. Kendini "köhne bir şileb"e atan "ben" orada da doğal güzelliklerin aksine insanda korku ve endişe yaratabilecek durumların etkisinden kurtulamamıştır. Ayrıca şiir kişinin bu maddeleri kendinin arayıp bulmaktansa, "garson"dan istemesi acizliğinin ve çaresizliğinin bir göstergesidir.

Şiirde, insanı bir yerden bir yere ulaştırması beklenen "şilep" bu işlevini yerine getirememekte, üstelik "batmakta"dır. Şiir kişisi ise bu olumsuzluğun içerisindeki varlığını sorgulamakta; ancak yanıt bulamamakta, bir girdabın içinde savrulduğu düşüncesini uyandırmaktadır. "Olumsuz" çağrışımlar yaratan sözcüklerin şiirde sıkça yinelenmesi, aynı soru ifadesinin her bölümün sonunda yer alması, "şilebin" mutsuzluk yaratan bir ortam olduğunu açıkça ortaya koymakta; kaçış isteği uyandırdığını düşündürmekte ve bu kaçışın ancak ölümle mümkün olacağı, seçilen sözcükler aracılığıyla vurgulanmaktadır.

BEN SİZE NE YAPTIM

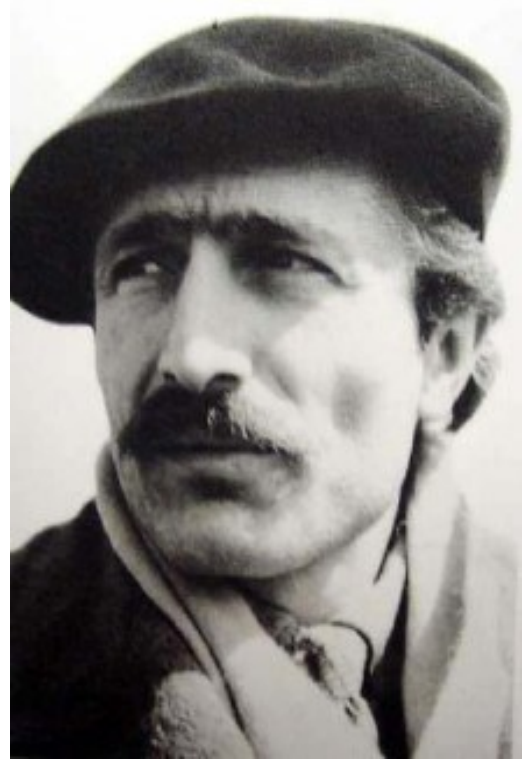
*Ben size ne yaptım
Çağrı mı, armağan mı, ceza mı
Ne vardı böyle karşıma geçecek
Ben ne yazılar ne çizgiler yitirdim hatırlamadım
Ne var ki sizinki onlar gibi gitmeyecek*

*Artık olan oldu
Gitmeniz gitmeseniz bir
Ben de düş kursam da kurmasam da
Aklıma yüzünüz gelecektir*

*Ben size ne yaptım,
Ne kötülüğüm dokundu size
İnanın - hoş niçin inanacaksınız-
Sizi şu ana kadar tanımazdım
İnanmak, bilmek yakışmaz size
Karşıma çıkmayacaktınız.
Karşımda bir resim gibi şimdi
Kuramadığım düşlerin çizdiği, siz
Hem gözüme hem düşüme
Çakılıp kaldınız
Renklerinize ve biçimlerinize
Düş dışı gerçeklerin çizdiği siz*

*Beni benden çıkardınız
Beni benden aldınız
Göz görmeye-görmeye
Bir uzağa bıraktınız
Kendime dönmeye artık çok geç.*

ÖZDEMİR ASAF

"bir anlam gelse,
ne varsa alsa gitse....."

"kim o, deme boşuna...
benim, ben.
öyle bir ben ki gelen kapına;
baştan başa sen."

"kendi bahçesinde dal olamayanın biri
girmiş bahçeme ağaçlık taslıyor"

"Beni öyle bir yalana inandır ki,
Ömrümce sürsün doğruluğu."

"Seni bende, beni sende arıyorlar,
Beni senden, seni benden tanıyorlar,
Bir bir birim gibiyiz tümünün gözünde,
Yarımlarımızı bütün sayıyorlar"

"Yalnızlık paylaşılmaz
Paylaşılsa yalnızlık olmaz..."

"geleceğim, bekle dedi, gitti
ben beklemedim,o da gelmedi
ölüm gibi bir şey oldu.
ama kimse ölmedi"

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Hayatta kimi zaman, yaptıklarımızın amacı ile diğerleri tarafından algılanışı arasında bir uçurum olabilir. Bambaşka bir şey anlatmaya çalışırken yanlış anlaşılma ya da hiç anlaşılmama şevkimizi kırabilir. Özdemir Asaf'ın 'Ben Size Ne Yaptım' adlı şiiri de bu duruma düşmekten dolayı duyulan memnuniyetsizliği ve şiir kişinin çevresine sitemini, sıkça tekrarlanan 'ben size ne yaptım' sorusu, kullanılan eylem kiplerindeki değişiklikler ve çeşitli imgeler aracılığıyla işlemektedir. Şiir, 'ben' ile 'siz'in ilişkisine ve yaşananların 'ben'e yansımalarına göre iki bölümde incelenebilir.

İlk bölüm '*ben size ne yaptım*' dizesiyle başlayan kısımlardan oluşmaktadır. Şiir kişisi, yani 'ben', 'siz'e karşı sitemli ve yer yer de tehditkâr bir tutum içerisinde. Şiir kişisi yaptığının bu denli tepki çekmesini anlamlandıramamıştır ve buna bağlı olarak içine sokulduğu acımasız duruma karşı da sitemlidir. '*Ben size ne yaptım/Çağrı mı, armağan mı, ceza mı/Ne vardı böyle karşıma geçecek*' dizeleri ile '*Ben size ne yaptım/Ne kötülüğüm dokundu size*' dizeleri uğranılan haksızlığa karşı duyulan sitemi açıkça belirtmektedir. Ayrıca 'siz'in tanınan ya da tanınmayan yazarları temsil ettiği düşünülebilir; çünkü şiir kişisi belli bir grubun yaptığı yanlışları görmemek için, özveride bulunduğunu '*Ben ne yazılar ne çizgiler yitirdim hatırlamadım*' dizesi ile belirtmektedir. Bu özverinin karşılığının alınmaması sonucu sitem edilmesi de kaçınılmazdır. Bu sitem zamanla dingin bir acıma duygusuna ya da körüklenirse kolayca öfkeye dönüşebilir, şiir kişisinde olduğu gibi. '*(...) geçecek/ (...) gitmeyecek/ (...) çıkmayacaktınız*' eylemlerindeki kip kullanımı bu öfkeyi kanıtlar, tehditkâr bir söylem içermektedir. Şiirde sadece iki yerde rastlanılan noktalardan birinin de 'Karşıma çıkmayacaktınız' dizesinin sonunda olması bu iletiyi desteklemektedir. Uğranılan haksızlığın yarattığı duygular ve bu haksızlığa neden olan kişi(ler),şiir kişinin '*hem gözüne hem düşüne çakılıp kalarak*' kalıcı ve unutulamaz bir iz bırakmıştır.

İkinci bölüm ise birinci bölümün dışında kalan kısımlardan oluşmaktadır. Bu bölümde şiir kişinin içine düştüğü durumun, ona yansımaları ve onun üzerindeki etkileri bulunmaktadır. Şiir kişinin yaşadıklarını unutmamasının güçlüğünden bahsedilmektedir. Ne yaparsa yapsın olanların etkisinden sıyrılamayacağı '*Ben de düş kursam da kurmasam da/ Aklıma yüzünüz gelecektir*' dizeleriyle dile getirilmektedir. Yaşananlar onun daha önce hiç hissetmediği duygularla savaşmasına neden olmuştur. Şiir kişisi kaybettiklerinden ya da yaşadıklarından sonra bazı şeylerin onun için bittiğini ve onun artık eski o olmadığını belirtmek için de '*kendime dönmeye artık çok geç*' ifadesini kullanmıştır. Kullanılan diğer nokta işaretinin burada olmasının amacı ise ifadeyi güçlendirip anlamını vurgulamaktır.

Şiirin belli bölümlerinde kullanılan bilinen geçmiş zaman kipi (yaptım, yitirdim, hatırlamadım, tanımadım, çakılıp kaldınız, çıkardınız, aldınız, bıraktınız), yaşananların geçmişte kaldığını kanıtlamaktadır. Zaman hakkında kısmen da olsa bir ipucu olmasına rağmen, uzamla ilgili olarak sadece yaşananların şiir kişinin çevresinde olduğu söylenebilir çünkü; şiir kişisi yaşadıklarından etkilenmiştir. Şiir dil ve üslup bakımından yalındır. Şiirdeki anlatıcı olan 'ben', sitemli ve haksızlığa uğrayan bir insanın hissetmesinin beklenebileceği gibi, öfkeli ve tehditkâr bir tutum içerisinde.

Hayat acımasız olduğu düşüncesinin belki de en büyük nedeni, insanların sürekli ve çoğu kez haksız yere birbirlerini yargılamasıdır. Verilen uğraşlar ve harcanan emeklere rağmen, bunun değerinin bilinmemesi de insanlarda hayal kırıklığı yaşanmasına ve bunun yanı sıra, kırgınlık, sitem, memnuniyetsizlik gibi duygulara neden olur. Özdemir Asaf'ın 'Ben Size Ne Yaptım' şiirinin de bu duruma bir tepki olarak yazıldığı söylenebilir. Şiirin başlığını oluşturan 'Ben Size Ne Yaptım' sorusu bu tepkinin bir yansımasıdır.

BÖYLE BİR SEVMEK

ne kadınlar sevdim zaten yoktular
yağmur giyerlerdi sonbaharla bir
azıcık okşasam sanki çocuktular
bıraksam korkudan gözleri sislenir
ne kadınlar sevdim zaten yoktular
böyle bir sevmek görülmemiştir

hayır sanmayın ki beni unuttular
hala ara sıra mektupları gelir
gerçek değildiler birer umuttular
eski bir şarkı belki bir şiir
ne kadınlar sevdim zaten yoktular
böyle bir sevmek görülmemiştir

yalnızlıklarımnda elimden tuttular
uzak fısıltıları içimi ürpertir
sanki gökyüzünde bir buluttular
nereye kayboldular şimdi kim bilir
ne kadınlar sevdim zaten yoktular
böyle bir sevmek görülmemiştir.

ATTİLA İLHAN

Bıçağın Ucu, Sırtlan Payı, Yaraya Tuz Basmak, Dersaadet'te Sabah Ezanları, O Karanlıkta Biz, Allah'ın Süngüleri: Reis Paşa ve Gazi Paşa bu seriyi oluşturan romanlardır. Her romanda yer alan karakterler, Türkiye'nin tarihinde köşe başlarını oluşturmuş dönemlere ayna tutan aydınlardır. Tarihi olaylar, politik ve sosyal dengelerle ele alınır. Birbirleriyle bağlantısı olan karakterlerden her biri bir romanda ön plana çıkar ve olaylar onun gözlemleriyle aktarılır. Bu serinin bütünü irdelendiğinde yine, yazarın Türk aydınına yakın tarihimize bir bakma şansı tanıdığını ve kendi toplumcu-gerçekçi bakış açısıyla önergeler sunduğu görülür.

Attilâ İlhan ilk kalp krizini 1985 yılında geçirdi. Bu tarihten sonra kardiyolojik sorunları devam eden İlhan'ın 2004'ten itibaren sağlık durumu daha da bozuldu. 11 Ekim 2005'te İstanbul'daki evinde geçirdiği ikinci kalp krizi sonucu hayata veda ettiğinde 80 yaşındaydı.

2003 Sertel Demokrasi Ödülü'ne layık görülmüştür. 1946 CHP Şiir Yarışması İkinciliği 1974 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü tutuklunun Günlüğü ile 1975 Yunus Nadi Roman Armağanı Sırtlan Payı ile vefatından sonra 2007 yılında kurulan Attilâ İlhan Bilim Sanat Kültür Vakfı çalışmalarına devam etmektedir.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanın kişiliği, belirli bir süreçten sonra büyük bir değişim göstermez ve onun kurduğu tüm ilişkiler kişiliğinin; arayışlarının, eksiklerinin birer sonucudur. Kendine tanıdık bir ses, bir yüz bulunca sınıksız sarılır ona insan; belki de kişinin tüm sevdikleri bu yüzden birbirine benzer. Atilla İlhan'ın "Böyle Bir Sevmek" şiirinde de kişinin tüm sevdiklerinde eski sevgililerinin ya da aradıklarının izini bulması söz konusudur. Şiirde bu sevilen kadınlar, hüznüyle özdeşleştirilerek yansıtılmıştır. Şiirde seven-sevilen ilişkisi daha çok sevenin bakış açısından yansıtıldığı için, şiiri "ben" in dünyasından "sen" in yeri bağlamında ele almak gerekir.

Şiir kişisi, bütün hayatı boyunca bir arayış içerisinde ve tanıdığı kadınlarda hep aradığı özellikleri bulma umuduyla onları sevmiştir; fakat "*ne kadınlar sevdim zaten yoktular*" dizesinde de görüldüğü gibi, şiir kişisi umduğunu bulamamıştır. "Ben" in davranışlarına göre tepki veren bu kadınlar, belki de "ben" in iç dünyasının birer yansıması olabilirler. Buna da "*azıcık okşasam sanki çocuktular/ bıraksam korkudan gözleri sislenir*" dizesi kanıt olarak gösterilebilir. Böylece bu kadınların "ben" in hayatındaki yerinin doldurulamaz olmasının yanı sıra, "ben" onların hayatında da kendi yerinin doldurulamaz olduğunu hissetme ihtiyacı duymaktadır. "*hayır sanmayın ki birer umuttular*" derken burada birilerini inandırmaktan daha çok kendini inandırma, kandırma çabası vardır. Ayrıca "hayır" dan sonra imla kuralının ihlal edilip, virgül konulmaması, şiir kişisinin heyecanına ve ardı ardına sıraladığı telâşlı cümlelerine kanıt olarak gösterilebilir. Onlara gerçekmiş gibi davranarak, tek umut kaynağı olan bu kadınları zihninde bir arada tutarak yaşatmaya çalışmaktadır 'ben'; çünkü onlar olmadan bir amacının

kalmayacağını farkındadır, hayatı hep bu arayış içinde geçmektedir. Ayrıca hepsine aynı sıfatları ve eylemleri yükleyerek dizeleri bir araya getirmesi, hepsinin "ben" tarafından aslında onlarda bulunmayan ve aradığı özelliklerin genelleştirilmesi sonucu ortaya çıkan aynı özelliklerin yüklenmesiyle sevmekte olmasına bir örnektir. "*Yağmur giyerlerdi*", "*sanki çocuktular*", "*elimden tuttular*" ve "*korkudan gözleri sislenir*" ifadeleri, bu bağlamda en çok göze çarpan dizelerdir. Aynı zamanda bu ifadelerin incelendiği zaman kişinin aklına çocuğu getiren

özellikler olması, "ben" in aradığı kadının, kendinden daha güçsüz, çocuksu ve ona muhtaç olacak biri olduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bunlar bir yana, şiir kişisi kadınları, hayallerindeki kalıplara sokarak sevmekte; fakat asla aradığını bulamamaktadır. Ayrıca onların gerçek olabilmeleri umuduyla hayatta kalmak için kendine bir neden bulmaktadır. "*hala ara sıra mektupları gelir/ gerçek değildiler birer umuttular*" dizelerinde de açık bir biçimde onları kendi olmasını istediği şekilde hayallerinde yaşatarak, bu umutla hayata bağlandığını belirtmektedir. Şiir kişisini hayata bağladıkları gerçekliği; "*yalnızlıklarında elimden tuttular*" sözü ve geçici olmaları kesin olmamaları ise; "*sanki gökyüzünde birer buluttular*" sözleriyle vurgulanmaktadır. Kadınlar hüznüyle özdeşleştirilmiş, şiir kişisi tarafından hep olumsuz, üzgün anlarında hatırlanmıştır. Bu da söz konusu kadınların şiir kişisine zor anlarında destek olduklarını ve tek umudu olan kadınların desteği sayesinde hayatına devam edebildiğini anlatır. Şiir kişisinin iç dünyasındaki ve geçmişindeki bu yolculuğun sonunda ise, hiçbirini aslında tanımadığını, onların hayalinde yarattığı "kadının" bir illüzyonu olduğunu ve hepsinin izini kaybettiğini görebiliriz. Ne var ki "ben", onları anılarında tek bir kadın halinde hâlâ yaşatmaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak şiirde kesin olan, hayatına girmiş, ona bir şeyler katmış olan kadınların "ben" e geçici gelmesidir; çünkü asla gerçekten aradığı "kadın" olamamışlardır. Şiir kişisi de bu kadınları benliğinde birleştirerek arayışına bir son vermek, aradığını bulup tatmin olmak istemiştir; fakat bu arayışın olumlu bir sonucu bulunamamış, döngü devam etmiştir; seven-umulan-sevilen-umut döngüsü...

EĞER

O kadar da önemli değildir bırakıp gitmeler,
arkalarında doldurulması
mümkün olmayan boşluklar bırakılmasaydı eğer.

Dayanılması o kadar da zor değildir, büyük ayrılıklar bile,
en güzel yerde başlatılsaydı eğer.

Utanılacak bir şey değildir ağlamak,
yürekte süzülüp geliyorsa gözyaşı eğer

Yüz kızartıcı bir suç değildir hırsızlık,
çalınan birinin kalbiyse eğer.

Korkulacak bir yanı yoktur aşkların,
insan bütün derilerden soyunabilseydi eğer.

O kadar da yürek burkmazdı alışılmış bir ses,
hiçbir zaman duyulmasaydı eğer.

Daha çabuk unutturdu belki su sızdırmayan sarımlar,
kara sevdıyla sarıp sarmalanmasalardı eğer.

Belirsizliğe yelken açardı iri ela gözler zamanla,
öylesine delice bakmasalardı eğer.

Çabuk unutulurdu ıslak bir öpücüğün yakıcı tadı belki de
kalp, göğüs kafesine o kadar yüklenmeseydi eğer.

Yerini başka şeyler alabilirdi uzun gece sohbetlerinin,
son sigara yudum yudum paylaşılmasaydı eğer.

Düşlere bile kar yağmazdı hiçbir zaman,
meydan savaşlarında korkular, aşkı ağır yaralamasaydı eğer.

Su gibi akıp geçerdi hiç geçmeyecekmiş gibi duran zaman,
beklemeye degecek olan gelecekse sonunda eğer.

Rengi bile solardı düşlerdeki saçların zamanla,
tanımsız kokuları yastıklara yapışıp kalmasaydı eğer.

O büyük, o görkemli son, ölüm bile anlamını yitirirdi,
yaşanılasi her şey yaşanmış olsaydı eğer.

O kadar da çekilmez olmazdı yalnızlıklar,
son umut ışığı da sönmemiş olsaydı eğer.

Bu kadar da ısıtmazdı belki de bahar güneşleri,
her kaybedişin ardından hayat yeniden başlamasaydı eğer.

Kahvaltıdan da önce sigaraya sarılmak şart olmazdı belki de,
dev bir özlem dalgası meydan okumasaydı eğer.

Anılarda kalırdı belki de zamanla ince bel,
namussuz çay bile ince belli bardaktan verilmeseydi eğer.

Uykusuzluklar yıkip geçmezdi, kısacık kestirmelerin ardından,
dokunulasi ipek ten bir o kadar uzakta olmasaydı eğer.

İssiz bir yuva bile cennete dönüşebilirdi belki de,
sıcak bir gülüşle ısıtılsaydı eğer.

Yoksul düşmezdi yıllanmış şarap tadındaki şiirler böylesine,
kulağına okunacak biri olsaydı eğer.

İnanmak mümkün olmazdı her aşkın bağrında bir ayrılık gizlendiğine
belki de,
kartvizitinde `onca ayrılığın birinci dereceden failidir` denmeseydi
eğer.

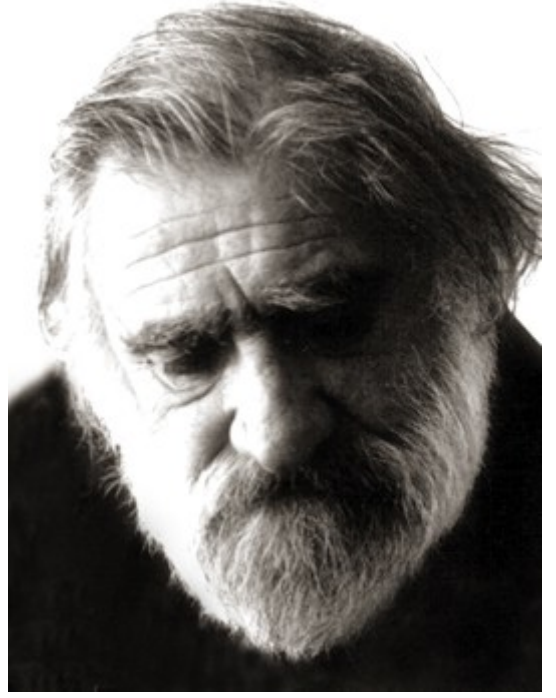
Gerçekten boynunu bükmezdi papatyalar,
ihanetinden onlar da payını almasaydı eğer.

İssizliğe teslim olmazdı sahiller,
Kendi belirsiz sahillerinde amaçsız gezintilerle avunmaya kalkmamış
olsaydın eğer.

Sen gittikten sonra yalnız kalacağım.
Yalnız kalmaktan korkmuyorum da,
ya canım ellerini tutmak isterse...

Evet Sevgili,
Kim özlerdi avuç içlerinin ter kokusunu,
kim uzanmak isterdi ince parmaklarına,
mazilerinde görkemli bir yaşanmışlığa tanıklık etmiş olmaşalardı
eğer! !

CAN YÜCEL

CAN YÜCEL

(1926 - ö. 12 Ağustos 1999) Dünyaca tanınan modern Türk şair. Kullandığı kaba ama samimi dil ile Türk şiirinde farklı bir tarz yaratmıştır.

Eski Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in oğludur. 1943 yılında, yakın dostu Gazi Yaşargil ile birlikte yurtdışı eğitim bursu kazandığı halde, babası, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in engellemesi nedeniyle yurtdışına gidemedi.

Can Yücel, 1945-1965 yılları arasında `Yenilikler`, `Beraber`, `Seçilmiş Hikayeler`, `Dost`, `Sosyal Adalet`, `Şiir Sanatı`, `Dönem`, `Ant`, `İmece` ve `Papirüs` adlı dergilerde yazdı.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Mükemmel ilişki diye bir şey olmadığını, tüm ilişkilerin bir gün biteceğini düşünenler vardır hayatta. Bu insanlar kendilerini ayrılığa hazırlasalar bile içten içe aslında o gün geldiğinde üzüldükleri kırılacaklarını bilirler. Can Yücel'in "Eğer" şiirinde de, terk edilmeyi bekleyen bir insanın, o gün geldiğinde yaşayacağı özlemler ve üzüntüler konu alınmaktadır. Şiirin son iki bölümünde de görülebileceği gibi henüz gitmemiş olan ama gittiğinde de arkasında yalnız bir adam bırakacak olan "sevgili"ye seslenen şiir kişisi, sıkça kullandığı "eğer" kelimesiyle şiirin tümünde ilişkilere ve yaşamın kendisine dair koşul-sonuç ilişkisi kurarak, herkesin hayatının en azından bir bölümünde yaşayabileceklerini dile getirmiştir.

Şiirin yapısı, içeriğiyle bağdaştığından, önemli bir rol üstlenmektedir. Şiirin büyük kısmında görülen iki dizeden oluşmuş bölümler, koşul-sonuç cümlelerinin yapısına göre düzenlenmiştir. Neredeyse her bölümün ikinci dizisinin küçük harfle başlaması, şiir kişisinin sonucu şartla kesin olarak ilişkilendirme arzusundan kaynaklanmaktadır. İlk dizelerdeki yargıların gerçek olabilmesinin tek yolu, ikinci dizelerde belirtilen koşullardır ve bu nedenle koşul cümleleri sona erene dek cümlelere küçük harfle devam edilmektedir. "Aşkların korkulacak bir yanının olmamasının" tek yolu, insanın yalanlarını ve kalıplaşmış yargıları geride bırakabilmesidir veya "Her aşkın bağrında bir ayrılık gizlenmediğine inanılabilmesi" ancak sevgilinin en

baştan terk edeceğinin düşünülmemesiyle sağlanabilir. Bu iki dizelik bölümlerden farklı olarak şiirin ilk bölümü üç dizeden oluşmuştur. Bunun en belirgin sebebi, şiir kişisinin, ayrılıklardan sonra hissedilen özlemin ve boşluğun hiçbir zaman doldurulamayacak olmasını vurgulamak istemesidir. Bu nedenle koşul cümlesini "arkalarında doldurulması" ve "mümkün olmayan boşluklar..." şeklinde ikiye ayırarak "mümkün değil" söz öbeğine dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Şiirdeki bir başka üç dizelik bölüm de sondan bir önceki bölümdür. Bu bölümün özelliği koşul-sonuç cümlesi içermeyen tek bölüm olmasıdır. Şiir kişisi bu bölümde ilk kez birinci tekil şahıs kullanarak yalnızca kendi hissettiklerinden söz etmiştir. Şiir kişisinin sevgilisi gittikten sonra yalnız kalacağını belirtmesi, terk edileceğine kesin gözüyle baktığını ve bunun sonucunun yalnızlık olacağını bildiğini göstermektedir. Buna hazır olmasına rağmen, şiirin tümüne bakıldığında, şiir kişisi ayrılık sonucunda içinde "doldurulması mümkün olmayan" bir boşluk kalacağını ve giden sevgiliye büyük bir özlem duyacağını da farkındadır. "Yalnız kalmaktan korkmuyorum da, ya canım ellerini tutmak isterse..." dizeleri; şiir kişisinin tüm bu özlem ve üzüntüleri hissetmesinin sebebinin yaşadığı yalnızlık değil, giden sevgiliye duyduğu sevgi ve ona verdiği değerden kaynaklandığını göstermektedir. Bunun başka bir kanıtı da "anıların" ve "yaşanmışlıkların" sevgiliye özlem duyulmasına neden olduğunun son dizede belirtilmesidir.

Şiirin belli bir zaman veya uzamı yoktur; fakat şiir kişisi zamana pek çok kez atıfta bulunmaktadır. "Belirsizliğe yelken açardı iri ela gözler zamanla" ve "Anılarda kalırdı belki zamanla ince bel" dizelerinde eski sevgilinin özelliklerinin unutulmasında zamanın etkisinden söz edilmesine rağmen, hemen arkalarından gelen "öylesine delice bakmasalardı eğer" ve "namussuz çay bile ince belli bardaktan verilmeseydi eğer" dizeleri düşünülenin aksine zamanın bu konuda yardımcı olmadığını vurgulamaktadır. Bunun sebebi olarak da şiir kişisinin etrafındaki her şeyin ona eski sevgililerini hatırlatması gösterilmektedir. Adı "ince belli" olan bardağın bile, birçok kadının belini ince olmasına rağmen, ona kendi sevgilisini hatırlatması aslında bardağın bir bahane olduğunun, bunun tamamen şiir kişisinin duyduğu özlemden kaynaklandığının da bir göstergesidir.

Şiirin içeriğinde kullanılan "zaman" kavramının yanı sıra cümlelerin yapısında kullanılan kipler de incelenmesi gereken öğelerdendir. Bu konuda ilk dikkati çeken birçok bölümde kullanılan şart kipinin geçmiş zaman eki almış olmasıdır. Bu özellik koşul cümlelerindeki yargıları gerçekleştiremeyecek durumlar haline getirerek şiire umutsuz bir hava katmaktadır; örneğin; "Düşlere bile kar yağmazdı hiçbir zaman, meydan savaşlarında korkular, aşkı ağır yaralamasaydı eğer." bölümünde "şartın hikayesi" kipinin kullanılması okuyucuya "meydan savaşlarının"; yani büyük kavgaların, aşka her zaman zarar verdiği ve bu nedenle de "düşlere kar yağdığı"; yani hayallerin ve arzuların silinip yok olduğu mesajını vererek şiirin umutsuz bir havaya bürünmesine sebep olmaktadır. Cümle yapısına uyum sağlayacağı halde "şartın hikayesi" kipinin kullanılmadığı tek bölüm "Su gibi akıp geçirdi zaman, beklemeye degecek olan gelecekse sonunda eğer" bölümüdür. Bu bölümde kullanılan "gelecek zamanın şartı" kipi, onun umudu çağrıştırmaya yol açmaktadır. Bu şekilde şiire kattığı anlam, doğru kişiyi bulana kadar yaşanan üzüntülerin buna degeceği ve bu kişiyi bulduğumuzda kötü zamanların geride kalacağıdır.

Şiirle anlatılmak istenen, sevgiliye duyulan aşkın ayrılıklardan sonra özlem ve üzüntüye sebep olduğu ve terk edilmişin arkalarında boşluklar ve yalnızlıklar bıraktığıdır. Gerek şiir kişisinin sevgilisini unutamayacak olduğunu vurgulaması, gerekse bunu anlatırken kullandığı dil ve şiirin yapısı bu amaca hizmet etmektedir. Şiir sadece şiir kişisinin değil, herkesin yaşayabileceklerini yansıttığından hayata dair olguları da sorgulamaktadır.

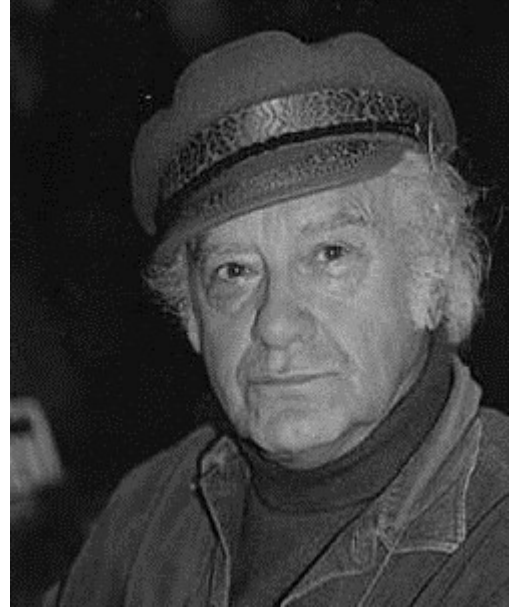
ELİMDEN GELEN BU

Elimden gelen bu ben iki kişiyim
Çoğalmak neyse ne azalmak zor
Birisini seni her an bırakıp gittiğim
Öbürü kan gibi tutulmuş seviyor
Ağzındaki acı alnındaki çizgiyim
Gözlerine kirli bir bulut getirdim
Hiçbir sevinç aydınlığı onu silemiyor

Elimden gelen bu ben iki kişiyim
Birisini kapadığın kapılardan gitmiyor
Yağmur yağmaksa o güneş açmaksa o
Bir yerin üşüse onun sıcaklığı
Öbürü en içten çağırımı işitmiyor
Alıp tutmaksa o basıp gitmekse o
Bakışları kıyasız deniz uzaklığı

Elimden gelen bu ben iki kişiyim
İkisi birden çıkmaya uğraşılıyor
Bilmem ki hangisinden nasıl vazgeçeyim
Birisini yeni baştan serüvene başlamış
Öbürü silahında son mermiyi sıkıyor
Çoğalmak neyse ne azalmak zor

ATTİLA İLHAN

ROMANLARI

- Sokaktaki Adam (1953)
- Zenciler Birbirine Benzemez (1957)
- Kurtlar Sofrası (1963)
- Aynanın İçindekiler serisi
- Bıçağın Ucu (1973)
- Sırtlan Payı (1974) Yunus Nadi Roman Armağanı
- Yaraya Tuz Basmak (1978)
- Dersaadet'te Sabah Ezanları (1981)
- O Karanlıkta Biz (1988)
- Allah'ın Süngüleri: Reis Paşa (2002)
- Gazi Paşa (2006)
- Fena Halde Leman (1980)
- Hacı Hanım Vay (1984)
- O Sarışın Kurt (2007)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Birey, olduğu ve olması beklenen kişi arasında sürekli gidip gelmektedir. Bireyin kişiliğindeki bu belirsizlik onu asıl benliğinden uzaklaştırmaktadır. Attila İlhan'ın "Elimden Gelen Bu" adlı şiiri hiç bitmeyen tezatları, imgeleri ve tekrarlarıyla bireyin içinde bulunduğu çaresizliği vurgulamaktadır. Şiirde ikiye bölünen "ben", birisi toplumun gözündeki yansımaları, öbürü ise arayıp da bulamadığı özü olarak kendi içinde çatışmaktadır.

Şiir kişisine toplumun yüklediği kimlik "sen" olarak ortaya çıkmaktadır. Şiirdeki iyelik eklerinin kullanılışı buna örnek gösterilebilir. "...seni her an bırakıp gittiğim ...ağzındaki acı alnındaki çizgiyim...gözlerine kirli bir bulut getirdim...kapadığın kapılardan gitmiyorum...bir yerin üşüşe onun sıcaklığı" gibi söylemlerde birinci tekil şahsın yanında ikinci ve üçüncü tekil şahıslarının da kullanılmasından şu anlam çıkarılabilir: Birey kendine uzaktır. Ağzını acıtan pişmanlıklarını ve "alnındaki çizgi"de beliren deneyimlerini bununla ilişkilendirmek mümkündür. "hiçbir sevinç aydınlığı"nın silemediği gözlerindeki kirli bulut da önyargıyla gelen mesafeyle bağdaştırılabilir. Bu önyargının geçmiş zamanda getirildiği üzerinde durulursa geçmişteki deneyim ve pişmanlıkların bu mesafeyi yarattığı söylenebilir. Bu mesafe "gitmiyor"daki birinci tekil şahıstan üçüncü tekil şahsa geçişte gözlemlenebilir. "Ben" kendine uzaklaşmış, "o" olmuştur. "gözlerine" ve "alnındaki" kelimelerinin başına "onun" konulabildiği de göz önünde bulundurulduğunda şiirdeki mesafe pekiştirilmektedir. Başına "onun" koyulabilen kelimeler "senin"e de uymaktadır. Kısaca bireyin "sen" şeklinde hitap ettiği benliği, onu kendinden uzaklaştırmıştır.

Şiir kişisi sürekli ikilem içindedir. Bir yandan toplumun ona dayattığı kimliklerle uğraşırken diğer yandan da gerçek benliğini korumaya çalışmaktadır. Bu asıl benlik "kan gibi tutulmuş sevmek"tedir; yani hayatında vazgeçemeyeceği bir parçasıdır. "Sen" in en içten çağrısını işitmeyebilir. "Bakışları kıyısız deniz uzaklığı" ki göz göze gelinemiyordur onunla. Ulaşılamayan bir amaç var gözlerinde. "Birisi kapadığın kapılardan gitmiyor" sözü umut belirtmektedir. Şiir kişisi, kapanan kapının tekrar açılmasını, toplum tarafından kabul edilmeyi bekler. Asıl soru, bu kişinin hangisi olduğudur. Toplumun gözündeki bireyin gerçekliğe daha uzak olması beklenir. Dolayısıyla buradaki umut, gerçeğe sığmayan bir olgudur. Yine de kişinin asıl benliği ile öbürü arasında sürekli gidip gelmesi bu şiirin asıl gerçeğidir. Çözmek

gerekirse, kişi asıl benliğini ararken biri ile öbürü arasında kalmakta ve bu belirsizlik içinde ikisi birbiriyle çatışmaktadır. O kadar ki şiirdeki tezatlar bitmek bilmez: "ben iki kişiyim...yağmur yağmaksa o güneş açmaksa o...alıp tutmaksa o basıp gitmekse o" sözlerinde hep birbirine düşen iki taraf vardır. "Ben" ikiye ayrılmış, kendini teke indirmek için iki yabancı gibi farklı kimliklerini ele almaktadır. Yağmur yağmak ve güneş açmak kapalılık ve açıklık ise kişinin bir tarafı değişime açık öbürü de kapalı olabilir. Değişime açık olmak demek sürekli yenilenmek ve çoğalmak olduğundan toplumun gözündeki kişinin açık, asıl kişinin de kapalı olduğu düşünülebilir. "Birisi yeni baştan serüvene başlamış/öbürü silahunda son mermiyi sıkıyor" sözleri bu açıklık ve kapalılığı destekleyebilir. Gençlik ve yaşlılık gibi birbiriyle çatışan değişime açıklık ve kapalıktan açıklık daha çok değişime ve yeniliğe hazırlanırken, kapalı olan taraf, bu kimlik çatışmasında kaybetmek üzeredir.

Şiirde kim sorusunu kendine soran bireyin kararsızlığı onu çaresizliğe sürüklemiştir. Toplumun gözünde birden fazla kimliğe bürünmek o kadar kolaydır ki... Ne var ki bunun sonucunda uzaklaştığı "ben"liğini bulmak görüldüğünden çok daha zordur. "Elimden gelen bu ben iki kişiyim/çoğalmak neyse ne azalmak zor" ve "ikisi birden çıkmaya uğraşılıyor/bilmem ki hangisinden nasıl vazgeçeyim" tekrarları kişinin kararsızlığını ve çaresizliğini vurgulamaktadır. En zoru da bu benliklerini birbirinden ayırmaya çalıştığında kendinden de bir parçayı kaybetme korkusudur.

EDA NAZLI GENÇ

YANGIN YER YER DEVAM EDİYORDU

bırak sevgilim yol senden geçsin
önce davranan, sevgilim, bu kez başışla
kalanları, biz gidenleri kutlamak için
alkış arıyoruz kimin elinde kaldıysa

bırak sevgilim bu yangını sen başışlama
bunca iz, işaret başışladın dünyaya
Dikkat Çocuklar! bıraktın, biz geçtik
biz geçip gitmek için bırakılanlar
kimsem çok, gidenim yok! demek içindik
sevinmek içindik; göç gidiyordu işte,
sır kalyordu, kurtulan kurtulana gibiydik
birbirimize katılıyorduk ama: -yangın bizden
kurtuldu! diyenimiz de yoktu, ateşin tersine
dönmesinden korkan en duyarlımız bile:
-yangından ben kurtuldum, ruhum kül oldu!
çaprazında tutuşmuştu: -hangi yangını seçsem
iki ateşin arasındayım, ruh ve ten!
yangın yer yer devam ediyordu...

bırak sevgilim şimdi yangın şehirdir
sana bıraktığım sessizlikten birkaç kelime
kalmıştır hâlâ yangından konuşmak için,
şimdi erdem herkesle sır olmakta değil,
hangi kışa rastlasan konuk olmakta!
kuşlar gördüm ne kuşu ne kış konuğu
kuşlar gördüm bir dalı bir dal için kırıyorlardı
öyle üşüdüm ki kafesimde onlardan çok...

şimdi kuş ateşe düşmemiş olmaz
ateş beslemeli ağzında, kanat düşürmeli
yangına, altın tüy dökülmeli, kuş oluşmalı,
bu kuş olabilir misin, sır böyle taşınır
sevgilim, sır arayan sende ateşiyle tanışır!

bırak sevgilim yol senden geçsin
kayıpta göl var, kuşta gökyüzü
ama kimse beklemiyor kimseyi
hem gidince ne olacak bir şeyi

vardın, oldun, kayboldun
şimdi ortasındasın
ne kayık göle dahildir artık
ne kuş gökyüzünde seferi
yangının içi şehir
yol senin içindedir

ya yol senden geçmeli, ya yol senden geçmeli!
sen dönmelisin geri, sen dönmelisin geri!

HAYDAR ERGÜLEN

“harflerin gülüştüğünü senin adında gördüm”

“bir sürekli kaşınmadır yaşadığım
törelere ve alışkanlığa karşı
geldim gittim geldim bir şey bulamadım
üzüldüğüm ve yorulduğuma
bak ne diyorum sana, ele güne karşı
biz duralım bir sürekliz duralım
durukluğa, tüberküloza ve uranyuma karşı
durduk, ateş besledi, kuşları sürükledi
arkamız medrese duvarı önümüz çarşı
güneşe güneşe karşı”

ŞİİRLERİ:Karşılığını Bulamamış Sorular (1981), Sokak Prensesi (1990), Sırat Şiirleri (1991), Eskiden Terzi (1995), Kabareden Emekli Bir Kızkardeş ("Lina Salamandre" adıyla, 1996), Kırk Şiir ve Bir (1997), Karton Valiz (1999), Hafıza ("Hafız" adı altında, 1999), Ölüm Bir Skandal (2000), Toplu Şiirleri: Nar (1.cilt, 2000)

Toplu Şiirleri: Hafız ve Semender (2. cilt, 2002), Keder Gibi Ödünç (2005), Üzgün Kediler Gazeli (2007)

DENEMELERİ: Haziran, Tekrar (2000), Üvey Sokak' (2005)

ÖDÜLLERİ: Gösteri Dergisi İkincilik Ödülü (Unutulmuş Bir Yaz İçin adlı şiiriyle, 1981), Halil Kocagöz Şiir Ödülü (Eskiden Terzi adlı kitabıyla, 1996)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Zaman hayatımızdaki en değerli miras olmakla beraber geri dönüşü olmayan ve insanlara tecrübe kazandırmakla beraber ruhsal ve bedensel kazanç ve kayıplar da kazandıran bir arkadaştır. Haydar Ergülen'in "Yangın Yer Yer Devam Ediyordu" adlı şiirinde de gençlik yılları, sevgiliyle özdeşleştirilerek geçen zamanın bireyin hayatındaki etkisi ele alınmıştır. Şiir, şiir kişisi ve aynı düşünceleri paylaşan insanların oluşturduğu "biz" grubu ile "sevgili" konumundaki "sen" kişisi arasındaki ilişki üzerinden anlatıldığı için, şiiri bu iki kişi açısından ele almak yerinde olacaktır.

Şiirde ben ve sevgili arasındaki ilişki üzerinden gidilmesi, "ben" kişinin sevgiliye seslenişle sağlanmaktadır. Şiirin ilk dizesinde de görüldüğü üzere " bırak sevgilim" şeklindeki ifade şiirde geçen her şeyin sevgiliye ulaşmayı amaçladığını göstermektedir. Sevgiliye olan seslenişin açıkça anlatılmasıyla beraber sevgilinin tam olarak hayatının hangi bölümünü temsil ettiği açık olmadığından birkaç şekilde ele alınabilir. Sevgiliye yüklenen " *bunca iz bunca işaret başışladın dünyaya, Dikkat Çocuklar bıraktın, biz geçtik*" ifadeleri sevgilinin, şiir kişinin gençlik yıllarını ve hayatının en güzel zamanlarını sembolize etmesini çağrıştırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında şiir kişinin gençlik yıllarına özlem duymakta olduğu, sıkça tekrar edilen " *bırak sevgilim yol senden geçsin*" dizesinden de anlaşılabilir. Yolun sevgiliden geçmesi ise gençlik yıllarının geri gelmesini istemesiyle paralellik kurmaktadır. Şiirdeki alışılmadık ifadelerden biri olan " *Dikkat Çocuklar bırakmak*" ise sevgilinin, gençlik yıllarını simgelemektedir. " *Dikkat Çocuklar bırakmak* ", " *bunca iz işaret başışlamak*", tecrübelerin edinmesi şeklinde açıklanabilir. Şiirdeki " *şimdi kuş ateşe düşmemiş olmaz*" dizesindeki "kuş"un bütün insanları temsil etmesi " *kuşlar gördüm ne kışı ne kış konuşu... kırıyorlardı.*" ifadesinden de anlaşılacağı üzere, insanların aslında hayatın anlamını anlayamadıklarını vurgulamak amaçlıdır. Sevgiliye yapılan gönderme de insanların hayatlarını yaşamayı, risk almayı, yeri geldiğinde kazanmayı da kaybetmeyi de bilmeleri gerektiğini vurgulayan " *ateş beslemeli ağzında, kanat düşürmeli yangına...*" dizelerinde devam etmektedir. Bu dizelerin beraberindeki " *Bu kuş olabilir misin, sır...*" ifadesinde sevgiliyle bağdaştırılan " *sır arayan sende ateşiyle tanışır*" dizesi ise sevgilinin, gençlik yılları yerine kullanıldığı düşünüldüğünde, hayatın anlamı gençlik yıllarında saklı anlamı çıkmaktadır. Şiir kişinin hayatıyla ilgili görüşlerine sık yer verildiği bu şiirde, şiir kişinin sevgiliyle, yani gençlik yıllarıyla konuşmak istemesi " *sana bıraktığım sessizlikten birkaç kelime kalmıştır hala yangından konuşmak için*" gibi ironik bir yaklaşımla ele alınmakla beraber, yangının da hayatın tamamını çağrıştırdığını söylemek mümkündür. Yangın kavramının ateş ve tutuşmak gibi birbirini anlam bakımından tamamlayan kavramlarla kullanılması, edebi açıdan zengin olan bu şiire tenasüp söz sanatını da kazandırmaktadır. Ayrıca hayatının birkaç boyutta ele alınabileceğini de söylemek mümkündür. " *geride bırakılanlar*" veya " *kalanlar*" için öğüt niteliği taşıyabilecek olan " *...beslemeli, ...düşürmeli, ...dökülmeli*" şeklindeki ifadeler aynı zamanda özgürlüğün sembolü olan kuş kavramının kanat, tüy ve gökyüzü gibi kavramlarla birlikte kullanılması ve şiirde sıkça tekrar edilmesiyle sevgilinin özgürlüğünü de dile getirilmektedir. Zaman kavramının vurgulanmasıyla beraber şiirdeki kronolojiye uygun olarak şiirin sonlarındaki " *şimdi ortasındasın*" dizesi şiir kişisi olan "ben" in hayatının ortasında olduğunu çağrıştırmaktadır. Zamanın ilerlemesiyle gençlik yılları olan "sevgili"ye veda etmesi üzerine " *ne kayak göle dahil artık, ne kuş gökyüzünde seferi*" olması, ilerleyen zamanın şiir kişinin özgürlüğünü elinden aldığını kanıtlar niteliktedir. Veda ile birlikte sevgiliye olan muhtaçlığın " *sen dönmelisin geri, sen dönmelisin geri*" dizesiyle vurgulanması da hayatının tamamını geçen zamanın kaplamış olmasını desteklemektedir.

Şiirde uzama yer verilmemesi ve sadece "şehir" şeklindeki ifadeyle belirlenmesi, söz edilen durumun evrenselliğini vurgulamakta ve herkes için aynı olduğu da sıkça tekrarlanan " *yangının içi şehir*" dizesinde de belirtilmektedir. Umutsuzluğun ve çaresizliğin içten içe hissedildiği " *ya yol senden geçmeli, ya yol senden geçmeli*" dizesi, hayatındaki heyecanın yok olduğunu açıklamaktadır. Şiirin ilerleyişinin kronolojiyle koşutluk göstermesinin bir sonucu olan şiirin başlarındaki hayata dair tutumunu yansıtan " *kimsem çok, gidenim yok demek içindik, sevinmek içindik*" ifadeleri, şiir kişinin başlarda iyimser bir duygu durumu içerisinde olduğunu göstermektedir. Buna rağmen geçmiş zaman kipiyle yazılmış olması, aslında bu durumun istediği gibi gerçekleşmeyeceğini, bunların sadece kendisini iyi hissetmek ve biraz da olsa umutlanmak için söylenmiş bahaneler olduğu izlenimini vermektedir. Yangının sıkça tekrarlandığı bu bölümde " *kurtulan kurtulana*" olmasına karşı, " *yangın bizden kurtuldu diyen*" olmaması da aslında hala umut olduğunu çağrıştırmaktadır. Bu ifadeleri takip eden " *ateşin tersine dönmekten korkan en duyarlımız bile -yangından ben kurtuldum, ruhum kül oldu*" dizeleri ruh ve beden çatışmasını vurgulamaktadır. Zamanın ilerlemesiyle beden çökmesi, "göç"le beraber bir son bulmaktadır; ancak ruh hayatındaki heyecana ve gençliğe duyduğu özlem nedeniyle " *kül olmaktadır*". Devamındaki şiire başlığını veren ve şiiri en anlamlı şekilde özetleyen " *yangın yer yer devam ediyordu*" dizesi ise zaman devam ettikçe hayatta karşılaşılan iniş ve çıkışları çağrıştırmaktadır. Hayatın bu yoğun içeriğine rağmen şiir kişinin " *sevgili yılların*" çabuk geçmesinden yakınması da " *vardın, oldun, kayboldun*" dizesiyle anlatılmaktadır. Sevgiliden şiirin başında istenilen " *bu kez başışla kalanları*" ifadesi, şiir kişinin de içinde bulunduğu " *kalanlar*" olarak adlandırılan "biz" grubunun gençlik heyecanına ulaşarak hayatın anlamını bulma istekleri, " *gidenleri kutlamak için kimsenin elinde alkış kalmaması*"yla da açıklanabilir. Hayattan beklentilerini hala bulamamış olan "biz", zamana karşı adeta düşmanca bir yaklaşım göstererek "göç"e ne kadar karşı olduğunu belirtmektedir.

Hayata dair kimi zaman pişmanlıklarını ve "keşke"lerini; kimi zaman da özlemleriyle öğütlerin dile getirildiği bu şiirde, zaman olgusunun önemi "sen" konumundaki sevgili ile "ben" konumundaki şiir kişisi üzerinden anlatılarak, zaman ve uzam farkı gözetilmediği için, evrenselliğini koruyarak kaleme alınmıştır. Şiirde kişilerin ve olayların doğrudan belirtilmemesi ve simgelere yer verilerek açıklanması, okuyucuya algıda farklılıklar ve yorum yapabilme kolaylığı sağlamaktadır.

EMPERYAL OTELİ

ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin itirazım var
sımsıcak bir merhaba diyecektim
başımı usulca dizine koyacaktım
dört gün dört gece susacaktım
yağmur sönecekti yanacaktı
sameland seferden dönecekti
duvardaki saat duracaktı
kalbim kendiliğinden duracaktı
ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin itirazım var

emperyal otelinde bu sonbahar
bu camların nokta nokta hüznü
bu bizim berheva olmuşluğumuz
bir nokta bir hat kalmışlığımız
bu rezil bu çarşamba günü
intihar etmiş kötümser yapraklar
öksürüklü aksırıklı bu takvim
ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin itirazım var

sesleri liman sislerinde boğulur
gemiler yorgun ve uykuludur
sabahtır saat beş buçuktur
sen kollarımın arasındasın
onlar gibi değilsin sen başkasın
bu senin gözlerin gibisi yoktur
adamın rüyasına rüyasına sokulur
aklının içinde siyah bir vapur
kıvrır insaf nedir bilmez

otelin penceresinde duracaktın
şehri karanlıkta görecektin
karanlıkta yağmuru görecektin
saçların ıslanacak ıslanacaktı
kış geceleri gibi uzun uzun
tek damla gözyaşı dökmezsizin
maria dolores ağlayacaktı
istanbul'u yağmur tutacaktı
bütün bir gün iş arayacaktım
sana bir türkü getirecektim
kulaklarımız çınlayacaktı

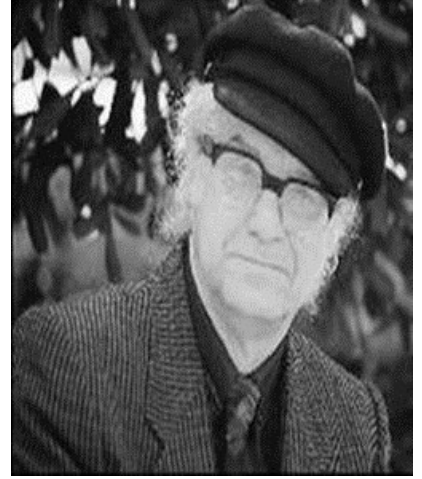
emperyal oteli'nin resmini çektim
akşam saçaklarından damlıyordu
kapısında durmanı söylemişim
yüzün zambaklara benziyordu
cumhuriyet bahçesi'nde insanlar geziyordu
tepebaşı'ndaki küçük yahudiler
asmalimesçit'teki rum kemancı
böyle rüzgarsız kalmışlığımız
bu bizim çektiğimiz sancı
el ele tutuşmuş geziyordu
gazeteler cinayeti yazıyordu
haliç'e bir avuç kan dökülmüştü

emperyal oteli'nde üç gece kaldık
fazlasına paramız yetmiyordu
gözlerin gözlerimden gitmiyordu
dördüncü gece sokakta kaldık
karanlık bir türlü bitmiyordu
sirkeci garı'nda sabahladık
bilen bilmeyen bizi ayıpladı
halbuki kimlere kimlere başvurmadık
hiçbiri yüzümüze bakmıyordu
hiç kimse elimizden tutmuyordu
ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin kabulümsün.

ATTILA İLHAN

TELEVİZYON DİZİLERİ

Teleflaş / Kanal 6 (1991)
Sekiz Sütuna Manşet (1982)
Kartallar Yüksek Uçar (1983)
Yarın Artık Bugündür (1986)
Yıldızlar Gece Büyür (1992)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Yalnızlık, insanın çevresindeki insanlarla sosyal bağlarının kopmaya başlamasıyla oluşan bir olgudur ve sonucunda yaşadığı çevreyle iletişiminin bozulmasına neden olur. İnsanları içinde buldukları çevreye yabancılaştıran bu kavramın bir nedeni toplumun içinde yaşadığı sömürü düzenidir. Bu düzen insanların daha çok çalışmalarını gerektirerek diğer insanlara karşı acımasız davranmalarına neden olur. Attila İlhan'ın "Emperyal Otel" adlı şiirinde emperyalist düzenin acımasız sonuçlarına rağmen bir aşkı yaşatmaya çalışan bir şiir kişinin baştaki direnişlerine rağmen düzenin acımasızlığını kabullenip topluma yabancılaşması ve yalnızlaşması anlatılmaktadır. Şiirdeki bu durum kullanılan dil, imgeler, şiir kişinin eylemleri ve tekrarlanan kalıplarla anlatılmıştır. Şiir, şiir kişinin düzene karşı mücadele etmesi ve düzenin getirdiklerini kabullenmesi olarak iki bölümde incelenebilir.

Öncelikli olarak, şiire bakıldığında iki kişi olduğu görülür; fakat "ben" diye adlandırılan kişinin dilinden anlatıldığı için şiir kişisi olarak "ben" kişisi kabul edilebilir. İkinci kişi ise "ben" kişinin sevgilisidir. Şiir kişisi ve sevgilisi başta düzene karşı gelerek maddi durumlarının iyi olmamasına karşın hayaller kurarak bir araya gelmeye çalışmışlardır. "sana bir türkü getirecektim..... kulaklarımız çınlayacaktı" ifadesinden içlerinde buldukları zor duruma karşı bir hayat kurmayı planladıkları ve tüm zorluklara karşı mutlu olmayı amaçladıkları görülür. "sımsıcak bir merhaba diyecektim" dizesinden de şiir kişisi ve sevgilisinin beraber olmayı amaçladıkları görülmektedir. "duvardaki saat duracaktı" dizesinden bu iki kişinin aşklarının gücü yansıtılmıştır ve bu durum onlara direniş gücü vermektedir. "vurdun kanıma girdin itirazım var" dizesinin ilk bölümde sıkça tekrarlanması düzene karşı direnişin kanıtıdır. Bütün bu umutlara rağmen şiir kişisi etrafındaki olumsuzlukları algılamaya başlamaktadır ve bu olumsuzluklar hem kendisini hem de sevgilisini etkilemektedir. "bu bizim berheva olmuşluğumuz" ve "bir nokta bir hat kalmışlığımız" dizelerinden içinde buldukları durumun pek de düzene direniş gücü verecek kadar iyi olmadığı görülür. Aynı zamanda kafalarının içinde bu direnişi nasıl kötü koşullar altında sürdürebilecekleri sorusu var olmakta ve onları rahatsız edici bir şekilde büyümeye başlamaktadır. "aklının içinde siyah bir vapur kıvrınır insaf nedir bilmez" dizesinde bu durum belirtilmiştir. "siyah vapur" geçim sıkıntısını temsil ederken bu vapurun insaf bilmeden insanın aklında kıvrınması ise durumun ne denli rahatsız edici boyutlara ulaştığının bir göstergesidir

İkinci bölümde ise koşulların zorla şiir kişisine zorla durumu kabul ettirmeye çalışması anlatılmaktadır. Buna göre "Emperyal Otel" acımasız düzenle doğrudan ilişkilendirilebilir. Şiirin başında "ben" kişinin sevgiliyle buluştuktan sonra "dört gün dört gece" susması belirtilmiştir. Bu durum şiir kişinin bir süre boyunca huzurlu bir şekilde yaşamak istediğini vurgular; fakat son bölümde sevgililerin Emperyal Otel'e ödedikleri paranın sadece üç gün yettiği belirtilir. Bir başka deyişle sevgililerin acımasız bir düzenin içinde tahmin ettiklerinden de kısa bir süre içinde huzurlu yaşadıkları çıkarılabilir. Üçüncü gecenin sonunda otelden ayrılmaları ve sokakta kalmaları, geçim sıkıntılarının azımsanamayacak boyuta ulaştığının bir göstergesidir. Emperyal Otel'in önünde fotoğraf çekilmeleri orada kısa bir süreliğine bile olsa geçirdikleri huzurlu günleri hiç unutmamak için belgelemek istemeleri şeklinde yorumlanabilir. Şiirde belirtilen Asmalımescit'teki Rum kemancı ve Tepebaşı'ndaki Yahudiler, İstanbul uzamında yaşayan insanların çeşitliliğini gösterir. Anlatılan kozmopolit yapı kapitalist düzenin bir gerekliliğidir ve insanların birbirlerine uzak bir şekilde yaşamalarını yansıtır. Son bölümde şiir kişisi ve sevgilisinin içinde buldukları muhtaç durumda bile birçok kişiden yardım istediği; fakat kimsenin bir yardımda bulunmadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak insanların onları ayıpladığı da anlatılmaktadır. Bu durum şiir kişisi ve sevgilisinin her şeyin maddiyat üzerine kurulduğu ve insani duyguların bile yozlaşmaya başladığı kapitalist bir dünyada yaşadıklarının bir kanıtıdır.

Emperyal Otel adlı şiir derinden incelendiğinde şiirdeki kişilerin bir evrim sürecinden geçtikleri görülür. Evrimin ilk basamağını içinde buldukları duruma direnmeleri yatar. Bu süreç geliştikçe kişilerde durumlarının farkına varma ve çaresizlik halleri görülmüştür. Şiirin sonunda "vurdun..kanıma girdin.. kabulümsün" dizesi ile bir kabulleniş hali görülür. Buna bağlı olarak şiirdeki kişilerin yaşadıkları topluma yabancılaşmaları ve kendi içlerinde de yalnızlaşmaları yorumu yapılabilir.

GECE DÜŞLERİ

gece düşleri alır götürür beni
sığınmacı akşamların hüznüne
-ne çok şey anlatılır ya da anlatılamaz
baskının direnmeye davetine
ölümlerin yeniden dirilmelerine

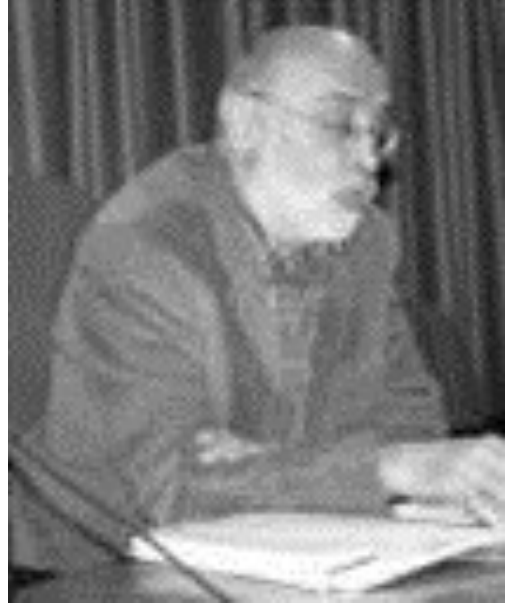
bir kent düşünün her evde bir yaralı
-ya ölümler ya ölemeyenler ya ölümü bekleyenler
dügünlere kan bulaşmış bir kez
-sevgiler tutsak tek kişilik hücrelerde
sular da çürür yetmiş iki gün boyunca

gece düşleri alır götürür beni
dimdik yüreklerin yanında nöbete
şarkı, türkü, şiirle dolmaya
kilit vurulmuş denizlerin dilinde
balıkçılardan ağında mavi köpük olmaya

yabancı akşamların karanlık gülleri
mektupların yanıtsız kaldığı günler
acı haberler bizleri bekler kuytularda
yapraklar sessizce hıçkırır ezgilerimizi
gözlerin, dost gözlerin sönmeyen sevgisi

gece düşleri alır götürür beni
elimde bir gül fidanı
kaşların namlu gibi çatıldığı sedirlere
dillerin bıçak açmaz suskunluğu
kararlılıklara, antlara, akşamalacalarına
ve sen gelirsün şafağın ilk rengiyle
penceremde kuş olmaya

GÜLTEKİN EMRE

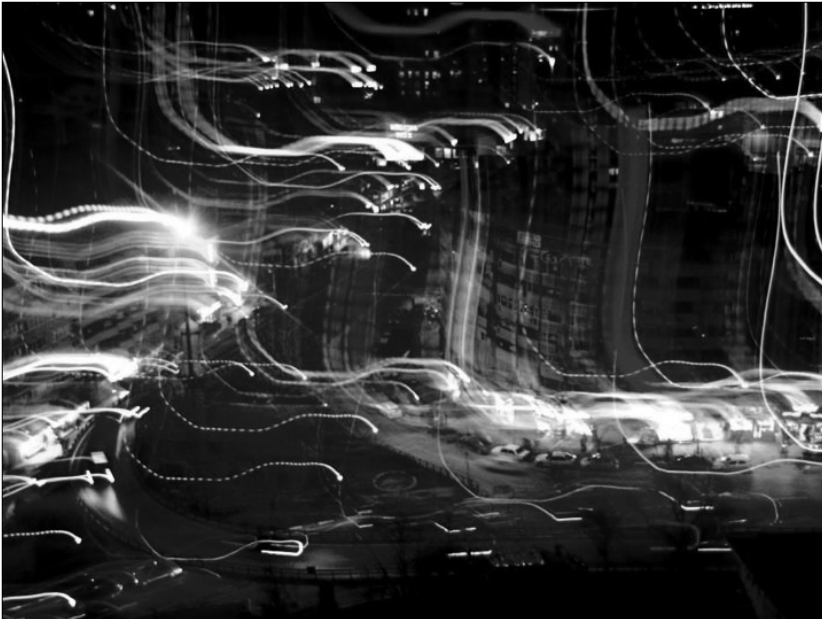

GÜLTEKİN EMRE

1951 yılında Konya'da doğdu. Akhisar Lisesi'ni bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu (1974). Çevirmenlik, Sol ve Onur Yayınları'nda düzeltmenlik yaptı, Milli Kütüphane'de çalıştı. 1980 yılından beri yurtdışında Berlin'de öğretmenlik, yayın yönetmenliği ile uğraşiyor. Şiirleri Adam Sanat, Atika, Çağdaş Türk Dili, Gösteri, Milliyet Sanat Dergisi, Oluşum, Türkiye Yazıları, Varlık, Yeni Biçem gibi dergilerde yayımlandı. Yurtdışında Parantez ve Şiir-lik dergilerini yönetti.

YAPITLARI

Kurşuni Bir Siperde (1980)
Bizziz Gibi (1983)
Gece Düşleri (1985)
Aşk ve Minyatürler (1989)
Düşkuyusu (1990)
Siyaha Elveda (1993)
TaşI Sula (1998)
Kanun Hükmünde Şiir (1999)

ÖDÜLLERİ

Orhan Murat Arıburnu Şiir Ödülü (1991)
Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü (1996)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Umut, her insanın hayatında bir şekilde var olan vazgeçilmez kavramlardan biridir. Kişinin içinde bulunduğu ruh durumu, bu duruma etki eden uzam ve olaylar zincirinin kişinin içinde barındırdığı umuda çeşitli etkileri olabilir. Bu etkiler kişinin içinde sorgulamaya gidebilmesine en çok olanak veren saatlerde yani “gece” vaktinde ortaya çıkar. Gültekin Emre'nin “Gece Düşleri” adlı şiirinde bu durum umut kavramının bileşenleri olan şiir kişinin iç çatışmaları ve duygu yoğunluğu çerçevesinde anlatılmıştır. Şiirde umudun sosyal ve bireysel anlamda ayrı ayrı yansıtıldığı görülmektedir. Bu nedenle şiirin, ana izleği olan umudun, bireysellik, toplumsallık ve döngüsellik bağlamında incelenmesi uygun olacaktır.

Anlatıcı konumunda olan şiir kişisi, ruh dünyasında bir karmaşa yaşamakta ve bu karmaşanın etkileri şiirde zaman olarak kullanılan “gece” vaktinde daha açık ortaya çıkmaktadır. Gecenin şiir kişinin psikolojik anlamda kendine dönük, iç sorgulamaya açık ve karamsar olduğu bir zaman dilimi olması “sığınmacı akşamların hüznüne” dizesiyle belirtilmektedir. Umudun umutsuzluğa karşı savaşı şiir kişinin içinde çelişki yaratmaktadır. “*ne çok şey anlatılır ya da anlatılamaz*” dizesiyle anlatıcının bu çelişkisi yansıtılmıştır. Tezatlıkların kullanımı kişinin iç çatışmasını destekler. “*Baskının direnmeye davetine*”, “*ölümlerin yeniden dirilmelerine*” dizeleriyle, kullanılan tezatların çatışmayı ifade ettiği, ruhsal dünyada birçok şeyin tartıldığı, umutsuzlaşıp tekrar toparlanıldığı görülebilir. Şiir kişisi kendini kısıtlanmış ve bastırılmış hissetmekte, bu hissiyat ise onu umutsuzluğa sürüklemektedir. Bu olumsuz ve umutsuz atmosfer, şiirin geneline yansır durumdadır. “*kilit vurulmuş denizlerin dilinde balıkçıların ağında mavi köpük olmak*” dizelerinde deniz, mavi köpük gibi esenlikli kavramların içinde umutsuzluğun barındırılması, şiir kişinin güzel durumlarda bile içinden söküp atmadığı bir baskının ve anlaşılmazlığın olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Şairin bu durumu şiirin her bölümüne sindirdiği açıkça görülmektedir. Şair her defasında umutsuzluk ve karamsarlık içeren imge ve yargıların arasına bir umut ışığı yerleştirir, fakat her olumlu nokta bir önceki örnekte olduğu gibi şiir kişinin yenediği umutsuzluğuyla aşınır. Kişinin içinde umut çatışması hatta savaşı olarak nitelendirilebileceğimiz bir karmaşa her durumda söz konusudur. Bu iç çatışmanın en belirgin görüldüğü “*elimde bir gül fidanı kaşların namlu gibi çatıldığı sedirlere dillerin bıçak açmaz suskunluğu kararlılıklara, antılara ve akşamalacalarına*” dizeleridir, çünkü gül fidanı olarak nitelendirilen aslında simgesel olarak ifade edilen umutlardır. Şiir kişisi tüm olumsuzluklara rağmen içinde az da olsa biriktirdiği umutlarıyla kendini korumaya almıştır. Bir başka umut ışığı şiirin başlığında da belirtilen “düş” ifadesiyle belirginleşir; çünkü düş anlamsal olarak olumlu bir sözcüktür “*gece düşleri alır götürür beni*” dizesi şiir kişinin ruhsal olarak dirildiğinin ifade edildiği bölümlerin başına kullanılmıştır. “*gece düşleri alır götürür beni, dimdik yüreklerin yanında nöbete*” dizeleri bu yargıyı destekler niteliktedir. Şiir kişisi umut dolu, cesaretli kişilere kendini yakın hissetmektedir.

Şiirde, şiir kişinin iç çatışması yine şiir kişisi ağzından toplumsal olgular üzerinden de ele alınmaktadır. Umutsuzluk kavramı şiirin ikinci bölümünde toplumun geneline yayılarak açıklanmıştır. Şiirin ikinci bölümünde “bir kent düşünün her evde bir yaralı, ya ölümler ya ölemeyenler ya ölümü bekleyenler” dizelerinde toplumdaki kişilerin içindeki çaresizliğin ruhsal anlamda kendilerini ölüme hazırlamalarına ve yakın hissetmelerine sebep olduğu görülür. Kişiler karamsarlığa açık ve yorgun bir ruh hali içindedirler. Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda şiir kişisiyle ortak yanlar yakalamak olasıdır. Şiirin geneli ele alındığında yan izleklerden biri olan esaretin de; yani şiir kişinin bireysel çatışmasında rolü olan bir diğer olgunun da toplumsal bir duruma dönüştüğü görülür. “sevgiler tutsak ve tek kişilik hücrelerde, sular da çürür yetmiş iki gün boyunca “ dizelerinde sosyal içerikli bir yargıya rastlamak mümkündür. Şiir kişisini umutsuzluğa götüren esaretin kökeni toplumda “aşk” olarak yansıtılır. Aşk, esarete; esaret ise çürümüşlüğe dönüşür. “*Düğünlere kan bulaşmış bir kez*” dizesinden de aşkın ölümünün gerçekleştiği çıkarılabilir. Bu örnekler ele alındığında kan ile çürümüşlük umutsuzlukla bağdaştırılabilir. Toplumun geneline yayılan umutsuzluk bir sürece dönüşmüştür, beklenen, her an kişileri bulacağına inanılan bir olgu haline gelmiştir.” Acı haberler bizleri bekler kuytularda” dizesi bu yargıyı kanıtlar niteliktedir. Şiir kişisi tarafından toplumda gözlenen bu olumsuz enerji doğaya da yansıtılmaktadır. “*yapraklar sessizce huçkırır ezgilerimizi*” dizesinde bu olumsuz yansıma açıkça görülmektedir. Şiir kişisiyle aynı duygu durumu paylaşan kişilerin de katıldığı bölümlerin başlangıcında gece düşleri tamlaması kullanılmamıştır; çünkü düş bir kişiye aittir, aynı düşe birden fazla kişi sahip olamaz.

Şiirin son bölümünde “*umut çelişkisinin*” anlık değil, döngüsel bir olgu olduğu açıklanmaktadır. Şiirin başlığıyla; yani zaman kavramıyla da ilişkilendirilebilen bu durum, şiir kişinin duygu dünyasındaki gelgitlerin zamanla ilgili olduğunu gösterir. “ve sen gelirsün şafağın ilk rengiyle pencereimde kuş olmaya” dizelerinde belirtilen “kuş” şiir kişinin içinde barındırdığı geçici umuda dair simgesel bir kullanımdır. Gecenin bitimi ruh dünyasını aydınlatan bir olaydır, gecenin bitimiyle, şafağın ilk rengiyle, gelen umudun da kalıcılıktan yoksun olması; yani aynı bir “kuş” misali gitmeye hazır olması yaşanan döngüsel süreci belirginleştirir. Şiir kişinin umudu kalıcı olmamakla beraber, tam anlamıyla hissedilebilen bir duygu halini de almamaktadır. “pencereimde kuş olmaya” dizesindeki “pencere” kullanımı umudun dışarıda olduğunu ve kişinin ruhunda tam olarak hissedilemediğini açıklamaktadır. Bir diğer nokta şairin, tüm şiirde olduğu gibi özellikle son bölümde dikkat edilmesi gereken geniş zaman kullanımıdır. Geniş zaman kullanımının işaret ettiği nokta da aynıdır: “tekrarlanan süreç.”

Şiir kişinin psikolojik ve ruhsal olarak hissettiği umutsuzluk gece vaktiyle belirgin bir şekilde ortaya çıkıp, zaman zaman aza indirgense de tamamen beyninden ve kalbinden atılamaması, kişiyi sorgulamaya ve iç çatışmaya sürükler. Bu çatışma ve “umut çelişkisi” kişide döngüsel bir süreç yaratır. Bu noktalar tezatlardan, geniş zamanın, esenliksiz duygu durumlarının kullanılmasıyla okuyucuya hem toplumsal hem de bireysel boyutlarla aktarılmıştır.

GEÇ KALMIŞ ÖLÜ

Korkacak bir şey yok hesap tamam
Sıram geldi mi hatta güleceğim
Kendimi hazırladım biliyorum
Önce turgut arkasından ömer haybo
Daha sonra varujan sonra nureddin
Sonra ben değilsem demokrat toni
Sonra o değilse mutlaka benim
Kendimi hazırladım biliyorum

Aysel'in gölgesine saklandım
Hep susamışım su içiyorum
Geceler bitmiyor neden bitmiyor
Uykumun arasında bekliyorum
Aysel bütün gece gözünü kırpıyor
El yordamıyla yokluyorum
Kapıları karanlığa açılmış
Avucunda diken diken şiirlerim

Korkacak bir şey yok hesap tamam
Sıram geldi mi hatta güleceğim
Kendimi hazırladım biliyorum
İçki içsem ağzımda cam kırıkları
Denize girsem sıra sıra boğulmuşlar
Binmeyi kurduğum gemiler batıyor
Önünden geçtiklerim beni görmüyorlar

Yanlışım mı var yoksa geciktim mi
Nureddin'den sonra bu ilk sonbahar
Ömer Haybo'nun kanı daha kurumadı
Demokrat toni portakal satıyor
Korkacak bir şey yok hesap tamam
Sıram geldi mi hatta güleceğim
Kendimi hazırladım biliyorum

O ara belki aysel dışarda olacak
Bir kesik olacak dilimin ucunda
Camlarda bütün bulutlar delirmiş
Yağmur çocukları cırtlıçplak
On altı ekim cuma yirmi kırk dokuz
Paris-İnter haberlerini vermiş
Bir telgraf alacağım işte son
Korkacak bir şey yok hesap tamam
Sıram geldi mi hatta güleceğim
Kendimi hazırladım biliyorum

ben çıktuktan sonra telefon

ATTILA İLHAN

DENEMELER

- Hangi Sol (1970)
- Hangi Batı (1972)
- Hangi Seks (1976)
- Hangi Sağ (1980)
- Hangi Atatürk (1981)
- Hangi Edebiyat (1991)
- Hangi Laiklik (1995)
- Hangi Küreselleşme (1997)
- Abbas Yolcu (1957)
- Yanlış Kadınlar Yanlış Erkekler (1985)
- Sosyalizm Asıl Şimdi (Ekim 2006 İş Bankası Yayınları)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Ölüm, her insan için kaçınılmaz ama kabullenmesi zor olan bir gerçektir. Attila İlhan'ın "Geç Kalmış Ölü" adlı şiirinde kabulleniş ve bununla beraber "hayatın gözler önünden bir film şeridi gibi geçmesi"; çeşitli kişilerle ve içinde bulunulan duygu durumunun anlatılmasıyla aktarılmaktadır. Gerek biçimsel özellikler , gerekse kişilerin çeşitlendirilmesi şiirdeki atmosferi belirlediğinden, bu iki durumu ayrı ayrı ele almak yerinde olacaktır.

Şiirde birçok farklı kişiden bahsedilmesi şiiri durağanlıktan uzaklaştırdığı gibi, şiir kişinin içinde bulunduğu duygu durumunun okuyucuya yansıtılmasında da etkilidir. Şiirdeki en önemli kişinin "ben" kişisi olduğu, cümlelerde birinci tekil şahısın oldukça sık kullanılmasından anlaşılmaktadır. "*hazırladım, biliyorum, susamışım*" gibi "ben" kişisiyle çekilmiş kiplerin sık kullanılması "ben" kişinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Şiir kişinin kullandığı "*sıram geldi mi hatta güleceğim*" ifadesi ölümü kabullenişin ve ölüm olgusu karşısında cesaretin bir simgesidir. Ayrıca şiir kişisi zamanının geldiğini çok iyi bilmekte ve "*içki içsem ağzımda cam kırıkları denize girsem sıra sıra boşmuşlar*" diyerek ne yaparsa eline yüzüne bulaştırdığını anlatmaktadır. "*önünden geçtiklerim beni görmüyorlar*" ifadesi ise önceki dizeleri pekiştirmektedir. Bu ifade ayrıca artık oraya ait olmadığını da vurgular niteliktedir. Şiirin başlığıyla koşutluk gösteren ve şiirde telaş ve huzursuzluk gibi duyguların az da olsa hissedildiği nadir dizelerden biri olan "*yanlışım mı var yoksa geciktim mi*" dizeleri şiir kişinin kendisini sorguladığını belirtmektedir. Şiirdeki zaman ögesinin önemi, kişilerin kronolojik bir sıralama çerçevesinde ele alınmasından anlaşılmaktadır. "*önce turgut arkasından ömer haybo ... ben değilsem demokrat toni*" dizelerindeki sıralama, zamanın ve kronolojinin önemini vurgular niteliktedir. Aynı dizedeki bir başka çağrışım ise ölümün herkesin başına geleceği gerçeğidir Ölüm bu dizelerde herkesin başına gelecek, sıradan bir olay şeklinde anlatılmaktadır. Ömer Haybo, Turgut, Varujan, Nureddin, ve Demokrat Toni aslında farklı kesimlerden insanları temsil ederler. Bu dizelerde asıl vurgulanmaya çalışılan herkesin bir gün ölüm gerçeğiyle yüzleşeceği. Şiirdeki "Aysel" ise, şiir kişinin hayatındaki aşk ögesini temsil etmektedir. "*ayselin gölgesine saklandım*" ifadesi "ben" kişinin hayatında "aşk"ın önemini büyük olduğunu göstermektedir. "*Saklandım*" kelimesinin getirdiği sığınma ve kaçış anlamları ise şiir kişinin hayatındaki zorlukları ancak aşkla halledebildiğini ve aşka muhtaç olduğunu belirtmektedir. Aysel'in betimlemesi devam ederken "*bütün gece gözünü kırpmaması*", Aysel'in şiir kişinin ölümünden dolayı üzüntü ve huzursuzluk duyduğunun kanıtı niteliğindedir. Aysel'in duygu durumundaki karmaşa ve hüznün, "*kapılarının karanlığa açılmış*" olmasından ve bu ifadedeki eseniksiz çağrışımlardan anlaşılmaktadır. Şiirin bitişindeki "*o ara belki aysel dışarda olacak*" dizesindeki "*o ara*" zamanı, ölüm anını temsil ederken; "*belki*" sözcüğü ise aralarındaki kopukluğu ve belki de iletişimsizliği çağrıştırmaktadır. Bu dizeyle şiirde Aysel' den ve aşktan son kez bahsedilmiş ve şiir kişinin, ölürken "aşk"ı ve aşkını da geride bırakacağı vurgulanmıştır.

Kişilerin yanı sıra tekrarlanan ifadeler de şiirde anlamı pekiştirmeye yardımcı olmaktadır. Şiirde oldukça sık karşılaşılan üç dizenin genel tekrarlama amacı, şiir kişinin ölümü kabullendiğini anlatma kaygısıdır. "*korkacak bir şey yok hesap tamam*" dizesi şiir kişinin korktuğunu düşünenlere cevap niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu dize şiir kişinin oradaki yolculuğunu tamamladığını "*hesap tamam*" şeklindeki ifadeyle açıkça gösterir. "*sıram geldi mi hatta güleceğim*" ifadesinde ise şiir kişisi ölümü alaycı bir şekilde ele alıyor olabileceği gibi, hayatında yaşadığı olayların tamamında bakıldığındaki memnuniyeti de "*güleceğim*" şeklinde değerlendiriyor olabilir. Devamındaki dizede ise şiir kişinin ölümü uzun zamandır düşündüğünü, kendini yavaş yavaş inandırdığını ve artık daha fazla düşünülecek bir şey kalmadığını düşündüğünü göstermektedir. Şiirdeki alışılmamış bağdaştırmalar ve imgelerin kullanılması da şiirdeki atmosferin yaratılmasında önemli rol oynamaktadır. Zaman zaman söz sanatlarıyla birleşen bu imgeler şiire edebi bir söylem kazandırmaktadır. "*camlarda bütün bulutlar delirmiş*" ifadesinde teşhis kullanılarak yağmurun hakim olduğu bir uzam çizilerek iç karartıcı bir atmosfer yaratılmıştır. Böylece şiir kişinin içinde bulunduğu karamsar duygu durumu hüznle birleştirilerek doğaya yansıtılmıştır. "*binmeyi kurduğum gemiler batıyor*" ifadesi ise okuyuculara bu dünyadaki planlarının başarısızlıkla sonuçlandığını çağrıştırmaktadır. Ayrıca şiirdeki zaman ifadelerinden en ayrıntılı olan "*on altı ekim cuma yirmi kırk dokuz*" ölüm saatini çağrıştırmakla beraber, yapılan işten çok ne zaman yapıldığının da vurgulanmasını amaçlamaktadır. Şiirin en son "ben çıktuktan sonra telefon" dizesinde, "*ben çıktuktan sonra*" ifadesi ölümünden sonrayı simgelemektedir. Telefon çalması ise geride bıraktıklarının ona ulaşmak istemesi, onun bile kendi ölümünü kabullenmesine rağmen diğerlerinin bu kadar kolay kabullenemeyeceği olarak yorumlanabilir.

Şiirde ölüm gerçeğinin beraberinde getirdiği temel iki düşünce, şiir kişinin ölümü kabullendiği ve bir gün herkesin bu duyguyla tanışacağı gerçeği şiirdeki sembolik kişi ve figürlerle, alışılmamış bağdaştırmalar, imgeler ve bunların söz sanatlarıyla harmanlanmasıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Böylece şiir kişinin içinde bulunduğu duygu durumu ve okuyucuya anlatılmak istenen mesaj hem içerik hem de biçim bakımından desteklenmektedir.

HİÇLİĞİN DERİN UYKUSU

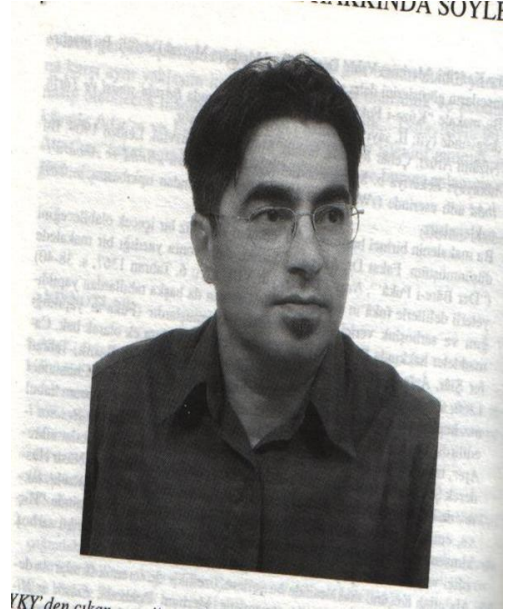
ne zaman yalnız kalsam
çocukluğumu seyrediyorum aynada
bıraktığım nesnelere
ağır ağır süzülürken dünyaya

tek başınalığın lezzetli yanındır bu
kimseye dokunmadan hazlar üretmek
eşyayı başka gözle görmek
aynanın, masanın, pencerenin
ruhuyla birleşmek

yeniden kopyaladığımız zaman
tek başınalıklarda tutar ellerimizden
temiz ve kirli ellerimizden
başka dokunuşlarla ürpertiğimiz kabuk
kendi içimize döktüğümüz soğuk su
eski ve yeni zamanlar içinde
hiçliğin derin uykusu

işte iğne deliği
işte hindistan
gör bakalım zamanın sonsuzluğunu
tek başınaysan!

BAKİ AYHAN T

BAKİ ASİLTÜRK

(1969, Adana) Müstear adı **Bâki Ayhan T.** olan Türk erkek şair. Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nü bitirdi. Yeni Türk Edebiyatı anabilim dalında yüksek lisans yaptı, doktorasını verdi. Akademik çalışmalarını modern Türk şiiri alanında yoğunlaştırdı. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yardımcı doçent-öğretim görevlisi olarak ders veriyor. Şiir okumaya ve yazmaya Adana'da çok küçük yaşlarda başladı. "Mandolinli Kız" başlıklı ilk şiiri "Milliyet Sanat Dergisi Genç Şairler Antolojisi"nde yayımlandı. Aynı yıl Adana'da ilk şiir kitabını çıkardı. Modern Türk şiiri üzerine yazıları ve şiirleri; Gösteri, Kitap-lık, Sonbahar, Ludingirra, Adam-Sanat, Bahçe, Son Yeni Biçem, Cumhuriyet-Kitap, Tömer Edebiyat, Yaşasın Edebiyat, Varlık, Dize, Akatalpa, Başka, Şiir Ok-u, Adam-Sanat, B(aşk)a, Edebiyat ve Eleştiri, Yasakmeyve, Le poete travaille, Kaşgar, Virgül, Kavram-Karmaşa, Edebiyat Güncesi, Budala gibi dergilerde yayımlandı.

ŞİİRLERİ: Hileli Anılar Terazisi" (2001, Can Yay.) "Uzak Zamana Övgü" (2003, Can Yay.) "Fırtınaya Hazırlık" (2006, YKY) İnceleme Kitapları: "Hilesiz terazi: Şiir Yazıları" (YKY, 2006) "1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası" (Toroslu, 2006)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Hayat akıp gidiyor... Her gün milyarlarca insan yeni bir güne başlıyor, çalışıyor, okula gidiyor, geziyor ve başka yeni günlere açmak için kapıyor gözlerini. Peki, bu kadar insandan kaç gerçekten 'an'ı yaşıyor? Kaç tanesi düşüncelerinin içinde kaybolmaktansa "şimdi" de var olmayı seçiyor? Ne yazık ki geçmiş ve geleceğin yanıltıcı illüzyonlarını gerçekliğin önüne bir perde gibi çekenlere oranla çok az. İşte bu zaman olgusu içinde kaybolmuşluk, Baki Ayhan'ın "Hiçliğin Derin Uykusu" şiirinde işlenmektedir. Zaman olgusunun ardındaki benliğin "derin uykusu"na dikkat çekilmektedir.

Şiire, "yalnızlık, tek başınalık, kendi, kimse" gibi sözcüklerle öznellik özelliği yüklenmiştir. Tüm şiirde bu

yalnızlık devam etmektedir. Şiir kişisi, tek başına olduğu zamanlar anıların içinde kaybolduğunu ve bunun ona geçici bir haz verdiğini dile getirmektedir. Bu hayali dünya, onu olmayı dilediği tüm olasılıklara götürmekte, böylelikle "kimseye dokunmadan hazlar üretmesine" imkan sağlamaktadır. Bu durum, yüzeysel bir bakışla güzel görünse de satır aralarında gizlenmiş kasvet ve huzursuzluk tersini söylemektedir. Şiir kişinin aynada çocukluğunu seyretmesi, geçmişe özlem ve şimdiden kaçış olarak yorumlanabilir. Hatıraların içine daldıkça onlara hayat vermesi, "bıraktığım nesnelere/ağır ağır süzülürken dünyaya" dizelerinde görülmektedir. Geride kalanları, "an"a çekmekte, zamanın akışına direnmektedir. "Tek başınalığın lezzetli yanındır bu" dizesindeki saklı anlam, bunun her zaman hoşnutluk verici bir durum olmadığını üstü kapalı bir şekilde ifade etmekte, okuru diğer yanı düşünmeye itmektedir. Dokuzuncu dizedeki "ruh" sözcüğü, eşyaların geçmiş durumların sessiz tanıkları olması nedeniyle kullanılmış olabilir. Nasıl insanların kimliklerinin ve karakterlerinin önemli bir kısmı geçmişleri

oluşturuyorsa, eşyaların ruhu da benzer bir kavramı temsil etmektedir. Ayrıca, şiirde aynanın yeri göz ardı edilmemelidir. Hiçbir aynada tam olarak o anın görülmediği, çok yakın da olsa geçmiş zamandan yansıyanlarla bakıldığı için bu sözcük tekrarlanmıştır. "Yeniden kopyaladığımız zaman" ifadesi de bu görüşü doğrular niteliktedir. Burada göze çarpan nokta ise, kopyaların, gerçek gibi görünseler de aslında sahte ve birer tekrardan ibaret olduğu gerçeğidir. Onları inandırıcı kılan, zihnimizin bize oynadığı oyunlardır. Zihin, bir projeksiyon görevi görerek, güzel olduğu kadar acı ve pişmanlık dolu anıları da tekrar tekrar oynatmaktadır. "Temiz ve kirliler"den kastedilen budur. Tüm şiirde öznenin dışında birini işaret eden tek ifade "başka dokunuşlar"dır. Şiir kişisi dışında başka bir kişiyi daha barındıran anıların hatırlanması, onu unutamamasına sebep olmakta ve şiir kişisini mutsuz etmektedir. "Eski ve yeni zamanlar içinde/hiçliğin derin uykusu" şiirin en önemli dizeleri olmakla beraber ana düşünceyi en iyi yansıtan bölümlerdir. Zihnimize hükmeden egonun dayattığı, yaşanmışlıklar ve gelecek planları ile harmanlanıp ortaya çıkmış olan kimliğimizin altında çok daha yüce bir şeyin yattığını anlatmaktadır bu dizeler. Zamanın tüm karmaşasından uzak, sadece "an"da var olan gerçek benlik; hiçliği içinde barındırılan daimi parça... Bu nedenledir ki şiirin başlığı "Hiçliğin Derin Uykusu" olarak seçilmiştir. Asıl anlatılmak istenen fiziksel dünyada, kalıplar içinde İnsanın arasındaki bağı kaybettiğidir. Tıpkı uyuşturucu gibi başta hatırlanması zevk veren anılar, giderek insanı yaşadığı andan soyutlayarak zamanın kölesi haline getirmektedir. Son dizelerde de bahsedilen budur. İmkansızlık ile gerçeklik arasındaki çizginin kaybolduğu düşler dünyası insanı zamanla hapsederek olmamız gereken yerden, şimdiden mahrum bırakmaktadır.

Üstü kapalı ifadeler üzerine kurduğu bu şiirle Baki Ayhan T, okuyucuya çözmesi için bir bulmaca vermektedir adeta. Duygu ve düşüncelerini satır aralarına gizlemiş, benlik ve hiçlik kavramlarını özdeşleştirerek zaman içinde kaybolmuşluğu aktarmıştır. Asıl söylemek istediği ise bu özdeşliğin altında yatmaktadır; "bizim" derin uykumuz...

İSTANBUL AĞRISI

kanatları parça parça bu ağustos geceleri
yıldızlar kaynarken
şangır şungur ayaklarımın dibine dökülen
sen
eğer yine İstanbul'san
yine kan köpüklü cehennem sarmaşıkları büyüteceğim

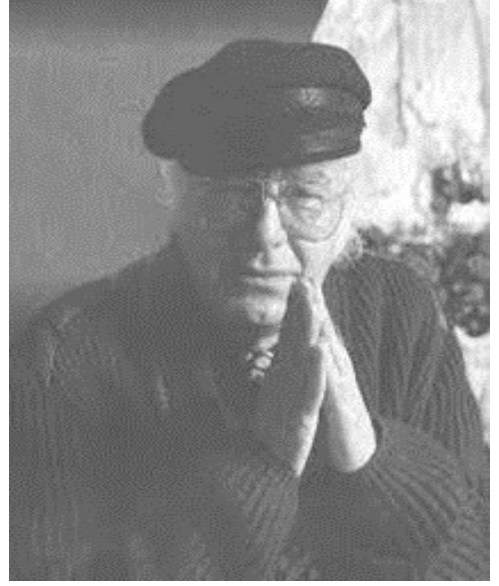
pancak pancak şiirler tüküreceğim
demek yine ben
limandaki direkler ormanında bütün bandıralar ayaklanıyor
kapı önlerinde boyunlarını bükmüş tek tek kafiyeler
yahudi sokaklarını aydınlatan telaviv şarkıları
mavi asfaltlara çökmüş
diz bağlıyor

eğer sen yine İstanbul'san
kirli dudaklarını bulut bulut dudaklarıma uzatan
sirkeci garı'nda tren çıgıllıklarıyla bıçaklanıp
intihar dumanları içindeki haydarpaşa'dan
anadolu üstlerine bakıp bakıp
ağlayan
sen eğer yine İstanbul'san
aldanmıyorsam
yakaları karanfilli ibneler eğer beni aldatmıyorsa
kulaklarımdan kan fişkırıncaya kadar
yine senin emrindeyim
utanmasam
gozlerimi damla damla kadehime damlatarak
kendimi yani şu bildiğim attıla ilhan'ı
zehirleyebilirim

sonbahar karanlıkları tuttu tutacak
tarlabası pansiyonlarında bekarlar buğulanıyor
imtihan çıgıllıkları yükseliyor üniversite'den
tophane iskelesi'nde diesel kamyonları sarhoş
direksiyonlarının koynuna girmiş bıçkın şoförler
uykusuz dalgalanıyor

ulan İstanbul sen misin
senin ellerin mi bu eller
ulan bu gemiler senin gemilerin mi
minarelerini kürdan gibi dişlerinin arasında
liman liman götüren
ulan bu mazot tüküren bu dövmeli gemiler senin mi
akşamlar yassıldıkça neden böyle devleşiyorlar
neden durmaksızın imdat kıvılcımları fişkırıyor
antenlerinden
neden

peki İstanbul ya ben
ya mısralarımı dört renkli duvar afişleri gibi boy boy
gümrük duvarlarına yapıştıran yolcu abbas
ya benim kahrım
ya senin ağrın
ağır kabaralarınla uykularımı ezerek deliksiz yaşattığın
çaresiz zehirle kusan çılgın bir yılan gibi
burgu burgu içime boşalttığın
o senin ağrın
o senin

eğer sen yine İstanbul'san
yanılmıyorsam
koltuğumun altında eski bir kitap diye götürmek
istediğim
sicilyalı balıkçılara marsilyalı dok işçilerine
satır satır okumak istediğim
sen
eğer yine İstanbul'san
eğer senin ağrınsa iğneli beşik gibi her tarafımda
hissettiğim

ulan yine sen kazandın İstanbul
sen kazandın ben yenildim
kulaklarımdan kan fişkırıncaya kadar
yine emrindeyim
ölsem yalnız kalsam cüzdanım kaybolursa
parasız kalsam tenhalarda kalsam çarpılsam
hiç bir gün hiçbir postacı kapımı çalmasa
yanılmıyorsam
sen eğer yine İstanbul'san
senin ıslıklarınsa kulaklarıma saplanan bu ıslıklar
gözbebeklerimde gezegenler gibi dönen yalnızlığımdan
bir tekmede kapılarını kırıp çıktım demektir

ulan bunu sen de bilirsin İstanbul
kaç kere yazdım kimbilir
kaç kere kirpiklerimiz kasaturalara dönmüş diken diken
1949 eylül'ünde birader mirc ve ben
sokaklarında mohikanlar gibi ateş yaktık
sana taptık ulan
unuttun mu sana taptık

ATTILA İLHAN

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Bir insanı, bir nesneyi, bir yeri gerçekten sevenler, onu ilk tanıdıklarındaki bütünlüğüyle kabullenir ve sonradan yaşanan değişimler, sevilen şeyin değerini düşürüyorsa, bunu kabullenmekte güçlük çeker, değişimi reddederler. İstanbul da şüphesiz ki çokça insanın sevdiği bir şehir, ayrı bir yaşam merkezidir. Bu yaşam merkezinde zaman içerisinde yaşanan değişim, eski sakinlerinin gidip yerine telaşa sürükleyen 'sakinlerin' gelişi, İstanbul'u gerçekten seven, ona âşık olan çoğu kişinin onaylamadığı bir değişimdir. Atilla İlhan da "İstanbul Ağrısı" şiirinde bu sıkıntıyı yansıtır. Şiir farklı sayıda dizelerden oluşan yedi bölümden meydana gelir. Bu bölümlerdeki İstanbul seslenişi ve "Eğer sen yine İstanbulsan" dizesinin yinelenişiyle İstanbul ve ona yüklenenler sorgulanır. Bölümlerin tümünde hakim olan, İstanbul'un değişimine verilen tepki olduğundan şiiri bir bütün olarak incelemek mümkündür.

"limandaki direkler ormanında bütün bandıralar ayaklanıyor" dizesiyle dile getirilir. Buradaki "direk" sözcüğü ad aktarması yapılarak bandıraların yerine kullanılmıştır; ancak orman sözcüğüyle sayıca fazlalığı anlatılan bandıralar direnişlerinde başarılı olamamışlardır. Diz bağlaşıkları da bu yüzdendir.

Şiirin ikinci bölümünde İstanbul'un, emrinden hiç çıkmadığını söyleyen şiir kişisi, bu şehrin geldiği durumu "eğer sen yine İstanbul'san" dizesinin tekrarıyla sorgular. İstanbul'un masum insanları da kirlettiğini, "kirli dudaklarını bulut bulut dudaklarına uzatan" dizesiyle anlatan şair, dudaklardaki kirle bulut sözcüğünün karşıtlığıyla bu durumun çelişkisini vurgular. "tren çıgılları bıçaklanıp" söylemi de insanları bu duruma o günkü koşulların hapsedtiğini düşündürür. "intihar dumanları içindeki Haydarpaşa'dan" Anadolu'ya bakıp ağlayan gözlerde bu durumun yarattığı hüznün ve çaresizlik vardır. Bu bölümde aldatmak eyleminin 'aldanmıyorsan' ve 'aldatmıyorsa' biçimlerinde iki kez kullanılmış olması böyle bir olasılığın ne kadar güçlü olduğunu düşündürür. Aldatılacak kişilerin "yakaları karanfilli" oluşları da bu kişilerin yönetici sınıfından kişiler olduklarını ve gerçek niyetlerini sakladıklarını gösterir. Bütün bunlara karşın şair her şeye rağmen yine İstanbul'un emrinde olacağını tekrarlar. "Kendimi" adlından sonra "yani şu bildiğin Atilla İlhan'ı" diyerek hem açıklama hem de vurgulama yapıyla kararlılığını gösterir.

Şiirin üçüncü bölümünde İstanbul betimlemesi yapılır. İstanbul'un yoğun semtlerinden insan manzaraları verilirken bu kişilerin olumsuz nitelikleri ortamın olumsuzluğuna ışık tutar. Bütün bu olumsuzlukların ipucu ilk dizedeki 'sonbahar' ve 'karanlık' sözcükleriyle verilir. Pansiyonlardaki bekârlar, üniversitelerdeki öğrenciler, ekmek kavgasındaki uykusuz şoförler İstanbul'daki karmaşanın her anlamda çoğaldığını gösterir. Sonraki dizelerde argo bir öfke söylemi olan "Ulan" seslenişiyle İstanbul'a seslenen şiir kişisi öfkelerini dile getirir. Bu öfkenin içinde şaşkınlık, inanamayış da vardır. Bu inanamayış ve hayret durumu "mu" soru ilgecinin yinelenmesi ile yansıtılır. İstanbul'un böyle bir şehir olacağına inanamaz. Bu eller, bu gemiler İstanbul'un olamaz diye düşünür; çünkü onun bildiği İstanbul insanlarına böyle kötü davranamaz. Onun bildiği İstanbul, insanlarına "akşamlar yadsındıkça neden böyle devleşiyorlar" diye düşündürecek kadar korkutamaz. Bu korku, şiirde durmaksızın yükselen imdat kıvılcımlarıyla da pekiştirilerek anlatılır. "kahır ve ağır" sözcükleriyle de bütün bu yaşananların yarattığı sıkıntılı durum vurgulanır. Üstelik şiir kişisi, bu durumun geçeceği konusunda umutlu değildir. Bir yılana benzettiği İstanbul, içine boşalttığı çaresiz zehirlerle ondaki bu umudu tüketmiştir.

Sonraki bölüm yine "Eğer sen İstanbul'san" dizesiyle başlar. Bu dize üç kez tekrarlanır. Bu bölümde inanamayış yerini kabullenemeyişe bırakır. Bu kabulleniş "ulan yine sen kazandın İstanbul sen kazandın ben yenildim" dizelerinde hissedilir. İstanbul'a karşı duyulan bütün bu öfke şiir kişisinin, hâlâ onun emrinde oluşu gerçeğini değiştirmez. Bu bölümde "yanılmıyorsam" sözcüğünün iki kez tekrarlanması, aldatmak eyleminde olduğu gibi bu eylemde de güvensizliğin, emin olamayışın öne çıktığını gösterir. Bölümün sonunda yalnızlıktan çıkmak isteyen şiir kişisinin bunu bir tekmede kapıları kırarak yapabilecek oluşu, kendinde böyle bir gücü bulmak isteyeğine bağlanabilir. Son bölümde "ulan" eylemiyle İstanbul'un yarattığı düş kırıklığına, ona tapacak kadar sevmiş olmalarına karşın onun bunu önemsemeyeceğine duyulan öfke vurgulanır. Şiir kişisi, "Birader Mırç" la İstanbul'a duydukları sevginin büyüklüğünü, "sana taptık ulan" diyerek dile getirir; oysaki İstanbul bunu unutmuştur; bu nedenle "sana taptık ulan, unuttun mu, sana taptık" dizelerinde düş kırıklığından çok öfke öne çıkar.

Şiirde kapalı bir anlatım görülür. İmgelerin mecaz anlamlı söz öbeklerinin çok kullanılışı bu kapalılığı artırır. Şiirin ilgili olduğu olaylarla ilgili göndermeler, şiirin bütününe öne çıkar. Bazı dizelerin ve sözcüklerin yinelenmesi, şiirin ahenkli söyleyişi güçlendirirken, vurgulanan durumları pekiştirir. "eğer yine İstanbul'san" dizesi başka bir bölümde "eğer sen yine İstanbul'san" olarak başka bir dizede "Sen eğer yine İstanbul'san biçiminde kullanılarak, sözcüklerin yerlerindeki değişiklikle, şiir kişisinin ruh durumundaki değişikliğin verilmeye çalışıldığını düşündürür. Ortamın yarattığı olumsuzluklar, bunu yüklenen sözcüklerle yansıtılır. "Yakaları karanfilli ibneler, ulan, zehirler kusan, mazot tüküren, kasaturlar..." gibi sözcükler bu olumsuzlukları ve öfkeyi yansıtır. Şiirde ortamdaki yoğunluk, ikilemelerin sık kullanılışıyla da vurgulanır. "Parça, parça, şangır şungur, pançak pançak, tek tek, bulut bulut, damla damla, liman liman, boy boy, burgu burgu, satır satır, diken diken" ikilemeleri duygu durumunu pekiştirmek için kullanılmıştır.

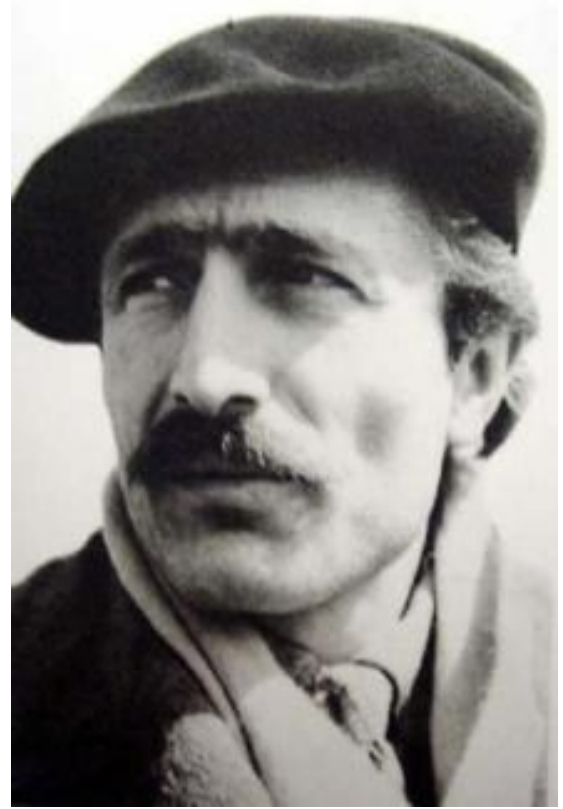
İstanbul Ağrısı, bir dönemin çalkantılarının etkisiyle oluşturulmuştur. Bu dönem yaşanan olayların yarattığı karmaşa, hüznün, korku, öfke gibi duygular dile getirilmiştir. İstanbul'u taparcasına seven şiir kişisi, böyle bir sevgiye karşılık İstanbul'un, bunların yaptığına inanamaz. Bu durum da şiirde seslenen İstanbul'un bir kent olmaktan çıkıp, pek çok anlamın yüklendiği bir canlıya dönüştüğünü düşündürür.

DENİZ BAKKALCI

KELİMELEER

Yarıda kalmış aşklarının hesapları içinde
Denizlere açıldı içimizden biri
Niçin gittiğini söylemeden.
Doyulmamış arzularla doluydu yelkenleri.
Yıpranmış kelimelerin verdiği güvenden.
Bulacak sanıyordu yenilikleri.
Her an bir yeni su vardı,
Her yeni suda bir yeni an.
Deniz, dalgalarıyla gösteriyordu dışından
Yaşananla düşünülenler arasındaki farkı.
Bitmiyordu köpüklerle renkler
Bir başka damlada, bir başka ışıktta başlamadan.
Gözlerinin önünde bir oyun, ardında bir oyun.
Dışında ne varsa yeni, ne varsa gerçek.
Yeni manzaralarla gelen yeni duygular
Hani, eski kelimelerle olmasa
İnsanın ömrünce devam edecek.
Gözlerinin önünde bir oyun, ardında bir oyun.
Anladı,ölmekle yaşamanın birleştiği noktada
Yeni rüzgarlarla esen yeni korkulara
Yeniliklerini bağışlamayan kelimelerin
Nasıl düşman sığınaklar halinde direndiğini.
Anladı, bütün olmuşlarla olanların
Ve bütün olacakların
O kelimelerin içinde
Kendisine varmadan eskidiğini.

ÖZDEMİR ASAF

“Benim söylemek için çırpındığım gecelerde,
Siz yoktunuz “

“Bir seviyi anlamak
Bir yaşam harcamaktır,
Harcayacaksın “.

“Şarkı söylüyormuşum
Sokaklarda,
Görmüşler.

Yere yere bakıyormuşum
Yürürken,
Duymuşlar.

Sonrasını kendileri uydurmuşlar.”

“İki tür nokta var
Biri önüne ve ardına bakar,
Biri ardına bakmaz,
Ardını noktalar.”

“Biraz sonra
Sonra
Olacaktır”

“Ben uyurken
Duvarıma tırmandın
Güllerimi yoldun

Ve bütün şikayetin
Sen uyurken
Bahçene girenlerden”

“Seni bende, beni sende arıyorlar,
Beni senden, seni benden tanıyorlar,
Bir birim gibiyiz tümünün gözünde,
Yarım'larımızı bütün sanıyorlar”

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanlar hayatlarında kendi tecrübelerini oluşturmak isterler. Bunun için yeni maceralara atılır, yaptıkları hatalardan ders alır ya da aynı hataları tekrarlayıp dururlar. Sonunda yaşadıkları olayların farklı; ama çıkarılan sonuçların aynı olduğunu görürler. Özdemir Asaf'ın "Kelimeler" adlı şiiri, kendi tecrübelerini oluşturmak için yeni maceralara atılan bir şiir kişinin sorgulamaları üzerine kurulmuştur ve şiir kişisi bu sorgulamayı "biri" belgisiz adıyla kendinden ötelediği ikinci tekil kişi üzerinden yansıtmıştır.

Şiirin başında şiir kişisi tutkularını gerçekleştirilememiştir ve arayış içindedir. Kendisini yeni maceralara atmak için 'denizlere açılmış'tır. Bu davranışının kendisine "yenilikleri" katacağını sanmaktadır. Bir başka deyişle kendi deneyimlerini oluşturabileceği bir ortam arayışı içindedir. "Her an bir yeni su vardı. Her yeni suda bir yeni an" dizeleriyle zamanın akışı anlatılmak istenmiştir. Buna göre her yaşanan dakika bir diğerinden farklıdır ve farklı deneyimlerle doludur. Bu dizeler aynı zamanda da şiir kişinin denizlere açılmasının üzerinden belirli bir sürenin geçmesini belirtir. Zaman içerisinde şiir kişisi "yaşadıkları ile düşündükleri" arasındaki farkı anlamaya başlamıştır. Bu fark "dalga", "köpük" ve "renkler" sözcükleriyle belirtilmiştir. Şiir kişinin başta denizlere açılması ve sonrasında dalgalarla karşılaşması olağan olarak karşılanırsa bile şiir kişisi başta dalgalarla karşılaşacağını planlamamıştır. Dalgaların sonrasında köpükler gelmeye başlamıştır ve renkler de köpükleri izlemiştir. Bunların belirli bir sırası ve zamanı vardır; hiçbirisi bir diğerinin sırasını almamaktadır. Dalgalar yaşanan zorlukları temsil etmekte, köpükler yaşanan zorluklardan çıkan sonuçları belirtmekte ve renkler de bu sonuçların oluşturduğu deneyimleri simgelemektedir. "Gözlerinin önünde bir oyun, ardında bir oyun" dizesinde

de belirtildiği gibi şiir kişinin fark etmediği bir nokta vardır. Şiir kişisi kendine özgü deneyimlerini oluşturmak için denizlere açılmıştır; ama denizlere açılan her kişi dalga ve köpük görür, kendi deneyimlerini oluşturur; yani maceraya atılan her insan kendi tecrübelerini oluşturur ve bu tecrübeler aslında evrenseldir. Şiir kişisi bunu bir süre daha fark etmez ama daha sonra "ölmekle yaşamın birleştiği" evrensel noktada deneyimlerin ortak olduğunu görür. Bir başka deyişle ölmekle yaşamın birleştiği noktayı her insan yaşar; her insan doğar ve ölür. "...

yeniliklerini bağışlamayan kelimelerin..." dizelerinde de bireysel yaşanan olaylardan çıkan deneyimlerin aslında kişiye özel olmadığı, tüm insanlığın bunları ortak ama farklı biçimde yaşadığı anlatılmaktadır. Bir başka deyişle "eski kelimeler yeni korkulara direnmiştir." Buradaki "yeniliklerini bağışlamayan kelimeler" ortak deneyimleri ifade ederken "yeni rüzgârlarla esen yeni korkular" bireysel olarak oluşturulduğu düşünülen tecrübeleri yansıtmaktadır.

Şiire bütün olarak bakıldığında olayların şiir kişinin düşünce evrimini yaşaması şeklinde oluşturulduğu görülür. Şiirin başında şiir kişisi maceralara açılmak istemektedir, kendi tecrübelerini kendisi oluşturmak istemektedir ve herkesin kendine özgü deneyimlerinin olduğunu düşünmektedir. Zaman içinde belirli olayları yaşadıkça ve tecrübelerini oluşturmaya başladıkça geriye dönüp baktığında aslında bu olayları sırf kendisinin yaşamadığını görür. Doğal olarak da çıkarılan derslerin ve deneyimlerin çoğunun insanlık adına ortak olduğunu anlar.

İDİL YILDIRIM

KİMİ SEVSEM SENSİN

kimi sevsem sensin / hayret
sevgi hepsini nasıl deęiřtiriyor
gözleri maviyken yaprak yeşili
senin sesinle konuşuyor elbet
yarım bakışları o kadar tehlikeli
senin sigaranı senin gibi içiyor
kimi sevsem sensin / hayret
senden nedense vazgeçilemiyor

her şeyi terk ettim / ne aşk ne şevvet
sarışın başladığım esmer bitiyor
anlaşılmaz yüzü koyu gölgeli
dudakları keskin kırmızı jilet
bir belaya çattık / nasıl bitirmeli
gitar kımıldadı mı zaman deliniyor
kimi sevsem sensin / hayret
kapıların kapalı girilemiyor

kimi sevsem sensin / senden ibaret
hepsini senin adınla çağırıyorum
arkamdan şımarık gülüşüyorlar
getirdikleri yağmur / sende unuttuğum
hani o sımsıcak iri çekirdekli
senin gibi vahşî öpüşüyorlar
kimi sevsem sensin / hayret
in misin cin misin anlamıyorum

ATTILA İLHAN

ŞİİRLERİ

34 FN 346
Adım Sonbahar
Adımla Nasıl Berabersem
Ağır Kan Kaybı
Ağustos Çıkmazı
Ah
An Gelir
Arabesk
Artı Sonsuz
Aydınlık Neyin Oluyor Senin?
Ayrılık Sevdaya Dahil -1
Ayrılık Sevdaya Dahil -2
Ayrılık Sevdaya Dahil -3
Ayrılık Sevdaya Dahil -4
Ayrılık Sevdaya Dahil -5
Aysel Git Başımdan
Bakarsak
Bana Bir Şimşek Çak
Batan Bu Köhne Şileb...
Bekle
Bela Çiçeği
Belki Gelmem Gelemem
Belma Sebil
Ben Artık Küsüm
Ben Sana Mecburum
Bence Malumdur
Bir Üç Beş
Biraz Paris' '
Böyle Bir Sevmek
Büyük Yolların Haydudu
Carıcın De Geçen Kış
Cebber Oğlu Memmed

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Sevgi, insana sevgiliden başka her şeyi unutturabilmektedir. İnsanın tüm dünyasını üzerine kurguladığı, yalnızca onu düşündüğü günler, ondan ayrıldıktan sonra da devam etmektedir. Sevgiliden ayrı düşünülse de akıldan gitmeyen her şey, ona dönüştürülebilmektedir. Attila İlhan'ın "Kimi Sevsem Sensin" adlı şiirinde de tekrarlar ve karşılaştırmalardan yararlanılarak tüm sevilenlerin aynı olduğunun ayırımına varan, bunun şaşkınlığını yaşayan şiir kişinin vazgeçilemez bulduğu kişiye ilişkin gözlemleri ve buna bağlı olarak kendi beklentileri anlatılmaktadır.

Şiirde, üç kişi vardır; 'ben, sen, o veya onlar'. Şiirde bu üç kişinin seçilmiş olması; 'ben'in sen kişisine karşı hissettiklerini o veya onlarla karşılaştırarak anlatmasından kaynaklanmaktadır; yani şiirde o veya onlar kişisi olmasına rağmen odaklanılması gereken kişiler 'ben' ve 'sen' kişileridir; çünkü o veya onlar kişileri sadece 'ben'in 'sen'e karşı hissettiği duyguları pekiştirme görevindedirler denilebilir. Bu şiirde, şiir kişisi olan ben, seven ile sevilenin ilişkisinden hareketle kendini ortaya koymaktadır. Anlatıcı, duygularından değil, sevgiliden bahsetmektedir. Böylece kendi duygu durumunu da -onu unutamadığını- ortaya koymuş olacaktır. Şiiri içerik açısından incelediğimizde bir bütün halinde ele almamız gerekmektedir; çünkü şiir tamamıyla anlatıcının sevgiliye karşı beslediği duyguları anlatmaktadır. Şiir kişisi, sevgiliyle yaşadığı bir birliktelikten sonra onu unutamadığını göstermektedir. Sevgiliden sonra âşık olduğu ve aşk ilişkisi yaşadığı kadınları -onları- bile sevgiliye benzeterek, aklından çıkaramamaktadır. Bu bağımlılık ilişkisine kendi de şaşıracak bu durumun nedenini sorgulamaktadır. "Kimi sevsem sensin / hayret". Kendisi bile ondan neden vazgeçemediğine şaşıracak onda farklı olan şeyin ne olduğuna anlam verememektedir. "Senden nedense vazgeçilemiyor." dizesi bu durumun kanıtı olarak gösterilebilir. Ondaki başka hiçbir şeyin öneminin kalmadığını, sadece tek amacının o olduğunu anlatan şiir kişisi, çaresizliğini, sevgilinin kapalı kapıları olarak aktarmış, fakat kendisinin o kapılardan geçemediğinden ve dolayısıyla acı çektiğinden bahsetmiştir. Aynı zamanda sevgilinin kapalı kapılarının olması, sevgilinin ulaşılabilir olması olarak da değerlendirilebilir. Onu unutamadığı için bütün davranışlarının, dış görünüşünün, adının, sesinin; yani onu diğerlerinden farklı kılan ve onu o yapan her şeyin aklından çıkmadığı vurgulanmaktadır. Bu durumda şiir kişisi sevgiliyi her yönüyle sevmiş olup, onun her yönüyle herkesten farklı olduğunu kanıtlamak istemektedir. Böyle bir durumda şiir kişisi sevgiliyi aklından çıkaramadığı gibi başka kadınları da ona benzetmektedir. Aklındaki sevgiliyi isteyerek, diğer bütün kadınların ona benzemesini sağlamaya çalışmaktadır. Böyle bir durum olamayacağını bilse bile yaratmak ve herkesi inandırmak isteyerek başka kadınları bile sevgilinin ismiyle çağırır. Diğer kadınların şiir kişisinin bu durumunu anlayamamaları, şiir kişisini sevgiliye daha çok bağlamaktadır. Şiirde, şiir kişisinin sevgiliyi betimleyen kullandığı benzetmeler, sevgiliyi daha iyi anlamaya yardımcı olduğu için açıklanmalıdır. Sevgilinin 'bela' olarak nitelendirilmesi, sevgilinin diğer özellikleriyle ve şiir kişisinin bulunduğu durumla bütünlük içerisinde. Şiir kişisi bu belayı aklından atamadığı için bununla nasıl başa çıkabileceğini sorgulamaktadır. Ayrıca sevgilide herkesten farklı bir şeyler bulması hem diğer kadınlardan onu anlamamaları üzerine uzaklaşması hem de dudaklarının keskin kırmızı jilet olarak açıklanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Sevgilinin dudaklarının keskin kırmızı jilete benzetilmesi hem şehvetli bir öpüşme esnasında bela kavramı ile örtüşen acı hem de açık sözlülüğün ve doğallığın verdiği acı olarak değerlendirilebilir. Gerek dış görünüşü gerekse bulunduğu ortamda içe kapanıklığı onun doğallığını ve dolayısıyla şiir kişisinin onda bulduğu farklılık sonucu onu aklından atamamasını anlatmıştır. Şiir kişisinin duyguları ve sevgilinin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, şiir kişisinin kendisini sevgiliye yakın hissetmesinin ve onu aklından atamamasının, sevgilideki içe dönüklüğün, çekingenliğin ve buğulu durumun onu etkilemesinden, onda merak uyandırmasından ve belki de kendisine benzetmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Sevgilinin bu durumu ise hayatında sıkıntılar yaşamasından dolayı ortaya çıkmış olabilmektedir; çünkü kederli durumu anlatılmış, sigara içmesi bile vurgulanmıştır. Sevgilinin bazı olumlu olmayan davranışlarına rağmen, şiir kişisi sevgiliyi unutamamış ve herkesi ona benzetmiştir.

Şiir biçim olarak incelendiğinde, karşılaştırma ve tekrarlardan yararlandığı görülmektedir. Sevgili diğer kadınlar ile karşılaştırılmış ve şiir kişisi sevgiliyi övgü dolu sözlerle betimlemiştir. Şiirde 'kimi sevsem sensin / hayret' bölümünün birçok yerde tekrarlanması, bu duruma şiir kişisinin bile artık inanmakta zorlanması ve bunu herkese açıklamak istemesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bölümlerde '/' işaretinin kullanılması ise 'kimi sevsem sensin' sözünü herkese duyurup, bunun sonucu ortaya çıkacak ifadenin 'hayret' olmasını beklemesidir. Şiirde son bölümde şiir kişisinin kendisine sorduğu soru, şiirdeki hayret ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Şiirde uzamdan bahsedilmemektedir, çünkü şiir bir duygu durumunu anlattığı için bütün bunlar şiir kişisinin aklında geçmektedir ve bir uzama gerek görülmemektedir. Şiirdeki zaman kavramı ise sadece 'gitar kımıldadı mı zaman deliniyor' sözü ile karşımıza çıkmaktadır. Bu söz ile geçmişte birlikte yaşanan anıların tekrar canlanması anlaşılabilir. Şiir, ben kişisinin duygularını anlattığı ve o, sevgiliyi düşündüğünde zamanın hızla akıp geçmesi söz konusu olduğu için şiirde zamanın ayrıca belirtilmesine gerek kalmamaktadır.

Şiir bütünü ile ele alındığında, şiir kişisinin sevgiliye duyduğu aşk sonrasında ondan vazgeçemediği görülmektedir. Şiir kişisi başka ilişkiler yaşasa da aklındaki sevgiliden dolayı herkesi ve herkesin davranışlarını sevgilinkilere benzetmektedir. Bu durum şiir kişisinin, çaresizliğini ve ne yapacağını bilememe durumunu ortaya koymaktadır. Şiirde bu duygu durumu tekrarlar ve karşılaştırmalar ile aktarılmış olup, şiir kişisinin sevgiliyi unutamaması şaşkınlıkla anlatılmaktadır.

BİLGE GENÇOĞLU

NİLÜFERLER

....bostan dolabının yanındaki,
suları bana kahverengi gözükken, o küçük ve
eskimiş havuzdaki solgun ve kederli nilüferlere
gidip bakardım çocukken, babam,
onların kökleri olmadığını anlatmıştı bana.

Neden bu çiçekleri hep bir şeylere benzetmek için
kullandıklarımı ancak büyüyünce anladım.
Yalnızca bu çiçekler, hep bir yerlere gidecekmiş gibi
azade ve özgür oluyorlar ama küçük bir
havuzun içinde bir yere gitmeden yaşıyorlardı.
Hayat da böyle bir şeydi benim için ; hep
bir yerlere gidecek gibi duran, yalnız ve bir yere
gitmeyen bir çiçek. Bütün bir hayatın özeti buydu.

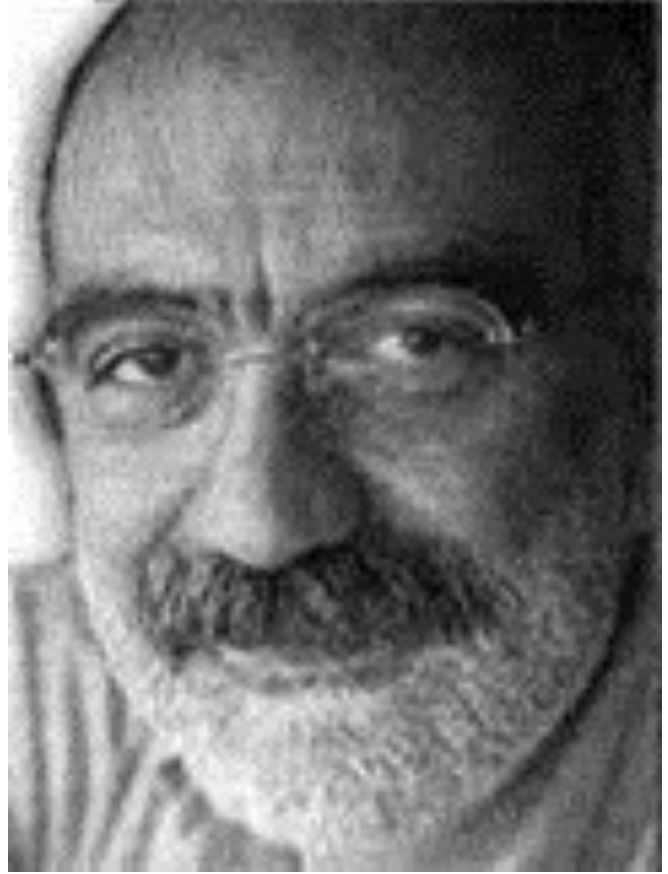
Bende bir yere bağlanmadım ve bir yere gitmedim,
öyle solgun nilüfer gibi bir havuzun içinde
yalnız başına durdum, köklerimi salamadım,
ne, olduğum yere sağlamca yerleştim,
ne, başka diyarlara kaçabildim,

Bana bakanlar, beni seyredenler, beni sevenler
oldu ama kimse yakasına takmadı beni,
kimse odasına koymadı, kimse beni sulayıp
büyütmek için uğraşmadı.

Onlara ihtiyacım olmadığını, havuzumda
tek başıma yüzebileceğimi düşündüler.
Ben de bu yüzden; kederi, yalnızlığı,
kirlenmeyi öğrendim ve hayata benzedim.

Ne garip başka bir şeyde olmak istemedim,
beni beğenmeleri yetti bana...
Köksüz bir hayat, çaresiz yalnızlık, tuhaf keder.

AHMET ALTAN

AHMET ALTAN

1950 yılında doğdu. Orta ve lise öğrenimini çeşitli okullarda dolaşarak tamamladı. Orta Doğu Teknik Üniversitesine devam etti. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. Yirmi dört yaşında gazeteciliğe başladı. Gece muhabirliğinden, genel yayın müdürlüğüne kadar gazeteciliğin hemen hemen bütün kademelerinde çalıştı. 1987 yılında köşe yazarı oldu. 1990'da genel yayın müdürüyken gazeteciliğe ara verdi. Çeşitli televizyon programları hazırladı. Birçok yazısından dolayı yargılandı. 1995 yılında bir buçuk yıla mahkûm edildi. Halen genel yayın yönetmenliği yapıyor.

YAPITLARI

Dört Mevsim Sonbahar (roman) 1982

Sudaki İz (roman) 1985

Yalnızlığın Özel Tarihi (roman) 1991

Tehlikeli Masallar (roman) 1996

Karanlıkta Sabah Kuşları (deneme) 1997

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanın yaşadığı aidiyetsizlik olgusu, onu toplumda yalnızlaştırarak hayata karşı olan duruşunu temelli değiştirecek bir etkiye sahiptir. Ahmet Altan'ın "Nilüferler" adlı şiirinde de şiir kişinin aidiyetsizlik sorunsalından dolayı kendini dış gerçeklikten soyutlaması, iç gerçekliğiyle yüzleşmeye çalışması, özgüvenini yitirip pes etmesi, fırtınaya karşı tek başına direnmeye çalışan bir "çiçek"le ilişki kurularak anlatılmıştır. Şiirdeki atmosfer bu değişim sürecinin, iç ve dış çelişkilerle harmanlanmasıyla oluşturulduğundan dolayı bu iki durumu beraber ele almak yerinde olacaktır.

Şiir kişisi hayatının başlarında, kendine dış dünya içerisinde bir konum belirleme aşamasındayken aidiyetsizlik sorunsalıyla ilgili gerçekleri görebilmiş; fakat bilinci ve deneyimi bunu anlamaya yetmemiştir. Bunun altında yatan neden 'çocuk' olmasıdır. Kendisi, yıllar sonra bunun farkına vardığını "gözükmek" sözcüğüyle ortaya koymaktadır; bu sözcük nilüferlerin suyunun belki de kirliliği çağrıştıran 'kahverengi' renkte olmadığını; ona öyle göründüğünü ortaya koymaktadır. Suların kahverengi gözükmesine ek olarak 'baba'nın nilüfer çiçeği ile ilgili verdiği bilgiler, 'çocuk'un belleğine kazanmıştır. Bu çocuk, kendini anlamlandırma sürecinin başında bile nilüferlerin 'kederli' ve 'solgun' olduğunu dile getirmektedir; bu da onun, iç dünyasında karamsarlığın egemen olduğunu açıkça göstermektedir. Belki de bu yüzden çocuk, nilüferlerin 'köksüz' olduğu gerçeğini hafızasından hiç silememiştir.

Hayat ilerleyip 'çocuk' "büyüdükçe" bilinçlenmeye başlamıştır. İkinci bölümün başlangıcındaki "Neden bu çiçekleri hep bir şeylere benzetmek için kullandıklarını ancak büyüyünce anladım" tümcesi bu durumu ortaya koymaktadır. İşte bu noktada şiir kişinin iç çelişkileri baş göstermektedir; çünkü o, kendi yerini topluma göre belirlerken genellemeler yapmakta ve bu 'onlar/herkes' bilinciyle güç kazanmaya çalışmakta, yargılarının nesneliliğine kendini inandırmak istemektedir; 'kullandıkları' sözcüğündeki çoğul eki bununla ilişkilidir. Artık bir yetişkin olduğu anlaşılan şiir kişinin yaşadığı iç çelişki, nilüfer çiçeklerinin sahip olduğu özgürlük ve hareketsizlik karşıtlığı üzerinden anlatılmıştır. "Hep bir yerlere gidecekmiş gibi azade ve özgür oluyorlar ama küçük bir havuzun içinde bir yere gitmeden yaşıyorlar" tümcesi bu durumu kanıtlamaktadır. Şiir kişisi nilüferleri anlayıp bu özelliklerinin farkına varınca kendini onlardan biri olarak görmeye başlamıştır.

Onun 'havuzu' tüm yaşamdır ve ne yazık ki onun bakış açısından yaşam, şiir kişisini geri dönülemez bir aidiyetsizliğe kucağına bırakmıştır. Bunun nedeni de kendi iç tutarsızlığı ya da cesaretsizliği olmalıdır; "köklerini salamadım, ne... kaçabildim" ifadelerindeki yeterlilik eylemlerinin olumsuzluk ekiyle birlikte kullanılması bu 'basiretsizliği' ortaya koyar. Üstelik 'bir yerlere sağlamca yerleşmemek ve de kaçamamak' bir tutunamama durumunun da göstergesidir. 'Kökleri'ni salamadığını belirttiğine göre şiir kişisi kökleri olduğu varsayımındadır; ancak bu kökler onu yaşama tutunmaya, dış dünya ile iletişim içinde tutmaya yetmemiştir. Buna ek olarak hayat ilerledikçe şiir kişisi hayattaki başarısızlığının farkına vararak artık yavaş yavaş pes etmeye başlamıştır. İkinci bölümün sonunda hayatını özetlemesi ve üçüncü bölümün tamamı bu durumu gözler önüne sermektedir. Şiir kişisi bu değişim sürecinde çevresinin ona yaptıklarından dolayı yakınmaktadır. Dördüncü bölümde "Bana bakanlar, beni seyredenler, beni sevenler oldu ama kimse yakasına takmadı beni..." tümcesi bunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında bu tümceden de anlaşılacağı üzere şiir kişisi yalnızlaştıkça hayatından parçalar koptuğunu ve ruhunun artık kendisini terk etmeye başladığı hissetmektedir; çünkü kimse onu sulayıp büyütme çalışmayınca- ki burada su, yaşamla özdeşleştirilmelidir- o, büyüymeyerek hayatın zorluklarına dayanamayacak hale gelmiştir. Şiir kişisi süreç içindeki değişimini dış dünyanın kendi üzerindeki umursamazlığına yükleyerek bunun yükünden kaçmaya çalışmıştır. Beşinci bölümde tek başına yüzmeye bırakılınca "kederi, yalnızlığı ve kirlenmeyi" öğrenmesi bunu kanıtlamaktadır. Ayrıca bu bölümdeki "...hayata benzedim!" ifadesiyle şiir kişinin hayatın anlamsızlığını gördüğü vurgulanmış ve her şeyi hayata atfederek bu yükten kaçma isteği bir kez daha ortaya konulmuştur. Şiir kişinin kederi ve yalnızlığı kabullenerek kendine acımaya başlaması, onu uğrunda çabaladığı amaçlarını bir kenara iterek elindekilerle yetinmeye başlamaya sürüklemiştir. Son bölümdeki "Ne garip başka bir şeyde olmak istemedim, beni beğenmeleri yetti bana" tümcesi bunu gözler önüne sermektedir. Şiirin ikinci bölümünde olduğu gibi odak figür, hayatını ikinci bir kez özetleyerek ulaştığı "yeni" durumu anlatmaktadır. Ne var ki bu durum ilkiyle tıpatıp aynı olduğundan, şiir kişinin yaşadığı tüm olaylar aslında onun yalnızlıktan kurtulma çabası sırasında yaşadığı yanılsamalardır. Şiir kişinin paramparça yaşadığı hayat şiirde sürekli tekrarlanan eksiltili cümlelere yer verilmesiyle imgenmiştir. Bunun yanı sıra sürekli birinci tekil şahısın kullanılması şiir kişinin olaylarda kendi payının olduğunu kabullenişinin bir göstergesidir. Şiirin ilk dizesine üç nokta ile başlanması ise yalnızlığa itilen nilüferlerin ne denli uzun bir süredir aynı durumda kalıp hiç bir yere gidemediklerinin bir göstergesidir. Şiirin genelinde kullanılan "solgun, keder, çaresiz" gibi esenliksiz kelimeler de de şiir kişisi üzerinden yaratılan yalnız atmosferi tamamlamaktadır.

Şiirde aidiyetsizlik sorunsalı bireyi bir yandan gelişim sürecinde zedelerken, bir taraftan da kişiyi kendisiyle ve çevresiyle olan kaçınılmaz çatışmalara sürüklemiştir. Şiirde bu çatışmaların ve sürecin biçim ve içerik yönünden desteklenmesiyle; yani bir çiçeğin özelliklerinin yaşamla ve insanla özdeşleştirilmeye çalışılmasıyla, şiire egemen olan yalnızlık, tutunamama, aidiyetsizlik belirginleştirilmiştir.

NO PASARAN

1
neden hep böyle gözümü yumsam akşam
madrid kapısında yeniden
nöbet tutmaya dönüyorum
dudağında yepyeni ısıklar bileniyor
neden hep böyle resmine baksam akşam
üç dakika geçiyor geçmiyor
maria pılar ı yeniden kurşuna dizmeye götürüyorlar
bıyıkları dumanlı üç adam
neden hep böyle karanlıkta kalsam akşam
kulaklarımda hep ricardo'nun sesi
yürek deviren şarkısı

los cuatros generales
los cuatros generales

franco cu fas alayının öncüleri
çok gerilerimize düşmüştü
santa barbara da
biz üç kişi bıçak gibi yeminliydik
ben yani kaptan ricardo ve gonzales
santa barbara da
yumuşak bir akdeniz karanlığı gözlerimize çöker çökmez
kirpiklerimiz ıslanmış yumruklarımız büyümüştü
santa barbara da
üç ağaç gibi fransız sınırına devrildik
avuçlarımıza sulu kırmızı bir kan boşalıyor
ağzımızda kıvılcımlı bir sakız

los cuatros generales
los cuatros generales

biz çekilsek de rüzgarımız
ispanyol göklerinde kalıyor
nefes nefes
halbuki ispanya dayız
yenik de olsak
dağları aydınlatan bizim gözlerimizdir
bugün yenik de olsak
yarın yeneceğiz

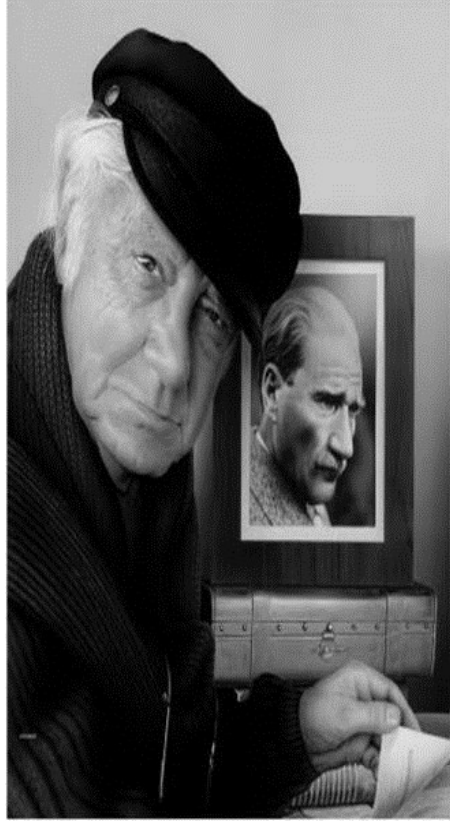
los cuatros generales
los cuatros generales

2
madrid kapısında kaldı maria pılar
çantasında bir şiir kitabı kaldı barut yanığı
federico garcia lorca'nın
arriba frente popular

şimdi bir kadeh tutsam
yanık gözleriyle maria pılar
karanlık bir meltem gibi gülümser
unutamam
arriba frente popular

ricardo çıkar şapkanı
gonzales sen de çıkar
bu kırlangıç dizisi ispanya dan geliyor
bu el yazısı maria pılar
arriba frente popular

ATTILA İLHAN

ŞİİRLERİ: Cinayet Saati, Cinnet Çarşısı, Claude Diye Bir Ülke, Delik Deşik, Diyalektik Gazel, Duvar, Elde Var Hüzün Elimden Gelen Bu, Emirgânda Çay Saati, Emperyal Oteli, Gece Buluşması, Gecenin Kapıları, Geç Kalmış Ölü, Geçerdi Hep, Gibi Redifli Gazel, Hacı Murad In Ölümü, Hannelise, Harp Kaldırımında Aşk, Hayır..., Her Sabah, Yanılmak!., Her şeyi Birden İstemek, Issızlığın Çılgılığı , Işık Mezarlığı, İhtiyar Balladı, İki Yüzlü Melekler, İkinizden Hanginiz, İstanbul Ağrısı, Jilet Yiyen Kız, Kadınlar Sonbahar, Kalk Gidelim Kadınlar Balladı, Kaptan -1, Karantinalı Despina, Kırmızı Pazar, Kim Kaldı, Kim O?, Kimi, Kimi Sevsem Sensin, Korkarım, Korkunun İsi, Korkunun Krallığı

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Çıkar gözetme arzusu, bireysel ve toplumsal sınırları genişletme hevesi, insanlar arasında çatışmalara; bu çatışmalar da savaşımlara zemin hazırlar. Bütün bunların temelinde iyi niyetten öte, “ben”in ve benlerin birleşmesiyle oluşan üst kimliklerin varlıklarını duyurma, kanıtlama amacı yatar; o nedenle uzlaşma söz konusu edilemez. Ne var ki çatışmaların, savaşların yarattığı büyük yıkımlar, insanlığı yıllar boyu telafi edilemez yanlışlara sürükler, yer doldurulamaz kayıplara yol açar ve büyük bir duygusal çöküntü yaratır. Attila İlhan’ın “No Pasaran” başlıklı şiirinde de İspanyol İç Savaşı’na dahil olmak durumunda kalan kişilerin içinde buldukları duygu durumları, bunu bire bir yaşamasa da derinden duyumsayabilen bir anlatıcının gözünden yansıtılmıştır. Gözlemleyen kişi, savaşın kendi iç çelişkilerini de karşı tarafa karşı direnişlerini de tarihsel öğelerle tamamlanan ayrıntılı betimlemelerle, ses ve sözcük yinlemeleriyle yansıttığı için şiiri bu iki bağlamda değerlendirmek gerekmektedir.

Şiirde yaşamı anlatılan kişinin kendi içindeki çelişkisi ve dışı karşı olan direnişi çeşitli durumlar ile örneklenmiştir. Bu kişinin kendi içinde yaşadığı en büyük çatışma, kendisi gibi olanlara yardım etmekten ziyade bu duruma seyirci kalıp düşüncelerini açıkça dile getirmekten korkmasıdır. “Dudağımda bilenen yepyeni ıslıklar” ve “Maria Pilar’ı kurşuna dizmeye götürüyorlar” dizeleri bu durumu kanıtlar niteliktedir; çünkü kişi kendi “yoldaş”ları kurşuna dizilirken sadece “ıslıklar bilemiş”, yapacak bir şeyler düşünmüştü; fakat eyleme geçmek için gereken cesareti bir türlü gösterememiştir. Bu durum şiirin başlığı ile de ilişkilendirilebilir; çünkü sözün tamamı “no pasaran, viva la muerte!” yani “geçit yok, yaşasın ölüm” demektir. Şiir kişinin içinde bulunduğu direnişçi grupta, kendisi haricinde ki insanların tümü, fikirlerinden olmaktan; ölümü tercih etmişlerdir. Bu durum ironiktir; çünkü kişi, değiştirmeye çalıştığı anlayışlar için bir cesaret göstermeyi göze alamamıştır. Şiir kişisi, sadece ‘yoldaş’larının öldürülüşünü değil; çevresinde gelişen diğer tüm olayları umursamamaktadır. “Gözümü yumsam her akşam” ve “... nöbet tutmaya dönüyorum” dizeleri kişinin bir yandan dışarıya karşı tepkisizliğini belirginleştirse de diğer yandan da nöbet tutan bir “asker” gibi, her şeyi izlediği şekilde de yorumlanabilir. Süreç ilerlerken görüldüğü üzere kişi bir yaptırma girişime yerine sadece “yürek deviren şarkılar”ı yad etmekle yetinmiştir. Bu durumun en etkili nedeni ise şiir kişinin içinde bulunduğu ortam ve yaşadığı olaylar karşısında hissizleşmesidir. “Ağzımda kıvılcımlı sakız” bulundurur ve “bıçak gibi yeminliyen sadece ıslık bilen” duruma gelmek, çevresindeki etmenlerin şiir kişisindeki savaşçı ve mücadeleci ruhu yok ettiğini ortaya koymaktadır. Bunun tam aksine şiir kişisi, ilk zamanlarda dışı karşı sıkı bir mücadele de vermiştir. “santa barbara’da üç ağaç gibi Fransız sınırına devrilmistik” dizesi, şiir kişinin bulunduğu yeri terk etmeyecek gibi, “kök salarak” verdiği mücadelenin bir örneğidir. Bu dize ayrıca onun “dalları kesilen” mücadeleci ruhunu ve hedeflerini de yansıtmaktadır. Süreç ilerledikçe şiir kişinin “bilmediği ıslıklar” bir partizan şarkısı gibi duyulmaya başlanmaktadır. Bunun örneği ise “halbuki İspanya’dayız, yenik olsak da” dizesinde kullanılan çoğul kişi eki olabilir; artık şiir kişisi, korkaklığını bir kenara atmış ve dizginleri eline almıştır. Bu dize şiir başındaki korkaklığının ve umursamazlığının ortadan kalktığını da göstermektedir; çünkü o ve onun gibiler kendilerini feda etmeseler de bu uğurda, fikirlerini korumuşlar ve “geçit vermemişlerdir.” Ayrıca bu dizelerin devamında gelen “bugün yenik olsak da yarın yeneceğiz” dizesi ile dışı karşı verilen mücadelenin sürekli olacağı vurgulanmıştır. Şiir kişisi, şiirin ikinci bölümünde kendi siyasi görüşlerini belirtmekle beraber, hatalarını telafi etmeye çalışmaktadır. Şiirin sonunda şiir kişinin, özgür düşünce uğruna şapkasını çıkarması ise kendisinin bu cesareti gösteremediğini kabullenerek yoldaşlarından özür dileyişinin bir göstergesidir.

Şiirde yer verilen tarihsel öğeler, şiirde bahsedilen sürecin geçtiği dönemi belirlemede önemli bir işlev üstlenmektedir. Bunların en önemlilerinden biri, dünya görüşlerindeki karşıtlıkları temsil eden sözler ve kişilere şiir farklı kesitlerinde yer verilmesidir. Şiirin ilk bölümünde faşizmin temsilcileri olan General Franco ve onun “yoldaşları” “los cuatros generales”(dört generaller)’ten bahsedilmiştir. Buna karşın ikinci bölümde sosyalizm temsilcisi olan ve faşizm sempatanları tarafından öldürülen yazar “Federico Garcia Lorca”ya ve sosyalizmi savunan “arriba frente popular”a (halk cephesi) yer verilmesi, bu çatışmayı kanıtlar niteliktedir. Şiirin başlığı da bu durumu destekler; çünkü “no pasaran” sözü ilerleyen zamanlarda bir ‘sosyalist sloganı’ halini almıştır. Bu durumun yanında şiirde yer verilen tarihsel gerçeklikler, farklı görüşlerin benimsenme amacıyla kurduğu baskı ve oluşturduğu şiddetin örneklerini barındırmaktadır. “Yeniden” kurşuna dizilen Maria Pilar ve öldürülen yazar Federico Garcia Lorca, olayın faşistler tarafından uygulanan tarafını anlatmakta; “yeniden” sözcüğünün kullanılması ile de bu baskı ve şiddetin sürekliliği ve yaygınlığı pekiştirilmektedir. Bunun yanında “üç ağaç gibi Fransız sınırına devrildik, avuçlarımızı sulu kırmızı bir kan boşaltıyor” dizeleri de bu vahşetin sosyalistler tarafından yaratılan yönünü ortaya koymaktadır. Ayrıca bu savaşın ne denli büyük bir kitleyi etkilediği de “büyükleri dumanlı üç adam” dizesiyle örneklenebilir; çünkü bu savaşın tüm vahşi ve iğrenç yanları bu “dumanlı büyükler” arkasına gizlenmiştir.

Şiirde savaş gerçeğinin ve çıkar çatışmalarının ortaya çıkardığı iki önemli düşünce insanın düşünceleri uğruna kendini feda edebilmesi ve kendini feda etmeden, düşüncelerini diğer bireylere yayarak düzeni değiştirme çabasıdır. Şiirde, bu durum savaşın insanların üzerinde yarattığı iç çelişkiler örneklenerek ve tarihsel öğelerle bu durumu değiştirme çabası ve nedenleri belirterek kurgulanmıştır. Böylece şiir kişinin içinde bulunduğu değişken duygu durumu, biçim ve içerik olarak desteklenmiş ve iletilmek istenenler belirginleştirilmiştir.

SALKIM SÖĞÜT

Akiyordu su
Gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
Salkımsöğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
Koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yere!
Birden
Bire kuş gibi
Vurulmuş gibi
Kanadından
Yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
Gidenleri geri çağırmadı,
Baktı yalnız dolu gözlerle
Uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!

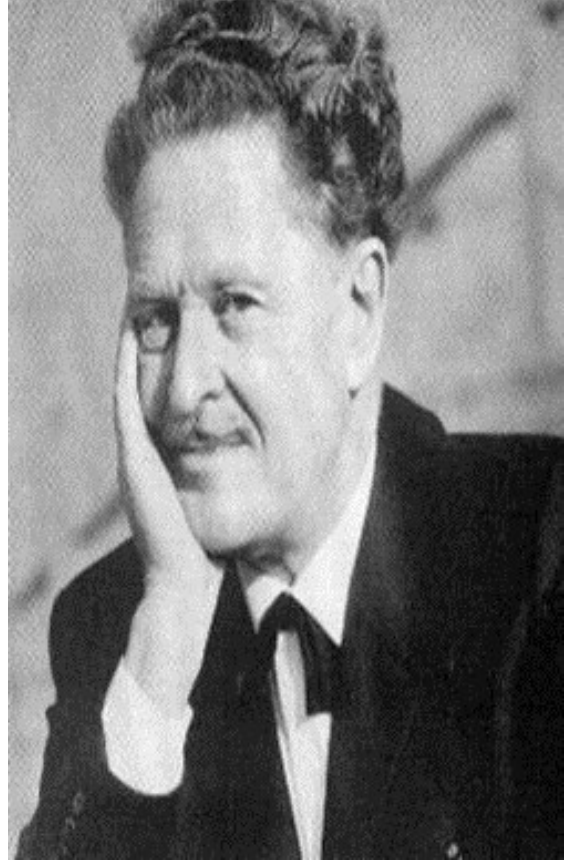
Ah ne yazık!
Ne yazık ki ona Nal sesleri sönüyor perde perde,
Atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!
Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr...
Atları...
At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!

Akar suyun sesi dindi.
Gölgeler gölgelendi
Renkler silindi.
Siyah örtüler indi
Mavi gözlerine,
Sarktı salkımsöğütler
Sarı saçlarının
Üzerine!

Ağlama salkımsöğüt,
Ağlama,
Kara suyun aynasında el bağlama!
El bağlama!
Ağlama!

NAZIM HİKMET

NAZIM HİKMET RAN

(d. 20 Kasım 1901[1], nüfusta kaydı 15 Ocak 1902[1][2], Selanik - ö. 3 Haziran 1963, Moskova) Türk şair ve oyun yazarıdır. Lakabı "Güzel Yüzlü Şair" veya "Mavi Gözlü Dev"dir.Yasaklı olduğu yıllarda Orhan Selim adını da kullandığı olmuştur.Hatta İt Ürür Kervan Yürür kitabı Orhan Selim imzasıyla çıkmıştır.[3] Türkiye'de serbest nazımın ilk uygulayıcısı ve çağdaş Türkiye şiirinin önemli isimlerindedir. Uluslararası bir üne ulaşmış ve adı 20. yüzyıl'ın ilk yarısında yaşamış olan dünyanın en büyük şairleri arasında anılmıştır.[4] Eserleri birçok dile çevrilmiştir. Mezarı halen Moskova'da bulunmaktadır. Eserleri birçok ödül almıştır. Türkiye'deki yaşamının çoğunu hapsede geçirmiş daha sonra Moskova'ya gitmiş ve Türkiye vatandaşlığından çıkarılmıştır.Nazım Hikmet,1938'de cezaevine girmiş ve şiirleri yasaklanmıştır. Türkiye'de ancak ölümünden iki yıl sonra 1965'te şiirleriyle yeniden önem kazanmıştır.

ŞİİR KİTAPLARI

835 Satır, (1929), Jokond ile Si-Ya-u, (1929), Varan 3, (1930), 1 + 1 = 1, (1930), Sesini Kaybeden Şehir, (1931), Benerci Kendini Niçin Öldürdü, (1932)

Gece Gelen Telgraf, (1932), Taranta Babu'ya Mektuplar, (1935), Portreler, (1935), Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı (1936), Saat 21-22 Şiirleri, (1965), Kuvayı Milliye Destanı, (1941), Şu 1941 yılında (Memleketimden İnsan Manzaraları'nın 3. kitabı), (1965), Dört Hapishaneden, (1966), Rubailer, (1966), Memleketimden İnsan Manzaraları (İlk bölüm), (1966), Memleketimden İnsan Manzaraları, (1966-1967)

ROMANLARI: Kan Konuşmaz, (1965), Yeşil Elmalar (yedi yazardan derleme), (1965), Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim, (1967), Ivan Ivanovic Var mıdır Yok mudur?, (), Öteki Defterler (yarım kalmış Orası ve Zeytin ve Üzüm Adası isimli romanları, 2008)

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Bir şiiri etkileyici kılan ve ölümsüzleştiren özelliklerden biri, şiirdeki renk ve ses örüntüsüdür. Şiirde öne çıkarılmak istenen duyguların iletilmesinde ve okurun zihninde uyandırılmak istenen tablonun çizilmesinde şiirdeki sözcüklerin seçimi oldukça etkilidir. Nazım Hikmet'in savaş gerçeğini, ölümlü ve doğadaki varlıkların özellikleriyle ilişkilendirerek sunduğu Salkımsöğüt şiiri, iç örgüsü bakımından oldukça tutarlıdır. Şiirde anlatılan olay ve uzam-zaman ilişkisi birbiriyle ilişkilendirilerek verildiği için bunları şiirdeki ses imgelerine göndermelerde bulunarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Şiirde anlatı zamanı, havanın aydınlık olduğu bir zaman diliminden karardığı ana kadar olan süreyi kapsamaktadır. Her yaşta eğilebilecek kadar esnek, daire biçiminde yayıldığı için koyu gölge oluşturan salkım söğütlerin "suyun aynasında saçlarını yıkamaları" şiirde yansıtılan olayın başlangıcında bir dinginlik olduğunu ve havanın aydınlık olduğunu düşündürmektedir. Bu sessizliği, huzuru bir anda bozan "kızıl atlıların güneşi battığı yere koşarak gitmeleri"dir. Kızıl atlılar, gözleri hiçbir şeyi görmeden, kılıçları söğütlere çarpa çarpa ilerlerken, bir atının yere yuvarlanması ve ölüm anında yapayalnız kalması, şiirdeki esenlikli havayı bozarak dramatik bir gerçeklik yaratmaktadır. Şiirde güneşin battığı yere ulaşma çabası, farklı biçimlerde değerlendirilebilir: Bu ifade, büyük bir bozguna uğrayan savaşçıların, içlerindeki öfkeyle ölümüne bir çatışmayı göze almalarını da bozgunundan sonra kaçışlarını da çağrıştırmaktadır. Bu noktada şiirin yazılmasında etkili olan nesnel gerçekliğin de sorgulanması gerekmektedir. Burada sözü edilen "kızıl atlılar"ın Eski Sovyetler'in ordusu, karşısında yer alan beyaz atlıların da Kırım askerleri olduğu savı kabul edilirse şiirin tarihsel gerçeklikte devrimin askerlerinin yenilmezlik için savaşmalarını yansıttığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, şiirdeki nesnel gerçekliğin aynı davaya baş koyan Va Nu ve Nazım Hikmet'in çatışması olduğu savı kabul edilirse, şiirin bir ihanetin öyküsü olduğu düşünülebilir. Her koşulda, atından düşen ve diğer atlılardan ayrı kalan savaşçı, ölüme büyük bir çaresizlik duygusu içinde teslim olmuştur. Bu durum, onu gözlemleyen şiir kişinin duyguları üzerinden yansıtılmaktadır. Bu durumu, "acıma" duygusu ile değerlendiren gözlemleyen şiir kişisi, bir savaşçının kanının son damlasına kadar mücadele etmeden yaşam sahnesinden ayrılmasını "yazık" sözüyle yorumlamaktadır. Şiirde yola devam eden atlıların gözden kayboluş anıyla güneşin batması aynı zaman diliminde gerçekleşmektedir. Onların gözden kayboluşları ise eksiltili tümcelerle, ses ve sözcük tekrarlarıyla okura hissettirilmeye çalışılmaktadır. *Atlılar kızıl atlılar,/atları rüzgâr kanatlılar! /Atları rüzgâr kanat.../Atları rüzgâr... /Atları... At... dizeleri bu bağlamda örnek olarak verilebilir. Gözlemleyen şiir kişisi, tek dizelye çarpıcı bir biçimde hayat ile rüzgâr kanatlı atlıları özdeşleştirmektedir. Bu da hayatta en acı veren olayların bile bir anda olup bitiverdiğini düşündürmektedir. İnsanın dünyaya gelişi de var oluş süreci de ölümü de bir anlıktır şiir kişisine göre. Küçük bir zaman diliminde yok olabilecek kadar pamuk ipliğine bağlıdır hayat. Şiirde "akar suyun sesi dindi" dizesinden itibaren bilinen geçmiş zaman kipi kullanılmaktadır. "Suyun sesinin dinmesi, gölgelerin gölgelenmesi, renklerin silinmesi, siyah örtülerin mavi gözlere inmesi, salkımsöğütlerin kendilerini bırakması" hem zamansal hem de duygusal bir belirleme yapmaya yöneliktir. Akşam olmuş, bir gün daha tüketilmiş ve karanlık iç ve dış gerçeklikte belirgin hale gelmiştir. Karanlık her şeyi örttüğü için yaşananlar ne kadar ağır olsa da anıya dönüşmüştür. Bu durum; döngünün her şeye karşın süreceği düşüncesi ise bir karamsarlık ve teslimiyet uyandırmaktadır. Bu da salkımsöğütler üzerinden yansıtılmıştır: Salkımsöğütler ağlayan, acı çeken, gördükleri karşısında eli kolu bağlanan bir insan gibi ele alınarak, yaşananlara ve şiire son nokta konulmuştur. Salkım söğütlere yinelemeli olarak "ağlama" sözüyle ve emir kipiyle seslenilmesi, aslında tanık konumunda olan salkımsöğütlerin değil gözlemleyen şiir kişisinin acısını ve umutsuzluğunu yansıtmaktadır. Şiirde bu sözcüğün yinelenmesi, bir "yankılanma" etkisi yaratmakta, doğaya egemen olan bir sesin sürekliliği sağlanmaya çalışılmaktadır.*

Sanat yapıtları, yansıtmacı bir bakış açısıyla gerçeğin değiştirilmiş biçimlerini sunar. Nazım Hikmet'in Salkımsöğüt şiirinde bir savaş anı, bir savaşçının dramatik ölümü, doğanın buna çaresizce tanıklık etmesi anlatılmaktadır. Gerçek dünyada insanda büyük bir duygusal çöküntü yaratabilecek bu olay, şiirin anlatımında ses ve sözcük tekrarlarına yer verilerek etkileyici bir biçimde yansıtılmıştır. İnsanın duyguları doğaya aktararak; salkımsöğütlere indirgenerek bazı anların, dinginlikle özdeşleştirilen bu ağaçlarda bile sarsıntı yaratabileceğine dikkat çekilmek istenmiştir.

SELİM SEÇKİN

"Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdenize bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!"

"yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür,
ve bir orman gibi kardeşçesine..."

"hava kurşun gibi gebe
hava kurşun gibi ağır
bağır bağır bağırıyorum
koşun! kurşun eritmeye çağırıyorum..."

"onlar ki toprakta karınca,
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar;
korkak,
cesur,
câhil,
hakim
ve çocukturlar
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
destanımızda yalnız onların maceraları
vardır."

"öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, mesela zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme
inanmadığın için,
Yaşamak yani, ağır bastığından..."

"ben yanmazsam
sen yanmazsam
nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa."

"hüzün ki en çok yakışandır bize
belki de en çok anladığımız"

SİSLER BULVARI

elinin arkasında güneş duruyordu
aylardan kasımdı üşüyorduk
ağacın biri bulvarda ölüyordu
şehrin camları kaygısız gülüyordu
her köşe başında öpüşüyorduk

sisler bulvarı'na akşam çökmüştü
omuzlarımıza çoktan çökmüştü
kesik birer kol gibi yalnızlık
dağlarda ateşler yanmıyordu
deniz fenerleri sönmüştü
birbirimizin gözlerini arıyorduk

sisler bulvarı'nda seni kaybettim
sokak lambaları öksürüyordu
yukarıda bulutlar yürüyordu
terkedilmiş bir çocuk gibiydim
dokunsanız ağlayacaktım
yenikapı'da bir tren vardı

sisler bulvarı'nda öleceğim
sol kasığımdan vuracaklar
bulvar durağında düşeceğim
gözlüklerim kırılacaklar
sen rüyasını göreceksin
çığlık çığlığa uyanacaksın
sabah kapını çalacaklar
elinden tutup getirecekler
beni görünce taş kesileceksin
ağlamayacaksın! ağlamayacaksın!

sisler bulvarı'ndan geçtim sırlıslıklamdı
ıslak kaldırımlar parlıyordu
durup dururken gözlerim dalıyordu
bir bardak şarabta kayboluyordum
gece bekçilerine saati soruyordum
evime gitmekten korkuyordum
sisler boğazıma sarılmışlardı

bir gemi beni afrika'ya götürecekti
ismi bilmiyorum ne olacak
kazablanka'da bir gün kalacağım
sisler bulvarını hatırlayacağım
kırmızı melek şarkısından bir satır
lodos'tan bir satır yağmur'dan iki
senin kirpiklerinden bir satır
simsiyah bir satır hatırlayacağım
seni hatırlatanın çenesini kıracağım
limanda vapur uğuldayacak

sisler bulvarı bir gece haykırmıştı
ağaçları yatıyordu yoksuldu
bütün yaprakları sararmıştı
bütün bir sonbahar ağlamıştı
ağlayan sanki istanbul'du
öl desen belki ölecektim
içimde biber gibi bir kahır
bütün şiirlerimi yakacaktım

yalnızlık bana dokunuyordu
eğer sisler bulvarı olmasa
eğer bu şehirde bu bulvar olmasa
sabah ezanında yağmur yağmasa
şüphesiz bir delilik yapardım
hiç kimse beni anlayamazdı
on beş sene hüküm giyerdim
dördüncü yılında kaçardım
belki kaçarken vururlardı

sisler bulvarı'ndan geçmediğim gün
sisler bulvarı öksüz ben öksüzüm
yağmurun altında yalnızım
ağzım elim yüzüm ıslanıyor
tren düdüklüleri iç içe giriyorlar
aklımı fikrimi çeliyorlar
aksaray'da ışıklar yanıyor
sisler bulvarı ayaklanıyor
artık kalbimi susturamıyorum

eğer sisler bulvarı olmasa
eğer bu şehirde bu bulvar olmasa
sabah ezanında yağmur yağmasa
şüphesiz bir delilik yapardım
hiç kimse beni anlayamazdı
on beş sene hüküm giyerdim
dördüncü yılında kaçardım
belki kaçarken vururlardı

sisler bulvarı'ndan geçmediğim gün
sisler bulvarı öksüz ben öksüzüm
yağmurun altında yalnızım
ağzım elim yüzüm ıslanıyor
tren düdüklüleri iç içe giriyorlar
aklımı fikrimi çeliyorlar
aksaray'da ışıklar yanıyor
sisler bulvarı ayaklanıyor
artık kalbimi susturamıyorum

ATTILA İLHAN

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Baş koyduğu dava uğruna verdiği savaş mıdır insanı asıl yıpratana? Yoksa vazgeçmeye çalışsa da soluğuna dahi sinmiş, yüreğinin en ücra köşelerinde köklenmiş duyguların inançlarıyla ters düşmesi midir? Attila İlhan'ın 'Sisler Bulvarı' şiiri, siyasi görüşlerin ışığında şekillendirilmiş bir hayatın içinde yaşatılmaya çalışılan aşkın alevlendirdiği içsel çatışmanın ürünüdür. Şiir kişinin kendi değer yargılarıyla karşı karşıya gelmesinden doğan kargaşa, 'sen' ve "Sisler Bulvarı"nın zıt fakat, bir o kadar da iç içe bulunuşuyla anlatılmakta, arada kalmışlığın huzursuzluğu yansıtılmaktadır.

Şiire adını veren "Sisler Bulvarı", 'ben'in, savunduğu düşünceler doğrultusunda dahil olduğu zorlu ve tehlikeli davasıdır. Bu bulvarın soğuk ve ölüm kokan havasına canlılık katan tek şey 'sen' olup, o da bu ortama yabancı hissetmekte, her ne kadar ortamın bir parçası olmaya çalışsa da eğreti durmaktadır. Bulvarın, şiir kişinin iç dünyasını yansıttığı halde bir dış uzam gibi tasvir edilmesinin sebebi de onunla 'sen' arasında engel oluşturması, tüm hayatını çepeçevre sarmasıdır. Sisler Bulvarı dışında uzam betimlemelerine yer verilmemesinin, sadece tren, vapur, gemi gibi içinde kaçış olgusunu barındıran araçlardan bahsedilmesinin nedeni de budur. Şiirde sürekli olarak değişen zamanlar arasında 'gelecek' en karamsar olanıdır. Her ne kadar şiir kişisini Sisler Bulvarı'ndan alıp Afrika'ya götüreceği olan bir gemiden söz edilse de, önceki bölümlere bakılarak bu geminin asıl imlediği durum anlaşılabilir. Kesin bir ifadeyle Sisler Bulvarı'nda vurularak öldüreceğini dile getiren 'ben', "sol kasığım" ifadesiyle inançlarının siyasi boyutunu ortaya koymuş ve "sol" kasığının ölümüne sebebiyet vereceğini tartışmaya açık olmayacak şekilde ifade etmiştir. Ayrıca, ölümünün bulvar durağında gerçekleşeceği beklentisi ve sondan bir önceki dizedeki "belki kaçarken vururlardı" sözleri, geri dönüşü olmayan bu yolda ölüm dışında bir kaçışın bulunmadığını göstererek "gemi" simgesinin hizmet ettiği amacı da aydınlatmaktadır. Bu olgular göz önüne alındığında ismi bilinmeyen geminin, fizikselinden çok, 'ben'in zihninin sınırlarını "Sisler Bulvarı"nın dışına açan manevi kurtuluş olan ölüme yol aldığı sonucuna varılabilir. "Kırmızı melek şarkısı" imgesi de kan ve Azrail'i çağrıştırarak varılan kaniyi desteklemektedir. Bunların yanı sıra şiir kişisi, ölüm limanında yalnız değildir. Kendisi gibi aynı yola baş koymuş diğerlerini taşıyan vapurların limanda uğuldayacağı bilinmektedir. Burada, şiirin pek çok bölümünde rastlanan "ağaç" ögesine dönmek durumu aydınlatmada yardımcı olacaktır. "Sisler Bulvarı"nın "ağaçları yatıyordu yoksuldu" sözleri ve ilk bölümde rastlanılan ölen ağaç, tıpkı 'ben' gibi "Sisler Bulvarı"nın birer parçası olarak bu uğurda ölmeyi göze almış insanların varlığını göstermektedir. Geleceğinden keskin bir karamsarlıkla emin olan 'ben'in geçmiş ve şimdiki zamanlara dönüşleri de bir o kadar çaresizlik, keder doludur. "bir bardak şarapta kayboluyordum" dizesiyle, bu durumun şiir kişisine yabancı olduğu; fakat mutsuzluğun onu tek kadehte sarhoş edecek kadar yoğun olduğu belirtilmektedir. Aynı bölümde sisler, alışılmamış bir şekilde bulvardan ayrı olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla şiir kişinin boğazına sarılan sisler ruhsal bunalımını tasvir ettiği gibi ikincil olarak da 'ben'in ölümünün ellerinden olacağı tahmin edilen karşı görüşe sahip kişilerin tehditkar davranışları şeklinde yorumlanabilir. Geçmişin hatırlanışı ve geleceğin karamsarlığı arasında kaybolan şiir kişisi, bu gelgitleri bir kez daha zaman kullanımına aydınlatarak bu sefer de gerçek olmayan geçmiş zaman kullanmış, Sisler Bulvarı'nın olmayışının getireceği farazi durumlara yer vermiştir. Bulvarı şehirdeki bir dış uzam olarak ele alışı düşüncelerinin, yaşamının manevi yönü dışında kalan alanlarını da etkilediği yargısını pekiştirmiştir. "eğer sisler bulvarı olmasa/.../ şüphesiz bir delilik yapardım" kanısındaki 'ben', bulvara ilk defa olumlu bir nitelik yükleyerek bulvarı delilik yapmasını engelleyen bir öge olarak ortaya koymuştur. Buradan yola çıkılarak Sisler Bulvarı'nın yalnız zarar veren ve yoksun bırakan boyutunun dışında, 'ben'i dış dünyaya ve zıt görüşlere karşı koruyan bir kalkan oluşu da görülebilir. Bulvar 'ben'in hayatı, uğruna ölümü göze alacak kadar tutkuyla bağlı olduğu davasıdır. Neden bir iç çatışmaya sürüklendiği ve her şeyi geride bırakıp 'sen'i seçemediğinin cevabı da bu bölümdedir. Artık o bulvarda köklenmiş, bulvarın bekçiliğini yapan ağaçlardan biri olmuştur; istese de kopamamaktadır.

Şiirde sürekli olarak hitap edilen 'sen', ana izleğe hizmet etmekle beraber şiir kişinin içinde bulunduğu ruhsal çöküntünün de nedenidir. 'Sen'in önemi ilk dizede bile "elinin arkasında güneş duruyordu" sözleriyle sezdirilmektedir. Şiir kişisi için yaşamsal önem taşıyan, hayata ışık katan güneş, 'sen'in kontrolünde olup, elinin arkasında saklanmasıyla ikinci bölümde Sisler Bulvarı'na da akşam çökmesine neden olmaktadır. Akşamın 'ben' ve 'sen' in omuzlarına çöktan çökmüş olması ve 'kesik birer kol gibi' yalnız olma durumları, şiir kişinin seçtiği yaşam nedeniyle bir arada olamayacaklarına dair farkındalığın habercisidir. Buna rağmen, umutsuz aşklarının kuralsızlığıyla birbirlerinin gözlerini arasalar da, ateşleri yamayan dağlar ve sönmüş deniz fenerleri bu çabalarını da boşa çıkarmaktadır. Bu iki imge, çevrelerindeki olayların ve kişilerin de aşklarının umutsuzluğunu perçinlediklerinin kanıtıdır. Bu nedenle "her köşe başında" öpüşerek aşklarını gilemeye çalışmaktadırlar. Şiir kişinin hayatında, davasına olan dışında başka bir bağlılığa yer yoktur. 'Sen' kişisi de bunun bilincindedir. 'Ben'in sonunun "Sisler Bulvarı"nda ölmek olacağını dile getirmek istemese de içten içe kara haberi beklediği, bu olayı rüyasında göreceği söylenerek işaret edilmiştir. 'Ben', ölümüyle beraber 'sen'i sürükleyeceği üzüntüyü bilmekte ancak, ona ağlamamasını, emreder bir dille söylemektedir. Şiirdeki tek noktalama işareti olan ünlem, "ağlamayacaksınız! ağlamayacaksınız!" dizesinde yer alıp, 'sen'e ölümü göze alan şiir kişisi kadar cesur olması gerektiğini hissettirmek için kullanılmıştır. Ölümün onu her köşe başında beklediğini ve her adımda kaçınılmaz sona biraz daha yaklaştığını bilen şiir kişisi, yine de evine gitmekten korkmakta, tereddüt duymaktadır. Getirilerini bile bile bu yola girmeyi tercih etmiş birine bu davranış ters düşmekte ancak, 'sen'in varlığı, durumu açıklığa kavuşturmaktadır.

Ölümün nefesini ensesinden hisseden 'ben', çevresi tarafından hoş görülmeceğini bildiği halde 'sen'in aşkı uğruna ölümü ertelemeye çalışmaktadır. Hatta, sonraki dizelerde "öl desen belki ölecektim" sözleriyle 'sen'den onay beklediğini dile getirmektedir. Her şeye rağmen, bir gün ölüm gemisi onu alıp götürürce geride bıraktıklarını hatırlayacağından bahseden şiir kişisi, "senin kirpiklerinden bir satır hatırlayacağım/ seni hatırlatmanın genesini kıracağım" sözleriyle ne 'sen'le ne de 'sen'siz yapamadığını anlatmaya çalışmaktadır. Şiirde 'sen'in varlığıyla ilişkili olarak göze çarpan bir diğer nokta ise "yağmur" ögesidir. 'Sen'in yokluğunun gözleendiği her dizede yağmura yer verilmesi, sis ve bulut kavramları şiir kişinin hayatındaki sıkıntılar olarak ele alınırsa, yağmurun bu sıkıntılarının patlama noktası olduğu kurgusunu doğurur. Şiir kişinin hayat kaynağı olan 'sen'in yokluğu ona öyle ağır gelmektedir ki, sonunda uğruna savaştığı her şeyi tehlikeye atarak zincirlerini kıran kalbinin sesini dinlemeye başlamaktadır.

Şiir kişinin "artık kalbimi susturamıyorum" şeklindeki son sözleri üzerine, sonrasında hayatındaki tercihleri gözden geçirip bundan böyle farklı bir yoldan yürüyeceği yorumu yapılabilir ancak, unutulmamalıdır ki, bu sözün öncesinde "sisler bulvarı'nda seni kaybettim" diyen şiir kişisi artık her şey için çok geç olduğunu söylemek istemektedir aslında. Bu durum, şiirin adının neden 'Sisler Bulvarı' olarak seçildiğini açıklamaktadır. Kaybettiği aşkının peşinden koşan şiir kişisi ne kadar istese de, kökleri onu Sisler Bulvarı'nın dışına çıkmaktan alıkoymaktadır.

SULTAN-I YEGÂH

şamdanları donanınca eski zaman sevdalarının
başlar ay doğarken saltanatı sultan-ı yegâhın
nemli yumuşaklığı tende denizden gelen âhın
gizemli kanatları ruhta ölüm karanlığının
başlar ay doğarken saltanatı sultan-ı yegâhın

yansıyan yaşlı gülüşmelerdir karasevda suda
bülbüller kırılır umutsuzluktan yalnızlık korusunda
eylem dağılmış gönül تنها çalgılar kış uykusunda
ölümün tartışılmazlığı nihayet anlaşılınca da
başlar ay doğarken saltanatı sultan-ı yegâhın

bir başkasının yaşantısıdır dönüp arkamıza baksak
çünkü yaşadıklarımız başkasının yargısına tutsak
su yasak rüzgâr yasak açık kapılar yasak
belki bu karanlıkta yasakları yasaklasak
başlar ay doğarken saltanatı sultan-ı yegâhın

ATTILA İLHAN

ŞİİRLERİ

Mahur Beste
Maria Missakian
Memleket Havası
Mevsimdir
Mihaka
Muhelif Rüzgar
Muhayyer
Mustafa Kemal...
Müjgan'a Aşk Şarkıları
Nasıl Bir Sevdaysa
Nasıl Olduysa
Nefesler -4
Neydi O Bir Zamanlar
Nöbet Değişimi
O Sözler Ki
Onsekiz
Ölmek Yasak
Ömer Haybonun Son Günleri
Pia
Pusudaki
Rast "Zenci" Peşrevi
Rinna-Rinnan-Nay
Rüzgar Gülü...
Saçların Örülmüş Olmalı
Sakın Ha
Saklı Sevda
Salı Sabaha Karşı
Sana Ne Yaptılar

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Benzersizlikler ülkesindeki benzerlik gibidir yalnızlık. Bütün benzersizler, benzersizlik yönünden diğer benzersizliklere benzeseler de reddederler bu durumu. Böylece benzerlik, tüm benzersizliklerden ayrılır ve benzerliğinin nedenini sorgular. Atilla İlhan, Sultan-ı Yegâh şiirinde gece karanlığında yalnızlığına takılıp düşen birinin sorgulama sürecini resmeder. Buradaki düşme nedeni yalnızlık, ölüme giden süreç ve anı bütünlüklerinin arasına oturtulmuş; bu özellik ile de ölüm ve anının motifleştirilmesi bir sonuca bağlanarak geçmiş ve geleceğin yeri belirlenmiştir.

Kişi anılarının, dolayısıyla geçmişinin tutsağıdır. “Şamdanları dolanınca eski zaman sevdalarının” dizesiyle bu yargı doğrulanmıştır. Karanlık, şamdanlar vasıtasıyla aydınlığa kavuşturulur. Şiir kişinin yalnızlıktan, dolayısıyla karanlıktan kaçış arzusu bu şekilde sunulmuştur. Ancak geçmişin ve anıların yarattığı aydınlık sözdelikten öteye gidememiş ve durumu dolanarak kötüleştirilmiştir. Bu dolanmanın sonunda çıkış yolu bulunamamış ve tutsaklık pekiştirilmiştir. Anılar ile geçmişin cilvesinin de açık olmadığından bahsedilmiştir. “Yansıyan yaşlı gülüşmelerdir karasevdalı suda” dizesi bunu betimlemektedir. Bu yansımanın su üzerinde desenleştirilmesi onun belirgin olup olmadığını sorgulamakla beraber bütünlüğünü de merak ettirmektedir. “Parça parçadır” bu sözde gülüşmeler. Ayrıca bir ışık vasıtasıyla yansımasını sürdürebilmekle kalmayıp bu kaynaklarını şamdanlardan alır. Bu da bu gülüşmelerin

eskide kaldığını belirtmektedir. “Başlar ay doğarken saltanatı sultan-ı yegâhın” dizesinin birçok kez tekrarlanması şiir kişinin döngüsüne bir göndermedir. Kullanılan metin dışı öge Türk Sanat Müziğindeki bir makama tekabül eder. Ancak bu makama ulaşmanın zorluğu kendisinden “çalışırsın, uğraşırsın; gene de ulaşamazsın” diye bahsedilerek nicelleştirilmiştir. Şiir kişisi, yalnızlığın en sivrildiği zamanda; ayın doğma vaktinde-geceleyn bu tutsaklıktan kurtulmaya çalışmaktadır. “Eylem dağılmış gönül تنها çalgılar kış uykusunda” ifadesi üç olguyu ortaya koymaktadır. İlk olarak eylemin dağılmış olması, bir direnmenin varlığını sürdürememesini göstermekte, önceden var olan bu direnç ve protestonun etkisini yitirecek umudun kayboluşunu hızlandırdığı anlaşılmaktadır. “Gönülün tenhalığı” şiir kişinin aşksız olduğunu vurgulamaktadır. Çalgıların kış uykusuna yatması ile de sultan-ı yegâh

makamına ulaşmanın bu koşullarda imkânsız olduğundan yakınılmaktadır. Şiirin başından başlayarak kendini hissettiren Divan Edebiyatı nazım biçimlerinden şarkı bir çelişki sunmaktadır. Bu ulaşılmaya çalışılan makam daha basit ve farklı bir biçimde ortadadır. Ancak farklı yerlerde aranması kişiyi bu döngünün derinliklerinde kaybeder.

Şiir kişisi, düşüşü anında geleceği ölümlle bağdaştırmaktadır. “Gizemli kanatları ruhta ölüm karanlığının” dizesiyle ölüm düşüncesinin ne denli içine işlediği gösterilmiştir. Ne zaman geleceği belli değildir, bu nedenle gizemli olduğu savunulmuştur. Ruhta olması onu hep yanında ve içinde taşıdığını ortaya koymakla beraber ölüm “karanlık” kelimesini de beraberinde getirmiştir ki bu derdin devası “aydınlıkta” aranır. “Bülbüller kırılır umutsuzluktan yalnızlık korusunda” ise neşeli ve umut saçan cıvıdamalarla bağdaştırılan bu hayvanların bile yalnızlıkta buluştuklarında şarkılarını kestikleri imlenmektedir. “Ölümün tartışılmazlığı nihayet anlaşılrsa da” ifadesi bir sorgunun sonu olmakla beraber başka bir sorguyu başlatır. Ölümün tartışılmazlığı kabullenilerek bu konudaki sorgu sonuca varmıştır. Ancak “da” bağlacı bu bitiş yeni bir başlangıca bağlamaktadır.

Geçmiş ve gelecek sentezlenerek bugün hakkında kesin bir yargıya varılmıştır. “Bir başkasının yaşantısıdır dönüp arkamıza baksak” cümlesinin devrikliliği, söylenişteki burukluğu ortaya koymakla beraber yargıya varma sürecindeki geçmişten esinleniştir. İfade, kişinin yalnızlıktan dolayı kendine yabancılaşmasını bütünlüğe kavuşturmaktadır. Başkasının yargısına tutsak olan bir yaşantıdan bahsedilmiştir. Bu cümle ne kadar süslenilirse süslenilsin karşındakinin bakışına göre ön adlandırılabiliriz ve bu uğurda tükenebileceğimizi vurgulamaktadır. Bunu takip eden dizelerde yasaklardan bahsedilmiştir. Bir insanın yaşamını sürdürmesi için en önemli ihtiyaç sudur. Rüzgâr ise doğanın en basit cilvesidir. Bu iki basit olgunun yasak kelimesiyle beraber kullanılması durumun ciddiyetinin altını çizer. “Açık kapılar” ise fırsatlar ve olası kazançlar anlamına gelmektedir. Ancak bunun önüne yasak konulması bir engellenme durumunu sezdirir. “Belki bu karanlıkta yasakları yasaklasak” cümlesi yalnızlığının nedeninin “diğerlerinden” farklı olması olduğunu anlatır. Toplum kendi yasaklarının kölesi olmuş ve ortak bir doğru bulmayı amaçlamıştır. Kişi bu dizelerde kendi doğrularının ve yanlışlarının temellerini atma ve kendine göre yaşama isteklerini ünlemlenmiştir. Ayrıca burada bahsedilen karanlık, yalnızlığa bir göndermedir. Bu meretten kurtuluşun ancak herkesin kendi doğrusuna göre yaşaması ile mümkün kılınacağı söylenmiştir. Kişi şarkısının sonuna doğru döngüsünü bu yargıyla sonuca bağlamaktadır. Döngünün sonuca bağlanması ise “Başlar ay doğarken saltanatı sultan-ı yegâhın” ifadesinin son kez tekrarlanmasıyla sağlanmıştır.

Yalnızlığa takılan bir kişinin; elleri yaralı, dizleri mor bir bireyin arkasına bakmayı bırakıp yolunu değiştirmesiyle koşusunu mümkün kılabiliriz anlatır “Sultan-ı Yegâh”. Bu hikâyesinde benzersizlik ülkesindeki benzerlik şöyle koyar noktasını son cümlesine: “Benzersizlikler, benzerlik tabu, korku ve yasaklarını yıkmalıdır.”

TELEFON

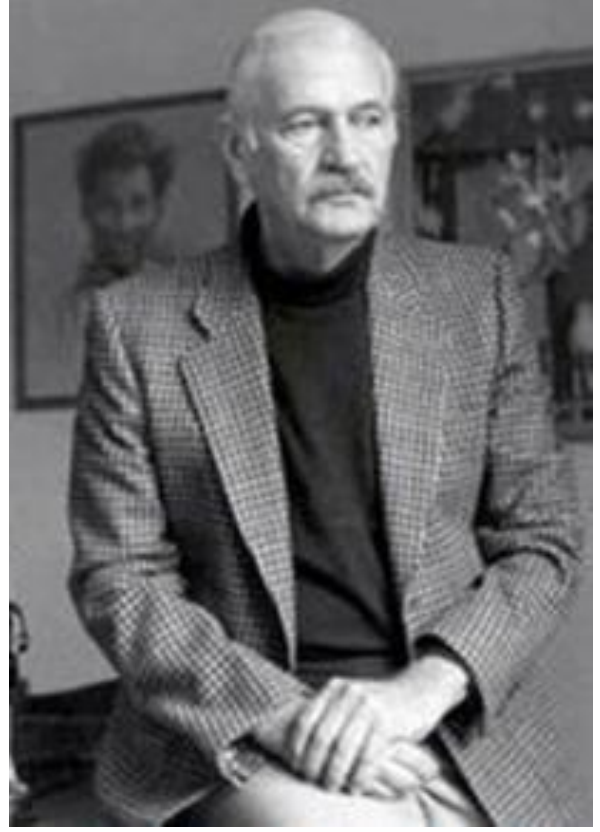
Gözlerin var ya çekik kara kara
Önce gözlerini bacakların omuzun
Damalı örtüde bir kase çorba gibi
Buğulu bir lezzetti karı-kocalık
Şimdi bir çınar yetişiyor içimde
Bir şarkı söyleniyor uzun uzun
Hürriyetin rüzgarlı bayrağı oldu
Bize zaten aydınlığı sevdamızın

Aman dayanamazsam ne etmeli
Bütün pencereler üstlerine açık
Kimler soyar çocukları kimler örter
Biri on bir yaşında öteki küçük
Ya anne diye bağırırsa uykusunda
Belki korkmuş belki de susamıştır
Geceleri su içmeye alışık
Çorap öyle mi giyilir, don öyle mi bağlanır
Gömleği bir tuhaf sarkıyor arkasında

Çocuklara bakma dayanırım
Gide gide çoğaldım ben halkım artık
Dağ taş kalabalık kalabalık
Satar mıyım onları onlar da çocuklarım
Ben kadını çocuklarımla varım
Telefon nafile açmam seni
Söylemez dillerim yarınla bağlı
Tutmaz parmaklarım kocamdan belli
Telefon benimki de analık

Çocuklara bakma dayanırım
Sevgiydim önce bir çeşit incelik
Şimdi ise işe yarıyorum kaba saba
Tuzlu bir deniz kokusu havada
Benimle başladı bu müthiş tazelik
Benimle yaklaştı güzel günler
O günlerin eşliğinde beni hatırlayın
Hatırlayın onların vahşetini
Her telefon çalışta kesik kesik

OKTAY RİFAT

OKTAY RİFAT HOROZCU

0 Haziran 1914'de Trabzon'da doğdu. 1932-1936 yılları arasında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yüksek öğrenim gördü. Edebiyata olan ilgisi ve yazma tutkusu yükseköğrenimi sırasında da devam etti. Mezun olduğu yıl, arkadaşları Melih Cevdet ve Orhan Veli ile birlikte geliştirdikleri yeni bir yazın tekniği ile kaleme aldığı şiirleri Varlık Dergisi'nde yayımlanmaya başladı. 1937 yılında Devlet sınavını kazanarak Maliye Bakanlığı hesabına Siyasal Bilgiler öğrenimi görmek üzere Paris'e gönderildi. Paris'te bulunduğu dönemde yalın bir söylemi ve bağımsız düşünceleri savunan Fransız şiirini kendisine yakın buldu ve ondan ilham aldı. Üç yıl sonra II. Dünya Savaşı nedeniyle, orada yaptığı doktora çalışmasını tamamlayamadan 1940 yılında Türkiye'ye döndü. Paris'ten döndükten sonra bir süre Maliye Bakanlığı'nda, daha sonra Matbuat Umum Müdürlüğü (Basım Yayın Genel Müdürlüğü)'nde çalıştı. Ardından Ankara'da serbest avukatlık yaparak yaptı. Bu arada 1941 yılında Orhan Veli ve Oktay Rıfat ile edebiyat dünyasında büyük tartışmalara sebep veren "Garip" adlı şiir kitabını yayımladı. Şiirlerini "Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler"(1945), "Güzelleme"(1945) ve "Aşağı Yukarı"(1952) adlı şiir kitaplarının yanı sıra "Aile" (1947), Orhan Veli tarafından çıkarılan "Yaprak (1949-1950) ve "Yeditepe" (1951-1957) gibi dergilerde yayımlamayı sürdürdü. 1954 yılında yayımladığı "Karga ve Tilki" adlı şiir kitabıyla, Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı. 1955 yılında İstanbul'a yerleşerek avukatlığını sürdürdü. Aynı yıl yayımladığı "Perçemli Sokak" adlı şiir kitabının önsözü tartışmalara neden oldu. Bu kitap ile İkinci Yeni adı verilen şiir anlayışına yöneldi. Son günlerine dek eser vermeyi sürdüren sanatçı, "Yağmur Sıkıntısı" adlı oyununu tamamladıktan sonra 1988 yılında İstanbul'da hayatını kaybetti. Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. Ankara Erkek Lisesi'ndeki öğrencilik yıllarında şiir yazmaya başlayan Oktay Rıfat, şiirde biçim ve kural anlayışını tam anlamıyla yansıtan ilk şiirlerini 1936- 1944 yılları arasında Varlık Dergisi'nde yayımlamıştı. İlk şiirlerinde hece vezni kullanmaktaydı, daha sonra serbest vezne geçti. 1941 yılında Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday ile birlikte Garip adlı şiir kitabını yayımlayarak Garip şiir akımının öncülerinden oldu. Garip dönemi şiirlerinde kentte yaşayan sıradan insanların günlük yaşamlarına şaşırtıcı, alaycı bir söyleyişle yaklaşmıştı. "Perçemli Sokak" adlı kitabıyla Türk şiirinde İkinci Yeni denilen anlayışa, anlamca kapalı bir şiire yöneldi. Türkçe'nin ses zenginliğini, geniş bir sözcük dağarcığıyla ustalıklı kullanan unutulmaz şiirler yazdı. Kitaptan kitaba değişen şiiri ile Türk şiirinin genel akışını en çok etkileyen şairlerden sayılmaktadır. 1960'lı yıllarda genellikle sosyal sorunlar, emekçilerin hakları ve sistemsel karmaşalar ile ilgili düşüncelerini satırlara döktü. Özellikle, 1966'da çıkan "Elleri Var Özgürlüğün" adlı şiir kitabında bu düşüncelerinin oldukça fazla etkisi görüldü. 1969 yılında yayımladığı, "Şiirler" adlı kitabıyla, edebiyat hayatında üçüncü ve son dönemine girdi. Tarzını, biçimini ve yazın anlayışını iyice belirginleştirdiği, dili ve kelimeleri kullanmada ustalaştığı bu dönemde şiirin kuramsal karakteri üzerine de kitaplar yazdı. Tiyatro oyunu ve roman türünde de eserler veren Oktay Rıfat, her biri toplumun değişik kesimlerini sembolize eden oyun ve roman kahramanları yarattı.

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Toplumda kadına yüklenen sorumluluklar, kadının fizyolojik ayrıcalığı olan doğurabilme yetisini kullanmasıyla artar; bir birey olarak kendine özgü prensiplerini hayatına uygulamaya çalışmakta olan kadın, anne olarak çocuklarının yükümlülüğünü de üstlenir ve çocuğu dünyaya geldiği andan itibaren eylemlerini ona göre yönlendirmeye başlar. Kadının birey ve anne olarak var oluşu ve bunun getirdiği açmazlar, onu çatışmaya yönleltebilir. Oktay Rifat'ın "Telefon" adlı şiirinde, şiir kişisi olan kadının yaşadığı çatışmalar, kiplerin değişimiyle, kavram tekrarlarıyla, soru sözleriyle okuyucuya aktarılmıştır. Şiir, bu çerçevede ele alındığında, şiir kişisinin çatışmaları ve bu çatışmaları yaratan yaşam gerçeklerinin yansıtılmasını amaçlayan kip değişiklikleri iki bölüme ayrılarak incelenebilir.

Şiir kişisinin yaşamının bir bölümünde topluma aykırı düşünceleri nedeniyle özgürlüğünü yitirdiği ve bu nedenle aile yaşantısından uzak bırakıldığı söylenebilir. Şiir kişisi, sevgi temelli bir karıkoca ilişkisinin ona sağladığı güven ile bu düşüncelerinin özgürce arkasında durmaya çalışmıştır. "*Hürriyetin rüzgarlı bayrağı oldu*", "*Bize yeten aydınlığı sevdamızın*" dizeleriyle bu kendine güven ve özgürlük durumu açıkça ortaya konmuş ve "*hürriyet bayrağı*" tamlamasıyla somutlanmıştır. Şiir kişisi, bir yanda değerlerinin arkasında özgürce dururken, bir yanda bu özgürlüğün sonucunda hapsedilmiştir. Bu iki hal bir tezat teşkil eder ve bu tezatlık kişiyi dış çatışmaya yöneltir etkenlerden biridir. Bu dış çatışma "telefon" kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Telefon kötü haber getirmekle beraber şiir kişisine "vahşeti" çağrıştırmaktadır. "Hatırlayın onların vahşetini her telefon çalışmada kesik kesik" dizeleriyle bu yargı kanıtlanabilir. Şiir kişisi "*tutmaz parmaklarım kocamdan belli*" dizesiyle de görülebileceği gibi dış güçler tarafından fiziksel bir yorgunluğa da sürüklenmiştir, fakat mücadeleden vazgeçmemiştir. Tüm bunlara karşın, şiir kişisinin bir annelik sorumluluğuna ve içgüdüüne sahip olduğu ve bu durumun kişiyi ilkeleri ve çocukları arasında bir seçim yapma zorunluluğuna sürüklediği söylenebilir. Bu çatışma şiire "*dayanmak*" sözcüğünün tekrarlarıyla yansıtılmıştır. "Ama dayanmazsak ne etmeli" dizesi kişinin düşüncelerinden vazgeçmemesine karşın gösterdiği direnci açıklar niteliktedir. Annelik içgüdüünün iç çatışmadaki etkileri şiirin bazı bölümlerinde belirsizlik katan bağlaçların ("belki", "ya" gibi) ve soru kelimelerinin kullanımıyla belirginleştirilir. "Kimler soyar çocukları kimler örter", "Ya anne diye bağırırsa uykusunda" dizeleri kadının yaptığı seçimin sonucu olarak endişe duygusunu üst düzeyde yaşadığını gösterir. Annenin bulunmamasının sonuçlarının olumsuz etkisi anlatıcı tarafından da fark edilmekte ve bu farkındalık "*Çorap öyle mi giydirilir don öyle mi bağlanır*" dizesinde açıkça görülmektedir. Şiir kişisi "*Çocuklara bakma dayanırım*" dizesiyle iç çatışmasını susturarak ideallerinin arkasında durduğunu yansıtmaktadır. Bu "dayanma" durumu onu güçlendirmektedir. "*Gide gide çoğaldım halkım*", "*dağ taş kalabalık kalabalık*" dizeleriyle de kendi seçimini paylaşanların çokluğuna vurgu yapması, ona kendini toplumunun yararını gözetten bir grup içinde olduğu gerçeğini göstermekte ve bu durum, şiir kişisinin kendini güçlü hissetmesine katkıda bulunmaktadır. "Satar mıyım onları onlar da çocuklarım" dizesindeki yanıtı bilinen soru ifadesi, şiir kişisinin düşüncelerine de annelik içgüdüyle baktığını belirtmekte ve onun iç çatışmasına noktayı koymaktadır.

Kip değişiklikleri şiirde adım adım gerçekleşen, ortaya çıkan olgu ve olaylara ışık tutmaktadır. Geçmiş zamanın kullanılması ile şiirdeki kişilerin, şiir kişisinin seçiminden önce buldukları durumu aktarılmıştır. Şiirin başlangıcında "Önce gözlerindi en güzel ışık", "beyaz dişlerindi bacakların omuzun", "Buğulu bir lezzetti karıkocalık" dizeleri geçmişte şiir kişisi ile kocası arasındaki ilişkileri belirtir. Bir diğer geçmiş zaman kullanımı ise şiir kişisinin adım adım zorluklarla ulaştığı zafere gönderme yapma amaçlıdır. "Benimle başladı bu müthiş tazelik" ile güzel bir yeniliğin başladığı, yayıldığı anlaşılabilir. Bilinmeyen geçmiş zaman kullanımı şiir kişinin endişe duygusunu okuyucuya aktarır. "Belki korkmuş belki de susamıştır" dizesi bu yargıyı örnekler. Somutça, yaşanan tüm zorluklara rağmen anlatıcının pişmanlık, umutsuzluk veya herhangi bir esenliksiz duygu durumuna sahip olmaması şimdiki zaman kullanımıyla aktarılmıştır. "Şimdi bir çınar yeşeriyor içimde", "Bir şarkı söyleniyor uzun uzun" dizeleri ile şiir kişinin umutla ve şevkle dolduğu anlaşılabilir. Geniş zaman ile kişinin genel bakış açısı ve şiirdeki kişilerin genel durumu anlatılmaktadır. "Ben kadını çocuklarım için varım." dizesi şiir kişisi için bir ilke niteliğindedir. "Çocuklara bakma dayanırım" dizesinden de kadının mücadele gücünün her daim sürdüğü anlaşılabilir. Emir kipleri ise şiir kişisinin savaştığı uğruna mücadele ettiği değerlerin vurgulandığı "*O günlerin eşğinde beni hatırlayın*", "*Hatırlayın onların vahşetini*" dizelerinde kullanılmıştır.

Kendi düşünceleri ve amaçları doğrultusunda, aile kurumunu bir kenara bırakabilen, hem duygusal hem fiziksel yorgunluğa katlanmayı göze alabilen bir kadın modelinin gerek iç ve dış çatışmasını gerekse duygu durumunu, "Çocuklara bakma dayanırım." dizesinin tekrarlarıyla, yaşadığı sürecin farklı zaman kiplerinin kullanılıp anlatılmasıyla ve soru kipleriyle sağlanan belirsizliklerle şair gözler önüne sermektedir.

TERZİLER GELDİLER

Terziler geldiler. Kırılmış büyük şeylere benzeyen şeylerle daha çok koyu renklere ve daha çok ilişkilere Bir kenti korkutan ve utandıran şeylerle. Kumaşlar bulundu ve uyuyan kediler okşandı. Sonra sonsuz çalgısı sevinçsizliğİN. Çay içmeye gidenler vardı akşamüstü, parklara gidenler de Duruma uymak kısaltıyordu günlerini artamayan eksilmeyen bir hüznle... Yorgun ve solgundular, kumaşları buldular, kenti doldurdular O çelenk on bin yıllıktı, taşıyıp getirdiler Ötülerini gömmüşlerdi, kalabalıktilar, tozlarını silkmediler Bütün caddeler boşaldı, herkes yol verdi,

"Tanrı tanır kadınlar ve cumhuriyetçiler piyangocular, çiçek satın alanlar, balıkçılar ağlarını, paraketelerini, ırplalarını, oltalarını zokalarını, çevirmelerini ve kepçelerini topladılar. Sigaralarını yere atıp söndürdüler sigara içenler."

Bir şey vardı ısınmaz kalın kumaşların altında, kesip biçtiler Patron çıkardılar, karşılaştırdılar, Katlanılmaz bir uykunun sonunu kesip biçtiler Şarkılara başladılar ölmüş bir at için Makaslarını bırakmadılar Bekleniyorlardı.

"Ey artık ölmüş olan at! -dediler- Ne güzeldi senin çılgnlığın, ne ulaşıldı! Sen açardın, Otuz üç bin at türünün tek kaynağıydın sen! Tüylerin kara parlaktı. Koşuamların, -kokulu yağlarla ovulup parlatılan- nasıl yakışırdı sağrılarına ve göke.

Göke bir ululuk katardı sonsuz biçimin, at! Toynaklarını liflerle ovardık Senin karaya boyanırdı koşuşun Uyandırırdı bütün karaları ve denizleri. Çılgn kişnemeni duyardık sonsuzun yanı başından Ne güzel gözlerin vardı Kara at! Binlerce kişi, -çocuklar, kadınlar, erkekler görkemli yahut darmadağın giysileriyle herkes körlere ve cüzamlılara, bütün kutsal kitaplar kalabalığı, ermişler, kargışlılar ve günahlılara gebe kadınlar, vaaz edenler ve dondurmacılar ve at cambazları ve tecimenler ve kralcılar ve gemicilerle Tanrıtanımazlar ve tefeciler ve yalvaçlar...- ormanlardan ve kıyılardan ve kıraç yerlerden gelmiş senin mutlu ovanı doldurup haykırırlardı. Büyük sesler içinde sen, geçerdin..."

Terziler geldiler. Bu güneşler odaların dışındaydı artık. Herkes titrek ve sabırsız, titrek ve sabırsız evlerinde Gazeteler yazmadı, dükkânlar dönemindeydik Yüzlerce odalarda yüzlerce terziler, pencerelerini kapadılar Parmakları uzun, kuru solgun yüzleri sararmış, eskimiş durmaktan Yitik saat köstekleri, titrek ve sabırsız yorgun bacakları Her şeylerine yön veren durmuşluğa olur dediler Beğenip gülümsediler.

"Ey artık ölmüş olan at! -dediler- Senin eyerin ne güzeldi. Dişi keçi derisinden, ofir altınıyla süslü Nasıl yaraşırdı belinin soylu çukurluğuna Seninle öteleri ansırdık. Öteler, baklanın ve pancarn duyarlığı Kedinin varlığı erişilmez kişilik Güneşli bir damda İçimizden gemiler kaldırdın,

Suyunu büyük şölenlerle tazelerdik Bayramımızdın. Kuburlukların bütün kişniş ve badem doluydu. Şimdi dar dünya Ölümün büyük hızı kesildi."

Terziler geldiler. Ateş ve kan getirmediler. Hüznleri kan ve ateşti ama. Uğultulu bir şey Ekspresler garlarda kaldı, ilaçlar çıldırdılar Kenti bir baştan bir başa dolaştım, tıs yok Bütün odalara dağıldılar. Sürahiler tozlu, pabuçlar kurumuş yerlerde kırpıntılar,

"oyulmuş yakalar, kol evlerinden arta kalanlar vatka pamukları, verevine şeritler, kopçalar, düğmeler, ilikler iplik döküntüleri, kumaş parçaları, karanlık akşamüstleri ve sabahlar, dükkân tabelaları, kartvizitler..."

kasıklarına kadar çıkmış, en ufak bir ölüm bile yok. Tarafsız bir aşk çağlıyordu onların solgunluğunda Mutfaklarını kilitlediler, büyük atısı giysiler kestiler,

"Ey artık ölmüş olan at! -dediler- Koşuşun büyütürdü dünyayı senin! Sen nasıl da koşardın. Biz güneşte yatarız, sen koşardın Hangi at güzelse ondan da güzeldin Kuyruğun parlak savrulmuşuyla bölirdi bir karaya göğü ve yüceltirdi, ince bezekli kuskununu. Gemin güzel sesler çıkarırdı güzel ağzında, herkesi sevinçle haykırtan. Başın yaraşırdı düşüncemize ve gözlerine saygıyla bakardık..."

Terziler geldiler. Durgunluktan o dökük saçık giyindikleri Yarım kalmışlardı. Tamamlanmadılar. Toplu odalarını sevdiler. Ölümü hüznle geçmişlerdi, ateşe tapardılar. Kent eşiklerindeydi, ağlayışını duydular Kestiler, biçtiler, dikmediler ve gitmediler, iğnelere iplik geçirip beklediler;

"Ey artık ölmüş olan at! -dediler- En güzeli oydu işte, yüzünün savaşıla ilişkisi. Boydan boya bir karşı koyma, denge ve istekli bir azalma. Onu bildirdik. O ağaç senin kanıyla beslenirdi, hepimizi besleyen. Bir ülkeyi yeniden yaratırdı şaşkınlığımız senin karşında, alışverişin, alfabenin, iplik döküntülerinin ve her şeyi düzeltmeye kalkışmanın yok ettiği..."

TURGUT UYAR

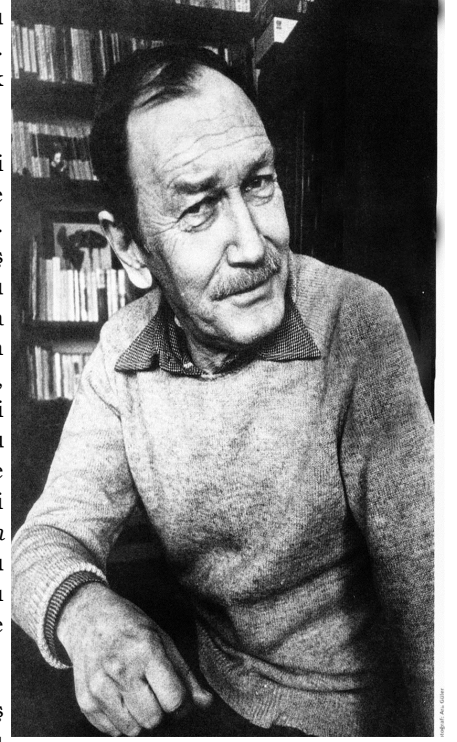
ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kan ve hüznle sonuçlanmış, birçok ağır darbe döneminden geçtiği bilinmektedir. Bu darbeleri planlayanların başarısızlığı sonucu halk, toplumsal ve siyasal bunalıma girmiştir. Büyük vaatlerle gelip, insanların inancını kazandıktan sonra darbecilerin elinde kalan, insanları yüzüstü bırakmanın utancı ve talan edilmiş, yıkık dökük bir toplum olmuştur. Turgut Uyar tarafından kaleme alınan "Terziler Geldiler" adlı şiir, halkı birçok vaatle ayağa kaldıran darbecilerin, tamamlanamayan, başarıya ulaşamamış çalışmalarından geriye kalan yıkımın, yok oluşun ve bu durum karşısında tek suçu "büyük sözlerle" gelen bir grup insana güvenmek olan halkın hüznünün, alegorik bir yansımasıdır. Şiir, okuyucuya, ana temanın ortaya koyduğu iki farklı bakış açısından yararlanılarak, iki bölümde sunulmuştur: İlk bölümde, terzilerin bir koro şeklinde, bütün halka seslenme amaçlı konuşmaları ve vaatleri verilirken; diğer bölümde, gerçekler olduğu gibi yansıtılmış ve bu gerçeklerin, terzilerin söylemlerine tezat oluşturduğu vurgulanarak, toplumsal yapıdaki dış gerçeklik kavramı ortaya konulmuştur. Şiirdeki ana iletiyi en doğru şekilde vermek adına, şiiri bu şekilde kesitlemek doğru olacaktır.

Şiirde terzilerin, kendi fikirleriyle bütün halkı etkileme ve kendi düşüncelerine katma amaçlı söylemlerine yer verilmektedir. Bu bölümde terziler tarafından ardı sıra övgülerle yüceltilen bir "at" söz konusudur. Terzilerin, anlatımında betimlemelere sıkça yer verdiği, aynı zamanda ölmüş olarak nitelendirdiği atın, ölmeden önce soylu, zengin, görkemli olduğu bilinmektedir. "Göke ululuk katardı sonsuz biçimin, at!" dizesinde mübalağa sanatının kullanımıyla doğa üstü özelliklere sahip bir nesne haline getirilen at, darbeciler tarafından yüceltilmektedir. Atın betimlemelerinde eski, zengin, süslü, soylu hali de öne çıkarılmaktadır: "Senin eyerin ne güzeldi/Dişi keçi derisinden, ofir altınıyla süslü/Nasıl yaraşırdı belinin soylu çukurluğuna." Bu noktada terzilerin amacı, eskiden bereketli olan, varlığını saltanat içinde sürdüren atın, artık eskisi gibi olmadığını dile getirmek ve bu düşünceyi halka benimsetmektir: "Bayramımızdın, Kuburlukların bütün kişniş ve badem dolu. / Şimdi dar dünya." Dolayısıyla terzilerin halka seslenişini içeren bu bölümde, terziler daha önce yarattıkları atı yücelterek, kendi reklamlarını yapmayı, böylece halka kendini tekrar kabul ettirmeyi ve yeni vaatlerle tekrar toplumda iyi bir konuma sahip olmayı amaçlamaktadırlar.

Şiirin diğer bölümlerinde ise, terzilerin söylemleriyle tezat oluşturan dış gerçekliklere yer verilmektedir. Bu bölümlerde terzilerin ve gelmeleri sonucu oluşan karmaşanın ayrıntılı betimlemeler yapılmaktadır. Terziler, birçok yerde "durmuşluk" sözcüğüyle bağdaştırılmıştır. "Her şeylerine yön veren durmuşluğa olur dediler" ve "Durgunluktan o dökük saçık giydikleri" dizeleriyle, yenileşme ve ileriye dönük gelişmelerden çok, durgunluğa önem verdikleri belirtilmiştir. Terzilerin geleceğe dair planlar yapmak yerine, geçmişe ve durmuşluğa yönelmesi, söylemlerindeki geçmiş zaman kullanımıyla ve yeniden canlandırmaya çalıştıkları atın ölü olduğunun vurgulanmasıyla da kanıtlanabilir: "Ey artık ölmüş olan at! Koşuşun büyütürdü dünyayı senin/Sen nasıl da koşardın." Terziler, şiirde sık sık tekrarlanan "solgun", "yorgun", "titrek" ve "sabırsız" sözcükleriyle de bütünleştirilmektedir. "Yorgun ve solgundular, kumaşları buldular, kenti doldurdular" dizesiyle de ifade edilen terzilerin bu şekildeki betimlenmeleri, aslında planladıkları devrimi gerçekleştirecek güçte olmadıklarını kanıtlar niteliktedir. Terzilerin, sabırsız ve titrek olmaları ise, sağlam temelli olmayan fikirlere göre sabırsızca hareket ettiklerini gösterirken, ileride elde edilecek başarısızlıkları gösteren ipucu izlekleri de teşkil etmektedir. Şiirde öne çıkan son dış gerçeklik ise terzilerin, yani darbecilerin, boş vaatlerle halkı ayaklandırması, ancak verilen sözlerin yerine getirilmemesi sonucu hüsrana uğrayan toplumun içinde bulunduğu karmaşadır. Tek suçu, verilen vaatlere ve önceden gerçekleştirilmiş olan devrimlerle -Göke bir ululuk katardı sonsuz biçimin, at!..." dizesinde betimlendiği gibi, eskiden ulaşılmaz, yüce, mükemmel olan at- kendi reklamlarını yaparak ve kendilerini tekrar topluma dahil etmeye çalışan darbecilere inanmak olan halk, darbecilerin başarısız olması sonucunda oluşan bu durumdan büyük zararlarla çıkmış ve bir kaosa sürüklenmiştir. Şiirde realist bir şekilde yansıtılan bu durum "sonsuz çalgısı sevinçsizliğin" ve "her şeyi düzeltmeye kalkışmanın yok ettiği" dizeleriyle ortaya konmaktadır.

"Terziler Geldiler" şiirinde, birçok vaatle gelen darbecilerin halkı hüsrana uğratmaları ve toplumsal yapıda büyük bir karmaşaya sebep olmaları, olaylar zinciri şeklinde anlatılırken bu gerçeklerin, darbeyi yapan insan grubunun söylemleriyle yarattığı tezatlık, nedensellikleriyle birlikte ortaya konmuştur. Şiir kişisi bu iki bakış açının arasındaki farkları göstererek darbe döneminde oluşan atmosferi okuyucuya olduğu gibi yansıtmıştır.

UZAK KADERLER İÇİN

Bir gün, bir yağmurla garip garip
-Çoluğu çocuğu terk edeceğim.-
Bir sevgiyle doymayacak kalbim, anladım
Alıp başımı gideceğim.

Asır yirminci asırdır, amenna
Bir yanımda sevgilerim, bir yanımda sancım
Neon lambaları büsbütün karartır gecemizi
Uzaklar daha uzaklaşır
Bir define çıkarır gibi kayalardan, Ademden beri
Sımsıcak sevgilere muhtacım.

Bir gün alıp başımı gideceğim
-Yıldızlar ışınsın, yollar üşüsün, yollar...-
Belimi bir ılık şal sarsın, mavi
Hüzünlü bir serencamın ardından, şarkısız
Rüyalarım unutulmuş bir handa pes desin
Görmüş geçirmiş bir çift duygulu dudak karşısında.

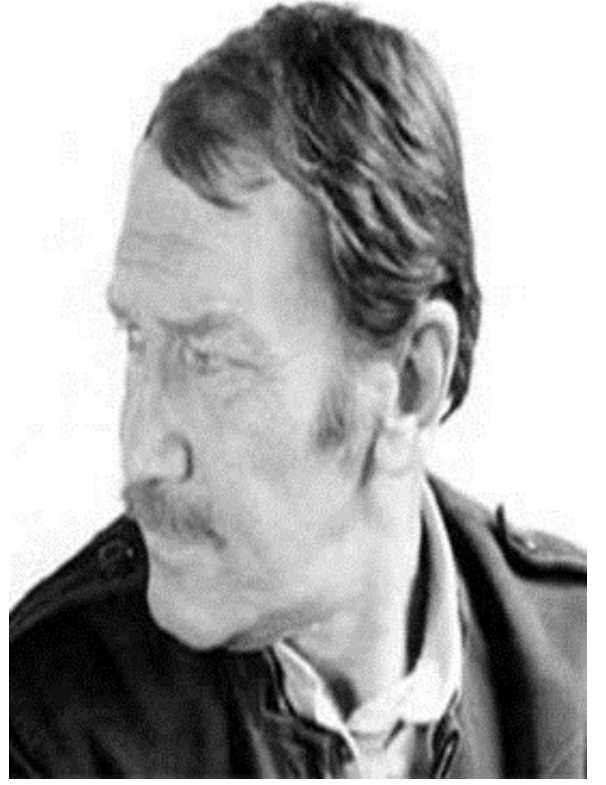
Kendi kendine çekilmez oluyor ömrüm
Her insanın ayrı ayrı yaşayabilsem kaderinde
Diyarı gurbette kanlı bir aşk
Bahtsız bir çocukluk uzak köylerin birinde
En uzak beyazlar,
En yakın ikindilerde, duygulu
Ve bir sahil meyhanesinde bir akşam
İçip içip ağlasam...

Nasıl kısa kesmeli bilmiyorum?
Herkesin derdinden pay isterken.
Uzak kaderlerin suları çağlar simdi
Yıldızlar dökülür sonsuza içimizden.

Bir gün, bir parkta otururken, biliyorum
Bir el yağmurla dokunacak omzuma
Bir çift göz, bir davet, bir kalp
Çoluğu çocuğu terk edeceğim.
Yapraklar dökülecek, çiçekler solacak

Bir sonbahar, bir sabah ve bir yağmur olacak
Toprak ve insan kokularıyla,
Uğultulu bir sarhoşluk içinde, yıllar için
Başımı alıp gideceğim.

TURGUT UYAR

TURGUT UYAR

(d. 4 Ağustos 1927, Ankara - ö. 22 Ağustos 1985, İstanbul), Türk şair. İstanbul'daki ilköğreniminden sonra, Konya Askeri Okulu, Işıklar Askeri Hava Lisesi ve Askeri Memurlar Okulu'nu bitirip Posof, Terme ve Ankara'da personel subayı olarak görev yaptı. İlk evliliği annesinin isteği ile oldu. 18 yaşında baba olan Uyar ilk eşinden olma 3 çocuğunu memurluk yaptığı yerlerde büyüttü. 1958'de askerlikten ayrılarak Türkiye Selüloz ve Kağıt Sanayisi'nin Ankara şubesinde çalışmaya başladı. 1966 yılında eşinden ayrılıp İstanbul'a yerleştiğinde o dönem Cemal Süreya ile ilişkisi bitme aşamasında olan Tomris Uyar ile şiir üzerine mektuplaşmaya başladılar. Bu mektuplaşmalar evlilikle sonuçlanır. Tomris Uyar ile evliliklerinden bir erkek çocukları olur. Hece ölçüsüyle yazdığı ve toplumsal konuları işleyen ilk iki kitabı Arz-ı Hal (1949) ve Türkiyem (1952)'den sonra, Dünyanın En Güzel Arabistanı'yla bireyin iç dünyasına yönelerek yalnızlığın ve çıkışsızlığın peşinde olmuştur. Tütünler Islak(1962) ve Her Pazartesi(1968) 'de koruduğu bu çizgiyi, Divan(1970)'la geleneksel şiirin kalıplarına, Toplandılar (1974) ve Kayayı Delen İncir (1982)'le söz konusu dönemde yaşanan sınıfsal mücadelenin yansımalarına yerini bırakmıştır.

ŞİİRLERİ: Arz-ı Hal (1949), Türkiyem (1952-1963), Dünyanın En Güzel Arabistanı (1959), Tütünler Islak (1962), Her Pazartesi (1968), Divan (1970), Toplandılar (1974), Toplu Şiir (1981, Kayayı Delen İncir (1982), Dün Yok mu (1984), Büyük Saat (Son yazdıklarıyla birlikte bütün şiirleri 1984), Kurtarmak Bütün Kaygıları

sakinim bütün gece
Başımı değişmeyen düşüme koyunca..."

"..aşkıma da değişebilir gerçeklerim de
pırl pırl dalgalı bir denize karşı
yan gelmişim diz boyu sulara
hepinize iyi niyetle gülümsüyorum
hiçbirinizle dövüşmem
siz ne dersiniz deyiniz
benim bir gizli bildiğim var...
Benim dengemi bozmayınız."

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanlar ömürlerinin bir bölümünde yalnızlıkla yüz yüze kalabilir, yeni insanlar tanıyıp onlarla paylaşımlarda bulunmak isteyebilirler. Bu şekilde birbirlerine kader ortaklığı edebilir ve yalnız oldukları dünyalarından çıkabilirler. Yalnızlığın yaşamlarına getirdiği bu karamsar hava sebebiyle geçmişlerini ve geleceklerini sorgular, geçmişlerini geride bırakamaz ve geleceğe dair hayaller kurmaktan vazgeçemezler. Turgut Uyar'ın "Uzak Kaderler İçin" adlı şiiri de geçmişi ve geleceği sorgulayarak; yalnızlık duygusunu ele alan, yeni bir hayata duyulan özleme karşılık geçmiş hayatını ve emeklerini geride bırakmak zorunda olan ve hayalleri için mücadele eden şiir kişinin yaşamını anlatır. Şiirdeki bu sorgulama anlatıcı öznenin içinde ve dışında yaşadığı sorunlar ve yaşadığı dönem üzerinden anlatıldığı için bunları ayrı ayrı ele almak yerinde olacaktır

Anlatıcı özne konumunda olan şiir kişisi, daha şiirin ilk dizesindeki "garip garip" ikilemesiyle bir çelişki içinde olduğunu ifade etmektedir. Bu çelişkinin kaynağı geçmiş, hayatı beraber geçirdiği ve geleceğini birlikte yaşayacağı muhtemel olan iki farklı kişinin, şiir kişinin zihninde karşı karşıya gelmesidir. Şiir kişisi aynı zamanda anlatıcı konumunda olduğundan şiir sadece onun gerçekliğinde görülebilir. Bu da okura şiir kişinin zihnini daha derinden inceleme imkânı sağlamaktadır. İkinci dizede de "çoluğu çocuğu terk edeceğim." tümcesi ile geçmişini arkada bırakacağını belirten şiir kişisi, bunu nokta gibi kesin bir noktalama işareti ile de desteklemektedir. Aynı zamanda üçüncü dizedeki tümce, şiir kişisi için geçmişinin yeterli olmadığını, yüreğinin hala sevgiye aç olduğunu belirtmektedir. Bu durum da onu geçmişini geride bırakamamaya sürüklemektedir. Ne kadar durumunu kabul ettiğini belirtse de şiir kişisi, altıncı dizedeki "Bir yanımda sevgilerim, bir yanımda sancım" tümcesiyle hala bir çelişki yaşadığını ve bu durumu unutamayacağını dile getirmiştir.

Şiir kişinin yaşadığı dönem olan yirminci yüzyılın onu çelişkilere sürüklediğinin göstergesi, onun bunu takip eden dört dizedeki sözleridir. Şiir kişisi, "Asır yirminci asırdır, amenna" derken içinde bulunduğu zamanı kabullendiğini belirtir; ancak hala sevgileri ve sancuları arasında gidip gelmektedir. Yine şiir kişisi bir sonraki dizede, "Neon lambaları büsbütün karartır gecemizi" tümcesinde bu lambaların gecesini kararttığını söyleyerek içinde bulunduğu zaman dilimine aslında ne kadar da yabancı olduğunu dile getirmek istemiştir çünkü neon lambaları şiir kişinin içinde bulunduğu zaman diliminin bir ürünüdür. Sonraki dize ise bir öncekinin devamı niteliğindedir. Şiir kişisi gittiği yolu göremediğinden zaten uzak olan hedefi ondan daha da uzaklaşmaktadır. Sonraki tümcede şiir kişisi, "Bir define çıkarır gibi kayalardan, Ademden beri, sınırsız sevgilere muhtacım." diyerek çok uzun süredir bir arayış içinde olduğunu ve bu durumdan yorulduğunu belirtmiştir. Bir sonraki dizede bu arayış süreci yıldızların ışması ve yolların üşmesiyle sonuçlansa bile pes etmeyeceğini söyler ve yoluna devam edeceğinin kararlılığını ortaya koyar.

Şiir kişinin on üçüncü dizeden on altıncı dizeye kadar olan bölümde "Belimi bir ilk şal sarsın, mavi" ve "Rüyaların unutulmuş bir handa pes desin görmüş geçirmiş bir çift duygulu dudak karşısında." sözleri, bütün bu kararlılığına rağmen yanında onu destekleyecek bir refakatçi aradığını anlatmaktadır. Şal, burada "bir dostu veya sıcak bir sohbete duyulan özlem"dir. Bir sonraki

dört dizelik bölümde şiir kişisi, yalnızlığın ne kadar çekilmez olduğunu ve eğer yapabilse başka insanların hayatlarının bir parçası olmak istediğini, "Her insanın ayrı ayrı yaşayabilsem kaderinde" sözleriyle dile getirir. Aynı bölümün son iki dizesinde de bu fikrini pekiştirir. Geleceğin "Kanlı bir aşk"ı ve geçmişin "bahtsız bir çocukluğu"nu karşı karşıya getirerek; yalnız yaşamaktansa bu iki örnekteki gibi tatsız kaderlere bile razı olabileceğini belirtir. Bu karşı karşıya gelen iki öge şiirin başından beri konunun merkezini oluşturan geçmiş ve gelecektir.

Bir sonraki dört dizelik bölümde "En uzak beyazlar" deyişiyle, artık saflığın ve doğruluğun şiir kişinin hayatından çok uzak olduğu gözler önüne serilmiştir. Aynı bölümün son iki dizesinde de kullandığı "Ve bir sahil meyhanesinde bir akşam içip içip ağlasam..." tümcesi, şiir kişinin yalnızlığını perçinlemektedir. Bu bölümün ardından gelen dört dizelik bölümde şiir kişisi, yalnızlık derdini herkesle paylaştığını, bu yüzden bu durumu kısaca anlatmanın bir yolunu bilmediğini söylemektedir. Herkesin mutlaka hayatının bir bölümünü yalnız geçirdiğini ve "Uzak

kaderlerin suları çağlar şimdi" ve "Yıldızlar dökülür sonsuza içimizden" cümleleriyle uzak kaderlere sahip insanların yalnızlıkları sayesinde kaderlerinin birleştiğini dile getirmektedir.

Şiir kişisi, geçmiş ve gelecek hayatı üzerine düşünmüş ve geçmişte ne kadar yalnız olduğunu ve gelecekte de öyle olacağını düşünerek, kaderini kendi aklında bir çıkmaza sokmuştur. Lakin, sıradaki dört dizelik bölümde "Bir gün, bir parkta otururken, biliyorum bir çift göz, bir davet, bir kalp çoluğu çocuğu terk edeceğim." tümcesinde de belirtildiği üzere hâlâ gelecek için bir umut taşıdığını, yeni biriyle tanışıp bambaşka bir hayata başlayacağından emin olduğunu, sadece o günün gelmesini beklediğini anlatmaktadır. Bir sonraki dizeden son dizeye kadar giden son bölümde ise, artık geçmişin ve geleceğin önemsiz olduğunu belirten şiir kişisi "Toprak ve insan kokularıyla, uğultulu bir sarhoşluk içinde, yıllar için başımı alıp gideceğim." tümcesiyle de hayattaki zamanının eninde sonunda dolacağını açıkça belirtmiştir.

Şiir kişisi, yalnız kalmak korkusuyla geçmişinden kopmaya ve geleceğine atılmaya korkan; fakat aynı zamanda yaşadığı çelişkilerle ve hayatına giren insanlar sayesinde geçmişini unutmaya isteğine sahip olan bir kişiye dönüşmüştür. Aslında şiir kişinin yalnızlığa haykırışının asıl amacı sadece kendi için değil bütün yalnız insanlar içindir. Herkesin yalnızlıkla hayatının bir bölümünde yüzleşmek zorunda olduğunu anlatarak, bunu geçmişe ve geleceğe bağlar; ama en sonunda bunların önemli olmadığını, her hayatın bir sonu olduğunu kesin ve biraz da umutsuz bir dille anlatır.

ÜÇÜNCÜ ŞAHSIN ŞİİRİ

gözlerin gözlerime değince
felâketim olurdu ağlardım
beni sevmiyordun bilirdim
bir sevdiğin vardı duyardım
çöp gibi bir oğlan ipince
hayırsızın biriydi fikrimce
ne vakit karşımda görsem
öldüreceğimden korkardım
felâketim olurdu ağlardım

ne vakit maçka'dan geçsem
limanda hep gemiler olurdu
ağaçlar kuş gibi gülerdi
bir rüzgâr aklımı alırdı
sessizce bir cıgara yakardın
parmaklarımın ucunu yakardın
kirpiklerini eğerdin bakardın
üşürdüm içim ürperirdi
felâketim olurdu ağlardım

akşamlar bir roman gibi biterdi
jezabel kan içinde yatardı
limandan bir gemi giderdi
sen kalkıp ona giderdin
benzin mum gibi giderdin
sabaha kadar kalırdın
hayırsızın biriydi fikrimce
güldü mü cenazeye benzerdi
hele seni kollarına aldı mı
felâketim olurdu ağlardım

ATTILA İLHAN

ŞİİRLERİ

Sen Benim Hiçbir Şeyimsin
Sen Beyaz Bir Kadınsın
Sen Burda Bir Yabancısın
Sen Yoksun
Serüvenin Sonu
Sevmek İçin Geç Ölmek İçin Erken
Silahlı Dört Besmele
Sisler Bulvarı
Sokağa Çıkma Yasağı
Sokaklarda Mızıkla Çalma Çocuk
Söyler
Sultan-ı Yegah
Süheyla Değildi Adın
Süleyman
Şahane Serseri
Şeyh Bedrettin-i Simaviye Gazel
Şubat Yolcusu

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Bir insan için uğruna ölebilecek kadar sevdiği insandan hislerine aynı şekilde karşılık alamayacağını bilmesi, en çok can yakan durumlardan biridir. Hissettiği güçlü duyguların karşılığını alamayan kişi, bu gerçekle ve bir sonraki adımda bu gerçekliğin nedenleriyle yüzleştiğinde ise büyük bir yıkım yaşar. Attila İlhan'ın "Üçüncü Şahsın Şiiri"nde de, yoğun acı, kin ve hüznün duygularıyla birlikte, şiir kişinin geçmişte yaşadığı böyle bir yıkım anlatılır. Şiir kişinin çektiği bu acıyı, ikinci şahsa ve üçüncü şahsa bağlayarak açıklamak mümkündür.

Şiir kişinin duyduğu büyük aşk karşısında bu duyguları hissettiği kişi, "sen", bir başkasıyla ilişki yaşamakta, şiir kişinin duygularına karşılık verememektedir. Şiir kişisi "sen" e baktığında içi parçalanır, çünkü gözlerinin içinde bir başkasını, bir başka kişinin aşkını görmektedir. Bu, "*gözlerin gözlerime değince/ felaketim olurdu ağıldım*" dizelerinden de anlaşılabilir. Buluştuklarında, görüştüklerinde şiir kişinin gözlemlerine göre; "sen" in aklı hep başka yerlerde, sevdiği o üçüncü şahıstadır. Bu durum "ben" i kahreder. Ayrıca şiir kişinin böylesine bir acı hissetmesinin başka bir nedeni ise, "sen" in dertli olmasıdır. "*sessizce bir cigara yakardın/ parmaklarımın ucunu yakardın*" dizesi buna kanıt olarak gösterilebilir. "Sen" in sıkıntılı bir durum içinde olduğunu gösteren bir diğer dize, "*jezabel kan içinde yatardı*" sözüdür. Jezabel'in oradaki kullanım amacı, eski çağlarda yaşamış günahkar bir İran kraliçesi olarak, "ben" e çektiediklerini vurgulamak ve aslında "sen" i Jezabel'le özdeşleştirerek; onun da yaptıklarının sonucu olarak mutsuz olduğunu anlatmaktır. "Ben" in acısının nedeni olan şahıs, sürekli "*benzin mum gibi*" şeklinde esenliksiz betimlemelerle anlatılmaktadır. Bunun muhtemel nedenlerinden biri, şiir kişinin "sen" e baktığında, her zaman "o" nun aşkını görmesi ve "ben" e olumsuzluklar yansıtması olabilir. Ayrıca şiirin geçmiş zamanda anlatılması; "*ağıldım*", "*giderdin*", "*yakardın*" gibi, olayın geçmişte yaşanmasına rağmen "ben" in yaşanmışlıkların etkisinden hala kurtulamadığını ve bu karşılıksız sevginin onu ne kadar sarsmış olduğunu, geçmiş ile bugün arasında sıkışıp kaldığını gösterir.

Şiirin geneline hakim olan havada her ne kadar "ben" in acısının nedeni "sen" olarak görülse de, düşünüldüğü zaman asıl nedenin, "o" olduğu fark edilir. Şiir kişisi büyük bir aşkla bağlı olduğu kadını onu sevmemekle suçlamak yerine, "sen" i elinden alan ve anlatıcılığı sevmesine engel olduğuna inandığı şahsı suçlamaktadır. "*hayırsızın biriydi fikrimce*" derken, öznel yargılarını kullanarak, sevdiği kadını elinden almasına tepki göstermiştir. Şiir kişisi hissettikleri nedeniyle nesnel davranmamakla birlikte, "o" nu kötü göstermeye ve psikolojik olarak "sen" i hak etmediğini kanıtlamaya çalışmaktadır. "*çöp gibi bir oğlandı ipince/hayırsızın biriydi fikrimce*" ifadeleriyle de aynı çabayı sürdürmekte ve sevilesi biri olmadığını anlatmaya çalışmaktadır. Ayrıca "o" na duyduğu nefreti, "ne vakit onu görsem öldürecekimden korkardım" diyerek bu nefretinin büyüklüğünü vurgulamaktadır. "sen" le üçüncü şahsın birlikteliğini sindirememiş, düşüncesi bile aşırı derecede üzülmeye yol açmıştır. Şiirde bu derin acıyı vurgulamak amaçlı kullanılan "*güldü mü cenazeye benzerdi*" gibi benzetmeler, bu bağlamda anlamı güçlendirir. Burada ayrıca şiir kişinin sevdiği kadının "o" nunla olduğunu her düşündüğünde ve elinden alındığını her hatırladığında "ben" i tekrar tekrar öldürmekte olduğu kanısına da varılabilir.

Sonuç olarak, şiir kişisi geçmişte yaşanan acımasız duyguları, arada kalmışlığı ve karşılıksız aşkı şahıslar üzerinden yansıtmaktadır. Aslında birinci tekil şahıs ağzından anlatıyor olmasına rağmen, bu ilişki üçgeninde asıl "o" olan, dışarıda kalan şiirin anlatıcısıdır. Bu da ilişkilere bakış açısının öznelliğini belki de en açık biçimde yansıtan noktalardan biridir.

VİYOLONSEL YALNIZLIĞI

sonra çoğalıyorum tuz içerek
engerek korkuları arasında
isa'nın bilmem kaçınıcı haftasında
baş baş istanbul'u büyüterek
sonra doktor sabiha siyaha en yakın
yenice paketinin arkasında
elleri cezayir savaşında
zehirini sağıyor karanlığın
sonra kış müthiş bir ivan akşamı
dostoyevskiy yaşamasında
çarn saltanat arabasında
eski nihilistlerin kanı

sonra hüzzam makamından bir beste ki
tıbbiyelilerin boğdurulduğu
abdulhamid sarayının uğursuzluğu
tüy kalemünün üstündeki
kaiser bıyıklarıyla ve genç osmanlılar
zilkade gözlüklerinde kar suyu
paris'te ahmed rıza grubu
boulevard des italiens'de orospular
sonra doktor sabiha iki miyop
bir yerde bırakmış doktorluğunu
harbiye nezaretinde tutuklu
ölümünü görüyor sinemaskop

karanlıkta çaktığım sonra o kibrit
meşveret gazetesini aydınlatıyor
uykularım kwamsız çabuk dağılıyor
zincirini koparmış içimdeki it
sonra kürt mustafa divanharbunda
ölüm gömleğimiz en padişah mor
bir kadın Cezayir'de ud çalıyor
işlek bilekleri kurtuluş komitasında
sonra doktor sabiha'nın ebonit ağızlığı
yaşamak oldum olasıya böyle zor
özgür olmadı mı insan yaşamıyor
boylu boyunca viyolonsel yalnızlığı

ATTILA İLHAN

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Dünyanın çeşitli yerlerinde farklı zaman dilimlerinde düşünce farklılıkları ve baskının dayanılmazlığı çeşitli sosyal, siyasal çatışmaları ve karışıklıkları beraberinde getirmiştir. İnsanlar farklı alanlarda özgürlüklerini elde edebilmek için baskıya karşı direnmişlerdir. Doğasında şiddeti barındıran bu direnişler için çeşitli fedakarlıklarda bulunulmuş, direnişler sonucu kayıplar verilmiştir. Ne var ki, belirli insanlar tarafından verilen bu mücadele ve yapılan müdahaleler her zaman yeterli olmayacaktır. Sonuçta her toplu kendi kurtuluş savaşını kendi verecek, kaderini kendi şekillendirecektir. Bu durum, Atilla İlhan'ın "Viyolonsel Yalnızlığı" adlı şiirinde yapı bozuculuğun kullanımıyla, olayların kare kare okuyucuya sunulmasıyla, uzam ve zaman çeşitliliğinin katılmasıyla aktarılmıştır. Şiirde birbirinden kopuk görünen olayların ve şiir kişilerinin şiirin ana izleği çerçevesinde ortak birçok noktalarda ilişkilendirilebilmeleri, şiirin bir bütün olarak incelenmesine olanak tanır. Başka bir deyişle, özgürlüğe giden yolda yaşanan çatışmaların yapılan fedakârlıkların ve gösterilen çabaların anlatıldığı bir bölümde incelenmesi uygun olacaktır.

Şiir kişilerine bakıldığında anlatıcı konumunda olan "ben" ve "doktor sabiha" göze çarpmaktadır. Bu iki şiir kişinin şiirdeki işlevi aynı olarak gözlemlenebilir. Bu durum tecrid sanatının kullanımıyla oluşturulmuştur. Bu nedenle "doktor sabiha" ve "ben" üzerinden verilen mesajları şiir kişisini bir insan kabul ederek açıklamak yerinde olacaktır. Şiir kişisi düşman korkuları içerisinde, sürekli mücadele halinde, fakat güçlenerek yoluna devam etmektedir. "sonra çoğalıyorum tuz içerek, engerek korkuların arasında" dizelerinde "engerek" ve "tuz içmek" ifadelerinin kullanılması bu yargıya kanıt oluşturur. Şiir kişisi tarafından verilen bu mücadele, tehlikeye ve kötülüğe bir adım yakın bir şekilde sürmekte, zorluklarla devam eden bir zaman dilimi içerisinde sürekliliğini korumaktadır. "sonra doktor sabiha siyaha en yakın" ve " zehrini sağıyor karanlığın" dizelerinde, verilen mücadelenin temelini "siyahtan arınma" yani kötülükten, baskıdan kurtulma mantığı üzerine kurulu olduğu görülür. Şiir kişisi "zehri sağarken" "zehri" içine çekmemektedir. Anlatıcı "ben", yanlışlardan arındırma işlemini büyük bir kararlılıkla ve azimle şiirin bütününde sürdürmektedir; fakat yanlış olan düzene katılmamaktadır."yenice paketinin arkasına" ve "sonra doktor sabiha'nın ebonit ağızlığı" dizeleri bu kararlılığa örnek olarak gösterilebilir. Şiir kişinin "ebonit ağızlık" kullanması "yenice paketinden" aldığı her sigaradan içine çekeceği nikotini yani zehri engellemektedir, bu uygulama kişinin verdiği mücadele için de geçerlidir. Baskılara karşı verilen mücadelenin sadece belirli kısımlar tarafından sürdürülmesi, yapılan yardımların ve gösterilen çabaların sonunun bir şekilde geleceğine neden olabilir. Bu bakış açısı üzerinden şiir kişisi "doktorluğunu, harbiye nezaretinde tutuklu" dizelerinde belirtilen durumuna düşebilir. Artık, şiir kişisi olan "doktor sabiha" kötü düzeni, yaptırımları tedavi edemez, iyileştiremez hale gelebilir. Her ne kadar umutsuz bir yön çizilse de, şiir kişisi özgürlük mücadelesi fikrinin ona kazandırdığı azimle aydınlığa, umuda doğru yoluna devam etmektedir. "sonra karanlıkta çaktığım o kibrit, meşveret gazetesini aydınlatıyor." dizelerinde zamanında Osmanlı'da gizli bir cemiyet olan "İttihat ve Terakki'nin" Paris'te çıkarttığı direniş amaçlı gazetenin "Meşveret", dizelerde kullanılması şiir kişinin içindeki mücadelecilik ruhun ortaya çıkmasının bir göstergesidir. Bu direnişçi ruhun gittikçe anlatıcının içinde durdurulamaz bir hal alması, kendini belirginleştirmesi "zincirini koparmış içimdeki it" dizesiyle kanıtlanır. Şiir kişisi aynı zamanda bu durdurulamaz azmin ve isteğin başka insanlarla da paylaşıldığının bilincindedir. " ölüm gömleğimiz en padişah mor" dizesi şiir kişisiyle aynı amaç uğruna hareket eden kişilerin, gösterdikleri direnişin sonucunu baştan kabullenmelerini gösterir. Tüm bu özgürlükçü, baskıya direnme düşüncesi anlatıcının gözünden farklı uzamlardaki olaylarla da şekillendirilmiş, örneklendirilmiştir. Anlatıcının kendini yönlendiren düşüncesinin örneklendirildiği durumların zaman ve uzam olarak birbirlerine göre farklılık arz etmesi şiir kişisi için de bir belirsizliğe neden olur. "isa'nın bilmem kaçını haftasında" dizesi şiirin bütününe yansıyan zamandaki belirsizliği açıklar niteliktedir. Sadece zamanda değil uzamda da belirsizlik olması şiirde kullanılan fiillerin azlığıyla ve yapı bozuculuğun kullanımıyla açıklanabilir. " sonra kiş müthiş bir ivan akşamı" dizesi bu yargıyı kanıtlar. " sonra kış müthiş bir ivan akşamı" ve "çarın saltanat arabasında eski nihilistlerin kanı" dizelerinde belirtilen uzam Rusya'ya ve "Korkunç İvan" zamanına dayanmaktadır. Baskıcı kurumların hepsini reddeden, mevcut düzene karşı çıkanları ve bu direnişin sonuçlarını belirten "çarın saltanat arabasında eski nihilistlerin kanı" tamlaması, şiir kişinin düşüncesiyle benzerlik gösteren bir gözlemdir. Aynı zamanda geniş Rusya uzamına dair bir siyasal çatışmanın da belirtisidir. Anlatıcının kendi amacı doğrultusunda örneklendirdiği bir başka geniş uzam ise Osmanlı İmparatorluğu'dur. "tubbiyelilerin boğdurulduğu, Abdülhamid sarayının uğursuzluğu" dizelerinde uzam ve eleştirel yan, açıkça görülmektedir. Osmanlı uzamında "pariste ahmed rıza grubu" tarafından dikkat çekmeme amaçlı "boulevard des italiens'te" gizlice gerçekleştirilen müdahale göze çarpmaktadır. Yine Osmanlı uzamına dair bir başka direniş örneği "kürt Mustafa divan harbinda" dizesiyle görülür. Bu çeşitli uzamlar dikkate alındığında şiir kişinin farklı zaman dilimlerinde baskıcı kurumlarla çatışarak, onlarla mücadele ederek doğruya ve aydınlığa çıkmaya çalışma isteği belirgin bir şekilde görülür. Sadece kendi zamanın yanlışlarını değil, farklı zamanların da yanlışlarını düzeltmek onlara bir "doktor sabiha" kişiliğiyle yaklaşmak istemektedir; fakat şiir kişisi bu arzusunun ve sürekli direnmenin zorluğunun, yoruculuğunun farkındadır. "yaşamak oldum olası böyle zor" dizesiyle de bu düşüncesini dile getirmektedir.

Hayatta bir şeyler uğruna savaşmak, çaba sarf etmek gerekir. Bu durum genele yayıldığında toplumların kendi içlerinde problemlere çözüm bulmak durumunda oldukları, hep bir baskı-direnme; yani etki-tepki döngüsünde buldukları görülür. Şiirde, şiir kişinin de bu döngüde etkin rol oynadığı ve sürekli oynamak istediği söylenebilir. Kişinin etkinin altında kalmak istememesi ve özgür olma uğruna büyük bir tepkiyle karşılık vermek istemesi şiirin bütününe yansır durumdadır. "özgür olmadı mı insan yaşamıyor, boylu boyunca viyolonsel yalnızlığı" dizeleriyle viyolonsel tek kişilik orkestra olma ve her çeşit pasajı çalabilme özelliği şiir kişinin her türlü baskıcı sorunlarda çözümleyici rol oynama isteği ve azmi ile ilişkilendirilebilir. Bu "viyolonseli oynama" durumu diğer farklı zamanlardan ve farklı uzamlardan durumsal örneklerle ve devrik cümle yapılarının kullanımıyla harmanlanarak okuyucuya sunulmuştur.

YAĞMUR KAÇAĞI

Elimden tut yoksa düşeceğim
yoksa bir bir yıldızlar düşecek
eğer şairsem beni tanırsan
yağmurdan korktuğumu bilirsen
gözlerim aklına gelirse
elimden tut yoksa düşeceğim
yağmur beni götürecekt yoksa beni
geceleeri bir çarpıntı duyarsan
telaş telaş yağmurdan kaçıyorum
sarayburnu'ndan geçiyorum
akşamsa Eylülse ıslanmışsam
beni görsen belki anlayamazsın
içlenir gizli gizli ağlarsın
eğer ben yalnızsam yanılmışsam
elimden tut yoksa düşeceğim
yağmur beni götürecekt yoksa beni.

ATTILA İLHAN

ŞİİRLERİ

Söyler
Sultan-ı Yegah
Süheyla Değildi Adın
Süleyman
Şahane Serseri
Şeyh Bedrettin-i Simaviye Gazel
Şubat Yolcusu
Tarz-ı Kadim
Tatyosun Kahrı
Tut Ki Gecedir
Tutuklunun Günlüğü
Usturanın Ağzında
Üçüncü Şahsın Şiiri
Varsağı -1
Varsağı -2
Varsağı -3
Waldorf Astoria
Yağmur Gemileri
Yağmur Kaçağı
Yağmurda Sis Düdüklere
Yalnızlığı Denemek
Yalnızlık Şiiri...
Yanılsama
Yasak Sevişmek
Yazın Son Günleri
Yirmi Beşinci Kısım
Zeynep Beni Bekle

*elimden tut yoksa düşeceğim
yoksa bir bir yıldızlar düşecek
eğer şairsem beni tanırsan
yağmurdan korktuğumu bilirsen
gözlerim aklına gelirse*

ELİMDEN TUT YOKSA DÜŞECEĞİM...

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Birey, zayıf olduğu konuda kendinden üstün olan başka bir bireyin etkisi ve denetimi altına ister istemez girer. Bu zaaflar, farkında bulunduğu zaman kontrol altına alınabileceği gibi bazen de güven duyulan kimselere teslimiyeti beraberinde getirir. Şefkate ihtiyaç duyulan bu gibi zamanlarda kişinin etrafında kendisini tanıyan ve onu tehlikelerden koruyabilecek kimselerin bulunması gerekir. Bu güvenilen insan, zayıf hissedenin hayattaki bütün dayanağıdır adeta. Varlığına inandığı, doğru bildiği her şey onun ellerinde ve ağzından çıkacak bir kelimeye dayanır. Böyle zayıf düşülen zamanlarda sorgulanan bütün gerçekler tek bir sözcük ile yıkılabilir ve hayata olumlu ya da olumsuz olduğu düşünülmeden yepyeni bir bakış açısı kazanılabilir. İşte bu çocuksu denebilecek teslimiyet ve güven arayışını anlatan şiirlerden biri de Attila İlhan'ın "Yağmur Kaçağı" şiiridir denebilir. Bir bütün olarak incelenmesi gereken bu şiirde şiir kişinin kendinden daha güçlü bir kişiye ve o kişinin kanıtlayacağı, destekleyeceği gerçeklere muhtaç oluşu vardır.

Attila İlhan'ın şiirinde açıkça belli olan sen ve ben kişileri arasındaki ilişki, bir aşk ilişkisinden çok anaç başka bir deyişle şefkat temelli bir ilişkidir. 'Sen'den bir çocuğun annesinin elini düşmemek için sınıksız tutuşu gibi tutmasını isteyen anlatıcı 'ben'in zayıflığı, şiir boyunca göze çarpar. Doğru bildiği her şeye dönük bir sorgulama döneminden geçiren şiir kişisi. Bu nedenle de kesin kipler yer almaz, eylemlerin çoğu "-sa, -se" ile biter. Kullanılan 'şairsem, tanırsan, bilirsen...' gibi kesinlik taşımayan yargılar, şairin doğruluğundan emin olmadığı ancak inanmak istediği, onu açıklığa ulaştıracağına inandığı olayları ifade eder. Kişi, bu olayların doğruluğundan emin olursa, geri kalan her şeyden emin olacaktır, bütün sorunları sona erecekmiş gibi bir izlenim bırakmaktadır; ancak eğer bu yargıların yanlış olduğu anlaşılırsa 'ben', yağmur tarafından götürülecektir. Sık sık tekrarlanan 'yoksa' sözcüğü de olasılık ifade etmesinin yanı sıra olmaması durumunda kötü bir olay yaşanacak zamanlarda kullanılan bir bağlaç olduğundan, şiir kişinin çaresizliğini, kaybetme korkusunu ifade etmektedir. Özellikle, iki kez tekrarlanan "yağmur beni götüreceksin yoksa beni" dizisinde şiir kişinin bocalamasını, hayata tutunmak üzere son bir dal arayışını yansıtır. Tam o noktada da 'sen'in etkinliğine gelmektedir sıra. Bilinenlerin sarsıldığı o dönemde yeni bir 'ben' oluşturmak için 'sen'den yardım istenmektedir. Şiirin başlığında da geçen 'yağmur', 'ben'in düşmekten, kapılmaktan ve beraber sürüklenmekten ürktüğü bir akıntı olarak değerlendirilebilir. Yağmur tarafından götürülmek sele kapılmak olarak ele alındığı takdirde farklılığın yitimi, herkesle aynı olup, aynı döngüye gitmek ve kalabalığa karışmak olarak açıklanabilecektir. Aynı şekilde her bakış açısından farklı görülen, gecenin dümdüz siyahlığında farklılık yaratıp o karanlığı aydınlatan yıldızların düşüşü, eğer yıldızlar şiir kişinin içindeki farklı noktalar, umutlar olarak görülürse, 'ben'in içinden düşen her bir yıldız onun yağmur tarafından götürülmesine katkıda bulunacaktır yargısına götürebilir. 'Telaş telaş yağmurdan kaçış', bu akıntıya kapılmaya karşı duyulan tedirginlik, farklılıkları yitirmeme isteğine işaret eder. Bu farklılıklar aynı zamanda, düşmemek için elinden tutulmasına duyulan gereksinimle birlikte düşünüldüğü zaman ortaya çıkan çocuksu durumla birbirini tamamlar. Çocukluk döneminde her birey kendine özgü iken büyüdükçe alınan eğitim ve paylaşılan ortamların artışı ile farklılıklar azalır; yani şiir kişisi çocuksu farklılığını, bakış açısını, heyecanını, masumiyetini kaybetmekten korkmaktadır denebilir.

"Sarayburnu'ndan geçiyorum" ifadesinin yağmurdan kaçıştan hemen sonra verilmiş olması da, Sarayburnu'nun sessiz sakin intihar etmek isteyenlerin ya da Osmanlı döneminde padişah tarafından ölüm emri verilenlerin denize atıldığı yer oluşu; yani ölüm noktası oluşu ile düşünüldüğünde topluma karışıp benliğini yitirmeye duyulan korkuya yönelik betimlemeleri pekiştirir. Bu eylemin akşam vakti ya da eylülde yapılması, güzelliklerin, aydınlık zamanların bittiği zamanlarda yapıldığına işaret eder. 'İslanmak' ise kapılıp gitmekten korkulanların üstüne gelmesi olarak yorumlanabilir. 'Ben'in bu korkusu hem içini hem de dışını öyle sarmıştır ki dıştan görenler bir sıkıntısı olduğunu anlayamasa bile onun bu havası onları etkiler, karşısındaki kişi 'içlenir gizli gizli ağlar'. Şiirin genelinde hâkim olan eylemsiz cümleler, şairin bir hayli fazla olduğu görülen bu korkularının beyinde bir fırtına biçiminde uçuştüğünü anlatır.

Kaybetmeye duyulan korku, unutmaktan korkulan özellikler, günlük yaşamın akıntısına kapılıp gitmeye karşı duyulan korku açıkça Attila İlhan'ın şiirinde yer bulur. Eylemsiz cümleler, yoksa ile birlikte kullanılan "-sa,-se" ekleri şiir kişinin bu ruh durumunu gözler önüne serer. Masumiyetin kaybı her insanda korku yaratır. Küçükken güzel bir şey gibi gelen büyümek, farklı ortamlara girip diğerleriyle bir bütün haline gelebilmeye duyulan arzu, zaman geçtikçe ve insan gerçeklerle yüz yüze geldikçe yerini büyüme, yaşlanma korkusuna bırakır. Attila İlhan'ın "Yağmur Kaçağı"nda anlatıldığı gibi, bunalımlı, bocalanan dönemlerde, kişinin önceden bildiği gerçekleri destekleyecek ya da ona inacak bir şeyler verebilecek, yardım eli uzatacak birilerine ihtiyaç duyulur.

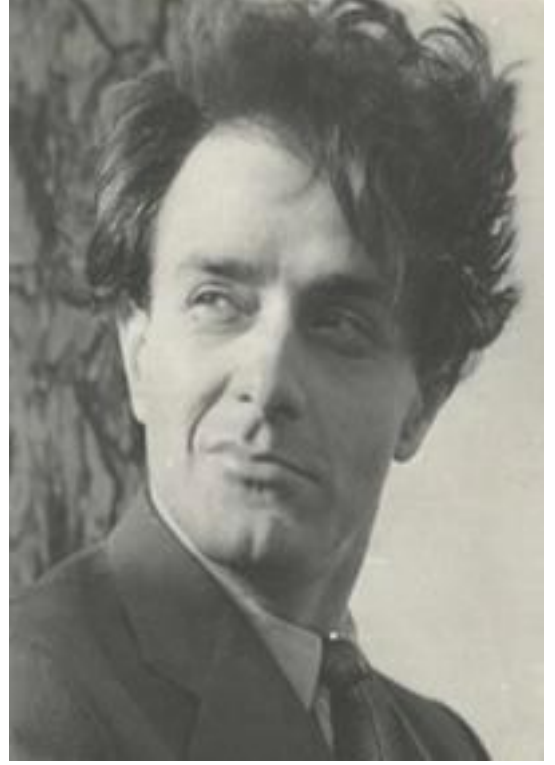
YASAK SEVİŞMEK

öteki kapımdan gel bunu açamazsın
eski gözlerinle gel öldürmek vakti gel
hem tetik bulun ardında biri olmasın
hanidir ben bu evde saklanıyorum
adımı değiştirdim başka bir adla yaşıyorum
gece gündüz siyah gözlük kullanıyorum
öteki kapımdan gel bunu açamazsın
sabaha karşı gel bütün gözlerinle gel

pancurların gerisinde kararıyorum
içime belalar doğuyor sonbahar doğuyor
telefonda sesini tanıyamıyorum
yüzün parmaklarımdan akıp kayboluyor
böyle hep bir şey kopuyor bir şey kırılıyor
sabaha karşı gel eski gözlerinle gel
öteki kapımdan gel bunu açamazsın
hem tetik bulun ardında biri olmasın

artık hiç kimse beni yaşamıyor
aşklarımı büyük kemanlarla çizdiler
korkularım oldum bittim kimsesizdiler
yalnız bir mısra mıyım ıslanıyorum
bir revolver romanımı tamamlıyor
oyun bitti ışıklarını söndürdüler
yokmuşsun gibi gel öldürmek vakti gel
öteki kapımdan gel bunu açamazsın
üzerime kilitleyip mühürlediler
hem tetik bulun ardında biri olmasın

ATTILA İLHAN

SÖYLEŞİLERİ

Cumhuriyet söyleşileri [değiştir]

Bir Sap Kırmızı Karanfil (1998)

Ufkun Arkasını Görebilmek (1999)

Sultan Galiyef - Avrasya`da Dolaşan
Hayalet (2000)

Dönek Bereketi (2002)

Yıldız, Hilâl ve Kalpak

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Doğup, büyüdüğünüz, yıllarınızı geçirdiğiniz bir şehirden ayrılmak vakti geldiğinde fark edersiniz şehrin bütün güzelliklerini, havasını, insanlarını... Ve de onca zaman, varlığına alıştığımız her şeyin bir çırpıda elimizden alınması, zor da olsa vazgeçme, “var olanı yok etme” girişimine sokan hallerdir zorundalıklar. İnsanın alışma başlangıcından kaybetme anına kadar geçirdiği süreç, aslında bilinçsizdir; “varlığın aidiyeti” rahatlık duygusunun hat safhada olmasıyla alışkanlık yaratmış ve kaybedildiğinde de insan, alışması gereken yeni durum karşısında zorluklar çekmiştir. Alışılardan farklı bir durum söz konusu olduğunda, yani “kaybedildiğinde” ise, kişi kaybedilenin değerini ancak fark eder ve bilinçsizliğinden o an kurtulur. Attila İlhan’ın “Yasak Sevişmek” adlı şiirinde de başkalarının baskısıyla, bildiği, alıştığı her şeyden uzaklaşmak zorunda bırakılan şiir kişinin, kaybettiği geçmiş ile şimdi yaşadığı hayatın anlatılışı, karşılaştırması ve “eskiye ait sen”e duyulan özlemi dile getirilmiştir.

Şiir kişisi ve aynı zamanda da anlatıcı olan “yeni ben” şimdiki hayatını “eski ben”le kıyaslayarak anlatmaktadır. “Ben” in hayatında değişikliğe uğrayan çoğu varlık sadece nesneyken, uzak kalınan “eski sen” bu durumu değiştirmektedir. Kişinin benimsemek zorunda olduğu değişiklikler “sen”e hitap ederek anlatılmıştır; “*öteki kapımdan gel... telefonda sesini tanıyamıyorum...*” Kişi, insanların onu tanıyış biçimlerini; yani ismini, yaşadığı yeri, fiziksel özelliklerini değiştirmiş de olsa, kendi benliğini korumakta ve geçmiş hayatının bir parçası olan “sen”i silmemiş olduğunu ona seslenerek kanıtlamıştır. Kişinin eski hayatına dair bir şeyler bulabilme isteği de yine “ben”de değişmeyen “sen”de hayat bulmuştur. Kişinin geçmişi ile bütünleşen “sen”, aradan zaman geçse de, kişi tarafından artık unutulmaya yüz tutmuş olsa da, “sen”in varlığından haberdar olması, kişinin geçmişine uzanmada büyük rol oynamıştır. Eski gözleriyle gelmesi istenen “sen” in sesinin telefonda tanınmaması ya da yüzünün parmaklarından akıp gidiyor olması, bu duruma örnek gösterilebilir. “Sen”in de “ben” gibi alışık olmadığı bu yeni durum karşısında oluşabilecek şaşkınlığı “*öteki kapımdan gel bunu açamazsın...*” dizesinden anlaşılabilir; açılmayan kapı “sen” in girmeye alışık olduğu kapının artık açılmıyor olması ve diğer kapıdan girmesinin istenmesi, bu yeni durumun bir göstergesidir diyebiliriz.

Şiirde kişinin kendi ağzından anlattığı yeni yaşam incelendiğinde; kişinin içinde bulunduğu yalnızlık, alışmama, eskiye duyulan özlem ve yakalanma korkusu göze çarpmaktadır. Alıştığı yaşamdan kopararak, başkalarının istediği gibi yaşamaya zorlanan bu kişi, başkalarının fikir ve davranışlarına aykırı hareketlerinden ötürü dış dünya ile bağlantısının kopmuş olduğu bir uzamda görülmektedir. Nitekim; kişinin saklanma, kaçma isteğinin oluşumunda da eski yaşamında savunduğu ve ona göre hareket ettiği düşüncelerinin başkaları tarafından engellenmişliği göze çarpmakta, “sen”e seslenen şu dizelerden bunu anlamaktayız; “*eski gözlerinle gel öldürmek vakti gel, hem tetik bulun ardında biri olmasın...*” Kişinin başkaları tarafından tanınmasını sağlayan adını değiştirmesi, siyah gözlükler takması, pancurlarının gerisinde karardığı bir evde saklanması şiir kişinin bitmek bilmeyen kaçışının göstergesidir. Sürekli bir şeylerin kırılıp kopuyor olması da, geçmişi simgeleyen “sen”in kişinin hafızasından yavaş yavaş ayrılmaya başladığını göstermektedir. Kişinin içine belaların, sonbaharın doğması da kişiyi tehdit eden, ona mutsuzluk veren olaylarla karşı karşıya kaldığını kanıtlamaktadır. Kişinin bu yeni durum karşısındaki çaresizliği ve yalnızlığı, artık hiç kimse tarafından yaşanmayacak olmasından, korkularının kimsesizliğinden anlaşılabilir. “Yalnız bir mısra mıyım ıslanıyorum?” dizesinde kişinin yalnızlığı yine vurgulanmış, kişi; tek başına pek bir anlam taşımayan ve ait olduğu şiirden soyutlanmış, ezilmiş bir mısraya benzetilmiştir.

Aşkların, aşıkların ruhunu okşayan kemanın, çalmayı bilmeyen, anlamayan kişiler tarafından sesinin çığlıklara dönüştürülmesi ve yok edilmeleri son bölümde anlatılmıştır. Kişinin var oluş sürecinin yok oluş aşamasına, “tabanca” anlamı haricinde “*dönmek, tekrarlamak*” anlamına gelen “*revolver*” kelimesinin kullanımıyla kaydırıldığı görülmekte, kişiyi sona hazırlayanın hiçbir farklılık yaratmadan yaşamak zorunda olduğu hayat olduğu söylenebilmektedir. Belki de bir tür kovalamaca olabilecek oyunun bitip ışıkların söndürülmesi, kişinin alıştığı yaşamdan vazgeçmemesi uğruna kaçışını daha sonra ise ışıkların sönmeleriyle oyunun biterek bir vazgeçiş ve yeniyi alışma zorundalığını simgelemektedir.

Şiirde noktalama işaretlerinin kullanılmamasına neden olarak gösterilebilecek durum; kişinin ucu açık, kelimelere sığdıramadığı duyguları okuyucunun tamamlamasını en azından içinde hissetmesini istemesi olarak gösterilebilir. Başlık incelendiğinde ise; “sevişmek” kavramından şiir boyunca hiç bahsedilmemiş de olsa, insanın yemek, içmek gibi temel bir ihtiyacı olan sevişmenin engellenmesi, “sen” kişinin bir bayan olduğunu akıllara getirmekte ve yasak olanın yalnızca sevişmek değil aynı zamanda da geçmişi temsil eden “sen” olduğunu da görebilmekteyiz.

İnsan, her kaybettiğinin ardından uzun süren pişmanlıklar duyar; zamanında kıymetini bilemediği için. Kimi zaman da elinde olmadan kaybetmek zorunda kalır, bu kez pişmanlıklar özleme bürünür, kalan hayat boyu insanın peşinden ayrılmaz ve geri ulaşamamanın verdiği acıyla kişiyi içten çürütür, dirençsiz hale getirir. Kişinin bu yok oluş süresini uzatmak için tek yapabileceği ise kaybettiği en büyük nesnenin hayaline sarılarak, ona tekrar kavuşma arzudur.

YAVAŞ YAVAŞ GEÇTİM KALABALIKLARIN ARASINDAN

Yavaş yavaş geçtim kalabalıkların arasından
bir deniz çarpması gibi çoğalta çoğalta geçen
geçtiği yeri
yavaş yavaş çıktım içimden. Dokundum
yavaş yavaş acıya, kuvarsa, şiire
yavaş yavaş tattım suyu, anladım nedir ağırlık
kokular
coğrafya.
Eğildim sonra gövdeyi tanıdım ve düzenini
Gördüm sessizliğin dümdüzlüğünü
Gördüm yinelemedi gördüğüm hiçbir şey
Böyle yavaş yavaş geçtim insandan insana
İnsanlaştırdım yavaş yavaş dışımı
Böyle karıştım kalabalıklara
Kalabalıklaştım böylece...

İLHAN BERK

İLHAN BERK

(d. 18 Kasım 1918[1], Manisa - ö. 28 Ağustos 2008, Bodrum) Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu, Espiye'de iki yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girdi. Enstitünün Fransızca bölümünden mezun (1944) olan Berk, 1945-1955 yılları arasında Zonguldak, Samsun ve Kırşehir'de ortaokul ve liselerde Fransızca öğretmenliği yaptı. 1956 yılından itibaren on üç yıl boyunca Ankara'da T.C. Ziraat Bankası'nın Yayın Bürosu'nda çevirmenlik yaptı. Bu süre içinde modern dünya şiirinin iki büyük şairi sayılan Arthur Rimbaud ve Ezra Pound'un şiirlerini çevirerek kitaplaştırdı. Bu tarihten sonra kendini tümüyle yazmaya verdi ve bir anlatı kitabı dışında, yalnız şiir ve şiire ilişkin yazılar yazdı. Kül adlı kitabıyla 1979 yılında Türk Dil Kurumu ve İstanbul kitabı ile de 1980 yılında Behçet Necatigil Şiir Ödüllerini kazandı. 1983'de Deniz Eskisi adlı kitabıyla, Yedi Tepe şiir Armağanı'nın 1988'de de Güzel İrmak adlı kitabıyla Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü (F. Edgü ile) aldı. 28 Ağustos 2008 tarihinde Bodrum'da 90 yaşında vefat etti. İlhan Berk, ilk şiirlerini Manisa Halkevi'nin dergisi Uyanış'ta yayımlamıştır (1935). Berk, 19 yaşındayken Güneşi Yakanların Selâmı adıyla kitaplaştırdığı bu şiirlerinde "hece vezni" kullanmakta ve o dönemin şiir anlayışına özgü bir karamsarlık taşımaktadır. "Sonsuzluk", "kızıl", "hulya", "ateş" en sevdiği sözcükler olarak görünmektedir. Sembolist şiirden esinlenilmiş izlenimi veren imgeler yapmayı sevmektedir: "*Bir karanlık gecenin masmavi seherinde / Kızıl başörtünle gül yüzlü bahçede görün*". Dil anlayışı da henüz döneminden kopamamıştır ki, bunu da 19 yaşındaki bir şair adayı için doğal karşılamak gerekmektedir: "*Kıpkızıl hulyalı bir renge yükselmeden gün / Bir devrin neşesini taşımakta yüzün*". Berk'in ilk kitabına adını veren şiirinin son kıtası da şöyledir: "*Neler, neler beklenmez nihayetsiz bir yerden / Güneşi içelim mor şafaklar gecesinden / Selâm! Sonsuzluklara, hasret gönüllerden / Selâm, güneşe, göğü yakanlar bahçesinden!*". İlhan Berk, daha sonra 1940'lara doğru Yeni Edebiyat anlayışı içinde yer almış, Servet-i Fünun (Uyanış), Ses, Yığın, Yeryüzü, Kaynak gibi dergilerde yazmıştır. Türk şiirinin en deneyci şairlerinden biri olan İlhan Berk, durmadan yatak değiştirerek, ama bazı sorunsallara hep bağlı kalarak şiirini günümüze kadar eskitmeden getirmeyi başarmıştır: "*Yazmak mutsuzluktur, mutlu insan yazmaz./ Bu yeryüzünü olduğu gibi görmeme engel olan/ ve bana bu yeryüzünü cehennem eden / bu yazmak eyleminden kurtulduğum/ mutlu olduğum bir tek şey var: resim yapmak.*"

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsan, anne karnından çıktığı zaman sadece bir bebektir, zamanla dolar, hayata ilişkin bilgiler, değerler, zevkler edinir. İlhan Berk'in "Yavaş Yavaş Geçtim Kalabalıkların Arasından" adlı şiiri, sosyal bir varlık olan insanın hayatla tanışmasını, hayatın gerçeklerini soyut ve somut ele almış, bir bakımdan "insanlaşma" sürecini aktarmıştır okuyucuya. Bu aktarım yapılırken şiirin içinde şiir kişisi olarak birinci tekil kişinin kullanımı, kişisel deneyimlerin aktarıldığına kanıt oluşturur, bu nedenle şiir daha gerçekçi bir hal alır. Daha geniş bir çerçevede ele alındığında ise tüm insanlara hitap etme niteliğini taşır.

Genel olarak incelendiğinde, şiirin okuyucuya manzum bir eserden çok öykü imajı verdiği görülmektedir. Bu durum, noktalama işaretlerinin şiirin her yerinde değil, sadece aralarında geçiş özelliği bulunan tümceleri birbirinden ayırmak amacı ile kullanılmasıyla sağlanmıştır. Cümlelerin her biri, kendisinden bir önceki ile anlam

açısından uyuşmaktadır. Ayrıca tümce dizilimlerinin de sıralı olduğu, olayların birbirini takip ettiği de görülmektedir. Örneğin şiirin başında "yavaş yavaş çıktım içimden" diyen şiir kişisi ilerleyen bölümlerde artık bunu; içinden çıkmayı bitirip "dışını yavaş yavaş insanlaştırmaya" başlamıştır.

Başlıkta kullanılan cümle "yavaş yavaş geçtim kalabalıkların arasından" hiçbir değişikliğe uğramadan şiirin ilk dizesinde de yer bulmuştur. Asıl anlatılmak istenenin; kişinin kalabalıkların arasından geçmesinin, insanlaşma sürecini başlatan sürecin başlangıcı olduğu görülmektedir. Şiir kişisi, kalabalıkların arasından geçerek serüvenine başlamış ve en sonunda da kalabalıklaşarak macerasını tamamlamıştır. Dikkati çeken bir diğer nokta da "yavaş yavaş" ikilemesinin oldukça fazla tekrar edilmesidir. Anlatıcı "ben", "yavaş yavaş içimden" çıkmış, "kalabalıkların arasından yavaş yavaş" geçmiş, "yavaş yavaş acıya, kuvarsa, şiire" dokunmuştur. Bu pekiştirmeler, "ben" in hayatı aceleye getirmeyip onu usul usul ve sindirerek, temkinli adımlar atarak ve özümseyerek yaşamasının kanıtı olarak gösterilebilir. Şiir, dize dize ele alındığında ilk nokta işaretine kadar olan bölümün "Geçtiği yeri çoğaltarak geçen bir deniz çarpması gibi kalabalıkların arasından geçtim, yavaş yavaş içimden çıktım." olduğu görülmektedir. Burada, "ben" kişisi toplum ve hayat içindeki yolculuğuna başlamış, dünyaya daha geniş bir pencereden bakmaya başlamıştır; çünkü artık o, kendi

inde yaşayan bir birey olmayı bırakmış, bir deniz çarpması kadar keskin fakat bir o kadar da tedbirli bir hareketle dışarı açılmıştır. Gelişen ikinci olay ise "Yavaş yavaş acıya, kuvarsa, şiire dokundum; yavaş yavaş suyu tattım, ağırlık, kokular, coğrafya nedir anladım" dır. Bu noktada şiir kişisi hayatla, aslında "hayatın gerçekleriyle" tanışmış, neyin ne olduğunu anlamıştır. Bu idrak sürecinin kolay geçmediği de "acıya dokundum" sözünden açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca tüm yaşananların belki de ne denli gerçek, yaşanmış olduğunu anlatmak için varlığın kanıtı olan duyu organlarının üstünde de fazlasıyla durulmuştur. "Dokundum, tattım, ağırlık, coğrafya, kokular" ortada somut bir gerçeğin olduğunu gözler önüne sermektedir. Yaşadıklarının neticesinde şiire dokunması da, şairin kendi yaşantısıyla ilişki kurduğunu gösterir. Şiirin son dizelerine doğru "görmeye" başlayan şiir kişisinin, meseleye daha derinden, yakından bakma isteği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de "ben", "eğilmiş" ve gövdeyi tanımış, düzenini görmüştür. Sonrasında ise "sessizliğin dümdüzlüğünü görmüştür." Sessizliğin dümdüz olmasının, önceki dizelerde geçen "coğrafya" ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Coğrafyada birçok düzlük, yükseklik ve değişik oluşumların olduğu göz önünde bulundurulduğunda, şair sessizliği; sessiz, duyarsız kalmayı, görmezden gelmeyi dümdüz; yani işlevsiz, faydasız olarak nitelendirmiştir.

Şiir kişisi, gördüğü hiçbir şeyin yinelenmediğini fark etmiş ve bu yüzden de yavaş yavaş insandan insana geçmiştir; çünkü artık bilmektedir ki herkes, her şey birbirinden farklıdır. Yavaş yavaş, tek tek tanımalıdır çevresindeki kalabalığı. Bu sayede yeni bir ortama giren "ben", çevreye uyum sağlamaya başlamış, "insanlaşma" sürecine girmiştir. Şiirin son bölümünde, "işte böyle oldu, bunları yaşadım" anlamına gelebilecek olan "böyle karıştım kalabalıklara" ifadesi yer alır ki bu ifade öykünün sonuna gelindiğine de işaret eder. Başlangıçta hikâyesine insanları tanımak üzere kalabalıkların arasına girerek başlayan şiir kişisi, zamanla o kalabalıkları tanımıştır ve en sonunda da onlardan biri olup kalabalıklara karışmış, kalabalıklaşmıştır.

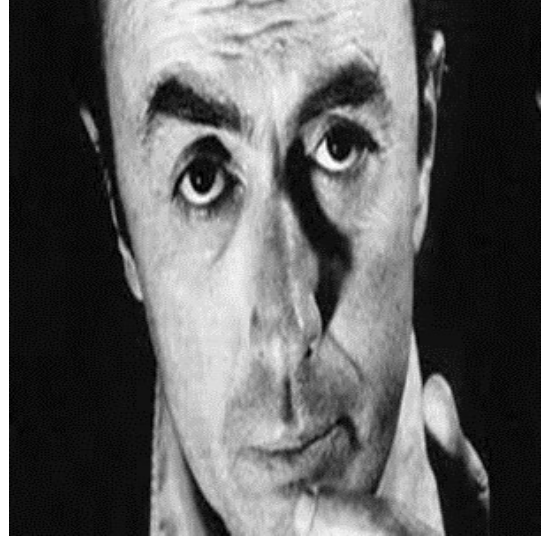
YENİLİŞ

Açılmamış bir şarap şişesiydim
Ki öyle kaldım
Acımı köpürtmedim
İçime sağdım
Gözyaşlarımı göstermedim
Ki sildim
Özgürlüğüm beni tutsak düşürdü
Başaramadım

İçimde kara kara bulutlar sallandı
Ki sallandılar
Dışarı yağamadım

Ve yenildim ve sustum.

EDİP CANSEVER

"içinden doğru sevdim seni
bakışlarından doğru sevdim de
ağızındaki ıslaklığın buğusundan
sesini yapan sözcüklerinden sevdim bir de
beni sevdiğin gibi sevdim seni
kar bırakılmış karanlığından."

"bütün iyi kitapların sonunda
bütün gündüzlerin, bütün gecelerin sonunda
meltemi senden esen soluğu sende olan,
yeni bir başlangıç vardır"

...yorulduğun zaman söyle
susalım, hiç konuşmayalım istersen s
ussak da, hiç konuşmasak da, sözlerin senin
açık denizler gibidir zaten elimde
her zaman, ama her zaman bir kıyıyı sezdiren..."

"kalbim, sersemliğim benim.."

"kim ne derse desin ben bu günü yakıyorum
yeniden doğmak için çıkardığım yangından"

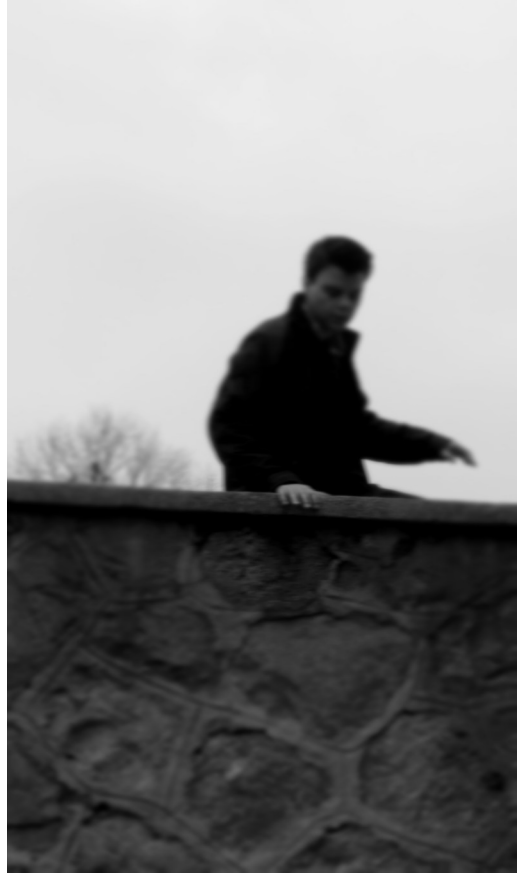
"Gölgen yok senin, ayak izlerin yok
Neden mi, acılar barınmamış ki sende
Mutluluk yok, mutsuzluk yok"

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

Kimi insanlar, etrafındakileri üzmemek adına acılarını kendine saklar, onlarla tek başına mücadele etmeye çalışır. Bu insanların güçlü görünüşünün altında içerisinde fırtınalar kopan bir başka yüz bulunur genelde. Tek başına mücadeleye edilmeye çalışılan, içine atılan acılar bu insanların içinde zamanla büyür, diğer olaylarla bağlanır ve zamanla o güçlü görünüş çöker. Bu çöküş, aynı zamanda acılarla artık tek başına mücadele edemediğinin de kabullenilişidir. Edip Cansever de “Yeniliş” adlı şiirinde bir insanın acı ile mücadele etmekten yorulup yenilgiyi kabullenmesini anlatır. Bu kabullenmede, şiirdeki kişinin acısını kimse ile paylaşmaması ve başka fikirler olarak acısına son bulduracak çözümler bulmaması oldukça etkilidir. Şiirdeki kişinin acısından dolayı kendisini suçladığı, gözlemleyen ve gözlenenin aynı olması anlatılmaktadır. Ayrıca şiirde sık kullanılan -ki ekleri, şiirdeki kişinin bu durumu kabullendiğini gösterir.

Şiir kişisi, insanların onun sadece dış görünüşünü bildiğinden, onu gerçek anlamda tam olarak tanımadığından yakınmaktadır; fakat bu yakınmadan dolayı insanları suçlamamakta, aksine bunun kendinden kaynaklandığını düşünmektedir. Kendini, yıllar geçtikçe daha çok acı çekip olgunlaştığından ve acı ile baş edebilme gücü arttığından dolayı, açılmamış bir şarap şişesine benzetmektedir. Bu şarap şişesinin açılmamış olması, şiirdeki kişinin kendisini insanlara kapadığını ve duygu ve düşünce gibi paylaşımlarda bulunmadığını göstermektedir. Şiirdeki kişinin acısını köpürtmemiş olması, acısını saklayarak küçültmeye çalıştığını ve kimse ile paylaşmadığını bir kez daha kanıtlamaktadır. Gözyaşlarını kimseye göstermeden silmesi ise yine bu nedendir. Şiirin bu bölümünde, şiirdeki kişi acısını saklayarak mücadele edebileceğini, bu sorunu çözebileceğini düşünmekte ve kendinde bu gücü bulmaktadır.

Şiir kişisi, yaptığı hatanın ve çektiği acının nedeninin özgürlük olduğunu belirlemiştir. Özgürlük sayesinde yaptıklarının hataya dönüşüp kendine zarar vermiş olmasından dolayı, özgürlüğün onu tutsak düşürdüğünü düşünmektedir. Bunun yanında, başaramadığını da belirtmektedir. Şiirdeki kişi, içinde sallanan kara bulutlarla içinde bulunduğu sıkıntı ve karamsarlığı dile getirmekte ve -ki ekiyle de bu duruma alıştığını göstermektedir. İçinde biriktirdiği acıyı kimse ile paylaşmadığını ve dışarıya yansıtmadığını anlatırken, kendini kara bulutlardan yağamayan yağmura benzetmektedir. Şiirin son dizesinde ise acı ile mücadele edecek gücü kalmadığı için vazgeçtiğini, kısacası yenildiğini ve sustuğunu açıkça dile getirmektedir. Şiir kişisi, ilk başta acısını içine atarak küçültebileceğini düşünüp içine atmakta ve içine attığı acıların onu güçlendireceğini düşünmektedir. Son bölümde ise, acı ile mücadelesinde yenilgiyi kabullenmektedir. Sonuç olarak, şiirde de anlatıldığı gibi, dışarıya içlerini çok açmayan insanlar, belki de en çok acıyı yaşayanlardır. Kendi içlerine kapanan, etraflarına hissettiklerini yansıtmayan bu insanlar bir noktadan sonra ise sürekli kendilerini suçladıkları için, tükenecek; hayata, acılarına yenik düşeceklerdir.

ZEYNEP BORAN

ADIMLA NASIL BERABERSEM

*hacet yok hatırlatmasına seni hatıraların
bir dakika bile çıkmıyorsun aklımdan
koşar gibi yürüyüşün
karanlıkta bir ışık gibi aydınlık gülüşün*

*hacet yok hatırlatmasına seni hatıraların
uzak uzak yıldızlarla çevrilmiş kainatın
karanlık boşluklarında akıp giderken zaman*

*adımla nasıl berabersem öylece beraberiz
seninle her saat seninle her dakika seninle her saniye
gönlümüz mutluluğa inanmış olmanın gururuyla rahat
koltuğumuzun altında birer dinamit gibi kelleimiz
ve sonra her zaman her ölümlüye
aynı şartlar altında kısmet olmayan
gerçekleri görmenin aydınlığı alınlarımızda*

*hacet yok hatırlatmasına seni hatıraların
sen bana kalbim kadar elim kadar yakınsın*

ATTILA İLHAN

ŞİİRİN ELEŞTİRİSİ

İnsanoğlu, varlıklarla kurduğu ilişkileri temellendirmede her zaman adlandırmalara gereksinim duyar. Bir diğersinin sınırlarını çizmede, onunla ilgili ilk izlenimleri belirlemede tılsımlı bir güç taşıyan adlar, kişinin kendi varlığını tanımlamasında, kendini dış dünyaya sunuşunda da önemli bir yere sahiptir. Attila İlhan'ın "Adımla Nasıl Berabersem" şiirinde 'ad'la kurulan ilişkiyle bir başka varlığın özdeşleştirilmesi, "ben" diliyle konuşan anlatıcı öznenin dünyasında anlamlı bir yer oluşturan bir 'ötekinin' anlatıcıya yakınlığını belirlemede bir ölçüt olarak kullanılmıştır. Ben, belleğinde derin izler bırakan ötekini anımsatan anlık görüntüleri sinema tekniğini çağrıştıran bir yapı içerisinde sıralamakta, anıların anımsatıcılıktaki etkisizliğini yinelemelerle hiçlemekte ve kendi evrenindeki 'seni' ortaya koymaya çalışmaktadır; bu nedenle şiire ben-sen ilişkisi temelinde ben odaklı yaklaşmak gerekmektedir.

Şiirde anlatıcı özne, seslendiği varlıklarla anılar biriktirmiş olabilecek kadar yaşanmışlıkları olduğunu, "hacet yok hatırlatmasına seni hatıraların" dizesini sürekli yineleyerek ortaya koymaktadır; bununla birlikte anılar, bu yaşanmışlıklardan kalan derin izlerin sürekli bellekte tutulması noktasında belirleyici değildir. 'Ben', 'sen'le kurduğu ilişkide olayları değil, anıları, anlık görüntüleri belleğine kazımış gibidir ve hiç ummadığı zamanlarda bunlarla sürekli yüzleşmektedir. Bu yüzleşmelerde "sen" her zaman aydınlıkla özdeşleştirilmekte, benin karanlığında yitip gitmesini engelleyen bir kurtarıcı görevini üstlenmektedir. Ben "koltuğumuzun altında birer dinamit gibi kelleimiz" dizesiyle tehlikeli, ölüme yakın,

beklenmedik bir anda yaşamını yitirme tehdidi içerisinde olan bir varlık olduğunu; hatta "biz" diye belirlediği bir bütünün parçası olduğunu göstererek, yaşama tutunmasında, yaşama anlam yüklemesinde "senin" yerini de ortaya koymaktadır. Şiirde 'aydınlık' sözünün daha çok 'sen'le ilişkilendirilerek yinelenmesinin altında yatan neden de budur. 'Ben', "kainatın uzak uzak yıldızlarla" çevrilmiş olduğu düşüncesini dile getirmektedir; karanlıkta parlayan yıldızların, daha çok umut kavramıyla özdeşleştirildiği göz önünde bulundurulursa "uzak uzak" belirteci, bu olumlu beklentilerin çabucak ulaşılabilir kadar yakın olmadığını düşündürmektedir. Yine de anlatıcı öznenin, kendini mutlak bir karamsarlığa teslim etmediği, 'kainatın bu yıldızlarla çevrili' olduğunu dile getirmesinden anlaşılabilir. 'Gönlümüz mutluluğa inanmış olmanın gururuyla rahat" dizesi de 'ben'in koşullarının güçlüğüne rağmen bir yenilgi içinde olmadığını belirlemede önemlidir. Üstelik 'ben' her 'ölümlüye kısmet olmayan gerçekleri görmenin aydınlığı alınlarımızda' ifadesiyle yaşamın türlü yüzleriyle karşılaşmış olmanın beraberinde getirebileceği yorgunluktan çok, birtakım gerçekleri keşfetmenin ayrıcalığını gururla taşıdığını da ortaya koymaktadır. Bu olumlu bakış açısının kaynağı da yine 'sen' olmalıdır. Şiirde sürekli geniş zaman kipinin kullanılması, herhangi bir uzamsal sınırlandırmaya gidilmemiş olması 'sen'in varlığının sürekli 'ben'e eşlik ettiğini göstermektedir. Ben, yaşamın içindeki her adımında zihninde yarattığı 'sen'li dünyasına sığınmakta, ondan güç almaktadır. Üstelik 'ben' şiirde kimi zaman 'biz' adıyla yansıtılan bir çoğunluğun içindedir; buna rağmen o çoğunluktan değil, 'sen'den güç almaktadır. Bu gücü yaratan nedensellikleri de 'sen'in 'ben'in zihnine kazıdığı özelliklerinde aramaktadır. 'Koşar gibi yürüyen' sen, en sıradan eylemleri bile canlılıkla yerine getirmektedir. Onun bu canlılığı, gülümseyen yüzü, ben'in fitilini ateşlemekte; onun tüm zamanlarını; 'her saatini, dakikasını, saniyesini' doldurmaktadır. İnsanın bedensel bütünlüğünün değişilemez parçaları olan kalp, el, 'ben'e ne kadar yakınsa sen de ona o kadar yakındır: Duyguları tetikleyip insanı şu ya da biçimde davranmaya, kabullenmeye, sevmeye ya da reddetmeye yönlendiren kalp ve yoktan var eden, dokunmanın hazzını yaşatan eller 'sen'le özdeşleştirilmiştir. Bunun bir adım ötesi de insanın varlığını özetleyen adın 'sen'le bir tutulmasıdır; kişi adıyla kurduğu ilişkiyi 'sen'e de yöneltmekte; onu yaşamının odağı haline getirmektedir. Bu da bu iki varlık arasındaki ilişkide 'ben'in dünyasında 'sen'in vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır.

Yaşam, insan varlığının başka insanlarla, kendiyile ve evrenle kurduğu ilişkiyle anlam kazanan bir süreçtir. Bu süreçte 'aşk' ya da 'sevgi' gibi güçlü duyguların yadsınamaz bir önemi vardır. Varlığını güçlü bir duyguyla başka bir varlıkla özdeşleştiren insan, yaşama katlanmakta, inançlarına tutunmakta, üretmekte büyük bir güç kazanır. 'Adımla Nasıl Berabersem' başlıklı şiirde de ortaya konan durum budur. Şiirde başvurulan yinelemeler, 'öteki'nin varlığıyla ilgili betimsel öğeler, bir insanın varlığıyla bir başkasının dünyasını aydınlatmasının yarattığı gücü yansıtır niteliktedir.

İŞİL NALCIOĞLU

HeCe

KIRHIZI PAZAR

KIŞILAR

Kız
Yeni?
güzel
amuzun güzel
beşer?
süslü kalıyor
dışsöz (?)
içsöz(?)
gözü pek

Patron
Anlat zamanında
var: "Ben"
gözü pek

Biz
elektrikli kısm
karanlıkta görüşürler
gözü pek

Elektrikli İhson
herkes tanır
içkide üstüne yollar
yıkı tutmuyor (gözetler)
Çarşafı çok iyi
yıldızlar boğazına diyor

Cahit + Ben
tesciat yapmışlar
askere gitmiş

Patron
Anlat zamanında
var: "Ben"
gözü pek

Biz
elektrikli kısm
karanlıkta görüşürler
gözü pek

Elektrikli İhson
herkes tanır
içkide üstüne yollar
yıkı tutmuyor (gözetler)
Çarşafı çok iyi
yıldızlar boğazına diyor

Cahit + Ben
tesciat yapmışlar
askere gitmiş

Yalnızca "ben" ve "kız" bu zaman-
da birlikler; patron yalnızca
bir yerde bulunuyor.

Anlat zamanında
var: "Ben"
gözü pek

Biz
elektrikli kısm
karanlıkta görüşürler
gözü pek

Elektrikli İhson
herkes tanır
içkide üstüne yollar
yıkı tutmuyor (gözetler)
Çarşafı çok iyi
yıldızlar boğazına diyor

Cahit + Ben
tesciat yapmışlar
askere gitmiş

Patron
Anlat zamanında
var: "Ben"
gözü pek

Biz
elektrikli kısm
karanlıkta görüşürler
gözü pek

Elektrikli İhson
herkes tanır
içkide üstüne yollar
yıkı tutmuyor (gözetler)
Çarşafı çok iyi
yıldızlar boğazına diyor

Cahit + Ben
tesciat yapmışlar
askere gitmiş

UZAK

burda l.dize
buranın h.dize
* kalırsız, adı konulmuş
bir yer
* tesciat düşünmüş.
* süt gibi aydınlık oluyordu.

KIRHIZI PAZAR

uzamla mi zamanla mi ilgili?
* Patronu olan bir yer.

ZAHAN

* Şah an / Şimdi
* Daha önce gidden bir yer
söz konusu; zamanda süreklilik
var.

KIPLER

* Emir kipi (git, sor, bakma, dokun,
şylese) (Biz)
* Geniş z. (korkan, tanır, yollar, görüşür,
çalar, patlar, tanır, şylese)
* Secmiş z. (Bilinen) (dedin, görmedim, ..)
yaptık, gitti)

ÇÖZÜMLENMEŞİ GÖREKEN İFADELER

* burda yeni d-?
* çekirdek göz?
* Örmüçten kork-
* böyle göz görmedim?
* Güelsin amuzların mezala?
* elektrikli?
* karanlıkta görüşür-?
* İhson tellerde ışık çabası?
* süt gibi aydınlık?
* yıldızlar boğazına diyor?
* diğmeye dokunmak?

BAŞUK

KIRHIZI PAZAR ??

İZLEK / TEHA / DUYGU ?

Arayış?
Yalnızlık?
Kendine kendini konutlana
çabası?

DİL / SÖYÜZ

* Konuşma dili
* Kabala, buyurgen ifadeler
* "Ulan", "Etiş", "Etiş"
* Az imge var.
* Tezathlar var.
* Elektrik - aydınlık
Koruluk - kurma, "gözet"
İhsonun kullandığı

Bu tip çeşitliliğin
işlevi nedir?

KESİTLER

* Neş göre
hangi dizeden
hangi dizeye
yapılmadı??
* Bu sırde ya-
pilabilir mi?
* Tanıma ve tanıma
çabası
* Bulunan yerde-
velinin bir olduğunu
konutlana çabası, illa
* İle dünyaya katma-
çabası, eşya, eşya, ama
ortaya katma. ve işler.

NOKTALAMA İLİZİ

Athla İhson in şitlerinde kullanılmaz.

* Anlatıcı "ben"
* Ben "kız" tanıyor; ama ona karşı buyurgen
tavrı var.
* Ben lejla'yı arıyor; ama lejla olmasa da
bu durum onun için çok önemli görünmüyor.
* Ben çok konuşuyor; kendini "anlatma" çabası içinde.
* Ben, bulunduğu çevrede tanındığına inanıyor.
* Ben'in bir sükneti var.
* Ben ve kız konuşmuyor.
* Patronun lejla'nın ve kızın patronu olduğunu
lağlıyor.
* Tek taraflı iletişim olur mu? Olmazsa
"ben" in çabasını nasıl yorumlamak gerekir?
* Cahit ve patron sırde hangi işlevi üstleniyor?

BU KİTAPÇIKTA KULLANILAN FOTOĞRAFLARIN ÇOĞU, YAYIN KURULU ÜYELERİ BERİL ADIKUTLU, CAN FENERCİ, SEMİH KALDIRIM VE MELİS ŞAHİNÖZ TARAFINDAN ANKARA-ULUŞTA ÇEKİLMİŞTİR. ŞAİRLERİN YAŞAM ÖYKÜLERİ WİKİPEDIA'DAN ALINARAK DÜZENLENMİŞ, YAŞAYAN ŞAİRLERİN KENDİ WEB SAYFALARINDAN DA YARARLANILMIŞTIR.

Bunun dışında, <http://www.facebook.com/#!/pages/Dogan-Kokdemir-Photography/88966361551>, ve <http://www.facebook.com/#!/profile.php?id=1603742922> adreslerinden, sahiplerinin bilgisi ile fotoğraf alınarak kullanılmıştır. Emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

SON SÖZ

Edebiyat, insanların duygu ve düşüncelerinin akıl ile aydınlatılan sahnesindeki güçlü bir illüzyondur. İllüzyonist yazarlar, şairler; sihir kutularındaki kelimeleri öylesine itinalı seçer ve öylesine ustaca yan yana dizerler ki bu illüzyon gösterisinin seyircilerini büyülerler. Evet, tam anlamıyla bir büyüdür bu. Kişiyi bulunduğu zamandan ve mekândan koparıp kendi yarattıkları dünyanın içine çekerler. Bu illüzyon o kadar güçlüdür ki herkes sihirli kelimelerin altında kendi yaşanmışlıklarını; duygularının yansımalarını bulur. Sihirbazların en bilindik numaralarından biri olan “kart numarası” gibidir aslında bu illüzyon. İnsan, kartını – kelimesini – seçtikten sonra o kelimenin çağrıştırdıkları yalnız onunla ve illüzyonistin arasındadır. Herkese farklı gerçeklikleri ve duyguları yansıtan bu illüzyonun kalıplara sokulması ne kadar doğrudur? Her devirde ezber bozucu olan edebiyatın geçici bir hafıza kaydı, ezber yoluyla öğretilmesi oldukça ironik değil mi? Anlamaların yarattığı ve yaratıldığı edebiyatta, kelimelerin anlamlarını göz ardı ediyor, onları anlamsızlaştırıyor ezber yöntemi. Bu muhteşem illüzyonla izleyen arasına perde çekiyor.

Kelebek, kozasından çıktıktan kısa süre sonra macerasının biteceğini bildiği halde, insanlara baharı müjdelemek, insanların hayatına renk katmak için kilometrelerce öteye uçar. Onu diğer milyonlarca kelebekten farklı kılan da yaşamına bir şeyler kattığı insan sayısındır aslında. İnsanlar için de geçerlidir bu, yaşamı boyunca insanlar da hep kendinden sonrakilere farklı bir şeyler bırakmak için uğraşır. Tıpkı bizim de kısa süre sonra kapısından elimizde diplomalarımız, üstümüzde kepe ve cübbelerimizle çıkacağımız bu okulda farklı olmak, unutulmamak için uğraştığımız gibi. Elinizde tuttuğunuz kitapçık; bu illüzyon gösterileri bütünü de hatırlanmak, farklı olmak için bir dönem boyunca ortaya koyduğumuz emek, yaptığımız fedakarlıkların toplamı...

Bizlerin de dahil olduğu Uluslararası Bakolarya programı, illüzyonu engelleyen perdeyi tamamen kaldırıyor ve o perdeyi çekmek isteyen öğrencilere de izin vermiyor. Şu anda elinizde duran ve büyük emeklerin sonucu ortaya çıkan bu dergi, UB'nin bize bu muhteşem sihir dünyasının kapılarını ardına kadar açmakla kalmayıp, illüzyonist olma şansını da tanıdığının somut bir kanıtı. İleride belki de bu yaşlarımızı bir sis perdesi ardından hatırlayacağımız günlerde, geri dönüp bir şeyler yaratabilmenin huzuruyla hatırlayacağımız bir anı aynı zamanda. . Umarız, bizim sunarken büyük keyif aldığımız illüzyon gösterimizin dünyasına yapacağınız yolculuktan sizler de keyif alırsınız...

Bu yolda bizleri destekleyen, bıkmadan usanmadan bizimle beraber, emeklerimizi somutlaştırabilmek, bizleri farklı kılabilmek, fedakarlıklarımızın boşa olmadığını göstermek için çabalayan biricik öğretmenimiz Işıl ÇIRAKOĞLU'na her şey için teşekkür ederiz...

**1- C ve 11-H Sınıfları Adına
HeCe Dergisi Yayın Kurulu**

YAYIN KURULU

BAŞKAN: BERİL ADIKUTLU

EDİTÖRLER: HELİN AKDAĞ, EDA NAZLI GENÇ, SEMİH KALDIRIM, MELİS ŞAHİNÖZ, ÇAĞLA ARIKAN

FOTOĞRAF SORUMLUSU: CAN FENERCİ (ELİF TOPÇU, CAN YILDIZ, ATAY KANICI... SİZE DE TÜM YARDIMLARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.)